

LA TRAGÈDIA DEL PARK GÜELL. UNA APROXIMACIÓ RELACIONAL A LA POLÍTICA DEL TURISME

Albert Arias Sans

ADVERTIMENT. L'accés als continguts d'aquesta tesi doctoral i la seva utilització ha de respectar els drets de la persona autora. Pot ser utilitzada per a consulta o estudi personal, així com en activitats o materials d'investigació i docència en els termes establerts a l'art. 32 del Text Refós de la Llei de Propietat Intel·lectual (RDL 1/1996). Per altres utilitzacions es requereix l'autorització prèvia i expressa de la persona autora. En qualsevol cas, en la utilització dels seus continguts caldrà indicar de forma clara el nom i cognoms de la persona autora i el títol de la tesi doctoral. No s'autoritza la seva reproducció o altres formes d'explotació efectuades amb finalitats de lucre ni la seva comunicació pública des d'un lloc aliè al servei TDX. Tampoc s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant als continguts de la tesi com als seus resums i índexs.

ADVERTENCIA. El acceso a los contenidos de esta tesis doctoral y su utilización debe respetar los derechos de la persona autora. Puede ser utilizada para consulta o estudio personal, así como en actividades o materiales de investigación y docencia en los términos establecidos en el art. 32 del Texto Refundido de la Ley de Propiedad Intelectual (RDL 1/1996). Para otros usos se requiere la autorización previa y expresa de la persona autora. En cualquier caso, en la utilización de sus contenidos se deberá indicar de forma clara el nombre y apellidos de la persona autora y el título de la tesis doctoral. No se autoriza su reproducción u otras formas de explotación efectuadas con fines lucrativos ni su comunicación pública desde un sitio ajeno al servicio TDR. Tampoco se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al contenido de la tesis como a sus resúmenes e índices.

WARNING. Access to the contents of this doctoral thesis and its use must respect the rights of the author. It can be used for reference or private study, as well as research and learning activities or materials in the terms established by the 32nd article of the Spanish Consolidated Copyright Act (RDL 1/1996). Express and previous authorization of the author is required for any other uses. In any case, when using its content, full name of the author and title of the thesis must be clearly indicated. Reproduction or other forms of for profit use or public communication from outside TDX service is not allowed. Presentation of its content in a window or frame external to TDX (framing) is not authorized either. These rights affect both the content of the thesis and its abstracts and indexes.

UNIVERSITAT
ROVIRA I VIRGILI

La Tragèdia del Park Güell.

Una aproximació relacional a la política del turisme

ALBERT ARIAS SANS

TESI DOCTORAL / TESIS DOCTORAL / DOCTORAL THESIS
2022

Albert Arias Sans

La Tragèdia del Park Güell

Una aproximació relacional a la política del turisme

TESI DOCTORAL

Dirigida pel Dr. Antonio Paolo Russo

Departament de Geografia

UNIVERSITAT
ROVIRA I VIRGILI

Vila-seca 2022

UNIVERSITAT ROVIRA i VIRGILI

FAIG CONSTAR que el present treball, titulat "La Tragèdia del Park Güell. Una aproximació relacional a la política del turisme", que presenta Albert Arias Sans per a l'obtenció del títol de Doctor, ha estat realitzat sota la meva direcció en el Departament de Geografia d'aquesta universitat.

HAGO CONSTAR que el presente trabajo, titulado "La Tragedia del Park Güell. Una aproximación relacional a la política del turismo", que presenta Albert Arias Sans para la obtención del título de Doctor, ha sido realizado bajo mi dirección en el Departamento de Geografía de esta universidad.

I HEREBY STATE that the present study, entitled "The tragedy of Park Güell. A relational approach to the politics of tourism", presented by Albert Arias Sans for the award of the degree of Doctor, has been carried out under my supervision at the Department of Geography of this university.

Vila-seca, 4 de gener de 2022 / 4 de enero de 2022 / January 4, 2022

El director de la tesis doctoral

The director of the doctoral thesis

Prof. Antonio Paolo Russo

RUSSO
ANTONIO -
X5556402Q

Firmado digitalmente
por RUSSO ANTONIO
- X5556402Q
Fecha: 2022.01.04
14:11:17 +01'00'

A la Montse i el Manel, els meus pares, per confiar sempre en mi.

Al Teo i al Mauro, per tot el que em regaleu cada dia.

A l'Àngela, per un vida plena al teu costat.

Agraïments

Una tesi que amb gairebé deu anys de vida mereix una llista d'agraïments generosa i sincera. Són molts els espais, les converses, les vivències compartides al llarg d'aquesta aventura. Sense totes aquestes persones, aquesta tesi no hagués estat possible.

Vull agrair especialment aquesta tesi al Paolo Russo, perquè sense la seva figura res de tot això no hagués estat possible. Gràcies per deixar-me estimbar les vegades que ha fet falta fins a trobar el meu camí. Per guiar-me de forma clara i rigorosa sempre que ho he necessitat. Per la teva generositat. Per aguantar amb bon humor fins el final.

A les companyes del Departament de Geografia, el GRATET i el PCTTO amb qui vaig compartir els tres primers anys d'aquesta peripècia. Gràcies a Salvador Anton i a Josep Oliveras per l'acollida. A la Cinta i la Raquel per compartir penes i alegries en el B30. I en especial a l'Alan, per tots els projectes compartits i per l'amistat que encara perdura.

A l'Ignacio Farías, per acollir-me durant els tres mesos d'aquell meravellós estiu de 2014 al WZB de Berlin. Per ajudar-me a desllorigar els nusos epistemològics inicials i animar-me a estirar el fil d'Ariadna del laberint del Park Güell.

Al Brais Estévez. Referència fonamental. Sense la seva ajuda i la seva infinita paciència no m'hagués atrevit a explorar el laberint que m'ha canviat la manera d'entendre el món. La nostra amistat és ja pura tecnologia.

A la camarada Alexandra Elbakyan per defensar el coneixement lliure com el més important dels béns comuns. Sense el projecte Libgen aquesta tesi hagués estat del tot impossible.

A les col·legues i amigats amb qui he pogut intercanviar converses que m'han ajudat a pensar i repensar la tesi al llarg de tots aquests anys. Mil gràcies a l'Albert Balanzà, Núria Benach, Asun Blanco, Ernest Cañada, Roger Clot, Claire Colomb, Barbara Van Dyck, Reme Gómez, Marc Grau, Michael Hutter, Dani López, Noortje Marres, Ramon Marrades, Marc Montlleó, Paco Muñoz, Johanes Novy, Saida Palou, Pere Picorelli, Daniele Porretta, Israel Rodríguez-Giralt, Ton Salvadó, Tomás Sánchez-Criado, Alessandro Scarnato i Julie Wilson. Segur que em deixo molta gent.

A Josep Mª Armengou, per ensenyar-me a discrepar des de l'optimisme.

A les companyes amb qui vaig tenir la sort de compartir l'expedició municipal. Molt especialment al Joan i al Xavier per acollir-me en el seu equip de gent increïble i per totes les coses que cap universitat podrà ensenyar-me. A l'Aina i la Natàlia per acompanyar-me en aquella quimera performativa. A la Marta per l'amistat, pels riures i pel seu suport constant sense el qual, de ben segur, encara estaria deambulant per mons inhòspits. A l'Alba Vidal, in memoriam.

A les companyes del departament de Geografia de la Universitat de Barcelona. En especial a Paco López Palomeque, Lola Sánchez Aguilera i Jaume Font per l'oportunitat de reenganxar-me al món acadèmic i fer-me sentir com a casa.

Al Jordi Borja, pels aprenentatges més enllà de l'acadèmia.

A la Gala, al Tonet i al Santi, pel suport incondicional i l'amistat a prova de fites històriques.

A l'Omar, per instigar-me a aixecar el nas dels llibres i moure el cul del sofà, per descolonitzar la meva ment, per teixir-me la vida d'una amistat durable.

Al Marc, al Miquel, a l'Alfons i al Pere, per cultivar la llavor des del principi. Pel coneixement i el suport constant. Sou increïbles.

A totes les persones que van posar el cos per defensar un Park Güell lliure i gratuït per tothom. Per fer d'aquell experiment una escola de democràcia.

A la meva família i amistsats, per tot el suport afectiu i material que m'ha permès arribar fins aquí.

Crèdits

La present tesi doctoral rebé el finançament de la beca predoctoral Martí Franquès – Universitat Rovira I Virgili. Setembre 2012 – Setembre 2016. Interrompuda a l'octubre 2015.

La tesi participà en el grup de recerca MOVETUR 2015 – 2017. Efectos de la transformación de las pautas de movilidad global en la evolución de los destinos turísticos [The Transformative Effects of Global Mobility Patterns on Tourism Destination Evolution] (CSO2014-51785-R). Ministerio de Ciencia e Innovación.

A més, al llarg de la recerca es produí una estada internacional al Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB) sota la supervisió del Dr. Ignacio Farías durant els mesos de juny, juliol i agost de 2014.

A continuació s'enllisten els articles i capítols de llibre elaborats durant el període d'elaboració de la tesi doctoral (ordre ascendent)

- Arias-Sans, A. & Quagliari Domínguez, A. (2016) Unravelling Airbnb. The case of Barcelona. In G. Richards, & A.P. Russo (eds.) Reinventing the local in tourism. Producing, Consuming and Negotiating place. London: Channelview SPI INT
- Arias-Sans, A. (2016). La regulación del acceso al Park Güell. Un análisis de la controversia desde el giro relacional híbrido. PASOS. Revista de Turismo y Patrimonio Cultural. 14(3), 631-644
- Arias-Sans, A. & Russo, A.P. (2016). The right to Gaudí. What can we learn from the commoning of the Park Güell. In C. Colomb, & J. Novy (eds.) Protest and Resistance in the Tourist City. London: Routledge SPI INT
- Arias-Sans, A. (2018) Turisme i gentrificació: apunts des de Barcelona. PAPERS de la Regió Metropolitana de Barcelona: Territori, estratègies, planejament. 60: 130-139
- Rico, A., Martínez-Blanco, J., Montlleó, M., Rodríguez, G., Tavares, N., Arias-Sans, A., & Oliver-Solà, J. (2019). Carbon footprint of tourism in Barcelona. Tourism Management, 70, 491-504 JIF : 7.42 Q1 ENV STU ; Q1 HOSP LEIS TOUR (2019)
- Arias-Sans, A.; Milano, C. (2019) 'Overtourism'? Understanding and Managing Urban Tourism Growth beyond Perceptions Volume 2: Case Studies. WTO: Madrid

- Arias-Sans, A (2019) Turisme i metròpoli. Apunts per a una agenda integrada. PAPERS de la Regió Metropolitana de Barcelona: Territori, estratègies, planejament. 62: 10-19. Coordinació acadèmica del número juntament amb Helena Cruz.
- Arias-Sans, A.; Pedret, A.; Sánchez, N. (2021) Barcelona. In Martha Honey & Kelsey Frenkiel (Eds.) *Overtourism. Lessons for a better future*. New York: Island Press. SPI EXPANDED
- Arias-Sans, A., Quagliari-Domínguez, A., Russo, A.P. (2022). Home-Sharing as transnational moorings. Insights from Barcelona. *City*. DOI: 10.1080/13604813.2021.2018859 SJR 1.11 Q1 GEO PLA DEV ; Q1 URV STU (2020)

Així mateix, s'enllista la participació a congressos on s'han presentat resultats vinculats a la recerca de la present tesi doctoral (ordre ascendent):

- Arias Sans, Albert; Russo, Antonio Paolo "The relational value of urban commons: towards a new epistemology of (creative) tourism. Illustrations from Barcelona" ATLAS Expert Meeting on Alternative and Creative Tourism. Juny 2013, Barcelona.
- Arias Sans, Albert "Tourism and everyday life. A Relational approach". *GRATET International Research Workshop* - Novembre 2013, Vila-Seca.
- Arias Sans, Albert "Enacting tourism in urban space. Illustration from Gràcia, Barcelona". *International workshop of the Regional Studies Association Research Network on Tourism and Regional Development*. Febrer 2014, Vila-Seca
- Arias Sans, Albert "Enacting urban destinations. Illustrations from Gràcia, Barcelona". *RGS-IBG 2014 Annual International Conference*. Agost 2014, Londres
- Arias Sans, Albert "The Right to Gaudí. What can we learn from the commoning of the Park Güell" in *Protest and Resistance in the Tourist City Symposium*. Novembre 2014, Berlin.
- Arias Sans, Albert "Controversias y oportunidades entorno al cierre del Park Güell". *III Jornada de AECIT de Proyectos de Investigación en Turismo*. Juliol, 2015, Barcelona.
- Arias Sans, Albert. "How to negotiate with escalators. Materiality and multiplicity in the commoning process of the Park Güell, Barcelona". in *ICCG. Precarious radicalism on shifting grounds: towards a politics of possibility*, Agost 2015, Ramallah (Palestina).
- Arias Sans, Albert & Quagliari Domínguez, A. "Unravelling Airbnb. The case of Barcelona". *RGS-IBG Annual Conference*. Setembre 2015, Exeter (UK).

- Arias Sans, Albert "La regulación del Park Güell. Un análisis de la controversia" a *VI Congreso Internacional en Gobierno, Administración y Políticas Públicas (GIGAPP)*. Setembre 2015, Madrid
- Arias Sans, Albert; Estévez Vilariño, Brais; Selfa Clemente, Jorge Ignacio "No sólo de gentrificación vive la geografía radical. Espacios, prácticas y afectos en el barrio de Gràcia de Barcelona" a *Col·loqui Internacional "Capitalisme global i regeneració urbana. Homenatge a Neil Smith"*. Setembre 2015, Barcelona
- Arias Sans, Albert "How to negotiate with escalators. Materiality and multiplicity in the commoning process of the Park Güell, Barcelona". *Inside Planning: Practices and Cities of Urban Planning. Technical University of Munich*. Setembre 2016, Munich.
- Arias Sans, Albert "Gentrification on the move". RGS-IBG Annual Conference. Agost 2019, Londres.
- Arias Sans, Albert & Russo, AP. "Gentrification on the move" ATLAS Annual Congress 2019 – Special Track 3 "The politics of tourism mobilities". Setembre 2019, Girona.

ÍNDEX

AGRAÏMENTS.....	9
CRÈDITS	11
ÍNDEX	15
ÍNDEX D'IMATGES.....	19
ÍNDEX D'ABREVIATURES	21
RESUM.....	23
RESUMEN.....	25
ABSTRACT	29
PREÀMBUL	33
INTRODUCCIÓ	41
UBICACIÓ	43
DISPOSICIONS INICIALS	45
<i>Problematitzant el turisme.....</i>	<i>45</i>
<i>Abordant el dilema ontològic</i>	<i>47</i>
<i>Desplegant qüestions d'interès</i>	<i>49</i>
PREGUNTES I OBJECTIUS DE LA RECERCA	52
<i>Preguntes de recerca.....</i>	<i>53</i>
<i>Objectius de la recerca.....</i>	<i>53</i>
L'ARENA METODOLÒGICA.....	55
<i>Tres postulats metodològics (i una prèvia sobre l'ontologia).....</i>	<i>55</i>
<i>Qüestions tècniques.....</i>	<i>60</i>
<i>La controvèrsia com a objecte d'estudi</i>	<i>62</i>
LA TESI EN EL DEBAT ACADÈMIC.....	69
<i>La política del turisme. Una qüestió menystinguda?.....</i>	<i>69</i>
<i>De què parlem quan parlem de política?.....</i>	<i>72</i>
<i>Els debats al voltant de la dimensió política del turisme</i>	<i>75</i>
ESTRUCTURA DELS CONTINGUTS DE LA MEMÒRIA.....	80
<i>Articles publicats vinculats a la tesi doctoral.....</i>	<i>81</i>
<i>Contingut dels Annexos</i>	<i>81</i>

LA TRAGÈDIA DEL PARK GÜELL.....	85
PRÒLEG. DÀMOCLES A LA MUNTANYA PELADA	87
PÀRODE: MORIR D'ÈXIT.....	97
EPISODI I. CAL FER ALGUNA COSA!	111
<i>Alguns serrells tècnics.....</i>	<i>115</i>
EPISODI II. PROPOSTA INTEGRAL, ESMENA FRONTAL.....	121
<i>La primera proposta, el primer embat.....</i>	<i>121</i>
<i>Un marc de desconfiança.....</i>	<i>129</i>
<i>Veus i interessos en la primera fase.....</i>	<i>132</i>
EPISODI III. REPLEGAMENT I REASSEMBLATGES	145
<i>El Park des del parc.....</i>	<i>146</i>
<i>El Park més enllà del parc.....</i>	<i>151</i>
<i>El Park a través de qüestions de fet.....</i>	<i>154</i>
EPISODI IV. TRADUCCIONS I TRAÏCIONS	157
<i>Mobilitat, seguretat i manteniment primer. L'accés, després.....</i>	<i>162</i>
<i>Nova partitura, noves harmonies, noves dissonàncies.....</i>	<i>166</i>
EPISODI V. LA RESOLUCIÓ	175
<i>Disgregacions i dissidències.....</i>	<i>177</i>
<i>La proposta renovada.....</i>	<i>184</i>
<i>Nou arranjament institucional i acceleració.....</i>	<i>190</i>
ÈXODE. TRENOS PEL PARK GÜELL	195
<i>Coda Final.....</i>	<i>202</i>
EXPLORACIONS I APRENENTATGES	205
EL TURISME. UNA ONTOLOGIA RELACIONAL.....	207
<i>El turisme, un efecte d'associacions heterogènies.....</i>	<i>207</i>
<i>L'espai turístic, la multiplicitat negociada.....</i>	<i>212</i>
<i>El turisme, una ecologia de pràctiques mundanes.....</i>	<i>215</i>
<i>El turisme com a esdeveniment en moviment.....</i>	<i>221</i>
<i>Aterrant. Un ontologia relacional del Park Güell.....</i>	<i>224</i>
POLÍTICA EN ACCIÓ. UNA ANÀLISI DE LA CONTROVÈRSIA.....	227
<i>Desbordaments. Els fòrums híbrids i la crisi de la representació.....</i>	<i>230</i>
<i>Traduint interessos, construint caixes negres, enrolant veus.....</i>	<i>235</i>
<i>Desplaçant la qüestió turística.....</i>	<i>239</i>
<i>No issue, no public.....</i>	<i>245</i>
EL DRET A GAUDI(R). UNA DEFENSA DE LA CIUTAT TURÍSTICA.....	251

<i>Desacords sobre el món en comú</i>	251
<i>L'encerclament. Normalització, subjectivització i alteritats</i>	255
<i>El dret a la ciutat turística</i>	258
CATARSI	265
CONTRIBUCIONS AL DEBAT ACADÈMIC	267
<i>Una proposta cosmopolítica</i>	267
<i>Descentrar la política del turisme</i>	269
<i>La política més enllà de l'acció comunicativa</i>	271
<i>Negociacions en la ciutat turística</i>	272
LÍMITS I TRAJECTÒRIES	274
FUGA	276
CATHARSIS (ENGLISH VERSION)	279
CONTRIBUTIONS TO THE ACADEMIC DEBATE	281
<i>A cosmopolitical proposal</i>	281
<i>Decentering the politics of tourism</i>	283
<i>Politics beyond communicative action</i>	284
<i>Negotiations in the tourist city</i>	286
LIMITS AND TRAJECTORIES	288
ESCAPE	290
REFERÈNCIES	293
ANNEX 1	335
ANNEX 2	337

Índex d'imatges

Imatge 1. El Park Güell i els seus entorns durant la seva construcció	89
Imatge 2. Garden Party. Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, 1906.....	91
Imatge 3. Escenes de l'acte dels Amics del Parc Güell.....	96
Imatge 4. Evolució del nombre de turistes i pernoctacions en hotel a la ciutat de Barcelona	100
Imatge 5. Evolució del número d'establiments hotelers i places, 1990-2020.....	105
Imatge 6. Evolució del nombre de passatgers a l'aeroport BCN-El Prat J.Tarradellas (1990-2019). El 2009 canvia de color al quedar inaugurada la Terminal 1.	106
Imatge 7. Estat del Drac del Park Güell després de l'agressió de 2007	111
Imatge 8. Imatge i peu de foto acompanyant l'article de Luis Sierra (2007).....	116
Imatge 9. Aplec de Sardanes al Park Güell. 1906 i 2006.....	119
Imatge 10. Captura de la pàgina 2 del document del PIAPG (setembre 2009).....	122
Imatge 11. Captura de la pàgina 11 del document del PIAPG (Juny 2009)	124
Imatge 12. Captura de la pàgina 12 del document del PIAPG (Juny 2009)	125
Imatge 13. Captura de la pàgina 14 del document del PIAPG (Juny 2009)	126
Imatge 14. Captura de la pàgina 3 del número 316 de L'independent de Gràcia	131
Imatge 15. Captura de la publicació "Barris de Gràcia". Setembre 2008.....	137
Imatge 16. Acció de l'AVLSG per traslladar la parada de taxis del Carrer Olot, 10 d'abril de 2011, coincidint amb una concentració promoguda per la Coordinadora d'Entitats del Park Güell	141
Imatge 17. Captura de pantalla del web de la Coordinadora d'Entitats del Park Güell (desembre 2009).....	142
Imatge 18. Vehícles de servei al Passeig de les Palmeres després de la seva reforma. Febrer 2012	147
Imatge 19. Tanques instal·lades al 2002 malmeses i les noves tanques reforçades el 2011	148
Imatge 20. Exemple de la intervenció de poda i manteniment de zones verdes del Park Güell	149
Imatge 21. Escales mecàniques de l'Avda. Santuari de St. Josep de la Muntanya. Maig 2011	150
Imatge 22. Enquesta de percepció del turisme. Resposta sobre la necessitat d'atraure més turisme.....	158
Imatge 23. Resultats de les eleccions municipals de 2011 per seccions censals	159

Imatge 24. Cartell de les obres d'adequació dels entorns del parc. Agost 2013.....	171
Imatge 25. Cartells dels actes organitzats per la Comissió del Park Güell	172
Imatge 26. Resultats de la sessió de participació del 17 de gener "El Futur del Parc Güell"	177
Imatge 27. Jornada de presentació pública de la PDPG el 27 d'octubre de 2012	183
Imatge 28. Diverses concentracions, actes i manifestacions durant la primavera i l'estiu de 2013	184
Imatge 29. Captura de la pàgina 10 del PAPG+E Desembre 2012, amb el mapa d'accessos i taquilles	185
Imatge 30. Cartells elaborats per la PDPG per advertir de la proposta d'accés al Park Güell, Abril 2013.....	187
Imatge 31. El Park Güell i entorns el 25 d'octubre 2013	196
Imatge 32. Concentració per promoure el trasllat de la para de taxi del C. Marianao. Abril 2014.....	198
Imatge 33. Concentració convocada per la PDGG el 26 d'octubre de 2013.....	201
Imatge 34. Cartografia de les qüestions en joc al voltant de la decisió de regular l'accés al Park Güell	241

Índex d'abreviatures

- ABTS: Assembla de Barris per un Turisme Sostenible
- AHCB: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
- AjBCN: Ajuntament de Barcelona
- ANT: Actor-Network Theory
- AV: Associació Veïnal (associació de veïns/es)
- AVLSG: Associació de Veïns i veïnes del barri de La Salut de Gràcia
- B:SM: Barcelona Serveis Municipals
- BAGURSA: Barcelona de Gestión Urbanística Sociedad Anónima
- BECIN: Bé
- CCOO: Comissions Obreres
- CiU: Convergència i Unió (partit polític)
- CTdB: Consorci Turisme de Barcelona
- ERC: Esquerra Republicana de Catalunya (partit polític)
- FAD: Foments de les Arts i el Disseny
- FAVB: Federació d'Associació de Veïns de Barcelona
- GHB: Gremi d'Hotels de Barcelona
- HUT: Habitatge d'Ús Turístic
- ICUB: Insitut de Cultura de Barcelona
- ICV: Iniciativa per Catalunya - Els Verds (partit polític)
- JJOO: Jocs Olímpics
- MUHBA: Museu d'Història de Barcelona
- NRT: Non-Representational Theory
- OMT: Organització Mundial del Turisme (en anglès, UNWTO: United Nations World Tourism Organisation)
- OTA: On-line Travel Agency
- OTB: Observatori del Turisme a Barcelona
- PET15: Pla Estratègic de Turisme de la Ciutat de Barcelona 2015
- PET20: Pla Estratègic de Turisme 2020 Barcelona
- PEUAT: Pla Especial Urbanístic per a l'ordenació dels Establiments d'Allotjament Turístic, albergs de joventut, residències col·lectives d'allotjament temporal i habitatges d'ús turístic a la ciutat de Barcelona
- PDPG: Plataforma Defensem el Park Güell
- PIAPG: Pla Integral d'Actuacions del Park Güell del 2009

PAPG+E: Pla d'Actuacions del Park Güel i Entorn 2012

PSC: Partit Socialista de Catalunya (partit polític)

SAF: Sociedad de Atracción de Forasteros

TJUE: Tribunal de Justicia de la Unión Europea

TMB: Transports Metropolitans de Barcelona

UGT: Unión General de Trabajadores

Resum

La present tesi doctoral analitza la controvèrsia sorgida al voltant de la regulació d'accés al Park Güell (Barcelona) entre 2007 i 2013. A través dels postulats teòrics i metodològics del pensament relacional s'extreuen un seguit d'aprenentatges amb l'objectiu de contribuir al debat acadèmic a l'entorn de la política del turisme, desplegant així una sèrie de qüestions que volen ampliar i complementar les possibilitats analítiques de les aproximacions normatives, comunicatives i crítiques dels estudis de turisme.

Per fer-ho, en un primer capítol, s'introdueixen les disposicions inicials, la proposta metodològica així com també el context acadèmic en el que participa aquesta recerca. En aquest sentit, les premisses metodològiques provinents del gir relacional així com l'assumpció de la controvèrsia com a objecte d'estudi ens imposen un doble moviment. Per una banda, ens obliguen a seguir un mètode inductiu, radicalment empíric, a través d'una mirada simètrica que impedeix predefinir d'antuvi el rol i la importància de cadascuna de les agències, descrivint cursos d'acció entre associacions heterogènies - humanes i no-humanes -; posant l'èmfasi en *com* es desplega la política, a través de quins dispositius i mecanismes es produeix i distribueix el poder, de quina forma el turisme ordena la realitat. Per altra banda, el que està en joc en el marc de la controvèrsia és la veu que al·lega tenir la millor solució als problemes comuns. La controvèrsia ens permet explorar *com* es construeixen les qüestions de fet, considerant els documents de planificació polític no com a punt de partida sinó com a punt de disputa d'un procés de construcció científicotècnica.

Per explorar el capítol central de la memòria, s'exposen de forma detallada els fets i les qüestions al voltant de la controvèrsia de la regulació de l'accés del Park Güell entre 2007 i 2013. Una descripció en profunditat que constitueix el cos empíric d'aquesta tesi doctoral que es presenta a través de la metàfora d'una tragèdia grega. Aquesta decisió estètica ens permet estructurar un relat dels fets a través de diferents veus i protagonistes i estructurar, a través dels diferents episodis, els esdeveniments amb un final conegut. Alhora, ens permet connectar amb la discussió al voltant de la massificació turística i els béns comuns.

En un tercer capítol, s'exposen les exploracions analítiques al voltant del cas d'estudi. En un primer apartat, es construeix un dispositiu teòric que proposa una ontologia relacional per pensar i abordar el turisme com a objecte polític. Una proposta beu de diferents aproximacions i escoles relacionals i en constant referència al cas del Park Güell, que permet

copsar el turisme com a efecte d'associacions heterogènies, com una ecologia de pràctiques mundanes, com un esdeveniment en moviment i com una esfera de negociació a través de l'espai i la seva multiplicitat. En un segon apartat s'analitza la controvèrsia a través dels dispositius d'anàlisis dels estudis de la ciència i la tecnologia (STS) a fi d'explicar la política turística en acció, això és, el procés de desbordament de les qüestions en joc, del procés de traducció dels interessos de les agències que hi participaven per part de l'ajuntament, del desplaçaments del turisme com a objecte polític en el procés de negociació i, per últim, la desarticulació del debat públic al voltant del turisme com a mecanisme per tancar la controvèrsia. En el tercer apartat, es presenta una reflexió al voltant de l'acció de la Plataforma Defensem el Park Güell en el procés de reivindicar el parc com a bé comú en un marc de desacord vers la *normalització* de la regulació d'accés com a única solució possible al problema de la massificació turística.

Per acabar, al darrer capítol de la tesi s'exposen les principals aportacions acadèmiques al voltant de l'anàlisi de la política del turisme. S'evidencia, en primer lloc, les possibilitats generatives que té el postulat relacional en el marc de l'anàlisi turístic així com el rol clau que pot tenir l'acadèmia en seguir mantenint obertes aquestes possibilitats a través d'una proposta cosmopolítica; això és, que no alimenti el tancament d'opcions a través de la construcció dels fets sinó que exercici de diplomàtic per mantenir vives les qüestions d'interès. En segon lloc, s'evidencia la necessitat de descentrar el turisme com a objecte polític; això és, de no predefinir d'entrada el seu camp d'acció en tant que el turisme no és un objecte discret sinó que es desplega a través de les pràctiques i el coneixement. L'acadèmia ha de garantir la multiplicitat i evidenciar la complexitat a través de la recerca empírica. El tercer dels aprenentatges es centra en la necessitat de transcendir l'esfera comunicativa com a àgora política en els marcs de governança. Ni el consens és sempre possible, ni els acords arriben imposant la racionalitat comunicativa sinó que sovint esdevenen a través de la construcció material i espacial de la realitat i l'emergència de nous assemblatges. Per acabar, l'anàlisi de la controvèrsia ens aporta algunes respostes al voltant del factor diferencial de la política del turisme respecte altres fenòmens socials. L'anàlisi per la negociació de l'espai turístic ens permet evidenciar el poder associat a les formes de mobilitat del turisme i a les infraestructures i assemblatges socio-tècnics que les sostenen. El diferencial de mobilitat és un element clau a l'hora d'entendre la transformació dels espais turístics en tant són un factor mútuament constitutiu.

Resumen

La presente tesis doctoral analiza la controversia surgida en torno a la regulación de acceso al Park Güell (Barcelona) entre 2007 y 2013. A través de los postulados teóricos y metodológicos del pensamiento relacional se extraen una serie de aprendizajes con el objetivo de contribuir al debate académico alrededor de la política del turismo, desplegando así una serie de cuestiones que sirven para ampliar y complementar las posibilidades analíticas de las aproximaciones normativas, comunicativas y críticas de los estudios de turismo.

Para ello, en un primer capítulo, se introducen las disposiciones iniciales, la propuesta metodológica así como el contexto académico en el que participa esta investigación. En este sentido, las premisas metodológicas provenientes del giro relacional, así como la asunción de la controversia como objeto de estudio, nos imponen un doble movimiento. Por un lado, nos obligan a seguir un método inductivo, radicalmente empírico, con una mirada simétrica que impide predefinir de entrada el rol y la importancia de cada una de las agencias; nos inducen a describir cursos de acción entre asociaciones heterogéneas - humanas y no-humanas - poniendo el énfasis en *cómo* se despliega la política, *a través de qué* dispositivos y mecanismos se produce y distribuye el poder y *de qué manera* el turismo ordena la realidad. Por otra parte, lo que está en juego en el marco de la controversia son las voces que alega tener la mejor solución a los problemas comunes. La controversia nos permite explorar *cómo* se construyen las cuestiones de hecho, considerando los documentos de planificación político no como punto de partida sino como punto de disputa de un proceso de construcción científico-técnica.

Para explorar el capítulo central de la memoria, se exponen de forma detallada los hechos en torno a la controversia de la regulación del acceso del Park Güell entre 2007 y 2013. Una descripción en profundidad que constituye el cuerpo empírico de esta tesis doctoral y que se presenta a través de la metáfora de una tragedia griega. Esta decisión estética nos permite estructurar un relato de los hechos a través diferentes voces y protagonistas; un evento en diferentes episodios con un final ya conocido. Asimismo, nos permite conectar con una de las discusiones clave de Barcelona en los últimos años: la *tragedia* los bienes comunes vinculada a la masificación turística.

En un tercer capítulo, se exponen las exploraciones y análisis en torno al caso de estudio. En un primer apartado, se construye un dispositivo teórico que propone una ontología relacional para pensar y abordar el turismo como un objeto político. Una propuesta bebe de diferentes aproximaciones y escuelas relacionales y en constante referencia al caso del Park Güell, que permite captar el turismo como efecto de asociaciones heterogéneas, como una ecología de prácticas mundanas, como un evento en movimiento y como una esfera de negociación a través del espacio y su multiplicidad. En un segundo apartado se analiza la controversia a través del dispositivo de análisis de los Estudios de la Ciencia y la Tecnología (STS) a fin de explicar la política turística en acción, esto es, el proceso de desbordamiento de las cuestiones en juego, del proceso de traducción de los intereses de las agencias que participaban por parte del ayuntamiento, de los desplazamientos del turismo como objeto político en el proceso de negociación y, por último, la desarticulación del debate público en torno al turismo como mecanismo para cerrar la controversia. En un tercer apartado, se presenta una reflexión alrededor de la acción de la Plataforma Defensem el Park Güell en el proceso de reivindicar el parque como bien común en un marco de desacuerdo hacia la normalización de la regulación de acceso como única solución posible al problema de la masificación turística.

En el último capítulo de la tesis se exponen los principales aprendizajes de la experiencia del Park Güell en torno al análisis de la política del turismo. Se evidencia, en primer lugar, las posibilidades generativas que tiene el postulado relacional en el marco del análisis turístico y el rol clave que puede desempeñar la academia para seguir manteniendo las posibilidades en torno a una propuesta cosmopolítica; esto es, que no alimente el cierre de las opciones políticas a través de la construcción de los hechos científicos, sino que ejerza un rol diplomático para mantener vivas las cuestiones de interés. En segundo lugar, se evidencia la necesidad de descentrar al turismo como objeto político; esto es, de no predefinir de entrada su campo de acción en tanto que el turismo no es un objeto discreto sino desplegándolo a través de las prácticas y el conocimiento, a través de la investigación empírica. El tercero de los aprendizajes se centra en la necesidad de trascender la esfera comunicativa como ágora política en el análisis de los marcos de gobernanza. Ni el consenso es siempre posible, ni los acuerdos llegan imponiendo la racionalidad comunicativa sino a través de la construcción material y espacial de la realidad, de la emergencia de distintos ensamblajes. Por último, el análisis de la controversia nos aporta algunas respuestas en relación con el factor diferencial de la política del turismo respecto a otros fenómenos sociales. El análisis por la negociación del espacio turístico nos permite evidenciar el poder vinculado a las formas de movilidad del turismo y a las infraestructuras y ensamblajes

sociotécnicos que las sostienen. El diferencial de movilidad es un elemento clave a la hora de entender la transformación de los espacios turísticos en tanto que son un factor mutuamente constitutivo.

Abstract

The present doctoral thesis analyzes the controversy that arose around the regulation of access to Park Güell (Barcelona) between 2007 and 2013. Through the theoretical and methodological postulates of relational thinking, a series of learnings are extracted with the aim of contributing to the academic debate around tourism politics, thus unfolding a series of issues willing to expand and complement the analytical possibilities of the normative, communicative and critical approaches of tourism studies.

To do this, in a first chapter, the initial provisions, the methodological proposal as well as the academic context in which this research participates are introduced. The methodological premises coming from the relational turn as well as the assumption of the controversy as object of study induce a double movement. On the one hand, they force us to follow an inductive method, radically empirical, with a symmetrical look that prevents us from predefining in advance the role and importance of each of the agencies, describing courses of action between heterogeneous associations - human and non-human -; emphasizing in which way politics are deployed, through what devices and mechanisms power is produced and distributed and how tourism related activities order. On the other hand, a controversy starts with a dissent on the voice that claims to have the best solution to common problems and so, controversy analysis allows us to explore how matters of fact are built, considering political planning documents not as a starting point but as a point of contention for a process of scientific-technical construction.

To explore the central chapter of the report, the story around the controversy over the regulation of access to Park Güell between 2007 and 2013 is described in detail. An in-depth analysis that constitutes the empirical body of this doctoral thesis that is presented through the metaphor of a Greek tragedy. An aesthetic decision that allows us to structure a story through different voices and protagonists and to structure, along different episodes, the known-end event. At the same time, the tragedy allows us to connect with the discussion about overtourism and the questions of commons.

In a third chapter, the analytical explorations around the case study are presented. In a first section, we present a theoretical device based on relational ontology to think about tourism as a political object. The proposal draws on different approaches and relational postulates in constant reference to the case of Park Güell, which allows us to capture tourism as an

effect of heterogeneous associations, as an ecology of worldly practices, as a moving event and as a sphere of negotiation. through space and its multiplicity. In a second section, the controversy is analyzed through the analytical devices of the Science and Technology Studies (STS) in order to explain the tourism politics-in-action. This is, the process of overflowing the issues at stake, the translation process of the interests of the actors, the displacement of tourism as a political object in the negotiation process and, finally, the disarticulation of the public debate on tourism as a mechanism to close the controversy. In a third section, a reflection is presented on the action of the Plataforma Defensem el Park Güell in the process of vindicating the park as a common good and a disagreement towards the normalization of access regulation as the only possible solution to the problem of tourist overcrowding.

Finally, in the last chapter of the thesis, the main learnings are presented. First of all, the generative possibilities of the relational postulate in the framework of tourism analysis are highlighted, as well as the key role that the academy can play in continuing to keep these possibilities open through a cosmopolitical proposal; that is, not to feed the enclosure of possibilities through the construction of facts but to exercise diplomacy to keep alive the matters of concern. Secondly, the need to decentralize tourism as a political object is evident; that is, not to predefine its field of action from the outset as tourism is not a discrete object but is deployed through practices and knowledge. The academy must ensure multiplicity and evidence of complexity through empirical research. The third of the learnings focuses on the need to transcend the communicative sphere as a political agora in the frameworks of governance. Neither consensus is always possible, nor do agreements come to impose communicative rationality; the negotiation often comes through the material and spatial construction of reality, which allows the emergence of different assemblies. Finally, the analysis of the controversy provides us with some answers about the differentiated factors of tourism politics with respect to other social phenomena. The analysis for the negotiation of the tourist space allows us to show the associative power coming from the mobilities of tourism and the infrastructures and socio-technical assemblies that sustain them. The mobility differential is a key element in understanding the transformation of tourist spaces as they are a mutually constitutive factor.

PREÀMBUL

Qui pot, en el moviment, passar lentament de la calma a l'acció?

Lao Tse

Introduir un treball sempre és una de les tasques més difícils. Es fa difícil trobar les paraules per engrescar la lectura d'una tesi doctoral i alhora demostrar el rigor i la disciplina d'un acte tan formal. Pot semblar insignificant però la primera gran decisió en el moment de començar a redactar aquest manuscrit ha estat l'idioma des del qual explicar el perquè d'aquesta tesi. He decidit per fer-ho en català, la meua llengua materna, la llengua en la que em sento més segur per escriure una tesi doctoral – i qualsevol altra cosa - i en la que puc expressar-me amb el desig necessari per transmetre els aprenentatges d'un procés que, com veurem, té un sort component vital i experiencial. I si bé la grandíssima majoria de textos teòrics amb els que he treballat són en anglès, escriure la tesi en anglès hagués comportat una distància només respecte l'objecte d'estudi sinó que també hagués llastrat la creativitat inherent al procés d'escriptura d'una tesi monogràfica com aquesta.

Al març de 2016 em van convidar a participar en una taula sobre polítiques turístiques promoguda per Madrid 129, un grup d'activistes vinculats a Ahora Madrid. N'he fet moltes i de molt diverses al llarg dels darrers anys fruit de la meua responsabilitat com a director del Pla Estratègic de Turisme 2020 Barcelona entre 2015 i 2018. Tanmateix, durant aquella curta visita a Madrid, van passar dues coses que voldria recuperar en el preludi d'aquesta tesi. La primera va emergir durant la taula rodona quan vaig explicitar per primera vegada la dificultat d'intervenir sense barrejar els meus barrets: l'acadèmic, el professional, el personal i el polític. De sobte, enmig del debat, no em veia capaç de separar les esferes, malgrat els esforços d'evitar-ho a tota costa a fi de reduir riscos mediàtics. Jo hi anava allà en qualitat de responsable municipal, no com a persona políticament afí, ni com a acadèmic, ni com a ex-activista. Però aquell esforç em resultava no només impossible sinó infructuós. Si havia acceptat participar-hi era per enfortir un espai d'empoderament col·lectiu, no per fer un discurs oficialista sobre *les solucions* des de Barcelona. He de confessar que no me'n

vaig sortir. El repte de separar les esferes i elaborar un treball en un registre acadèmic és un dels reptes més grans que he viscut al llarg d'aquesta tesi. La segona anècdota de la nit a Madrid fou una conversa entre cerveses després de l'acte amb Ana Méndez de Andrés. Explicant-nos la vida - no ens coneixíem però compartíem trajectòries professionals força semblants - em va dir: *"hay gente que escribe la tesis. Los hay quien la viven"*. Una frase que se'm va clavar a l'hipotàlem i que ara puc exorcitzar i dotar-la de sentit. Després de 3 anys de recerca, just en el precís moment en que per fi tenia encarrilada la tesi i afrontava el darrer any de beca per tancar-la; a l'octubre de 2015 vaig entrar a treballar a l'ajuntament de Barcelona per dirigir el Pla Estratègic de Turisme 2020. Un repte polític, intel·lectual, professional i personal immens. Al llarg dels tres anys al capdavant del pla mai vaig deixar de mirar de reüll la tesi. Durant aquells tres anys, quan sortia el tema de la tesi, la gent em deia "ah, ara tindràs material de sobres". Jo somreia sabent que la cosa no va així. Dirigir un document de polítiques turístiques no és fer una tesi doctoral. Una tesi és un procés d'investigació, amb preguntes de recerca, amb un marc teòric que l'acompanya, que fa dubtar, que contribueix al coneixement de la matèria, que acompanya, nodreix i obre línies de recerca... però en cap cas és un document programàtic per l'acció d'una administració. Avui ressonen les paraules de l'Ana però prenen un altre sentit. Ara sé que totes les tesis es viuen a l'hora que s'escriuen. De fet, totes les amistats i col·legues que han defensat la tesi m'ho han fet saber. No hi ha cap dicotomia entre escriure i viure la tesi. El que les diferencia és des d'on es viu i des d'on s'escriu. I aquesta tesi és fruit de la meva trajectòria personal, política i professional dels darrers nou anys.

Aquesta tesi doctoral inicià el setembre 2012 gràcies a la beca Martí Franquès de la URV promoguda per potenciar els camps d'excel·lència. Una beca per fer el doctorat en *Turisme i Oci* de quatre anys i el suport del que seria el meu director de tesi, en Paolo Russo. Amb 32 anys i un fill d'un any i mig, vaig tenir la oportunitat de donar-li un gir a la meva trajectòria professional i vital. Després de diversos anys treballant a la UOC coordinant programes de postgrau, tenia ganes de sortir del niu i construir-me com a intel·lectual, com a professional i suposo que també com a persona. Avui puc assegurar, i ho he dit en públic moltes vegades, que els tres anys de beca abans d'entrar a l'ajuntament van ser els més fructífers de la meua vida intel·lectualment parlant. Aquells anys de recerca, d'entrevistes, seminaris, congressos i sobretot de lectura i escriptura, resultaren clau per a poder fer front als reptes professionals dels anys vinents. Tanmateix, seria molt injust no reconèixer l'experiència dels quatre anys d'activisme al voltant de l'objecte d'estudi d'aquesta tesi. Els quatre anys intentant evitar, des d'espais diferents, la regulació d'accés al Park Güell fou una experiència inèdita. En aquest sentit he volgut reflectir explícitament aquestes anades i tornades entre

l'acadèmia, el món professional i la política. Crec sincerament que aquesta relació mútuament constitutiva és un dels aspectes més valuosos d'aquesta tesi doctoral. Ho ha estat per mi durant aquests anys i espero que pugui ser un dels llegats d'aquest treball.

Tornant a la tesi, val a dir que aquesta ha anat mutant des del seu inici unes quantes vegades. Vaig començar amb la idea d'estudiar el barri del Serrallo de Tarragona des d'una aproximació *lefebvriana* al voltant de la idea dels *béns comuns*. Volia analitzar la dialèctica entre les representacions del lloc, la seva transformació física i els canvis en la vida de la població en els darrers anys. Fins i tot havia ja fet un buidatge sistemàtic d'informació a l'arxiu històric del Port de Tarragona i estava preparant el treball de camp. I malgrat les ganes, vaig adonar-me que era molt imprudent fer una recerca amb un fort component etnogràfic a 110 quilòmetres de distància i uns horaris familiars a compatibilitzar. Alhora, en els mesos següents, arran d'un brillant article de Brais Estévez, vaig descobrir una literatura que em va detonar un *clic* en la manera d'entendre el món. Un gir que ja no m'ha abandonat mai més ni durant la recerca acadèmica, ni en la meva tasca professional ni en la meva vida personal i política. Vaig endinsar-me a l'obra Doreen Massey, que es va convertir en la meva intel·lectual de capçalera fins avui. Després vaig seguir amb Nigel Thrift, Ash Amin, John Allen, Gillian Rose, Jonathan Murdoch... anglesos, geògrafs, i amb postulats molt diferents als del marxisme estructuralista de la geografia crítica que jo coneixia. A partir d'aquí vaig descobrir molt desordenadament una part de l'obra de Bruno Latour, de Michel Callon, d'Isabelle Stengers i de John Law entre altres. Autors que em resultaven tan allunyats com fascinants. Passaven setmanes i mesos llegint i, poc a poc, les peces del trencaclosques epistemològic anaven encaixant. Paral·lelament, de la mà del Paolo, descobria les transposicions d'aquella aposta al món als estudis de turisme a través de l'obra de David Crouch, Tim Edensor, Adrian Franklin, Mike Crang, Pau Obrador-Pons, René Van der Duim, Jorgen Ole Bærenholdt entre altres; als estudis urbans amb Colin McFarlane, Adam Latham, Ignacio Farías o Ben Anderson entre altres; així com el gir de les *mobilitats*, malgrat no li vaig fer massa cas fins al període final de la tesi. Aproximacions gens hegemòniques en la literatura acadèmica anglo-americana – i si bé van tenir un moment *hype* entre 2005 i 2015- que a Espanya encara avui són una meravellosa minoria de persones la majoria de les quals he anat coneixent en diferents espais, fora del meu departament, que m'han ajudat moltíssim en converses disperses, seminaris, lectures compartides, etc. Aquesta literatura m'obria una escletxa per explorar analíticament la realitat i analitzar l'experiència viscuda, em brindava oportunitat per apropar els debats teòrics i confrontar-los als postulats hegemònics - ja siguin crítics, normatius, positivistes o funcionalistes - a més de plantejar-me una forma diferent d'apropar-me i entendre la política.

Un cop abandonada la idea d'elaborar una etnografia tan lluny de casa, vaig decidir que treballaria en l'anàlisi de la construcció del barri de la Vila Gràcia com a destinació turística. Recordo perfectament la frase d'en Salvador Anton quan li vaig comentar el canvi: "Si vols fer una tesi de turisme, potser hauries d'analitzar un cas d'estudi on hi hagi turisme". Això era a principis de 2013 en una ciutat on el debat al voltant dels efectes del turisme havia transcendit tímidament les fronteres de l'activisme de Ciutat Vella i començava a permear pels barris històrics de la ciutat. De sobte, tot va anar molt ràpid. Mesos més tard hi havia manifestacions per frenar la apertura d'un hotel a la plaça del Sol, protestes contra la gentrificació i els lloguers turístics al barri, etc. En una conversa informal una any més tard, Salvador em va etzibar: "Ves que no ho estiguis provocant tu, tot això!!!". És possible que fos en part així. De fet, una de les coses que he assimilat posteriorment és que la ciència no només descriu i analitza la realitat sinó que alhora hi participa, la transforma, la performa, la construeix. Això és el que porta advertir-nos els estudis de la ciència i la tecnologia des de fa 40 anys. No hi ha una realitat "allà fora" esperant a ser analitzada sinó que ciència i cultura formem part del mateix món. De la mateixa manera que ho hi ha una destinació a l'espera de ser descoberta pel turista sinó que és viscuda, construïda i transformada a través de les pràctiques turístiques. La recerca sobre la Vila de Gràcia durà un any. Entre els mesos de març 2013 i 2014 vaig realitzar més de 20 entrevistes en profunditat a residents, vaig fer una recerca d'hemeroteca, observacions participants, en especial vinculada a les llibreries del barri, centenars de fotografies i un parell de llibretes plenes de notes de camp. D'aquest treball sobre la Vila de Gràcia en van sortir alguns textos curts i un parell de presentacions a congressos internacionals. Malauradament, el material de la recerca al voltant del cas d'estudi de la Vila de Gràcia ha quedat fora d'aquesta memòria però el camí exploratori teòric i metodològic que l'acompanyava, em van ajudar a compondre part de la proposta metodològica d'aquesta tesi.

El 4 de febrer de 2014 rebo una crida col·lectiva a través d'un grup de correu per participar en el llibre *Protest and Resistance in the tourist city*. Acte seguit, un correu de Marc Martí, sociòleg, company d'aventures i amic, em reenviava la mateixa convocatòria i l'encapçalava amb la frase "ideal per parlar del Park Güell". Resposta per part meua: "mil gràcies, crec que és una bona oportunitat per la meua tesi". Resposta de nou: "Sé que et passa pel cap fer-ho de Gràcia però Güell triomfarà més.". I tenia raó. En Marc sempre m'ha donat bons consells. En Paolo també va animar-me. I així fou com al 2014 vaig decidir dedicar la tesi en l'anàlisi de la regulació de visitants al Park Güell durant els anys 2009-2013. Escriure sobre el Park Güell em suposava un grandíssim repte personal i intel·lectual. Per una banda, el debat, les

mobilitzacions i la protesta que ara descrivia les havia viscut en pell pròpia i de forma molt activa des de 2009 en diferents espais amb l'objectiu d'evitar que reguessin l'accés al parc per la massificació turística. Aleshores vivia un carrer per sota de l'entrada del parc, que s'havia convertit en el meu espai de lleure, d'oci, d'esport, de socialització amb el veïnat; on hi passejava la gossa, on fèiem pícnic d'aniversari, on el meu fill va aprendre a caminar. Vam perdre la lluita. La regulació de l'accés al parc va ser posada en marxa a l'octubre de 2013. Aquesta tesi és part de l'aprenentatge.

A l'escriure sobre el Park Güell en un *mode* acadèmic, és a dir, al fer-ho des d'una perspectiva analítica acompanyada dels textos que anava llegit, se'm va obrir davant un escenari que, si bé havia planejat sempre, es va tornar clarivident: l'anàlisi del Park Güell em permetia obrir el focus i convertir la tesi en una dissertació sobre el turisme com a objecte polític des d'una aproximació relacional, una aposta que ampliava les possibilitats analítiques fins aleshores poc explorades. Per ajudar-me, vaig tenir la sort que Ignacio Farías m'acollís al WZB (Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung) sense demanar res a canvi durant tres mesos per fer una estada curta. Amb el segon fill acabat de néixer i un permís de maternitat per gaudir en família, vam mudar-nos a Berlin durant els mesos de juny, juliol i agost de 2014. Durant aquest període, a banda de seguir en recopilant informació i endreçant la recerca, vaig llegir molt i vaig poder discutir el marc teòric del que Ignacio n'era un dels principals artífexs en la matèria: assemblatges, teoria de l'actor-xarxa, el pragmatisme nord-americà, el gir performatiu, els estudis de la ciència i la tecnologia (STS), etc. Confesso que, a dia d'avui, encara no he pogut assimilar tot el que vaig descobrir a Berlin. Així que encara queda marge per molt més.

Al llarg del curs 2014-15 vaig estar dedicat a escriure diversos articles que formen part nuclear d'aquesta memòria. Són dos articles específics sobre el Park Güell – un conjuntament amb Paolo Russo publicat en un llibre editat per Claire Colomb i Johannes Novy i l'altre sol publicat a PASOS – a més d'un article sobre Airbnb que vam escriure amb Alan Quagliari, bon amic i company de viatge en aquest doctorat. Durant aquest tercer curs actiu en el doctorat també vaig començar a publicar sobre turisme a La Trama Urbana, un webloc col·lectiu que co-editàvem entre un grup d'amics. Els diferents textos – en especial els referents a Airbnb – van transcendir el cercle social i acadèmic més proper fins a *viralitzar-se* per whatsapp entre les veïnes de la Barceloneta. Hi havia entrades al bloc que comptaven més de 10.000 visites mentre alguns dels articles publicats en revistes científiques no arribaven a sumar 200 lectures i molt poques cites. El 2014-15 fou també un curs amb diverses xerrades en espais de moviments socials, universitats, trobades

d'acadèmics, professionals... i gairebé sense adonar-me'n estava relacionant-me amb una bona colla de persones que després impulsaren Guanyem Barcelona i més tard, Barcelona en Comú. Hi vaig entrar en la primera trobada de l'*Eix de Turisme* i, a partir d'aleshores, vaig participar en l'organització política que mesos més tard va guanyar les eleccions municipals i va governar l'ajuntament de Barcelona. La resta de la història ja l'he explicat. A l'octubre 2015 entro a dirigir el Pla Estratègic de Turisme 2020. Tres anys de feina descomunal al costat d'un equip de professionals que m'ensenyaren el valor de la funció pública – també a sobreviure-hi -, que em van obrir totes les portes de des del màxim respecte personal i professional, que em van acollir com un dels seus. Foren tres anys d'aprenentatge, de compartir, de debatre, de no dormir, de pressió pública, de política en majúscules i també en minúscules, de peticions corals de dimissió i de reconeixements internacionals. A l'octubre 2018 va finalitzar el meu contracte coincidint també amb els meus dubtes de seguir. Tot i així, vaig estar un any més com a assessor a la tinència d'Ecologia Urbanisme i Mobilitat on vaig aprendre moltíssimes a nivell professional i personal. També va ser el lloc on vaig constatar que la política institucional no és un bon lloc per a mi.

A l'octubre 2019 deixo el càrrec i reprenc una tesi doctoral que havia aparcat el 2015 i que, amb molts esforços i alguns articles i diversos textos divulgatius pel mig, havia aconseguit no desvincular-me del tot. Torno a presentar-me a congressos internacionals, finalitzo el esborranys d'articles, es publica un número especial de Papers sobre turisme i espai metropolità que coordino i del qual també sóc autor de l'article introductor. I a meitat de desembre, per fi, em poso a escriure la memòria de la tesi de forma decidida: faré un monogràfic sobre el cas del Park Güell. Després vingué la pandèmia. I en mig de la pandèmia, encàrrecs professionals com a consultor extern, un augment de la càrrega docent a la Universitat de Barcelona, on faig de professor associat. A l'abril 2021, reprenc la tesi a batzegades fins a finals d'any, entre encàrrecs professionals, articles, classes i la vida personal i familiar que intento que no es torni a escapar massa lluny. Aquesta tesi ha estat escrita sense neguit sinó amb el desig d'explicar una experiència, compartir uns aprenentatges i obrir un debat acadèmic, social i polític. Espero ser capaç de fer-ho. Som-hi.

Barcelona, desembre 2021

INTRODUCCIÓ

We should assume some responsibility for elsewhere

John Allen

Aquesta tesi doctoral està centrada en l'anàlisi de la controvèrsia al voltant de la regulació de l'accés al Park Güell entre 2007 i 2013 i els aprenentatges que se'n deriven per tal de nodrir coneixement al voltant de la política del turisme. A través de la vivència personal, de la descripció documentada dels fets i de l'anàlisi posterior a través dels postulats teòrics i metodològics del gir relacional, aquesta recerca vol contribuir a l'apertura de les possibilitats de pensament i acció d'una de les qüestions més rellevants en la darrera dècada a la ciutat de Barcelona: el turisme i la seva dimensió política.

L'exercici inductiu, heurístic i experimental que presento aquí neix de la necessitat d'explorar noves vies de coneixement allunyades de plantejaments racionals que no m'oferien les respostes adequades a les preguntes que anaven aflorant durant la vivència dels esdeveniments i que s'han anat constatant en el moment de la plasmació dels resultats. La realitat complexa amb la que jo estava bregant no coincidia amb els esquemes i els processos de les anàlisis elaborades des de lògiques formals. Necessitava superar la concepció sectorial i discreta del turisme com a objecte polític. Els interessos i les qüestions amb els que intentava classificar els fets depassaven el turisme en escriure i, tanmateix, després de desbordar-se, fragmentar-se i desplaçar-se, la qüestió turística tornava sempre al centre. Necessitava copsar tot el que jo observava i que més tard he aconseguit descriure. Un món absolutament entortolligat amb altres esferes de la vida, connectat amb altres fenòmens més enllà del turisme, una realitat híbrida formada per veus, cossos i materials molt diversos. Entendre el turisme com un efecte relacional, com un assemblatge en moviment, m'ha permès copsar millor la forma com aquest ordena, construeix i afecta la realitat on esdevé alhora que ens permet desgranar més nítidament les agències, forces i processos que l'afecten i el condicionen.

La present tesi és el resultat d'una experiència personal, acadèmica i professional que, si bé he circumscrita en el temps per tal d'acotar un objecte, un mètode i un relat; segueix estant en permanentment moviment, construint-se en per centenars de lectures, converses i trajectòries. Un punt i seguit del qual espero que n'aflorin aprenentatges prou interessants perquè aquests prenguin ja vida pròpia.

En aquest capítol es presenten els apartats inicials per donar explicar i donar sentit al procés de recerca d'aquesta tesi doctoral. El contingut s'estructura de la següent manera. Després d'un relat per introduir l'objecte de la recerca, es presenten en un primer apartat les disposicions inicials que conviden al lector a situar el lloc des d'on es pensa s'escriu aquesta recerca així com també presenta el món del qual en forma part. El segon apartat té la voluntat de presentar de forma clara, sistemàtica i sense dilació les intencions d'aquesta tesi a través de les preguntes i els objectius de la recerca. En el tercer apartat es recullen els postulats metodològics en els quals es recolza la present recerca. S'exposen les premisses metodològiques que s'han emprat per construir la recerca i analitzar-ne també els resultats, deixant clara la interdependència entre la reflexió teòrica i els resultats del treball empíric. En aquest tercer apartat també s'exposa amb detall les característiques de l'acció participada i l'etnografia derivada com a principal mètode per obtenir la informació sobre el cas d'estudi del Park Güell. I per últim, aquest apartat explica què és i què implica assumir una controvèrsia com a objecte d'estudi. El quart apartat pretén emmarcar la tesi en el context acadèmic on es desenvolupa, això és, els estudis urbans i la geografia del turisme. Si bé, com veurem, l'anàlisi i la recerca de la política del turisme és escassa en comparació amb altres temes; i tenint en compte que hi ha una diversitat molt gran d'aproximacions, disciplines i objectes; intentarem ubicar la tesi tant en el context on s'esdevé – l'acadèmia espanyola i catalana – així com també identificar i associar les recerques internacionals de la qual es nodreix i pretén formar-ne part, remarcant quines són les aportacions d'aquesta tesi. Per últim, a fi també de facilitar-ne la lectura i l'anàlisi, es descriu l'estructura d'aquest document i es presenten també breument les obres ja publicades o en vies de publicació que l'han nodrit i que es recopilen a l'Annex.

Ubicació

What the hell, we are the city!

Antoni Vives

L'estiu de 2014 va ser un punt d'inflexió determinant per la reformulació del turisme com a objecte polític a Barcelona. Vicens Forner, veí del barri de la Barceloneta, va publicar el 6 d'agost una foto al seu *facebook*. Tres nois atlètics despullats sortien d'un supermercat mofant-se dels treballadors que atenien a la porta amb cara de pocs amics. Aquesta podria ser una descripció del contingut de la fotografia. Però la narrativa a través de la qual la fotografia va donar la volta al món, escalant des del Periódico de Catalunya fins a les portades de les edicions digitals dels diaris més llegits d'occident, va ser diferent. Eren "tres turistes italians borratxos" i representaven el "descontrol del turisme massiu" a Barcelona. Si haguessin estat tres nois de Sant Pere de Riudebitlles potser hagués estat diferent. De la mateixa manera que dubto que ningú preguntés als nois si efectivament eren turistes o un dels 25.000 italians empadronats a Barcelona el 2014¹ en un cap de setmana de *folia*. En realitat, no era la primera escena amb cossos despullats que Forner publicava al seu bloc². Tothom sap que a l'estiu les notícies escassegen i qualsevol tema és bo per fer-ne portada. Però alguna cosa va fer clic més enllà de la conjuntura: aquella fotografia representava i alhora alimentava un descontent latent amb el turisme des de feia anys. "Contigo empezó todo" titulà Albert Om, referint-se a l'impacte global de la fotografia de Forner³. Es va obrir la Caixa de Pandora i, amb ella, tots els mals del turisme. La foto només fou l'espurna. El turisme va esdevenir objecte de confrontació política. Una part del veïnat del barri s'ho va prendre com una qüestió de seguretat i incivisme i van muntar ràtzies veïnals per perseguir males pràctiques. El "turisme de borratxera" era el boc expiatori on es dirigia el descontent. Altres veus alertaven que la cosa anava més enllà, que l'anècdota era l'efecte d'una transformació al barri que feia anys estaven criticant al barri i al districte de Ciutat Vella. Era un símptoma de la proliferació de pisos turístics, d'hotels de luxe mastodòntics i de la privatització del Port Vell amb una marina de luxe que havia de ser l'enveja d'Europa; entre altres. A finals d'agost, després de 6 manifestacions convocades des de la Barceloneta, la

¹ Veure les dades d'empadronats segons nacionalitats a:

<https://www.bcn.cat/estadistica/catala/dades/inf/pobest/pobest14/part1/t13.htm>

² Podeu veure el bloc de Vicens Forner aquí: <https://vforner.wordpress.com/>

³ Om, A. (2014) "Contigo empezó todo". Diari ARA. Opinió. 27 d'Agost de 2014. https://www.ara.cat/opinio/turisme-borratxera-masses-barceloneta_0_1420058213.html

FAVB amb el suport d'altres entitats i sindicats va convocar una gran manifestació sota el lema "Barcelona no està en venda". Un èxit de convocatòria – 2.000 persones segons la Guàrdia Urbana⁴ - en la que també assistiren portaveus d'associacions i plataformes d'altres barris que s'havien creat per frenar-ne la "turistificació": Gràcia cap on Vas?, Som Paral·lel, Fem Sant Antoni, Fem Rambla (del Poblenou), etc. Per primera vegada el "model turístic depredador" resultava ser element aglutinador de les lluites socials i veïnals. Estava també en joc la identitat dels barris que el turisme "banalitzava" fins a convertir-los en "parcs temàtics". El turisme expulsa el veïnat. Es va fer ressò del lema "Apartaments turístics, abolició" i es va criticar durament companyies transnacionals com Airbnb per facilitar la multiplicació de l'oferta. I també es descentrava aquest magma turístic per criticar mesures molt concretes com l'ordenança de regulació de terrasses o el pla d'usos de Ciutat Vella de 2013. La manifestació va ser també un *momentum* de crítica del govern de Xavier Trias que encarava l'últim estiu d'un mandat defensant que el que el turisme havia estat un dels salvavides de la crisi econòmica. En la manifestació es criticava la connivència del govern amb els *lobbies* turístics. Els representats dels partits de l'oposició aprofitaven per fer declaracions contra la inacció del govern. Els experts emetien opinions que els mitjans exigien que no fossin massa complexes i encaixessin amb el relat hegemònic que, simplificant-lo molt, es podia resumir en: 1) per fer front al turisme de borratxera cal promoure un turisme de qualitat; 2) no estem en contra del turisme però cal canviar-ne el model per fer-lo més sostenible; 3) el problema no és el model turístic sinó el model de ciutat. Tres *lemes*, tres frases fetes, que formen ja part del repertori de recursos de qualsevol barceloní/nina per parlar del turisme com a objecte polític. En podríem afegir un més que no es fa explícit però que sobrevola sempre totes les converses i es concreta a través de declaracions més o menys innocents: el turisme són els altres. Ningú assumeix la responsabilitat del que passa amb el turisme ja sigui perquè no es reconeix en l'entramat de xarxes de pràctiques, de relacions de producció i consum i dels imaginaris vinculats al turisme; perquè ataca frontalment la llibertat individual de cadascú – i els usdefruits de la propietat privada –; o bé perquè sempre hi ha algú que té una culpa major.

⁴ <http://www.rtve.es/noticias/20140830/mas-millar-personas-protesta-barcelona-contra-apartamentos-turisticos/1002602.shtml>

Disposicions inicials

*S'escriu sempre per donar vida, per alliberar la vida
allà on estigui presa, per traçar línies de fuga*

Gilles Deleuze

L'anterior text és un relat que em serveix per introduir i exemplificar les disposicions inicials que precedeixen la recerca d'aquesta tesi doctoral. Un moviment estètic que em permet, en primer lloc, fer explícites les motivacions de la tesi alhora que contextualitzar el lloc del debat on esdevé i participa. Alhora, m'ajuda a argumentar que no hi ha una sola manera d'entendre el turisme i, més important, que el debat no es centra aquí en valoracions sobre un mateix fenomen sinó en evidenciar la pluralitat de realitats, de multiplicitat, que no es pot obviar a l'hora d'analitzar la seva dimensió política del turisme. I en tercer lloc, em permet defensar la decisió metodològica i l'estètica de la tesi amés de deixar-ne clar els seus límits.

Problematitzant el turisme

Barcelona ha esdevingut una ciutat turística en molt pocs anys (López Palomeque, 2015). Des de principis dels anys noranta, Barcelona passa d'acollir un milió i escaig de turistes el 1990 als més de disset milions de 2017 (Ajuntament de Barcelona, 2017a). Un creixement continu del nombre de turistes que és reflex de l'augment de turistes a les ciutats arreu del món (UNTWO, 2012) però també és el resultat de l'aposta política per posicionar-se com una destinació urbana; de les inversions públiques per augmentar la capacitat de viatgers de l'aeroport i el port; de l'increment continuat i la diversificació de l'oferta d'allotjaments turístics molt vinculat als rendiments immobiliaris i financers; o de la progressiva especialització del centre de la ciutat en l'anomenada "economia del visitant", entre altres. Per tot i més, avui no es pot entendre Barcelona sense tenir en compte la capacitat transformadora de les activitats turístiques. Alhora, les activitats turístiques emergeixen a través de la construcció - material i simbòlica - de la ciutat. Una interrelació que es fa especialment palesa avui però que ha estat present al llarg de la construcció històrica de Barcelona (Palou Rubio, 2012) essent una de les pedres angulars del projecte urbà pre- i post-olímpic (veure Villa Fradera, 1992 o Degen, 2004).

Durant molts anys el turisme fou considerat exclusivament com un dels factors d'èxit de la reconversió postindustrial de la ciutat per la seva capacitat multiplicadora de processos socioeconòmics i generadora de riquesa i ocupació, especialment en temps de crisi. Tanmateix, a mitjans dels 2000 van començar a aflorar veus crítiques des dels moviments veïnals qüestionant el relat triomfalista i alertant dels efectes negatius associats a l'increment constant de visitats i a les transformacions urbanes derivades, sobretot a Ciutat Vella. Lluny de ser un trasbals conjuntural o específic d'una determinada àrea de la ciutat, el malestar social atribuït al turisme ha incrementat exponencialment en els darrers anys fins el punt de ser considerat el problema més greu de la ciutat durant el primer semestre del 2017, amb un 20% del total de les respostes espontànies per part dels residents (Ajuntament de Barcelona, 2017b). I val a dir que, si bé inicialment les protestes giraven al voltant de la pèrdua de la identitat del lloc, la banalització del paisatge o els problemes de convivència; avui el turisme és considerat per una part important de l'opinió pública un fenomen que afecta a la vida quotidiana de la ciutat. El turisme a Barcelona ha esdevingut una qüestió pública i, com a tal, és susceptible a ser font de conflicte i confrontació (veure Russo & Scarnato, 2018). La denúncia per les males condicions laborals del sector, la contaminació ambiental dels creuers o la opacitat de les institucions vinculades al turisme són alguns dels problemes que han estat posats sobre la taula per diversos moviments veïnals, socials i ecologistes fins al punt de reclamar el decreixement turístic (ABTS, 2017). En aquest context ha emergit també el debat públic i la crítica al voltant de l'impacte del turisme a la ciutat a través de l'expulsió veïnal - especialment pel que fa a l'augment dels preus dels lloguers - així com també la substitució del teixit comercial o la massificació de l'espai públic. Si bé cal reconèixer que aquestes crítiques al voltant dels efectes negatius del turisme no són exclusives de Barcelona sinó que posen en evidència problemàtiques comunes a moltes altres ciutats del món (Colomb & Novy, 2016) també és cert que Barcelona ha estat al focus de la premsa estatal, catalana i també internacional. La reacció arran de la foto dels "turistes-italians-despullats-comprant-cervesa" com a exemple.

Aquesta tesi, però, té com a objecte de recerca en un episodi previ a l'eclosió de la problematització pública i col·lectiva del turisme com a objecte polític. La tesi es centra en l'anàlisi de la controvèrsia al voltant la regulació de l'accés al Park Güell que va esdevenir entre 2007 - any en el que es fa pública la intenció de regular l'accés al parc - i el 2013 - any en el que finalment es va regular aquest accés. Durant aquell període, el debat públic sobre l'impacte en el turisme eren presents sobretot als carrers de Ciutat Vella i sempre vinculats a algun pla, ordenança o instrument concret. A nivell institucional, el Pla Estratègic de Turisme de la Ciutat de Barcelona 2015 (Ajuntament de Barcelona, 2010a) elaborat entre

2007 i 2010 va permetre crear un marc de debat sobre el turisme de forma complexa, fins aleshores cooptat per una aproximació sectorial i empresarial a través d'altaveus com el Consorci de Turisme de Barcelona. Però cal advertir que lluita social i veïnal per mantenir obert el Park Güell no comptà amb l'acompanyament col·lectiu dels fets de l'agost de 2014 a la Barceloneta. No hi hagué una concentració massiva contra el tancament ni fou cobert mediàticament arreu del món. Al contrari, com veurem, fou un conflicte que es resolgué amb el desplaçament de la qüestió turística i patrimonial resolent una bateria de problemàtiques parcials per aconseguir enrolar les veus interessades. No obstant això, crec fermament que la controvèrsia per la regulació d'accés al Park Güell fou un dels primers bastions del procés de politització del turisme i que ajudar a construir el context pel seu posterior debat públic. Aquesta tesi pretén recuperar els aprenentatges que emanen d'aquella experiència i pensar-los per la seva transferència dins i fora de l'acadèmia. Dins de l'acadèmia, perquè estic convençut que els resultats aquí exposats ajuden a descentrar i a repensar el turisme com a objecte d'estudi. Però també a fora - i això ja és més un desig que una convicció - perquè estic segur que pot ajudar a repensar el turisme com a objecte de debat polític des de les diferents esferes que el componen.

Abordant el dilema ontològic

A través del relat exposat al text preliminar es vol també deixar clar que no hi ha una única política del turisme perquè, en realitat, ni tan sols hi ha una sola forma d'entendre el turisme. Sovint es diu que el turisme és polièdric, és a dir, hi ha diverses perspectives des d'un mateix fenomen. Els posicionaments es fan depenent de qui i des d'on es parla del turisme però també des d'on s'actua per complir quins interessos. Tanmateix, el que es vol posar de manifest en aquesta tesi és que ens trobem davant d'un dilema ontològic: no hi ha únicament diferents perspectives sobre un mateix objecte o fenomen - fet inherent a qualsevol construcció social - sinó que les realitats a les quals s'evoca al parlar de turisme són múltiples. Quan els moviments socials i els empresaris parlen de turisme, sovint ho fan referint-se a realitats diferents, però totes elles vàlides des d'una perspectiva analítica. Aleshores, el gran repte aquí és intentar abordar aquest objecte múltiple.

En un mecanisme modern propi d'aquest dilema ontològic, l'objecte polític del turisme es *purifica* constantment davant la dificultat d'objectivar-lo i definir-ne els límits (Latour, 1991). Per aclarir el que volem dir, representem aquí dos dels extrems d'aquest procés purificador. En un extrem trobem aquells que afirmen que "no convé polititzar el turisme".

Ho fan normalment des de posicions hegemòniques - ja sigui a través de perspectives sectorials i empresarials o de responsables de la gestió pública - a fi de mantenir l'*status quo*. Tanmateix, el dilema emergeix, es fa explícit, quan conflictes com el descrit anteriorment es fan públics i no disposen d'eines per fer-hi front sia perquè no es reconeix la realitat com a pròpia, sia perquè els subjectes, els actors no s'atribueixen responsabilitats doncs "no és el seu problema". Per altra banda, a l'altre extrem, trobem els qui parlen del turisme "com a manifestació última del capitalisme", escalant ràpidament dels cossos a les estructures financeres del capital. Un procés de "double-click" que ens trasllada dels *souvenirs* com a objectes inerts en una estanteria a la representació de l'engranatge capitalista sense descriure les mediacions ni traçar les relacions per poder construir aquestes metonímies. Aquesta tesi, a través de l'anàlisi de la controvèrsia del Park Güell, pretén trencar aquests processos de purificació del turisme precisament hibridant la realitat, reconeixent la multiplicitat i desgranant les mediacions, agències, pràctiques i processos en joc en la *política del turisme*.

S'entén per *política* les relacions socials i els processos involucrades en la producció i reproducció del poder i per *política del turisme*, parafrasejant a Cresswell (2010), les formes en les que el turisme produeix les relacions socials alhora que aquestes produeixen el turisme. El turisme és concebut aquí com un producte social, un efecte relacional; és a dir, el resultat d'unes relacions socials, econòmiques, culturals, polítiques, materials i simbòliques; que alhora, transformen la realitat en la que esdevenen. El turisme no és només el resultat d'una estructura econòmica superior sinó que la produeix o la modifica; té capacitat performativa, ordena, modifica, té agència, és polític. Alhora, totes les relacions, els processos, els instruments, les imatges, els plans o els cossos involucrats tenen una forta dimensió espacial; produeixen l'espai on esdevenen - en el nostre cas, la ciutat de Barcelona - alhora que l'espai en possibilita el desenvolupament i condiona els efectes de l'activitat turística en relació a altres realitats múltiples. Si bé es desenvoluparà aquesta idea al llarg de tota la memòria, convé apuntar aquí que és precisament aquesta concepció relacional ens ajuda a analitzar les múltiples formes a través de les quals el turisme *esdevé* objecte polític, trencant les pulsions essencialistes a les que tendeix una anàlisi de caràcter més normativa. Ens interessa analitzar aquí la complexitat del turisme, això és, les múltiples formes en la que es compon, s'assembla, es construeix i afecta a través d'una constel·lació de pràctiques. El turisme ni encarna a priori tots els mals del capitalisme ni està exempt de responsabilitats d'entrada. El que ens interessa és esbrinar *com* el turisme esdevé polític i com afecta al món, al cosmos, al qual en forma part. I per fer-ho, hem de superar el dilema

assumint una ontologia múltiple a través d'una aproximació relacional del món. Ho exposem en profunditat més endavant.

Desplegant qüestions d'interès

L'escena descrita en el text inicial podria haver-se fet a través de la transcripció literal de les notes de camp que havia pres en una llibreta durant la manifestació. El relat hauria estat així:

- *Arribo deu minuts abans i ja està la plaça plena.*
- *Agrupacions per barri amb cartells molt diversos.*
- *Alguns grups parlant entre ells però sembla que tampoc es coneixen tant els uns als altres.*
- *El canó de la Barceloneta ja està preparat. Color groc i blau domina la plaça.*
- *Saludo a alguns coneguts de "Gràcia cap a on Vas?".*
- *En XX em mira de reüll. Encara deu estar enfadat perquè no vaig anar a la reunió.*
- *Em diuen que aquesta convocatòria era important per obrir el focus perquè n'hi ha alguns que només veuen incivisme i inseguretat.*
- *Comença a moure's la manifestació. L'encapçala el cartell "Pisos Turístics: absolució".*

Etc.

Podria haver fet una descripció naturalista *à-la-Malinowski* intentant separar-me al màxim del meu objecte d'estudi però aleshores hauria d'haver analitzat, que sé jo, carreres de motos... o ho hagués fet a costa de guanyar-me fama de *raret* entre gent que em coneixia. Podria haver construït el relat únicament en base a la informació publicada a la premsa el dia després però aleshores donaria informació esbiaixada de forma conscient. O podria haver també explicat el que va succeir aquell dia a partir de 5 entrevistes en profunditat dels líders o portaveus de les associacions principals convocants però m'hagués perdut moltes altres veus, la càrrega afectiva i moltes altres interaccions. Podria haver-la escrit a través de la combinació d'una anàlisi semàntica a xarxes socials amb el *hashtag* #efecteBarceloneta i d'una anàlisi semiòtica dels diferents signes i performances de la manifestació fins a arribar a Plaça Sant Jaume. Tanmateix, he de defensar aquí la forma en la que es presenta el resultat de la recerca en el segon capítol, doncs és un element metodològicament rellevant. Una decisió ètica i estètica que conjuga fets i valors de forma simètrica, que no pot ni vol alienar-se de l'objecte d'estudi ni dels resultats i els efectes del

procés analitzat. I es podria haver presentat d'una altra manera però aleshores no respondrien als objectius que presentarem a continuació. Els mètodes, com exposa Law (2004) s'assemblen de forma que ens permeten analitzar la realitat múltiple i complexa. Alhora els mètodes utilitzats són determinants no només per descriure la realitat sinó que al analitzar-la, la promulguem – en anglès, *to enact* -, la transformem. En suma, no hi ha una realitat immaculada allà a fora esperant a ser descoberta pels mètodes sinó que aquesta realitat emergeix i es transforma a través dels mètodes d'investigació.

En l'intent de no purificar la realitat, el que volem és evitar imposar els fets als valors en pro del coneixement científic i, alhora, no tergiversar els fets per fer-los encaixar als valors de qui els exposa. El que vull és explicar i descriure minuciosament un procés del qual en formava i en prenia part per poder-ne fer reflexions que nodreixin el debat. És per això que la descripció de la controvèrsia del Park Güell i el marc teòric i metodològic es formulen de forma conjunta i es constitueixen mútuament, prova també dels posicionaments clarament inductius. El que m'interessa aquí, com ens anima Latour (2004), és a desplegar instruments analítics que abordin, tinguin cura i generin assumptes o qüestions d'interès (*matters of concern*) en contraposició a les qüestions de fet (*matters of fact*). La meua intenció és analitzar en profunditat el turisme com a objecte polític en disputa i per fer-ho he de fugir de qualsevol temptació essencialista i objectivadora dels fets. El que m'interessa és entendre *com* funciona, *com* es desenvolupa i quins són els seus efectes.

La tesi emergeix com a resultat del procés de documentació, recerca i escriptura. Abordar acadèmicament el turisme en clau política m'empeny a fer-ho de forma complexa, obligant-me a barrejar fets i opinions, a descriure i estudiar l'enrenou d'interessos, perspectives, escales, virtualitats, judicis de valor, imatges, narratives o instruments de planificació que estan en joc en la disputa. A més, aquesta impossibilitat de discernir pulcrament els fets i els valors en l'objecte d'estudi és el que m'impossibilita, en tant que subjecte participi en el procés, fer el mateix exercici. I menys encara, fer-ho en nom de la ciència. Precisament els estudiosos de la ciència i la tecnologia com Latour o Stengers, autors bàsics per la construcció del dispositiu metodològic d'aquesta recerca, ens adverteixen de com d'inaapropiat resulta intentar cercar el coneixement científic allunyat dels assumptes d'interès que he mencionat abans. Isabelle Stengers (2019) ens incita a focalitzar en aquestes qüestions d'interès enfront de les qüestions de fet quan ens diu:

Allò propi d'un *matter of concern* [l'original en anglès] és excloure la idea de "la" bona solució i imposar eleccions a voltes difícils, que exigeixen un procés de vacil·lació, de

concertació i de molta atenció; i tot això malgrat les protestes dels empresaris pels quals el temps té un cost i exigeixen que tot el que no està prohibit sigui permès. Però també malgrat la propaganda i l'expertesa científica que, sovint presenta "en nom de la ciència" una innovació como "la" bona solució. (pp. 12 [traducció pròpia]).

Isabelle Stengers ens anima a desconfiar dels qui usen el coneixement científic "verdader" per eclipsar qualsevol debat que comporti un qüestionament de l'*status quo* tant del coneixement científic com de l'estabilitat hegemònica. Aquesta tesi vol generar dubtes i fer-se preguntes per qüestionar-nos algunes presumpcions. De forma rigorosa, sens dubte; però sense allunyar-nos de l'objecte ans el contrari, des del coneixement situat del qui ha estat al mig del procés. En la mateixa línia, Latour (2004: 231) comentava que "the question was never to get away from facts but closer to them, not fighting empiricism but, on the contrary, renewing empiricism". No vull allunyar-me dels fets sinó apropar-m'hi al màxim. Alhora, no pretenc amb aquesta tesi deconstruir cap estament científic amb jocs de llenguatge complexos sinó recompondre, construir, assemblar noves maneres, nous dispositius per analitzar la política del turisme com a "part interessada [...] sense tenir la pretensió del menor privilegi en quant a la manera en que és formulat el problema i en la que seran encarades les solucions" (Stengers, 2019: 162 [traducció pròpia]). Un exercici, al cap i a la fi, que sigui *pertinent* i pugui donar pistes per resoldre l'actual desequilibri en el poder de negociació per uns recursos escassos obrint el focus del que estava en joc. Fer política des de la ciència sense pretendre imposar els fets als valors. I alhora, repensar l'objecte i el mètode científic per contribuir a afrontar els interessos acadèmics que se'n deriven. És per això que aquesta tesi no té com a objectiu emetre una valoració sobre la regulació d'accés al Park Güell, sobre si la proposta aconseguí acomplir els objectius dels qui la van impulsar. Jo ja vaig prendre partit en el seu moment i precisament per això el cas d'estudi es presenta estèticament a través d'una tragèdia clàssica amb un relat que condueix inexorablement al *fatum*, al destí tràgic que convertí el parc en un *museu obert* per protegir el patrimoni de la massificació turística. El que m'interessa desenvolupar al llarg de la tesi no són valoracions al voltant dels *resultats* de la política sinó els aprenentatges d'aquesta experiència per construir un dispositiu que m'ajudi a entendre *com* funciona la política. I per això m'interessen molt més com a punt de partida les especulacions metodològiques que els marcs estructuradors de la realitat.

Preguntes i objectius de la recerca

Desmovilizar, aprender a apreciar el paisaje en vez de atravesarlo con la velocidad máxima es para los y las investigadores/as aprender a reírse de aquellos que los amenazan de decadencia si se atreven a no consagrarse por completo, sin preguntas ociosas, al avance de la ciencia

Isabelle Stengers

Aquest apartat és un punt de pas obligat a totes les tesis doctorals. Una ritual que obliga a l'autor a sintetitzar, recopilar i recapitular els elements motrius del procés de recerca. En el meu cas, tal i com ja he explicat en el preàmbul d'aquesta memòria, la formulació de recerca ha anat modulant-se durant el procés. D'aquesta manera, és honest reconèixer que la concreció i la concurrència entre preguntes i objectius presentades a continuació han estat elaborades ex-post, durant el moment de redactar aquest apartat introductori. Aquest apartat, lluny de ser una mera compilació formal, serveix també per ordenar el procés de recerca a través del llenguatge, vehicle fonamental per compondre, també el coneixement i la realitat.

Abans d'entrar a concretar les preguntes i els objectius, convé apuntar que he estat temptat d'incloure una hipòtesi de recerca per tal de blindar el caràcter normatiu de les tesis doctorals. Tanmateix, ha estat precisament la lectura de la literatura que estructura els postulats metodològics la que m'ha fet desestimar la idea. Hagués formulat una hipòtesi redundant que no hauria estat fruit d'un procés deductiu *ex ante*, sinó un argument forçós que acabés donant-me la raó. I no vull tenir raó. Bàsicament perquè aquesta tesi vol presentar el resultat d'una recerca que ha estat també una vivència i, com a tal, no havia de demostrar res. Al contrari, si d'alguna cosa ha servit és per explorar, per descobrir i compartir experiències.

Aquesta és el resultat de la relació estreta i mútuament constitutiva entre la tasca empírica, el cos teòric, la capacitat analítica i l'experiència personal. Pyrke, Rose & Whatmore (2003) ho deixen molt clar quan destaquen el caràcter circular del procés de recerca:

A productive, almost circular process is encouraged: the research through reflecting, mulling over, speculating, is to practise the continual honing of thinking crafts to be employed and shaped further through research. (pp. 4)

D'aquesta manera, no hi ha hipòtesi sinó una construcció iterativa entre els processos empíric, teòric, metodològic amb una vocació clarament inductiva, aterrada i exploratòria.

Preguntes de recerca

La formulació de les preguntes ha estat el resultat d'un procés reflexiu que s'han anat concretant durant el procés de recerca. Una pulsó que ha anat estructurant-se a través d'un procés iteratiu entre el treball de camp i la teoria (Allen, 2003). Les preguntes no ens assalten des del *món real* sinó que són produïdes a través de la pràctica de la recerca, si bé, és obvi, han estat tractores des de ben a l'inici del procés.

Les preguntes de recerca són:

1. Com es manifesta el turisme en la seva dimensió política? Quines són les seves formes? Quins són els espais? Com es sosté?
2. Quins són els elements i les relacions en joc a l'hora d'analitzar la política del turisme? És possible identificar-los i definir-ne els límits?
3. Podem identificar els factors diferencials del turisme respecte altres fenòmens socials pel que fa a l'exercici del poder?

Aquestes preguntes són el punt de partida de la recerca i s'intenten respondre al llarg de la tesi a través del cas d'estudi. Les preguntes defineixen el marc de treball, ens fan qüestionar els límits i problemes metodològics i epistemològics inherents a tot procés de recerca i ajuden a no perdre el fil argumental quan comencem a endinsar-nos en el Park Güell i a explorar la controvèrsia. De la mateixa manera, aquestes preguntes pretenen ser també un vector per ultrapassar aquesta tesi. És per això que es recuperaran també al final del document associant-hi proposta d'agenda de recerca futura.

Objectius de la recerca

Pel que fa als objectius, m'he pres la llicència de no jerarquitzar-los segons la litúrgia més ortodoxa de la mateixa manera que em costa també separar els objectius dels resultats de la recerca. Tanmateix, a fi d'avaluar el treball i dotar-lo del rigor acadèmic que se n'espera, he cercat una manera de garantir la traçabilitat entre les preguntes de recerca, els objectius específics i els resultats presentats en aquesta memòria.

Caldria, primer de tot, definir l'**objectiu principal** d'aquesta tesi doctoral que no és altre que

Analitzar la controvèrsia de la regulació d'accés al Park Güell a través dels postulats metodològics que emanen del pensament relacional per tal d'extreure i sistematitzar coneixements i aprenentatges per contribuir al debat sobre la política del turisme.

Per assolir aquest objectiu, que és ahora procés i fita, es requereixen una sèrie de processos, mètodes, pràctiques i esforç intel·lectual que apuntem a continuació amb el nom d'objectius específics que ajuden també a estructurar els continguts de la tesi. En la tònica d'aquesta tesi doctoral, convé apuntar el caràcter interdependent de cadascun dels processos i tasques que assemblen aquesta tesi.

Els **objectius o tasques específiques** d'aquesta tesi doctoral són:

- 1) Revisar la literatura teòrica-metodològica del gir relacional, identificant els postulats ontològics i les premisses metodològiques que ajudin a estructurar la recerca.
- 2) Descriure en profunditat la controvèrsia al voltant de la regulació d'accés al Park Güell entre 2007 i 2013 a través de diverses fonts d'informació.
- 3) Sistematitzar els aprenentatges al voltant de la política del turisme que es deriven de l'anàlisi de la controvèrsia i les aportacions teòriques i metodològica del gir relacional.
- 4) Nodrir el debat acadèmic envers la política del turisme a partir dels coneixements que emanen de la recerca.

Un cop presentats els resultats de la recerca, tornarem a les preguntes i objectius per tal de sotmetre'ls a prova i, si s'escau, reformular-los a fi de traçar agendes presents i futures de recerca.

L'arena metodològica

*Me horrorizan las historias uniformes, los grandes relatos uniformes,
en particular cuando pretenden ser una representación precisa de la realidad.*

John Law

Desgranarem aquí els detalls sobre el mètode principal de la recerca així com també, conseqüentment, els postulats metodològics que ajuden a entendre de quina manera s'arriba als resultats i com es relaciona el treball de camp i l'anàlisi del cas d'estudi del Park Güell amb el marc teòric durant la recerca. Ho farem prenent com a base les premisses de John Law i John Urry (2004) exposades a *Enacting the Social* en el que afirmen que el procés de recerca no només serveix per descriure el món sinó que també per promulgar-lo - *to enact* en anglès-; i que la tria dels mètodes era fruit d'una decisió per transformar el món en un acte que és, essencialment, també polític. En aquest sentit, Annemarie Mol (1999) encunya el terme *ontological politics* per referir-se precisament al fet que la veritat no és una finalitat en sí mateixa sinó que cal pensar en raons polítiques addicionals per preferir i promoure un tipus de realitat en comptes d'una altra. La decisió presa al voltant d'una proposta metodològica concreta és clau en tant que aquesta ajuda a promulgar aquesta realitat. No només l'analitza sinó que la fa emergir i hi participa.

Tres postulats metodològics (i una prèvia sobre l'ontologia)

Hem parlat al llarg de tota aquesta introducció de la voluntat d'enfortir la relació entre la tasca empírica, els marcs teòrics, els resultats analítics i l'ètica del procés de recerca. En aquest sentit, és precisament la metodologia la que permet lligar totes aquests àmbits constituents d'aquesta tesi doctoral. En aquest apartat recapitulem tres postulats metodològics que esperem reforcin el resultat de la tesi i ajudin a justificar les decisions: el què, el com i el per què d'aquesta aposta relacional. Aquests postulats són una composició pròpia fruit de moltes lectures i que resumim aquí en:

- 1) Generalitzar el principi de simetria
- 2) Evitar els dobles-clics, resseguir les associacions per entendre el com
- 3) Treballar plegats. La recerca com a esdeveniment

Tanmateix, abans d'entrar en els postulats metodològics cal fer una darrera parada teòrica-conceptual: el dispositiu metodològic en el que es basa la tesi emana de la concepció del món a través d'una *ontologia relacional*, també anomenada *practical ontology* o *network ontology*. Això és, assumir que res no es pot reduir a sí mateix; que els agents es construeixen a través d'associacions heterogènies humanes i no-humanes - matèries, subjectes o discursos; -; que possibiliten la coexistència de múltiples esferes i que en un cosmos que està en constant transformació. Res que no s'hagi elaborat des de diferents àmbits i disciplines. És l'ontologia compartida per la concepció relacional de l'espai (Massey, 1991, 2005; o Murdoch, 1997, 2006), de la Teoria de l'Actor Xarxa (Callon & Latour, 1981; Law, 1992; Latour, 1993, 1999; Mol, 1999), de la Teoria No-representacional (Thrift, 1996), el gir de les *mobilities* (Urry, 2000; Sheller & Urry, 2004) o la teoria dels assemblatges (Deleuze & Guattari, 1980; De Landa, 2006; Farías & Bender, 2010).

L'aposta determinada per abraçar l'ontologia relacional ens obre un camp de possibilitats que són cabdals per poder fer front als reptes metodològics presentats al llarg d'aquesta recerca. L'ontologia relacional permet conjugar realitats i fenòmens que a través d'una perspectiva més formal o moderna semblen a priori incompatibles. Aquí cerquem trencar les parets de vidre del que hem anomenat anteriorment "dilema ontològic" del turisme al assumir la coexistència de realitats múltiples amb punts o recursos coincidents que poden detonar conflictes i negociacions pel seu control. Així, una ontologia relacional no permet separar els "llocs" dels "cossos", les "imatges" de les "pràctiques" perquè entén que tots els elements són mútuament constitutius. Tot és producte de relacions heterogènies i, alhora, les associacions creen possibilitats per la composició d'altres agències i, per tant, d'altres mons. Així, per exemple, aterrant en el nostre objecte, el caràcter turístic d'un lloc no s'ha de concebre mai com una propietat inherent, essencial o irreductible al propi espai; sinó com una contingència, un esdeveniment, l'efecte d'una cadena d'accions. El lloc turístic és un assemblatge format pel fet que hi succeeixen activitats, pràctiques i relacions vinculades al turisme. Serà a través les pràctiques o les interaccions que ens permetrà analitzar quines són les mediacions materials, simbòliques, normatives o lingüístiques que fan que un lloc esdevingui turístic i, per tant, quins són els elements i processos centrals en la política del turisme durant. I tot això, per un període determinat, doncs s'assumeix que en cada associació, per cada composició, per cada constel·lació, es poden generar nous escenaris, noves realitats, nous efectes. No m'allargaré més doncs el tercer capítol de la tesi presenta una proposta específica per exposar l'ontologia relacional pel que fa al turisme i la seva dimensió política.

El primer dels postulats metodològics és l'anomenat principi de simetria generalitzada que promulguen els primers treballs de la teoria de l'actor-xarxa (Latour & Woolgar, 1979; Callon, 1986; Law, 1994) i que fou molt ben recopilat per Domènech & Tirado (1998) en el context espanyol i posat en pràctica en anàlisis de controvèrsies per Rodríguez (2008) o Estévez (2014), per nombrar dues tesis doctorals que han estat de gran inspiració. Aquest principi de simetria, resumit per Law (1994) dictamina que "everything (false or true) deserves explanation and, more particularly, that everything that you seek to explain or describe should be approached in the same way" (p. 9-10). Per tant, aquest principi impedeix iniciar una investigació privilegiant una cosa o una persona per sobre de les altres. No hi ha cap fenomen que no necessiti ser explicat. Si bé aquest principi té l'origen en un dels postulats epistemològics de Bloor (1976) sobre com abordar el que és "cert o fals", de seguida fou acollit per la teoria de l'actor-xarxa per poder rastrejar, resseguir, descriure i analitzar les associacions heterogènies, els col·lectius híbrids, la relació entre agències humanes i "no-humanes". Així, aquest principi no permet discriminar a priori si és més important un discurs polític, un document de la UNESCO, una parada de taxis o unes escales mecàniques; per posar exemples que reprendrem més endavant a través de l'anàlisi de la controvèrsia. Cal tenir en compte que l'ANT emergeix originalment per tal d'analitzar com es construeixen els fets científics en el laboratori refusant la imposició de la Ciència – com a metàfora de la generació de coneixement cartesiana purificat prenent distància amb l'objecte d'estudi – ni de la Política – com a metàfora de la crítica construccionista-relativista que afirma que tot coneixement és una construcció lingüística. Així, es necessitava un principi que desllorigués metodològicament una anàlisi radicalment antiessencialista que rebutgés les condicions preconcebudes o la idea de inherència lligada als cossos o a les paraules. La radicalització del principi de simetria que proposa Michel Callon (1986) té com a objectiu "no sólo explicar los puntos de vista y argumentos enfrentados en una controversia científica o tecnológica en los mismos términos, pues sabemos que los ingredientes de las controversias son una mezcla de consideraciones sobre la Naturaleza y la Sociedad." (p.261). Precisament per això, demana que l'observador utilitzi un mateix repertori quan les descriu però demana, un mateix registre que no ha de canviar quan parlem d'aspectes tècnics o de posicionaments ideològics. Aquest principi, com apunten Domènech & Tirado (1998: 20) comporta assumir que "tanto la naturaleza como la sociedad, antes que causas, son consecuencias, el efecto de complejas negociaciones, alianzas y contraalianzas que forman parte de la actividad de los científicos. Nada es autoevidente o ajeno a la necesidad de ser explicado, ni siquiera distinciones aparentemente fundamentales como la distinción entre seres humanos y no humanos". El principi de simetria generalitzada ha estat desenvolupat posteriorment pels estudis més recent en el marc de l'ANT transposant la

simetria a altres àmbits més enllà de l'estudi de les ciències i la tecnologia. Per exemple, Law (1994) parla de com aquest principi de simetria permet salvar apriorismes com poden ser les dicotomies "cultural" vs. "econòmic", per exemple; o conceptes com el d'escala, desmuntant aproximacions preconcebudes sobre la diferència d'agències "macro" i "micro". En aquesta mateixa línia destaca la proposta de Farías (2012) quan, reflexionant sobre el concepte de destinació turística, proposa que analitzem de forma simètrica la forma en que "virtual processes and horizons of sense-making are entangled with networks of human and non-human actors in every phase of the process of touring destinations".

El segon postulat metodològic queda molt ben sintetitzat en dues frases de Latour (2008) a "Reensamblar lo social" que se'm van quedar gravades a l'hipotàlem des de que les vaig llegir. La primera diu "lo social nunca explicó nada. Lo social tiene en cambio que ser explicado" (pp. 142). La segona, "no hay sociedad, dominio de lo social ni vínculos sociales, sino que sólo existen *traducciones entre mediadores que pueden generar asociaciones rastreables*" (pp. 158, cursives en original). Aquestes dues frases no són res més que una síntesi possible dels postulats de l'ANT que comparteix també l'ontologia relacional. Destil·len la voluntat d'abraçar una aproximació antiessencialista, performativa i híbrida; postulats que comparteixen - i en gran part provenen - de la teoria feminista (veure Haraway, 1985 o Butler, 1990;). El que realment configura la realitat no són categories apriorístiques, fets, - p.e. home/dona - sinó que són les pràctiques i els seus efectes les permeten que es reproduïxin les categories de forma constant. Aquests, doncs, no són més que el resultat d'unes relacions heterogènies que estableixen de forma més o menys permanent les entitats en col·lectius híbrids, en associacions heterogènies, en assembletges, per fer servir tres conceptes anàlegs. Per combatre l'essencialisme i rastrejar les relacions, les associacions que componen els fenòmens a analitzar cal, per una banda, evitar el que Latour (2013) anomena *double-click*. És a dir, fent una analogia amb el ratolí de l'ordinador, no prendre res per suposat, no determinar fets a través de les construccions predeterminades si no es poden rastrejar i confirmar empíricament. Aquesta afirmació és efectivament agosarada i clarament impossible de complir a la pràctica. Cal entendre-la doncs com una advertència, com una premissa ètica en la recerca que, alhora, ens permetrà fer emergir realitats que no eren auto-evidents. Aquesta aposta per l'empirisme radical és també un al·legat a l'hermenèutica que acompanya l'ontologia relacional. Si afirmem que la realitat, les categories, els fenòmens, no existeixen de forma predefinida sinó que emergeixen a través de relacions, re-assemblant-se constantment; es requereix una aproximació que permeti traçar l'acció, el moviment i les mediacions. Fent-ho, aconseguirem allò que ens proposen Jóhanesson, van der Duim i Ren (2015: 2) quan

afirmen que “we must shift our attention from researching and understanding what tourism is, to focus on how tourism works, how it is accomplished in different relations and how it leads to different impacts.”

El tercer i darrer dels postulats queda molt ben definit a través de l'obra d'Isabelle Stengers, concretament a través del concepte de treballar plegats – *working together* – que apareix el seu llibre “Power and invention. Situating science” (1997). Cal conciliar els dos grans moviments epistemològics a l'hora d'abordar l'estudi de camp: el construccionisme que apel·la al fet que la realitat és un producte del procés de recerca; i al realisme que apel·la a una suposada ètica on descriure objectivament la realitat “allà fora”. El que ens diu Stengers és que no hi ha tal “realitat allà fora” esperant a ser descoberta però, alhora, tampoc no podem delegar exclusivament al llenguatge el poder de construir la realitat. Per contra, Stengers entén el procés de recerca com un esdeveniment que es fabrica conjuntament entre l'investigador i l'objecte investigat, un esdeveniment que finalitza amb un assemblatge d'imatges, textos, instruments, narratives i decisions que acaben composant el resultat final. L'evidència, doncs, no pre-existeix als tribunals científics sinó que “ambdós, el científic i l'objecte investigat són reconstituïts a través de l'activitat de la recerca” (Whatmore, 2003: 95). D'aquesta manera, la generació dels materials per la recerca no és més que un procés de convertir, sintetitzar i representar els fenòmens en coneixement. Una proposta que ha estat també desenvolupada per Latour (1999) alertant que en *qualsevol* recerca, el resultat final està condicionat per totes les mediacions entre el treball de camp i el resultat final, que és aquesta memòria. Esdevé imperiosa doncs la necessitat de desfer el binarisme entre dins i fora del laboratori –el despatx, la biblioteca des d'on s'escriu aquesta tesi - doncs ambdós mons es constitueixen l'un a l'altre. A través d'una possible lectura de l'arxiconegut article de Bruno Latour (1983) “Give me a laboratory and I will Raise the world”, aquesta desdiferenciació no només és un procés vàlid científicament sinó que d'alguna forma es converteix també en un exercici polític al intentar explicar la realitat. “La ciència - diu Latour - és la política exercida amb altres mitjans”. Una política que no pretén generar consensos sinó que pretén fer parlar els dèbils a través d'un instrument d'inscripció. I aquesta tesi vol ser també aquest instrument. Vol explicar un procés concret i fer-lo públic en un àmbit acadèmic que permeti la divulgació dels aprenentatges. D'aquesta manera, no hi ha un procés acadèmic al marge del pas durant aquests anys per l'administració i abans per la militància. Una i l'altra es constitueixen mútuament. No pretenc doncs purificar esferes. Reconec obertament que no hagués pogut fer aquesta tesi sense el meu pas per la militància als moviments socials ni més tard a l'administració pública. De la mateixa manera

que la meua tasca a l'administració no hagués estat la mateixa si no estigués immers en el procés, més o menys latent, d'escriptura d'aquesta tesi doctoral.

Qüestions tècniques

La principal font d'informació per l'elaboració de la tesi doctoral emana de l'experiència personal viscuda arran de les mobilitzacions contra la regulació i el tancament del Park Güell, una participació que sorgí de forma espontània i desvinculada inicialment de l'acadèmia i la recerca. Com es detallarà en el segon capítol de la tesi, entre 2007 i 2013 vaig participar en diferents espais veïnals per fer front a les temptatives de tancament: l'associació de veïns de la Salut, la coordinadora d'entitats veïnals, la comissió del Park Güell de l'Assemblea Muntanya del 15M i, finalment, la Plataforma Defensem el Park Güell. No obstant, és precís apuntar que fou només després d'haver-se consumat la regulació de l'accés que vaig decidir traslladar l'experiència cap a una perspectiva científica i amb voluntat d'extreure'n derivades acadèmiques. Llibretes plenes de notes, converses transcrites "in situ", documents de treball, correus electrònics, actes de reunions, documents oficials en forma de plans, pressupostos o respostes oficials; material audiovisual propi o d'altri, *weblogs*, interaccions a les xarxes socials, retalls de premsa, etc. Tot classificat segons autoria, context i mitjà on es promulga, respectant en tot moment la confidencialitat i preservant l'autoria de la informació que no ha esdevingut deliberadament pública.

Així doncs, la font primària que sosté aquesta recerca emana de la informació recopilada a través de l'anomenada recerca d'acció participativa (*participatory action research*, en anglès) que combina la generació del coneixement científic amb la consecució d'un objectiu pràctic, una acció concreta - per una compilació de textos introductoris, veure Reason i Bradburdy (2001); o Kindon et al. (2008). Si bé l'acció participativa ha estat àmpliament utilitzada en àmbits i disciplines com la psicologia social o la salut comunitària, ha estat molt poc explorat en l'anàlisi del turisme i les experiències existents estan vinculades a l'apoderament de projectes de turisme comunitari - trobem alguns exemples a Wearing i McDonald (2002), Pathumporn i Nakapaksin (2015), o Schmitz i Lekane Tsobgou (2016).

L'acció participativa (en endavant, PAR, les sigles en anglès) recull, com exposa Alice McIntyre (2007) quatre grans característiques:

“(a) a collective commitment to investigate an issue or problem, (b) a desire to engage in self- and collective reflection to gain clarity about the issue under investigation, (c) a joint decision to engage in individual and/or collective action that leads to a useful solution that benefits the people involved, and (d) the building of alliances between researchers and participants in the planning, implementation, and dissemination of the research process.

(3: 1)

A més, tal i com apunta Whyte (1989), la PAR qüestiona el model “professional-expert” de generació de coneixement i defensa la necessitat d’integrar informació i idees de la pròpia disciplina – en el nostre cas, la geografia del turisme – amb la informació tècnica i les idees rellevants de la organització o el procés estudiat – la controvèrsia al voltant de la regulació del Park Güell i, per extensió, la política del turisme a la ciutat de Barcelona. Una tècnica altament compositiva que no queda constreta a paràmetres predefinitos o als límits cartesianes de l’observació empírica distanciada de l’objecte sinó que obre la possibilitat a l’emergència de contingències, d’afers no esperats, de relacions imprevistes i heterogènies, desdibuixant la línia que separa l’investigador de l’objecte-subjecte analitzat. I ho fa de forma deliberada, a través d’un procés col·lectiu de caràcter reflexiu i iteratiu molt més proper a una etnografia col·lectiva o autoetnografia que a la recerca *ex post*.

A diferència de les anàlisis positivistes a través de l’explotació de dades quantitatives, de les anàlisis lingüístiques o semiòtiques del discurs o les representacions, del mètode historiogràfic o fins i tot de les anàlisis qualitatives basades en entrevistes a agents clau o a testimonis sobre un esdeveniment concrets; aquesta tècnica obre possibilitats que resulten clau pels objectius de la recerca exposat anteriorment. En primer lloc, a través de la PAR s’obtenen dades etnogràfiques inèdites fruit de la proximitat amb l’objecte, les interaccions i els processos que difícilment es podrien haver obtingut a través d’un altre mètode. En segon lloc, més important encara, la PAR permet experimentar de manera encarnada els mecanismes de disputa i negociació polític-tècnica que són alhora objecte d’anàlisi. És aquesta una vivència la que permet formular preguntes de recerca que són fruit del resultat de l’acció, no com a premisses epistemològiques. En tercer lloc, per últim, aquest mètode permet posar en pràctica la primera amb la que hem introduït aquesta tesi: permet evidenciar que més enllà d’estudiar un cas, estem modificant i construint la realitat.

Tanmateix, és obvi que aquesta tècnica d’investigació presenta limitacions clares que cal posar sobre la taula. En primer lloc, cal posar en evidència la parcialitat del coneixement construït i, en gran part, també analitzat. No estic parlant aquí de la intenció de promoure

un canvi o una acció a través de la recerca – en el meu cas, impedir que es regulés l'accés al parc–. Això forma part intrínseca de la posada en pràctica de la tècnica. El límit rau en el fet que la informació compilada és imperfecta amb un biaix clar a favor dels diferents col·lectius als qual formava part i en detriment dels espais que no es mostraven públicament les intencions. Salvar aquest límit requereix una indagació que resulta més aviat una seqüela metodològica que la pròpia base del PAR a través del rastreig i l'arqueologia de les decisions. El segon límit, clarament lligat al primer, és la impossibilitat de desplegar altres mètodes qualitatiu que requereixen la distància de l'investigador amb l'objecte donada la meua participació pública i visible a favor d'una de les posicions del conflicte. És precisament en aquest punt on convé alertar que part de la informació per resoldre alguns dels entrellats analitzats a la tesi ha estat recopilada a posteriori explorant documentació tècnica subjecta a la llei de transparència així com també s'han apuntalat algunes dades o dinàmiques a través de converses més o menys formals amb alguns dels responsables tècnics durant la meua estada de quatre anys a l'ajuntament. En realitat, malgrat no fou pretès ni deliberat en un principi, estem donant forma al *method assemblage* proposat per John Law (2004), una aposta metodològica per l'acció de la recerca en el que nega que els mètodes siguin innocents o merament tècnics. Al contrari, seguint el postulat performatiu que afirma que la recerca no només descriu la realitat sinó que la transforma. Com apunta Law (2004)

“Method, then, unavoidably produces not only truths and non-truths, realities and non-realities, presences and absences, but also arrangements with political implications. It crafts arrangements and gatherings of things – and accounts of the arrangements of those things – that could have been otherwise.” (pp. 144)

Una aposta, la de Law i la d'aquesta tesi, conseqüentment, que assumeix els riscos i que no pretén refugiar-se en entorns segurs avalats per mètodes normalitzats. Segurament ens equivocarem en l'aplicació, però costa acceptar que un mètode higiènic, ortodox i net pugui copsar, analitzar i, encara més, transformar, una realitat que és confusa, embullada, embolicada, desconeguda, emergent. El que volem defensar al llarg d'aquesta recerca és que aquesta aposta no està renyida amb el rigor i que seguim fermes amb la voluntat de produir coneixement rellevant per nodrir l'acadèmia i per transferir-lo a la societat.

La controvèrsia com a objecte d'estudi

Com ja s'ha apuntat anteriorment, l'objecte d'estudi d'aquesta tesi doctoral és la controvèrsia⁵ al voltant de la regulació d'accés al Park Güell entre 2007 i 2013 que es descriu en forma de tragèdia clàssica en el segon capítol i s'analitza en profunditat en el tercer com a part del resultat de la tesi. Tanmateix, abans d'entrar en detall, val la pena remarcar d'entrada que una controvèrsia no és un mer debat o un conflicte entre dues parts amb interessos contraposats. La controvèrsia s'ha d'entendre com un esdeveniment que sorgeix

“en situacions de litigi i desacord –com les esdevingudes entorn de l'ús alimentari dels organismes genèticament modificats, l'escalfament global o la gestió i la ubicació de residus contaminants– en què els coneixements tècnics i científics no són capaços de reduir els dubtes, ni de detenir un tipus de polèmiques que ja no aguanten un abordatge exclusivament tècnic o expert” (Estévez, 2014: 32)

El primer que cal tenir en compte per esbossar els elements diferencials de les controvèrsies com a objecte de recerca és la incorporació d'elements, accions i discussions provinents de la ciència i la tecnologia en el debat polític. Així, la controvèrsia en el context acadèmic dels Estudis de la Ciència i la Tecnologia (*STS* en anglès) és un esdeveniment en què es qüestiona públicament els fonaments i les garanties de la ciència així com també es manifesta la desconfiança en les decisions polítiques per part dels afectats. Chinchilla i Muniesa (2004) defineixen la controvèrsia:

“como un 'debate que tiene en parte por objeto conocimientos técnicos o científicos que no están aún asegurados'. Se buscan por tanto situaciones en las que las incertidumbres propias de lo social, de lo político y de lo moral no se vean reducidas sino, por el contrario, amplificadas por lo técnico y lo científico.” (Chinchilla i Muniesa, 2004: 175).

La controvèrsia com a objecte d'estudi permet doncs analitzar situacions on per propostes provinents de la ciència i la tècnica no apaivaguen els neguits i les incerteses provinents de

⁵ La controvèrsia com a objecte d'anàlisi deriva dels Estudis de la Ciència i la Tecnologia (en endavant, *STS*, les sigles en anglès) a través de les propostes de Michel Callon (1981, 1986 i Callon & Latour, 1981) i de Bruno Latour (1992). La proposta inicial revisada i ampliada pels mateixos autors més endavant (Callon et al, 2011; Latour, 2002, 2008; Latour & Weibel, 2005) però també per altres col·legues de la *STS* (veure Law & Hassard, 1999; Law, 2004; Marres, 2005; 2007; 2012; Venturini, 2010 o Venturini et al., 2015, entre altres) i que impregnà altres disciplines, entre elles la geografia (Whatmore, 2009; Estevez-Vilariño, 20014, 2016, 2019; Lepawsky, 2019) i el turisme (Piken, 2010; o Jóhannesson et al, 2015) sense que la proposta hagi resultat hegemònica en el marc dels estudis urbans o turístics. Cal esmentar que l'anàlisi de les controvèrsies anà madurant com a mètode a través de la construcció del dispositiu metodològic anomenat *controversy mapping* si bé cal advertir que aquesta tesi no segueix aquesta proposta de forma estricta sinó que s'han considerat aquells elements útils pels objectius de la recerca.

la política ans al contrari, les revifen. Les controvèrsies esclaten en una situació d'incertesa que no pot ser resolta inicialment ni amb la voluntat dels representants polítics ni amb fórmules tecnocientífiques. Aquesta assumpció ens força a analitzar el comportament de totes les entitats que intervenen resseguint xarxes heterogènies on el pes de cada entitat només pot ser determinat a posteriori a través de l'anàlisi, no predefinit-lo d'antuvi. Israel Rodríguez -Giralt (2008b) ho sintetitza molt bé quan diu que

“En les controvèrsies, res està prefixat, tot és negociat i tot depèn de les distribucions i pràctiques, de les definicions i accions que tenen lloc per tal de reduir la incertesa i ordenar el garbuix que les envolta. En aquest sentit, en les controvèrsies, és més fàcil posar a prova el valor d'un estil d'explicació més agnòstic perquè són escenaris que afavoreixen la possibilitat de cartografiar l'ordre social de forma diferent.” (Rodríguez-Giralt, 2008b: 358)

L'objectiu final de l'anàlisi de la controvèrsia és descriure i copsar la complexitat. I per això és clau seguir amb els postulats metodològics del empirisme i el gir simètric. El principi de simetria generalitzada requereix una anàlisi empírica prèvia per determinar les formes de resolució o la dominació d'una agència respecte una altra. La geògrafa Sarah Whatmore (2009: 588) ho descriu a la perfecció quan descriu la controvèrsia com aquell esdeveniment en el qual

“the knowledge claims and technologies of *environmental science* [en el nostre cas, les de la gestió turística i patrimonial], and the regulatory and policy practices of government agencies that they inform, become subject to public interrogation and dispute.

Així doncs, torno a repetir, cal tenir present que no estem parlant d'un mer conflicte de posicionaments expressats per les parts contraposades sinó que hi ha una disputa i una interrogació d'ambdues esferes, la científica-tecnològica i els informants polítics. Whatmore ho exposa d'aquesta manera:

“Such events take many forms but arise when the rationales and reassurances of *environmental science* [en el nostre cas, la gestió turística i patrimonial] and policy fail to convince those affected by what is at issue – whose direct experience and/or knowledge of it contradicts prevailing expertise – or to allay their concerns.” (Whatmore, 2009: 588)

Aquesta afirmació ens evoca a la famosa definició de Callon (1986: 72) quan digué allò que la controvèrsia és “all the manifestations by which the representativity of the spokesman is questioned, discussed, negotiated, rejected and so forth”. El punt de partida evident d'una

controvèrsia és el qüestionament *públic* dels portaveus per part d'altres agències. La controvèrsia neix quan hi ha un desacord públic, manifest i inevitable. Aquest és el punt de partida. En paraules de Tomaso Venturini

“controversies are situations where actors disagree (or better, agree on their disagreement). The notion of disagreement is to be taken in the widest sense: controversies begin when actors discover that they cannot ignore each other and controversies end when actors manage to work out a solid compromise to live together. Anything between these two extremes can be called a controversy.” (Venturini, 2010: 261).

L'anàlisi de les controvèrsies permet també obrir les *caixes negres* no només de la política entesa com el procés de negociació-disputa-violència en un conflicte d'interessos antagònics; sinó també dels procediments sobre els quals es construeix el coneixement científic i tècnic. El que interessa aquí és la seva posada en joc, la seva pràctica. En paraules de Bruno Latour

“By using the word “controversy” in a positive sense, I have suppressed not the certainties of the sciences but one of the old barriers set up between the visible assembly of humans discussing and arguing among themselves and the scientific assembly that did of course discuss and argue a good deal, but in secret, and that in the end produced only indubitable *matters of fact*” (Latour: 2004: 66)

És precisament aquesta inclusió de la tècnica, i amb això l'assumpció heterogènia de la realitat composta per col·lectius híbrids, el que permet fer inseparables i co-constitutius els elements materials i tecnològics dels discursos i les representacions polítiques. Com veurem més endavant en el tercer capítol, la controvèrsia assumeix una concepció de la política en forma de desacord, de conflicte obert com ho fan Laclau & Mouffe (1985) o Rancière (1994). Així, el consens no sorgeix d'un acord entre parts amb punts de vista divergents sinó arrel d'un procés en què els oponents cedeixen i assumeixen els arguments dels altres. El consens emergeix en un procés de negociació que va més enllà del verb i els posicionaments lògics i morals sinó que és el resultat d'una composició sociotècnica, híbrida, complexa on el que s'imposa no és la raó sinó la composició del món, a través de l'anomenada *cosmopolítica* (Latour, 2004c) . El valor de l'anàlisi de les controvèrsies rau en evidenciar que està en joc molt més que la imposició d'un posicionament sobre un altre en una dimensió verbal o discursiva. El que està en joc la composició del món en comú, el *col·lectiu* (Latour, 2004b). De la mateixa manera que la simetria generalitzada proposa

ampliar el focus de les agències en joc i resseguir relacions heterogènies, també preveu que les resolucions puguin ser també fruit de composicions d'escenaris híbrids.

El mecanisme que ajuda desllorigar la controvèrsia es coneix com a *traducció*, un concepte que la STS va reformular – rematerialitzant-lo - a partir dels postulats de la lingüística de Michel Serres. La traducció, com exposen Callon & Latour és un procés de negociació, d'intrigues, de càlculs, d'actes de persuasió i violència

“thanks to which an actor or force takes, or causes to be conferred on itself, authority to speak or act on behalf of another actor or force: ‘our interests are the same’, ‘do what I want’, ‘you cannot succeed without going through me’. (Callon & Latour, 1981: 279).

Si es prefereix una definició des de la geografia, la traducció és "the processes of negotiation, representation and displacement which establish relations between actors, entities and places " (Murdoch, 1997: 362). En context de controvèrsia, el poder emergeix com un efecte del procés de traducció i l'estabilització de les xarxes heterogènies. I per fer-ho, cal una negociació que no sempre és pacífica.

Segons el text seminal de Callon (1986), el que s'analitza en un procés de traducció és, en primer lloc, el procés d'*interessaments*, és a dir, el conjunt d'accions mitjançant les quals una entitat intenta imposar i estabilitzar la identitat dels altres actors que defineix a través de la seva *problematització*. En el marc de l'anàlisi de la controvèrsia, no interessa doncs la validesa o la bondat dels interessos de les parts sinó els mecanismes a través dels quals una part aconsegueix generar l'*interès* a altres actors fins a *enrolar-los* o reclutar-los per tal d'imposar la seva representació i, finalment, *mobilitzar* la veu dels altres a fi de poder parlar en nom seu per tal d'imposar els interessos propis. Al llarg de la descripció de la controvèrsia en el capítol 3 de la tesi presentarem aquesta seqüència analítica de problematització, interessament, enrolament i mobilització en el marc de la resolució de la regulació d'accés al Park Güell. El mecanisme de *traducció*, que implica per força un desplaçament de les qüestions inicials, ens permet identificar metodològicament els canvis de posicionament dels diferents actors al llarg del procés de negociació. Una traducció que, al seu torn, també implica traïció – traducció i traïció comparteixen arrel semàntica - als posicionaments anteriorment defensats i permet així escoltar nous portaveus que neguen la representativitat dels anteriors (Callon, 1986).

Per acabar, a fi de capitular breument què significa assumir la controvèrsia com a objecte d'estudi, a fi de no prendre mal "bussejant el magma", fem nostra la proposta de Venturini (2010). Recollim aquí cinc punts clau per defensar la controvèrsia com a objecte d'anàlisi:

1. *Les controvèrsies impliquen tot tipus d'actors, no només éssers humans i grups humans, sinó també elements naturals i biològics, productes industrials i artístics, institucions econòmiques i altres, artefactes científics i tècnics, etc.*
2. *Les controvèrsies mostren allò social en la seva forma més dinàmica.* No només ajuden a fer emergir desbordaments sinó que en el procés sorgeixen aliances noves i sorprenents entre les entitats més diverses, sinó que les unitats socials que semblaven indissolubles es trenquen de sobte en una pluralitat de peces en conflicte.
3. *Les controvèrsies es resisteixen a la reducció.* Les disputes analitzades són, per definició, situacions en què es rebutgen les simplificacions antigues i encara s'han d'acceptar o imposar noves simplificacions.
4. *Les controvèrsies són debatudes públicament.* Sorgeixen controvèrsies quan es comencen a qüestionar i discutir coses i idees que es donaven per fet. Quan s'obre la caixa de pandora, quan les qüestions es fan públiques.
5. *Les controvèrsies són conflictives.* Tot i que algunes controvèrsies no arriben mai a la intensitat de les lluites obertes, la construcció d'un univers compartit sovint s'acompanya del xoc de mons en el conflicte.

Recapitulant, l'anàlisi de les controvèrsies ajuda a rastrejar de forma complexa les pràctiques i les relacions heterogènies - entre humans i no humans - a través de les quals es construeixen els fets sense pressuposar preliminarment les accions dels agents, rebutjant així concepcions essencialistes i apriorístiques dels elements en joc. El que interessa és la seva posada en joc, la seva pràctica. És precisament aquesta inclusió de la tècnica, i amb això l'assumpció heterogènia de la realitat composta per col·lectius híbrids, el que permet fer inseparables i co-constitutius els elements materials i tecnològics dels discursos i les representacions. Per a això proposa un tractament simètric d'aquestes pràctiques i entitats, és a dir, aposta per descriure la naturalesa i la societat; la ciència i la política; amb els mateixos termes. Res no pot ser explicat ni reduït a una altra cosa externa. Aquesta aproximació simetria no permet escudar-se en el poder objectiu de la ciència per arbitrar els "fets" enfront dels "valors", ja que es considera totes dues com a construccions socio-tècniques (Latour, 2004b). La controvèrsia com a objecte d'estudi, en definitiva, permet ampliar l'ecologia de pràctiques de l'acció política incorporant entitats, agències i materials que queden fora de el marc de debat comunicatiu. Un exercici de descobriment que va més

enllà dels marcs predefinitos pels espais de debats de participació formals, dels límits del fenomen sectorial o territorial; al contrari, rau en la “exploration of conceivable options by going beyond the list established by the official actors” (Callon et al, 2011: 31).

Ressemblar la política del turisme a través de l'anàlisi de la controvèrsia del Park Güell requerirà descriure xarxes d'acció allunyades d'un objecte en estat pur, clar i definit; exigirà anar més enllà dels seus límits i explorar relacions heterogènies i connexions precàries; obligarà a dubtar dels portaveus i a esbrinar qui parla en nom de què. L'anàlisi de la controvèrsia ens comminarà a resseguir els desplaçaments de les qüestions polítiques i desllorigar la troca d'interessos en joc i analitzar les traduccions i les traïcions amb l'objectiu últim d'entendre com i de quina manera el govern de la ciutat va aconseguir traduir els interessos dels diferents agents per imposar la seva veu i, així, dur a terme la regulació d'accés.

La tesi en el debat acadèmic

There are no policy facts, there are only policy arguments

Colin Michael Hall

En aquest apartat desenvoluparem el context acadèmic on esdevé aquesta tesi doctoral tant pel que fa al llegat però també a les aportacions previstes en el marc de la discussió sobre la dimensió política del turisme d'aquesta tesi doctoral. En primer lloc, exposant els motius pels quals el context social i acadèmic són favorables per la recerca prenent com a punt de partida la revisió de l'obra seminal de Hall (1994). En segon lloc, recollint el debat acadèmic internacional discernint també els postulats, les escoles i la literatura existent a través de la revisió de la literatura en el debat acadèmic internacional però espanyol i català. Per últim, es presenta detalladament el dispositiu analític de la controvèrsia com a contribució específica d'aquesta tesi per l'estudi de la política del turisme; un dispositiu que ens ajuda a entendre l'encaix metodològic així com també a teixir i, en alguns casos, esmenar o sobrepassar els debats exposats.

La política del turisme. Una qüestió menystinguda?

La dimensió política del turisme ha rebut molt poc interès com a objecte d'anàlisi científica provocant un clam permanent que aflora al llarg dels primers textos i obres que es van atrevir a abordar-la de forma explícita (veure Matthews, 1975, 1978; Britton, 1982; Krippendorf, 1982; Richter, 1983; Murphy, 1986; Britton, 1991 o Matthews & Richter, 1991 entre altres). Seguint aquesta línia, Michael C. Hall (1994) exposa a la introducció de *Tourism and politics* quatre motius que expliquen la "manca d'interès" (sic.) de l'abordatge fins aquell moment. Es resumeixen breument en:

- 1) la falta de voluntat dels responsables públics i privats per explorar aquesta dimensió
- 2) la manca d'interès de les institucions públiques per finançar recerca i coneixement
- 3) el "menyspreu del turisme com a qüestió seriosa" (sic.) per part de l'acadèmia
- 4) els problemes metodològics per dur a terme estudis sobre la política del turisme.

Són precisament aquests quatre motius els que ens serveixen per ordinar els fils que exposaran l'encaix acadèmic de la tesi que, ja avanço, els salva o reverteix tots quatre. En

primer lloc, tal com ja hem exposat, el turisme ha esdevingut una qüestió col·lectiva, generant debat obert i interessant al públic més enllà dels agents interessats. Els responsables públics i privats no poden eximir responsabilitats. I si ho fan, queden identificats com a part dels interessats. Tal i com ja hem exposat, aquesta tesi analitza un episodi constitutiu d'aquesta dimensió pública de la política del turisme i és precisament gràcies al fet que el turisme ha esdevingut una qüestió pública i col·lectiva que es pot analitzar des dels marcs i la metodologia proposada en aquesta recerca, que veurem amb detall en el quart apartat d'aquest primer capítol. Durant el moment de discussió sobre la regulació del Park Güell els responsables del govern de Barcelona van obrir el codi de les relacions de tot el que estava en joc, van obrir la *caixa negra* primer problematitzant la qüestió i més tard, traduint i traient interessos per poder assolir els seus objectius. En definitiva, no podien negar que estaven *fent* política. Aquesta tesi precisament analitza aquest moment.

En resposta al segon punt cal dir que aquesta tesi es va poder dur a terme, en els anys inicials, gràcies a una beca doctoral Martí Franquès (2012-2015), una beca pròpia de la URV que recolzava projectes de recerca en els seus Campus d'Excel·lència. En el meu cas, la beca se'm fou atorgada per desenvolupar la tesi en el marc del Grup de Recerca d'Anàlisi Turístic i Estudis Territorials (GRATET en endavant) sota el MOVETUR⁶, un programa de recerca que es recolzava el paradigma de les mobilitats (*mobilities*, veure els detalls en el capítol tercer) sota la hipòtesi que aquestes són "factors catalítics en els processos de canvi de les destinacions turístiques". MOVETUR comptava amb 4 grans objectius que, si bé no toca reproduir-los íntegrament aquí, emplaçaven a analitzar les diferents mobilitats i el rol dels agents locals i globals en les diferents controvèrsies que emergeixen a les destinacions. I animava a fer-ho amb una perspectiva evolutiva, posant especial èmfasi en les desigualtats i els desequilibris generats en el procés de transformació de la destinació. És precisament a l'emparedat d'aquests objectius que s'han dut a terme treballs excel·lents que conjuguen i fan concurrents els aprenentatges dels estudis del turisme, la geografia econòmica, el paradigma de les *mobilitats* i l'anàlisi de polítiques públiques dels treballs vinculats, en especial aquells que emanen de les tesis doctorals dels meus companys de viatge així com els investigadors principals i altres membres del grup. Aquesta tesi és deutora i beu de tot el coneixement generat en el GRATET sense el qual difícilment s'hagués dut a terme.

⁶ MOVETUR és un projecte emparat pel PLAN NACIONAL de I+D+i 2013-2016. PROJECT CSO CSO2014-51785-R. MINISTERIO DE ECONOMIA Y COMPETITIVIDAD. Per més informació, visitar la pàgina del projecte: <http://moveturproject.org/>

Respecte el tercer motiu exposat per Hall (1994), el “menyspreu del turisme com a qüestió acadèmica seriosa”, queda desfasat tant pel context com per la producció específica en els darrers anys. Per una banda, ens trobem davant la imperiosa necessitat d’aprofundir en la matèria en un context de controvèrsia i conflicte social obert - si més no en el context europeu. En aquest sentit, recordo un comentari a twitter d’una escriptora i crítica literària dient “oh, es pot fer una tesi d’Airbnb? Com canvien les coses! :)” al llegir un text meu publicat a La Trama Urbana⁷. Era febrer 2015. Avui hi ha desenes de tesis doctorals exclusivament sobre el fenomen del lloguer turístic i ningú s’estranya. Al contrari, cada article amb dades i afirmacions rellevants sobre el seu impacte, apareixen en els mitjans. Per altra banda, alhora, al llarg dels darrers anys s’ha publicat moltíssima literatura acadèmica sobre la dimensió política del turisme abordant-ho des de moltes perspectives amb la voluntat de construir una reflexió global. Sense intenció de fer un llistat exhaustiu, es citen a continuació alguns dels textos més importants fins a 2010 que han ajudat, al meu entendre, a assentar les bases per a l’anàlisi de la darrera dècada. Trobem obres monogràfiques que aborden la política del turisme en la seva complexitat (Hall, 1994; Hall & Jenkins, 1995; Edgell, 1999; Kerr, 2003; Hall, 2008; Edgell et al, 2008); anàlisis corals sobre turisme, política i poder en els volums editats per Church & Coles (2006), Burns & Novelli (2007) o Butler & Suntikul (2017); en el que es recopilen casos diversos i es construeixen marcs analítics en les introduccions. Trobem també obres amb vocació prescriptiva pel sector públic com la d’Elliott (1997) o Dredge & Jenkins, (2007, 2011); obres amb el focus en territoris o àmbits concrets que tanmateix tenen la voluntat reflexionar globalment com Richter (1989) o Judd & Fainstein (1999). De la mateixa manera, trobem reflexions més temàtiques o parcials que resulten també molt interessants sobre els efectes de la massificació i la relació entre els visitants i els residents (veure Boissevain, 1996; Pearce et al., 1996; o Hoffman et al. 2003 entre altres); així com treballs sobre efectes del turisme al medi ambient i els béns comuns (Healy, 1994; Briassoulis & Straaten, 2000; Briassoulis, 2002).

Per últim, en resposta al quart punt, els problemes metodològics per dur a terme estudis sobre la política del turisme, val a dir que, de nou, a banda de les obres que acabem de mencionar, hi ha hagut en els darrers també la voluntat de consolidar dispositius teoricometodològics per l’anàlisi de la política del turisme. Hi ha diversos treballs que recopilen aquestes propostes des de diverses perspectives. Goodson & Phillmore (2004)

⁷ La Trama Urbana (2011-2018) fou un weblog col·lectiu sobre polítiques urbanes i territorials on hi escrivíem Marc Martí-Costa, Miquel Pybus, Alfons Recio, Pere Suau-Sánchez, Maties Serracant i jo mateix. <https://latramaurbana.wordpress.com/>

editen una obra clau per abordar recerca qualitativa per l'estudi del turisme; una obra en la que obren la reflexió a qüestions ontològiques, epistemològiques i metodològiques que emanen de les ciències socials i que són clau per l'anàlisi de la dimensió política del turisme. En una lògica similar, Ateljevic et al (2007) fan una excel·lent recopilació de mètodes, metodologies i objectes d'estudi sota l'empara de l'anomenat "gir crític", un concepte que pretén qüestionar les formes de fer ciència turística sota la lògica neoliberal; defensant posicionaments feministes, més transformatius i reflexius i en defensa del respecte per la diferència. En la mateixa línia, destaca també el treball de Dredge & Jamal (2015) en el que es recopilen els treballs acadèmics que aborden la política del turisme - sobretot vinculats amb la planificació turística -ahora que construeixen un marc d'anàlisi sobre el rol del coneixement acadèmic en la configuració de les destinacions des d'una perspectiva post-estructuralista molt influenciada pels postulats teòrics i metodològics de Michel Foucault. Amb una perspectiva acotada a l'anàlisi de la governança del turisme, l'article de Bramwell & Lane (2011) recopila també diferents propostes segons perspectives i escales. Per últim, volem destacar l'exercici de Ren et al (2010) i de Jóhannesson, van der Duim i Ren (2015) en el que exposen de forma explícita les possibilitats i les limitacions metodològiques de l'ontologia relacional, la teoria de l'actor xarxa i de l'anàlisi de les controvèrsies, clau en aquesta recerca, com veurem en el tercer capítol.

De què parlem quan parlem de política?

Prenem com a punt de partida l'advertència d'Andrew Heywood (2007) quan diu que la pròpia definició del concepte política és *essencialment qüestionada*, doncs no aconsegueix desvincular-se del context, dels valors i dels objectius pels quals s'usa. La política és ahora un concepte múltiple i un objecte transformador. Assumint, com ja hem dit, el dilema ontològic del turisme, no volia deixar de presentar una breu conceptualització de la política per tal de concretar el substrat sobre el que es debat aquí. Per fer-ho, he intentat adaptar la proposta de Heywood (2007) incorporant algunes qüestions que em semblen importants i que apareixien omeses en el text original. Val a dir també que aquesta categorització l'entendem com un punt de partida per la seva problematització. Un substrat, a voltes inestable i movedís, des d'on iniciar les exploracions que desenvoluparan en el tercer capítol.

En primer lloc trobem la política com l'art de governar. Una idea provinent dels orígens de la política a la Grècia clàssica que entén la política com l'exercici de control en una societat a través de la presa de decisions col·lectives la capacitat de fer-les complir. Una idea molt

associada a la polis grega de les ciutats-estat i que és assumida també per autors com Max Weber quan remarcà allò que l'Estat és qui disposa del monopoli de la violència per fer complir les normes. Sota aquesta concepció, la política és molt propera a la idea de govern i d'autoritat conduïda per un grup de persones que ostenten el poder: des del demagog grec fins als buròcrates i funcionaris de Weber passant pel príncep de Maquiavel o els partits polítics. La política entesa d'aquesta manera és el resultat de l'acció d'un sistema o estructura d'organització - en anglès *Polity* - que té la legitimitat per prendre les decisions. No fou fins ben entrat el segle XX que es comença a introduir el concepte de *governança* en contraposició al *govern* per tal d'esmenar la idea centralitzada de la política.

En segon lloc, trobem la idea de política com els assumptes públics o la vida pública en contraposició amb la vida personal o els afers privats. Aquesta distinció, construïda originalment per Aristòtil a la seva obra *Política*, apel·la a l'esfera pública per poder construir una societat justa, per assolir una "bona vida" com a objectiu final de l'Estat com a cos social, com el Leviatà de Hobbes que vetlla pel benestar de la societat. No obstant, fou la filòsofa Hannah Arendt qui va defensar més fermament la idea de la política com a esfera pública a través de d'obres com *The Human Condition* (1958). Arendt parla de l'espai públic - cal entendre'l aquí simbòlicament - com la dimensió que possibilita l'exercici de la política entre ciutadans lliures i iguals per aconseguir la llibertat, assegurar la pluralitat. Tanmateix, l'acció és política ho és en tant que va acompanyada de la paraula, tal i com apunta la filòsofa Fina Birulés (1997) al pròleg del llibre *¿Qué es la política?*. L'esfera pública indica el *món comú*, la comunitat, el col·lectiu - en contra de l'esfera privada, la família - possibilitant així la política, les paraules i les accions, per garantir la durabilitat de les relacions socials, de les lleis que possibiliten l'estabilització social però en cap cas la seva totalització. L'esfera pública és el que permet construir de forma permanent el contracte social de Jean-Jaques Rousseau o permet que es digui a terme la participació de John Stuart Mills. El concepte de públic en el context de la política turística, emperò, xoca massa sovint amb l'esfera privada dels interessos empresarials. La manca d'una esfera pública per discutir la composició del *món comú* - aquell on el turisme hi participa però que no pot totalitzar - ha estat flagrant. La pluralitat en la política del turisme, en els termes que planteja Arendt, és encara avui és una entelèquia fins i tot en termes d'objectiu a perseguir. En aquest sentit, la definició de *Public*- en anglès original traduït sovint com a d'opinió pública - fou també objecte d'anàlisi per part de John Dewey quan definí el públic aquells "indirectament afectats per les conseqüències de les transaccions fins el punt de considerar fer-se càrrec d'elles de forma sistemàtica" (Dewey, 1927: 15-16, traducció pròpia). El debat que mantingueren els

pragmatistes Dewey i Walter Lippmann envers la idea del Públic serà objecte d'anàlisi en el tercer capítol.

En tercer lloc, trobem la concepció de la política com a l'arena a través de la qual es prenen les decisions i s'arriben a resoldre els problemes a partir de compromisos, consensos, conciliacions o negociacions, en cap cas com a disputa que acabi amb l'ús de la força. La política com a l'art d'allò possible. Aquest marc consensual té molt a veure amb posar en valor l'acció comunicativa per tal d'arribar als acords, que proposava Jürgen Habermas, a fi d'evitar la coerció o la violència. És dialogant entre les parts que s'aconseguirà resoldre el conflicte. La política és la que haurà d'afavorir l'acord entre interessos inicialment divergents. I per fer-ho, tal i com proposava Bernard Crick (2000), moltes vegades caldrà dispersar el poder entre els agents implicats per tal que tothom pugui fer els càlculs i acabar acceptant la pau col·lectiva. Una cosa semblant a esquarterar el Leviatà per repartir-ne els trossos entre els comensals. La política s'entén com una elecció racional – en anglès *rational choice* – en el que tothom fa els càlculs de cost-benefici. Veurem més endavant dues variacions. Una a favor a través del gir col·laboratiu o dels stakeholders que en els estudis i les polítiques de turisme ha tingut una repercussió molt important: en tant que el turisme és un fenomen transversal, les decisions s'han de prendre de forma col·legiada amb l'objectiu de promoure el consens en forma de programa pel desenvolupament turístic d'una destinació. Aquest és el punt de partida de la problematització generada en la controvèrsia analitzada, una aproximació que serà esmenada i complementada, també, en el tercer capítol.

La quarta i darrera definició de política té a veure amb l'exercici del poder. Cal fer esment aquí a dues qüestions preliminars. La primera, que aquesta concepció comporta deixar de delimitar de forma discreta la política en una estructura – la *polity* – o en espai concret – els marcs de l'acció comunicativa. La segona té a veure amb assumir el caràcter distribuït de la política en tant que aquesta està imbricada en tota activitat social ja sigui formal o informal, públic o privada, i que afecta a totes les persones, institucions o societats. Si es prefereix, la política entesa com un procés de producció, distribució i ús del poder. Aquesta concepció de la política com a instrument per exercir el poder la trobem desenvolupada en l'obra de Karl Marx a través de l'exposició els mecanismes de control a través de la *supraestructura* de l'Estat per assegurar la reproducció del capital i el manteniment del sistema de classes socials. I seguint en la mateixa línia, fou Lenin qui asseverà que “la política és la forma més concentrada d'economia”. L'economia, doncs, és també una qüestió política. Així, si la política és l'exercici de poder, aquesta és bàsica per entendre com el dispositiu per fer front

a l'escassetat de recursos i el poder és l'instrument per prendre decisions, per construir l'agenda o els marcs d'acció i per endurir el control social. El que trobem és diferents mecanismes, i formes d'entendre aquesta acció d'ordenació de la realitat – seguint les obres de Lukes (. ja sigui a través de l'adoctrinament i la propaganda, tal i com va exposar Lukes (1974), – o a través del control dels cossos, o de la gestió de la pròpia vida, tal i com va exposar Michel Foucault (1986, 2009). “La política és la guerra per altres mitjans”, diria Foucault. Anys més tard, Bruno Latour deia allò de “La ciència és la política per altres mitjans”. En aquest sentit, els textos més incipient de l'ANT amb Latour, Callon o Law al capdavant, promulguen la idea que el poder és un efecte del procés d'associació entre entitats heterogènies que negocien de forma precària en una esfera de multiplicitat⁸. Per acabar, val a dir que fou el moviment feminista qui va desdibuixar més radicalment la separació discreta entre l'esfera pública – l'Estat i els seus instruments- i la privada – la societat civil, la família, etc. - a través de la consigna que “allò personal és també polític” que s'ha anat desenvolupant a través del gir performatiu de la mà de Judith Butler, bell hooks o Donna Haraway.

Els debats al voltant de la dimensió política del turisme

Si defensem, com ho fem, que la tesi és el producte d'una activitat situada, no podem evitar referenciar els marcs acadèmics on es desenvolupa. Amb la dificultat inherent de circumscriure geogràficament un marc acadèmic cada cop més internacionalitzat –malgrat que això signifiqui dominat pels marcs anglo-americans -; és innegable que aquesta tesi es redacta amb un peu a Barcelona i l'altre a la Facultat de Turisme i Geografia de la URV, a Vila-Seca. Així que lluny de *desubicar-m'hi*, voldria aquí apuntar quins han estat els debats, les obres i els marcs acadèmics propers que han ajudat a construir la tesi.

Com ja ha quedat palès, aquesta tesi vol debatre noves propostes metodològiques per abordar la dimensió política del turisme i a fi d'obrir una agenda per la recerca futura a través dels postulats del gir relacional. Tanmateix, abans de desenvolupar la proposta al llarg de la memòria, convé emmarcar-la en el debat acadèmic. Ho farem analitzant el debat

⁸ Conceptes com “traducció” (Callon, 1986; Latour, 1992), “Dingpolitik” (Latour, 2005a) o “Cosmopolítica” (Latour, 2004c; Stengers, 2005) seran repesos al llarg del tercer capítol de la tesi.

acadèmic angloparlant⁹ i referenciem, en la mesura que sigui possible, les obres acadèmiques d'Espanya i Catalunya.

Cal deixar clar que la classificació que es proposa a continuació no és un repàs exhaustiu de les propostes epistemològiques i metodològiques sobre l'estudi del turisme sinó únicament de l'anàlisi circumscrit en la seva dimensió política i en un context determinat. Una proposta de classificació sotmesa al mètode arqueològic que proposen Dredge & Jamal (2015) per vincular el coneixement als estaments de poder i al context social i polític on esdevenen, traçant "els buits, silencis, modes, marges i les oportunitats" (p. 287). És, per tant, una classificació amb la voluntat de contextualitzar, emmarcar i definir l'encaix de la proposta teoricometodològica d'aquesta tesi. Hom pot trobar classificacions alternatives a l'obra de Kerr (2003), Hall (2008) o Merinero & Pulido (2016).

Així doncs, assumint els riscos i els problemes potencials de tot procés de categorització, he proposat tres aproximacions per catalogar les obres al voltant de l'anàlisi de la dimensió política del turisme. Aquestes són:

- 1) Normativa-formal: aquella que es basa en l'anàlisi formal de les polítiques del turisme, això és, de les decisions i les accions provinents de marcs institucionals.
- 2) Comunicativa-institucional: aquella que analitza dels marcs de governança, els arranjaments institucionals i la veu dels *stakeholders* sovint sota premisses pluralistes.
- 3) Crítica-sistèmica: aquella que basa la seva recerca en analitzar situacions de desigualtat com a conseqüència del sistema econòmic i social.

En primer lloc, trobem amb l'aproximació que hem anomenat *normativa-formal*; això és, les anàlisis formals i evolutives de les polítiques turístiques. Parlem doncs d'un exercici analític que té com a objecte els documents, els programes o els instruments turístics que s'han dut a terme en un període i un espai o territori concret per part d'una institució, un govern o un agent concret. Una aproximació de caire funcional que, m'atreuria a dir, és la més estesa de totes; amb multitud d'obres i treballs de gran rellevància per conèixer l'acció institucional i normativa. Una aproximació que, normalment, passa per concebre el turisme com un sistema socio-econòmic discret i ben definit (Leiper, 1979). Trobem aquí treballs com els

⁹ Sóc plenament conscient de la bretxa intel·lectual que suposa no aprofundir en la literatura acadèmica escrita en altres llengües com el francès, l'italià o l'alemany entre altres. Malauradament les fonts, els canals i les meves limitacions han fet impossible una mirada més àmplia.

de Gunn (1993); Tyler et al (1998); Edgell (1999); Hall (2008); Edgell et al. (2008) entre molts altres, al ser aquesta la perspectiva metodològica imperant. En el context espanyol, aquesta aproximació normativa és, sens dubte, la més generalitzada i estesa en les diferents disciplines que aborden la dimensió política del turisme. Així, trobem l'anàlisi i l'evolució de les polítiques turístiques espanyoles i catalanes de Joan Cals (1974); Pi-Sunyer (1979); Bayón (1990); Bote & Marchena (1996); Datzira-Masip (1998); Ivars (2003); Velasco (2004; 2007; 2011) o Almeida (2014), entre altres; i pel cas específic català, veure López Palomeque (2004) o Garay & Cánoves (2011). També trobem també les anàlisis evolutives i conjunturals de polítiques turístiques des d'una òptica sectorial econòmica (Fayos-Solá, 1996; 2004; Montfort, 2000; Barroso & Flores, 2007; Pulido, 2012) així com l'anàlisi dels efectes de les polítiques turístiques en el territori (Anton, 1992; Vera, 1992; López Palomeque, 1999); la relació entre el turisme i l'ordenació i la planificació territorial (Marchena, 1988; Vera et al., 1997; Fernández Tabalés, 2004), l'escrutini del vincle entre les polítiques de turisme i el paradigma sostenible (Torres-Delgado & López Palomeque, 2012; López & Pulido, 2013; Santos, Anton & Saladié, 2017); o la relació entre les polítiques de turisme i el patrimoni (de la Calle & García, 2016).

En segon lloc, trobem l'aproximació *comunicativa-institucional* integrada pels treballs que analitzen els marcs de governança i els processos institucionals a través dels quals les polítiques es duen a terme. Una aproximació que esdevé en el marc de l'anomenat *pluralista o col·laboratiu*, desenvolupat en turisme per primera vegada per Jamal & Getz (1995) i més tard aprofundit per Bramwell & Sharman (1999), Hall (1999), Sautter & Leiser (1999) o Bramwell & Lane (2000). Aquest grup de treballs focalitza la recerca en el vincle entre els interessos (*stake*) i els actors (*holders*) al voltant d'una qüestió (*issue*), analitzant les relacions institucionals entre els diferents agents involucrats i cercant de desgranar quins són els resultats d'aquests processos de negociació. Per fer-ho, normalment s'aborda el turisme des d'una perspectiva comunitària i territorial Muprhy (1983) però també amb un fort component representacional discret, sense dubtar de les veus que donen a conèixer els interessos. A diferència de focalitzar l'anàlisi en l'exposició de les polítiques i els resultats d'aquestes, aquesta perspectiva analitza els processos i solucions institucionals així com les negociacions que fan possible la posada en marxa de les polítiques per abordar alguna qüestió, majoritàriament analitzant l'esfera comunicativa i el posicionament dels portaveus. Més enllà de les referències iniciàtiques citades anteriorment, en els darrers anys hi ha hagut una gran producció científica. Així, a l'acadèmia angloparlant trobem els treballs de Bramwell (2006), Bramwell & Meyer (2007), Byrd (2007); Jamal & Stronza (2009) o Bramwell & Lane (2011). A Espanya trobem diferents treballs que analitzen els marcs de

governança i els agents interessats a través de diversos casos d'estudi i temàtiques com els de Velasco (2007); Pulido (2010), Merinero & Pulido (2009), Pulido & Pulido (2014), Muñoz & Velasco (2015); Santos & Saladié (2016); així com les excel·lents recopilacions de literatura acadèmica (espanyola i internacional) d'aquesta perspectiva, obra de Queiroz & Rastrollo-Horrillo (2015) o Pulido & Pulido (2019).

En els intersticis de les dues aproximacions trobem també treballs molt interessants en l'àmbit espanyol com és la proposta més per crear indicadors per avaluar la governança de les destinacions com els de Fernández-Tabales et al (2017) o l'anàlisi de dels marcs institucionals de governança des de la geografia econòmica evolutiva com els de Sanz-Ibáñez & Anton, 2014; Sanz-Ibáñez, Wilson & Anton-Clavé (2016). També trobem obres que foren concebudes sota lògiques educatives i divulgatives però que resultaren essent documents de gran valor per estructurar el llegat, renovar les preguntes i donar a conèixer algunes reflexions de grandíssima qualitat no només al voltant dels documents i plans sinó també incideixen en els marcs institucionals. Parlem de les obres de Miralbell (coord., 2010), Anton & González (2011) o Flores (2014).

Per últim, en el tercer lloc, trobem l'aproximació *crítica-sistèmica*, és a dir, els treballs que focalitzen l'anàlisi en com es produeix i reproduïx el poder vinculat a l'activitat turística, posant èmfasi en les situacions de dominació, apuntant sobretot els efectes negatius del turisme en termes socials i ambientals. Si bé aquesta perspectiva que compta amb diverses aproximacions teoricometodològiques i objectes d'anàlisi, hi ha un predomini dels treballs elaborats des dels postulats analítics de l'economia política de caire marxista. Una aposta metodològica iniciada per Britton (1982, 1991) a l'estela de l'obra de Turner (1976) i Turner & Ash (1975); i seguida més tard per Shaw & Williams (1994); Meethan (1998); Dieke (2000); Agarwal et al (2000) o i més recentment per Bianchi (2002; 2009) o Mosedale (2010; 2014) com a referents en l'entorn angloparlant. A més, d'ençà uns anys, trobem treballs també elaborats des dels postulats metodològics de l'ecologia política, enriquint el repertori analític i fent més complexa la crítica (Gössling et al, 2002; Gössling & Hall, 2006; Fletcher, 2011). En el context acadèmic espanyol, aquestes dues aproximacions – economia i ecologia política - han estat sempre més interconnectades, amb el treball del sociòleg Mario Gaviria (1974) i la seva obra crítica amb el model de desenvolupament turístic i immobiliari de la costa mediterrània com a precedent més clar. Un testimoni, juntament amb altres obres com les de Galán et al (1977), que fou recollit dècades més tard pel grup de geògrafs vinculats al Grupo de Investigación sobre Sostenibilidad y Territorio (GIST) de la Universitat de les Illes Balears amb obres clau com Murray et al. (2005), Blázquez i Murray

(2011), Pons, Rullan i Murray (2014), Murray (2012, 2015), Murray et al (2017) o Yrigoy (2014, 2016, 2019), aprofundint en el vincle entre el capital financer i immobiliari, els impactes ambientals, el desenvolupament urbanístic del turisme, la legislació estatal i regional i els discursos vinculats a la idea moderna del progrés. En una línia molt semblant, destacar també els treballs en l'òrbita d'Albasud com és l'obra de Joan Buades (2004, 2006, 2009); de Gascón i Cañada (2005) o, més recentment, el llibre coordinat per Cañada i Murray (2019). Un altre grup de treballs que convé destacar sota aquesta perspectiva és l'obra resultant de la intersecció entre els estudis urbans i les anàlisis dels impactes del turisme a les ciutats, ja sigui pel que fa als conflictes socials i territorials vinculats al desenvolupament i l'activitat turística (Nogués-Pedregal, 2008); aquells vinculats específicament als processos de gentrificació turística (Gotham, 2005; Vives-Miró, 2011; Hiernaux i González, 2014; Cócola-Gant, 2018; Arias-Sans, 2018); o més específicament en l'impacte del lloguer vacacional en l'habitatge (Wachsmuth i Weisler 2018; o Yrigoy, 2019) o en el comerç al detall (Pasqual-Molinar i Ribera-Fumaz, 2009; Blázquez-Salom et al, 2019; Jover, 2019). Per últim, destacar també en aquest apartat els treballs que exploren l'acció dels moviments socials en relació al turisme com Colomb i Novy, (2016) o Mansilla i Milano (2019), entre altres.

La present tesi doctoral pren com a punt de partida per la discussió de la política del turisme el llegat del coneixement que se'n deriva de les tres aproximacions. Ho fa assumint algunes qüestions però també explorant-ne els seus límits alhora que cercant d'ampliar la caixa d'eines a través dels postulats teòrics i metodològics del gir relacional que s'exposen en el tercer i quart capítol fruit de la intersecció de la revisió de literatura específica i dels aprenentatges de l'anàlisi de la controvèrsia del Park Güell.

Estructura dels continguts de la memòria

Telling a story is not like weaving a tapestry to cover up the world, it is rather a way of guiding the attention of listeners or readers into it.

Tim Ingold

Aquest apartat té l'objectiu de presentar de forma ordenada els continguts que formen part d'aquesta tesi doctoral tot garantint la traçabilitat de l'origen del contingut d'algun dels apartats que, com ja hem comentat, s'han publicat al llarg del procés d'elaboració de la tesi doctoral en forma de capítols o articles i que es recullen a l'annex.

La present memòria s'estructura en quatre capítols i un annex, a banda del. Després de la introducció de caràcter metodològic que està a punt de finalitzar, el segon capítol presenta la descripció del cas d'estudi, això és, a descripció dels fets de la controvèrsia entre 2007 i 2013 al voltant de la regulació de l'accés al Park Güell. Com ja hem comentat, el contingut d'aquest capítol es presenta a través d'una *tragèdia*, un format agosarat i poc usual que vaig utilitzar a Arias-Sans i Russo (2016) i que em permet intercalar els fets – o una versió dels fets - amb les reflexions o explicacions no lineals. Així doncs, seguint l'estructura canònica de les tragèdies clàssiques, el capítol es compon d'un pròleg i un pàrode, seguit pels episodis i un èxode on s'evidencia el final tràgic, en la nostra història, la consumació de la regulació d'accés al parc. La tragèdia és alhora una decisió estètica i formal que ens permet presentar la descripció de la controvèrsia i, alhora, permet traçar una analogia amb la *tragèdia dels comuns*, el concepte que encunya Garrett Hardin (1968) per referir-se a les situacions en la que un bé comú – un prat comunal en l'article original – acaba exhaurint inexorablement els recursos degut a la seva lliure sobreexplotació.

El tercer capítol, de títol *Exploracions i aprenentatges*, recull els resultats de l'anàlisi de la controvèrsia del Park Güell des d'una aproximació atterrada, inductiva. Aquest capítol conté tres apartats. En un primer lloc, es dibuixa una proposta d'ontologia relacional per el turisme com a objecte polític. En el segon apartat, es desgrana la "Política en acció", això és, l'anàlisi de la controvèrsia a través del dispositiu analític que ens ofereix l'ANT i la STS. En un tercer apartat em centro a problematitzar el concepte de "bé comú" com a font de la disputa.

El quart capítol, anomenat *Catarsi*, té la voluntat de recollir els elements clau del procés de recerca i obre el debat al voltant del potencial del pensament relacional per l'anàlisi de la política del turisme a mode de conclusions. Ho fa en tres parts. En una primera, es defineixen les disposicions finals a mode de contribució de la recerca al debat acadèmic envers la política del turisme. En un segon apartat, s'exposen de forma reflexiva els límits de la recerca i es tracen algunes propostes per desenvolupar futures línies d'investigació vinculades a la tesi doctoral. Tanco la memòria amb unes notes de caràcter personals i sinceres sobre el que ha suposat per mi el procés de recerca trenant les diferents trajectòries que componen aquesta tesi doctoral. Aquest capítol el presentarem també traduït a l'anglès per complir amb els requisits de la URV per poder optar a la *Menció internacional*.

Articles publicats vinculats a la tesi doctoral

Part dels resultats del procés de de recerca han estat publicats parcialment en dues ocasions, si bé no hi ha una concordança exacta entre les publicacions i els apartats de la tesi. Les dues referències a tenir en compte són:

Arias Sans, Albert & Russo, Antonio P. (2016) "The right to Gaudí. What can we learn from the commoning of the Park Güell" in Colomb, Claire & Novy, Johannes (eds.) *Protest and Resistance in the Tourist City*. London: Routledge

Arias Sans, Albert (2016) "La regulación del acceso al Park Güell. Un análisis de la controversia desde el giro relacional híbrido". *PASOS. Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*. 14(3): 631-644

Contingut dels Annexos

Es detalla a continuació el contingut dels annexos de la tesi amb documentació diversa que complementa el text de la memòria. S'han previst tres annexos.

Annex 1. Cartografia de suport

Material d'elaboració pròpia que ajuden a facilitar la ubicació dels carrers, els edificis, equipaments i altres elements geogràfics principalment al barri de la Salut de Barcelona, escenari principal de la controvèrsia.

- Annex 1.1. Ortofotomapa de l'entorn del Park Güell amb els carrers mencionats a la memòria
- Annex 1.2. Mapa de l'entorn del Park Güell amb els principals edificis, equipaments i accessos

Annex 2. Documentació externa

Principals documents externs elaborats per altri vinculats a l'estudi de cas que han estat mencionats al llarg del text el segon capítol. Aquest material ajudarà al lector a aprofundir en els detalls, si s'escau, dels principals plans i documents d'anàlisi que no estan disponibles de forma externa.

- Annex 2.1. Decàleg de Bons Usos i Civisme al Park Güell. Pla de Desenvolupament Comunitari de La Salut de Gràcia. 2008
- Annex 2.2. Pla Integral d'Actuacions del Park Güell. Ajuntament de Barcelona. Juny 2009.
- Annex 2.3. Comunicat oficial sobre el Park Güell. AVV La Salut de Gràcia. 24 de Maig 2010
- Annex 2.4. Comunicat oficial. Consell de Mobilitat de Gràcia. AVV La Salut de Gràcia. 2 de febrer 2011

LA TRAGÈDIA DEL PARK GÜELL

El que condueix als homes pel camí de la saviesa i ha decretat que aconseguissin la ciència en el dolor. El record amarg dels nostres mals plou en entorn dels nostres cors durant el son, i, esgrat nostre, la saviesa arriba.

Esquil

El capítol central de la memòria descriu de forma detallada els fets i les qüestions al voltant de la controvèrsia de la regulació de l'accés del Park Güell entre 2007 i 2013. Una anàlisi en profunditat que constitueix el cos empíric d'aquesta tesi doctoral i que servirà de font principal per construir el dispositiu d'anàlisi relacional de la política del turisme. Com ja he avançat a la introducció, el cas d'estudi es presenta a través de l'estructura canònica de la tragèdia grega. S'inicia amb un *Pròleg*, on exposo una genealogia de l'encerclament i la regulació de l'accés al parc des dels seus orígens als inicis del segle XX fins el moment en el que s'explicita pròpiament la voluntat de regular-ne l'accés. Continua amb un *Pàrode*, un impàs on es detalla el context de Barcelona i el barri en el moment dels successos, incidint sobretot la qüestió turística. Segueixo amb una seqüència de cinc *Episodis* on es detallen cronològicament els esdeveniments més rellevants intercalant la descripció detallada a través de fets referenciats i apunts de camp amb reflexions que facilitin la seva anàlisi a mode d'*Estàsims*. Com no podia ser d'una altra manera, la tragèdia conclou amb un *Èxode* on s'exposarà el desenvolupament final i es recapitularan alguns dels fets més importants a fi de donar pas a l'exposició dels aprenentatges que es sistematitzaran en el següent capítol.

La decisió de presentar el cas d'estudi en forma de tragèdia ha estat induïda per quatre motius que no poden desvincular-se entre ells i que s'expliquen breument aquí¹⁰ Primerament, com ja hem explicat, la història presenta un cas paradigmàtic d'allò que Garrett Hardin (1968) va descriure com la "tragèdia dels comuns". Això és, una situació en la que la sobreexplotació d'un recurs comú motivada per la sobrepoblació – en el seu article fa servir d'exemple l'ús ramader d'un prat comunal – provoca la privatització o la regulació d'accés d'aquest bé comú. No serà fins el capítol posterior que reflexionarem en profunditat

¹⁰ Després de la idea inicial, molt intuïtiva, la decisió ha anat prenent força a través d'una petita recerca sobre la Tragèdia grega amb el llibre de *La poètica* d'Aristòtil com a pedra angular: Lesky (1966); Rodríguez Adrados (1983) o De Romily (2019).

sobre el text de Hardin i els debats al voltant dels béns comuns, el Patrimoni de la Humanitat i la massificació turística; tanmateix, tant el format com la intenció ens resulta propicis. El segon motiu per defensar la utilització de la tragèdia grega rau en el poder de la metàfora vinculada en el desenvolupament dels fets. Per una banda, hi ha un destí fatal, un *Fatum*: la regulació d'accés d'un parc; una derrota que cal entendre des de la posició situada del qui escriu. Per altra banda, durant el transcurs de la tragèdia, hi ha un conflicte o *Agon* en la contraposició d'idees i posicionaments confrontats, impregnat per la pugna del poder que, com hem dit, no entenem de forma monolítica o inherent als actors sinó com a resultat d'un procés heterogeni on discursos, institucions, reglaments o escales mecàniques poden jugar un rol clau. Però a més, les vicissituds de les decisions, o *Hamartia*, en tant que descripcions precises sobre l'exercici del poder i les seves conseqüències formen part nuclear de les tragèdies gregues. I són part central pels objectius d'aquesta tesi. El tercer motiu, més aterrat encara, és el fet que la plaça central avui coneguda com a Plaça de la Natura, s'anomenà Teatre Grec o Teatre de la Natura en els primers documents del projecte original. De fet, el Park Güell fou concebut com una reproducció de la ciutat grega de Delfos, les excavacions arqueològiques de la qual es van reprendre el 1891 (Lahuerta, 1993). La plaça fou dissenyada, però, com l'espai central per acollir la vida social de la urbanització, l'espai on reproduir la vida ideal que imaginaven Güell i Gaudí. El darrer i quart motiu per decidir presentar el cas com una tragèdia, rau en el fet d'aprendre a través del sofriment. Un sofriment personal i encarnat però que resulta també un problema col·lectiu del qual extreure'n un aprenentatge. És a través de la derrota, del *Pathos* d'una situació conflictiva, que hom pren consciència i emergeix la *Catarsis*. Aquesta tesi neix també amb aquesta voluntat catàrtica de compartir l'experiència viscuda, els coneixements adquirits però també d'obrir debats sobre l'aprenentatge del procés.

Per redactar aquest capítol, com ja he anunciat en el capítol introductori, m'he basat en un assemblatge de mètodes. Així, les fonts per aquest exercici combina instruments i tècniques ben diferents com són els apunts i diaris de camp, la recerca hemerogràfica i webgràfica, l'anàlisi de les fotografies – pròpies i d'altri –, els textos i declaracions dels diferents agents, la documentació tècnica i els apunts fruit de la interlocució de l'autor amb algunes figures clau responsables o afectats en el procés de regulació de l'accés. En aquest sentit, totes les cites textuales de textos de tercers, documents tècnics i articles de premsa seran referenciades rigorosament. En el cas de les notes de camp, figurarà la data dels esdeveniments i el context on esdevé l'acció. Així mateix, vull advertir que els noms de les persones sense un càrrec públic o institucional s'han omès per tal de garantir la seva privacitat.

Pròleg. Dàmocles a la Muntanya Pelada

S'endurien la minyona, l'arroç, la caçola, el pollastre, el congre, els muscles, i l'ensiam; surtirien de bon matí; pujarien a n'el cotxe de Gracia, anirien a n'el lloc més camp que hi havia a n'els volts de la ciutat, a la Montanya Pelada, dinarien patriarcalment.

Santiago Rusiñol

En aquest apartat es presenta una breu genealogia del Park Güell focalitzant en els moments clau que evidencien el conflicte històric entre la protecció patrimonial i la vida comunitària, entre el simbolisme purificador i les pràctiques mundanes; on la pulsio reguladora i privatitzadora pren forma d'espasa de Dàmocles. Per fer-ho, ens remuntarem al projecte original i als primers anys de vida, a la seva compra per part de l'ajuntament el 1922 així com a alguns esdeveniments clau que ajuden a contextualitzar i entendre la situació en la que es va arribar a principis del segle XXI, moment en el que es desenvolupa la *tragèdia* a través dels diferents apartats posteriors.

El projecte original Park Güell és ben conegut i ha estat extensament estudiat, analitzat i divulgat¹¹. Eusebi Güell, industrial i polític català, havia comprat al Marquès de Mariano el 1899 els terrenys de Can Muntaner de Dalt, que comptava amb un únic edifici preexistent, la Casa Larrard - actual escola Baldiri i Reixach – i un projecte d'urbanització aprovat sense executar a la zona urbana contigua. Els terrenys a la vessant sud de l'anomenada Muntanya Pelada en un entorn amb forta pendent, pendent d'urbanitzar, que acollia els vestigis d'antigues mines de ferro i aqüífers en actiu que donaven nom al barri de la Salut. Prop de 14Ha de feixes, arbres fruiters i zones boscoses que acollia activitats de lleure a l'aire lliure. Pocs anys més tard, el 1902 Güell comprà la finca contigua de prop de 4Ha que sumades a les anteriors, definirien el perímetre del futur Park Güell.

L'origen del projecte actual es remunta després de la compra dels terrenys el 1899, any en el que Eusebi Güell va encarregar a l'arquitecte Antoni Gaudí i als seus col·laboradors el disseny i el seguiment de les obres del projecte d'urbanització que havia d'acollir 60 habitatges, espais comuns privats com eren els camins i viaductes, la plaça, la sala hipòstila

¹¹ No pretenc aquí fer una anàlisi historiogràfic ni documental sobre la gènesi, el desenvolupament ni el projecte original del Park Güell. La informació que apareix al llarg del capítol ha estat extreta de referències fidedignes com són: Ràfols & Folguera i Brasi (1929, [2011]); Basegoda i Nonell (1989); Lahuerta (1993); Giralt-Miracle (2002); Freixa & Leniz (2019)

o els jardins; les cases dels serveis de l'entrada les escultures; així com l'innovador sistema de canalització de l'aigua inspirades en obres com el Parc Samà de Cambrils¹², l'enginyeria agrònoma i les infraestructures hídriques i l'agricultura d'origen àrab de Riudoms i el Baix Camp, d'on era originari Antoni Gaudí. Si bé sovint s'explica la voluntat de replicar el model de *Garden City* de Ebenezer Howard, original de 1888; Freixa i Leniz (2019) ens adverteixen que en realitat es tractava d'un model inspirat en les "gated community" com eren el Regent's Park a Londres, el Birkenhead Park a Liverpool o el Victoria Park a Manchester. Un "parc urbanitzat" que s'utilitzava per acollir les *garden parties*, esdeveniments de moda entre l'emergent classe burgesa catalana que emulava la societat anglesa d'aleshores. Un projecte privat que, però, encaixava també amb els incipients plans desenvolupar un sistema de parcs verds urbans que permetessin "renaturalitzar" Barcelona sota la lògica del projecte guanyador del "Concurs internacional d'avantprojectes d'enllaç de la zona de l'Eixampla de Barcelona i dels pobles agregats" per part de Leon Jaussely el 1903 i que posteriorment fou desenvolupat per Rubió i Tudurí des de finals de la dècada del 1910 (Busquets, 2004). Així, la llicència d'obres de la urbanització del Park Güell, aprovada alguns anys després de l'inici de la seva construcció, el 1904, descrivia així el projecte:

"[...] se ha proyectado como un parque en el que los paseos, caminos y atajos servirán de calle, y en el que habrá jardines, bosques y demás servicios generales, y en el que se diseminarán las casas, precisamente aisladas, rodeadas cada una de su jardín, y con sus paseos y caminos particulares. Su nombre será Park Güell. [...] Las condiciones de un parque exigen una vigilancia muy especial para su conservación, y, siendo poblado, para la seguridad de sus habitantes. [...] Con lo expuesto y con los planos que se acompañan basta para hacerse cargo de la importancia y conveniencia de esta urbanización, la cual ha de contribuir poderosamente a la población y belleza de una muy importante barriada de nuestra ciudad".¹³

Del Park Güell és sabut que el projecte original que emplaçava a crear "una colònia autònoma" en paraules del propi Gaudí, a través de la creació d'un recinte tancat que naixia amb la voluntat de negar la forma de vida urbana complexa, conflictiva. Un projecte de caràcter *primitivista* on l'arquitectura i la natura es fusionaven a través de formes

¹² El Parc Samà és obra de Josep Fontserè i Mestre per encàrrec de Salvador Samà, Marquès de Marianao, el mateix que va vendre les 14Ha de la Muntanya Pelada a Eusebi Güell. Lahuerta (1993) parla de la relació competitiva entre ambdós empresaris amb títols nobiliaris fins al punt de copiar també la influència en els gustos arquitectònics i monumentals.

¹³ Memòria de la llicència d'obres 1904: AMCB, Fons Ajuntament de Barcelona, Q127, Obres majors, exp. Fo-2882/1904, del 1904. Recollit a Freixa & Leniz (2019)

orgàniques i on tot estava ordenat de forma sacralitzada, amb una forta espiritualitat, amb una disposició topogràfica inspirada en el Santuari d'Apol·lo a Delfos, la ciutat de la Grècia clàssica les excavacions de la qual s'havien reprès pocs anys abans (Lahuerta, 1993). Així doncs, el Park Güell es projectà com a espai tancat, inaccessible, amb un fort caràcter espiritual, clarament condicionat per les creences maçòniques així com de l'esoterisme provinent de l'univers personal d'Eusebi Güell. I, de fet, la materialització d'aquest esoterisme i del simbolisme maçònic que li atorga avui la seva singularitat fou un dels elements que ajuden a explicar el fracàs comercial del projecte original d'urbanització residencial. Però no fou l'únic. Cal entendre també com l'aïllament del contínuum urbà, la manca d'accessibilitat en transport col·lectiu – en part deliberada i volguda -, la proximitat a zones boscoses feréstecs o la coincidència amb altres zones urbanitzades amb característiques semblants com les Tres Torres o l'Avinguda Tibidabo, són també factors determinants. Així, malgrat la persistència de Güell per promoure el projecte urbanístic i arquitectònic i la venda de les parcel·les, a l'interior del perímetre només s'hi van construir dues cases noves sumada a la Casa Larrard, preexistent al projecte. Aquestes foren la casa Trias, únic comprador d'una parcel·la que edificà ràpidament i que encara avui es manté com a residència privada; i la casa de mostra que havia de servir d'esquer per animar altres compradors, on finalment hi visqué el propi Antoni Gaudí entre 1906 i el 1926, any de la seva mort. Val a dir que aquesta fou oberta al públic com a *casa museu* el 1963 i des de 1992 és propietat de propietat de la Fundació Junta Constructora del Temple Expiatori de la Sagrada Família, que l'explota econòmicament fins avui.

Imatge 1. El Park Güell i els seus entorns durant la seva construcció

Font: AHCB

Tanmateix, si bé el projecte com a urbanització residencial tancada s'abocava al fracàs, el lloc anà guanyant popularitat entre la burgesia catalana a mesura que es finalitzaren les obres dels espais comuns, especialment l'Escalinata amb la famosa Salamandra alquímica, la Sala Hipòstila, que havia d'allotjar-hi el mercat, i la Plaça de la Natura. Com hem dit, una de les vocacions del projecte era allotjar les *Garden Parties*, o festes socials de l'alta burgesia barcelonina. Eren esdeveniments culturals que barrejaven oci, política i art; i servien per donar a conèixer noves obres de teatre, manifestacions artístiques, nous esports, etc. De fet, tal i com hem apuntat anteriorment, la plaça central del parc fou anomenada *Teatre Grec* o *Teatre de la Natura* i era el lloc previst per desenvolupar la vida social dels habitants de la urbanització i per acollir esdeveniments amb visitants. L'arquitecte de Salvador Sellés (1903), durant la visita a les obres amb el Col·legi d'Arquitectes, apuntava aquest caràcter:

«Recreos físicos, al par que de cultura, debían tener un lugar de acción en este parque. [...] ¿qué mejor que la cuenca que forma una parte del terreno para instalar un teatro griego? ¿No lo hacían así en sus tiempos los artistas helenos, aprovechando las faldas para graderías, la cuenca como tornavoz, el llano como escenario y el frente como inimitable y espléndida decoración natural? Pues aquí se ha hecho una cosa semejante».

Tal i com ens expliquen Freixa i Leniz (2019) un dels esdeveniments culturals que van tenir més ressò fou el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, que es va celebrar entre el 13 i el 18 d'octubre de 1906 amb més de 3.000 inscrits. Aquest congrés va reunir els intel·lectuals més importants de l'època fins al punt d'atribuir-li, segons fonts diverses, la gènesi de la redacció de la gramàtica catalana –Pompeu Fabra era veí del barri de la Salut. Així, molts dels esdeveniments recurrents al parc, amb Güell d'amfitrió, tenen a veure amb l'enaltiment de la cultura catalana, trobant-nos en ple període de l'anomenada *Renaixença*, que coincidí amb altres moviments nacionalistes moderns a tota Europa.

No és casualitat que precisament aquesta construcció i enaltiment del nacionalisme català coincidís amb la voluntat de convertir Barcelona en una destinació turística. La creació de la Sociedad de Atracción de Forasteros (SAF) el 1908 fou una fita important en l'estratègia de posicionament internacional de Barcelona que s'inicià amb l'Exposició Universal de 1888 (Palou Rubio, 2012). Aquesta empresa privada subvencionada públicament fou l'encarregada d'exercir les tasques de promoció turística i de la imatge de Barcelona a través de la revista *Barcelona Atracción* i l'edició de guies i mapes turístics que ja mencionaven el Park Güell en la seva primera edició de 1911 redactada per Josep Mª Folch i Torres (Blasco Peris, 2005).

Imatge 2. Garden Party. Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, 1906

Font: AHCB reproduït a Freixas & Leniz (2019)

Una altra fita per donar a conèixer el Park Güell fou la inclusió de les imatges del parc al curtmetratge promocional *Barcelona, perla del Mediterráneo* promogut per la SAF el 1913. Amb tot, el treball de Freixa i Leniz (2019) assegura que el Park Güell s'havia convertit en un atractiu de visita i, per primer cop, consta en els documents de la guia que es cobrava una entrada per accedir al parc:

“Parque Güell. Dirigidas las obras de este parque, propiedad del Sr. Conde de Güell, por el eminente arquitecto Gaudí, autor del proyecto de la Sagrada Familia, ofrece éste aspecto de grandiosa originalidad y de riqu sima fantasía que revelan todas las obras del arquitecto-poeta. La entrada al Parque Güell est  gravada para el forastero con un impuesto destinado   fines benéficos. Un vale de 4 entradas que facilita el portero, 2 ptas”.

Segons les mateixes autores, en els anys successius es va mantenir l'oferta d'entrada. Si al 1913 el bitllet per a una persona sola valia una pesseta, “quatre anys després, a partir del 1917, només es podia visitar a les tardes i, curiosament, l'any 1918 es va canviar la denominació de *forastero* per *visitante* que podem interpretar com un inter s per atreure el públic local” (op cit.: 184). Aix , el parc esdevingué un element icònic de la ciutat, com demostren, segons les autores, la quantitat d'imatges fotogràfiques amateur a les fototeques i les postals de l'època. L'èxit del Park Güell a la segona dècada del segle XX, coincidí també

amb la finalització de la Sala Hipòstila, la Plaça i el banc. Això permeté augmentar les activitats culturals i els esdeveniments com foren la representació d'Edip Rei, la tragèdia de Sòfocles; la vista de la Infanta Isabel, filla d'Isabel II; desenes d'aplecs de Sardanes; la Festa de la Unitat Catalana o diverses festes benèfiques en les que Eusebi Güell cedia el parc.

Eusebi Güell morí el 1918 i, amb la seva mort, els seus fills van iniciar els tràmits per vendre el patrimoni, finalitzant així el projecte fallit d'urbanització al Park Güell. Després d'una controvertida decisió que esdevingué tema de debat públic pel seu elevat cost i els procediments, el 1922 l'Ajuntament de Barcelona va comprar els terrenys del Park Güell. Quatre anys més tard, el 1926, el Park Güell s'obria al públic com a parc urbà municipal amb 17Ha i el 1931, ja durant la 2ª República, es convertí Can Muntaner de Dalt o la Casa Larrard en l'escola pública Baldiri i Reixach. Val a dir que en comparació amb la multitud d'obres monogràfiques que enalteixen el valor únic de l'obra de Gaudí i els seus deixebles, hi ha molt pocs textos acadèmics que descriguin la vida quotidiana del Park Güell després que aquest es convertís en parc públic, amb algunes excepcions com les monografies d'Eloi Babiano (2003, 2013) o l'obra literària de Juan Marsé¹⁴. De fet, els relats oficials de divulgació de Park Güell solen fer un salt en des de 1926, any de l'obertura pública, fins a la seva inclusió en 1984 com a Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO i des d'aquesta data fins a principis del segle XXI. Durant aquest període es coneix el valor de parc com a espai central d'esbarjo per als barris de nord de districte de Gràcia en el qual esdevenien de forma periòdica esdeveniments culturals, cerimònies religioses, manifestacions folklòriques, parlaments polítics o actes reivindicatius com la tercera assemblea per la amnistia dels presos polítics de el règim franquista el 1976, les Jornades Llibertàries Internacionals organitzades per la CNT en 1977 o *el Festival per la Llibertat d'Expressió* a 1978 (Andreu, 2014). En aquest context, no obstant la manca de material literari publicat, hi ha dues fites que evidencien la tensió entre el valor patrimonial de parc i la seva vida quotidiana que més endavant es farà més evident. Les dues fites són el projecte del Park Hotel Güell el 1971 i la temptativa del trasllat de l'Escola Baldiri i Reixac el 1985, tots dos al perímetre interior de parc.

La projecció de *Park Hotel Güell*, detallada de forma brillant per Salvador Tarragó al llibre d'Alibés et al. (1973) i per Fabre & Huertas (1976), remunta els seus orígens a 1962, quan l'aleshores regidor de l'ajuntament franquista José María Blay Castell va vendre diversos

¹⁴ A més de la seva obra més coneguda *Últimas tardes con Teresa* (1966), hi ha altres novel·les que fan menció explícita de la vida quotidiana al parc com són *La oscura historia de la prima Montse* (1970), *Si te dicen que caí* (1973), *Un día volveré* (1982), *Ronda de Guinardó* (1984) o, més recentment, *Caligrafía de los sueños* (2011).

terrenys classificats urbanísticament com a parc públic a la zona limítrofa de Park Güell que sumaven 12.000m² a Nathan-Nador Goldstein, un inversor germano-suís. Un any després, el 1963, es constituïa l'empresa *Park Güell Hotel* amb seu social a Barcelona, de la qual s'anunciava una ampliació de capital en un diari de Zuric, moment en el qual es va donar a conèixer públicament la intenció de construir un hotel en aquests terrenys. L'operació va quedar paralitzada fins que el 1971 es van donar a conèixer els detalls de el projecte immobiliari de la mà de José Gaspart Balbuena, avi de Joan Gaspart Solves, hotelier i ex-president executiu del Consorci Turisme de Barcelona. L'operació havia estat llaurada uns anys abans amb la requalificació urbanística pel *Pla Parcial dels Tres Turons* el 1967, que desafectava la finca i la declarava edificable. En una nota breu anònima publicada a *La Vanguardia* el 21 d'agost de 1971 s'explica que el projecte estaria finalitzat en dos anys i que s'estaven buscant les solucions urbanístiques per garantir l'accés, apuntant que la societat promotora "se ha comprometido con el Ayuntamiento a colaborar en los trabajos de adecentamiento del Parque Güell y la adecuación de los caminos es una de las preocupaciones". Així doncs, el moviment immobiliari-especulatiu tenia també la contrapartida de compensar, sense explicitar la fórmula, la deixadesa en la que les cròniques apuntaves que es trobava el parc. No obstant això, el projecte arquitectònic sobrepassava deu vegades l'edificabilitat permesa pel pla vigent i privatitzava, de facto, una part substancial del Park Güell. Aquestes irregularitats van detonar una campanya en contra de el projecte per part de diversos col·legis professionals així com per la plataforma "Amics de la ciutat". Si bé l'alcalde Porcioles mai va interpel·lar els grups de pressió veïnals, el projecte va quedar paralitzat amb la caducitat del permís d'obres.

El segon dels moments que van fer penjar l'espasa de Dàmocles sobre el caràcter públic del Park Güell fou l'intent de desnonar l'escola Baldiri i Reixach de l'edifici de la Casa Larrard després de la declaració per part de la UNESCO del Park Güell com a Patrimoni de la Humanitat el 1984, juntament amb altres obres arquitectòniques si escultòriques de Gaudí. Val a dir que el 1969 el Park Güell havia estat declarat Monumento Histórico Artístico, dotant-lo així de la protecció patrimonial màxima existent en aquell moment a Espanya. La declaració va ser acompanyada pel compromís adquirit de dotar el parc d'una injecció d'inversió pública materialitzada en un pla d'actuació entre 1985 i 1995 amb un pressupost estimat de més de 6 milions d'Euros. Així, un any després de la catalogació, el 1985, es va iniciar el projecte de restauració patrimonial com a mandat de la declaració que va durar fins a mitjans dels anys noranta, una inversió fruit de l'acord entre el Ministeri de Cultura i l'Ajuntament de Barcelona que revertia dels elements patrimonials originals de parc "molt malmesos pel seu ús intensiu i el seu abandonament administratiu Gabancho (1998).

És precisament durant l'inici dels plans per la restauració que sorgí un informe preliminar que proposava el trasllat de l'escola Baldiri i Reixac que, com hem dit, ocupava l'antiga residència d'Eusebi Güell a Can Muntaner de Dalt. Segons l'informe, l'objectiu del trasllat era doble. D'una banda, pretenia minimitzar l'impacte i el deteriorament de l'obra de Gaudí, que havia de ser restaurada. D'altra banda, al·legava el mal estat de l'edifici per acollir usos educatius. El Periódico (1985) parlava en aquests termes

“El plan especial de protección del parque Güell deberá resolver no únicamente el deterioro concreto de la obra de Gaudí, sino también problemas en sus accesos y el destino de la escuela Baldiri Reixac. Este centro escolar se encuentra en pésimas condiciones y con déficit de espacio para un centro de EGB. Una de las posibles soluciones es la construcción de un nuevo colegio fuera del recinto del parque Güell.”

Tal com exposa Babiano (2013) la reacció de la comunitat educativa i les associacions de veïns no es va fer esperar i "es van oposar enèrgicament a aquest projecte". A la recollida de més de 2.000 firmes el va acompanyar un manifest defensant el caràcter històric i l'origen republicà de l'escola i al·legant que l'escola, lluny de suposar un risc per al patrimoni, "ja és tinguda en compte a l'hora de dissenyar els accessos a la gran plaça" i que, a més, "un conjunt urbanístic i monumental no ha d'estar renyit amb la pròpia vida, i no hi ha dubte que una escola, els nens, li donen aquest element, la seva reconversió en centre burocràtic, museístic o possible (desafortunat) enderrocament, implicaria la pèrdua d'un patrimoni viu"¹⁵. A la mobilització comunitària se li va afegir un informe signat per un grup d'arquitectes el 1986 en el qual s'al·legava que la presència de l'escola no suposava cap risc per al parc, a canvi, i que l'estructura de l'edifici gaudia de bona salut per a ser rehabilitada en el seu conjunt. Després d'una dura negociació, una carta exposant en cas a l'*International Council on Monuments and Sites* (ICOMOS) a París i uns mitjans condescendents amb la causa, l'ajuntament va accedir a no traslladar l'activitat de centre i a rehabilitar l'edifici per adequar-lo a les necessitats docents futures.

Tot i aconseguir el compromís de no traslladar l'escola a l'exterior i d'iniciar la rehabilitació de l'edifici, la seva presència suposava un problema per les veus més proteccionistes i puristes del patrimoni. Una posició que queda reflectida un article paradigmàtic titulat "El

¹⁵ Fragment de la carta original del Consell Escolar dirigida a l'Ajuntament, transcrita íntegra en Babiano (2013: 106-107).

abandono del parque Güell (sic.)” per part de Juan Bassegoda Novell (1990)¹⁶. En el text, Basegoda denunciava la manca de recursos per al manteniment, vigilància i conservació de parc per part de consistori, apostant per "liberar al parque de la inevitable degradación que supone la existencia de un edificio público [l'Escola Baldori Reixac] tan concurrido” apostant per la "reprivatización del monumento [...] a la vista del fracaso del cuidado del parque por parte del ayuntamiento". Un parc, resava l'arquitecte, que no podia pensar-se com ""un simple parque urbano, un lugar para juegos incontrolados de la chiquillería depredadora, refugio de drogadictos y marginados"¹⁷. Basegoda seguia dictant que “se impone un rápido cambio de actitud de las insituciones hacia el parque Güell, si no quieren que Barcelona sea, además que la sede olímpica de 1992, la Ciudad insensible y poco civilizada que sume en el abandono una de sus más altes y singulares joyas artísticas”.

No està de més recordar que Joan Bassegoda va ser considerat un dels més prestigiosos estudiós de Gaudí, arribant a presidir la Reial Càtedra Gaudí així com l'associació *Amics de Gaudí*, però a més va ser assessor dels arquitectes responsables de el projecte de restauració de parc entre 1987 i 1995, Elías Torres i José Antonio Martínez Lapeña. Aquests mateixos arquitectes, a diferència del seu assessor, declaraven a El Periódico de el 17 de desembre de 1985, que "la propuesta de realizació d'aquesta nova zona verda no implica que es vulgui convertir Parc Güell (sic.) en una mena de museu a l'aire lliure sinó, simplement, protegir-lo i tornar-li, sempre que sigui possible, el disseny original previst per Gaudí”. En unes declaracions a la Vanguardia el 23 d'agost de 1994 el després d'un incendi a la part forestal de al Park Güell , el mateix Bassegoda, en nom de l'associació *Amics de Gaudí*, demanava que es prohibís "celebrar actos públicos en el recinto y limitar el libre acceso en todo el parque". Una reacció que s'ha d'entendre com a revenja pels diferents actes que promogué l'extinta associació de caràcter veïnal i comunitari *Amics del Park Güell* promovent actes lúdics i alhora reivindicatius com la convocatòria de l'octubre de 1993 on es van convocar esplais i agrupacions escoltes per realitzar neteja col·lectiva del parc amb el suport material de l'ajuntament.

¹⁶ Joan Bassegoda Nonell (1930-2012) va ser considerat un dels més prestigiosos estudiós de Gaudí, arribant a presidir la Reial Càtedra Gaudí així com l'associació "Amics de Gaudí", que gestionava l'actual Casa-Museu Gaudí, al mateix parc. A més va ser assessor tècnic de l'equip d'arquitectes responsables de el projecte de restauració de parc entre 1987 i 1995.

¹⁷ Cal tenir en compte que l'Ajuntament va fer pública al gener de 1985 la intenció de crear un centre d'atenció als toxicòmans a l'anomenada "Granja" del Park Güell, tal i com apareixia el 3 de gener de 1985 a la pàgina 14 de La Vanguardia.

Imatge 3. Escenes de l'acte dels Amics del Parc Güell

Font: Extretes de l'extinta web de l'associació www.park-guell.com l'agost de 2015

Tanmateix, la concepció desencarnada del parc en veu de Bassegoda, enaltint el valor patrimonial del Park Güell a costa de menystenir i criminalitzar l'activitat social i comunitària del parc fou també reproduïda per línies editorials als mitjans, modulant així també en gran part l'opinió pública i les actuacions de l'ajuntament. "Este vertedero recibirá pronto una fuerte inversión para recuperarlo. Amén." Amb aquest frase conclouïa l'editorial de El Periódico de Catalunya del 24 de maig de 1987. Com veurem al llarg dels apartats, aquesta dèria d'assenyalar la degradació del parc i magnificar esdeveniments en una missió purificadora del patrimoni i extremadament crítica amb la inseguretats o la neteja ha estat una constant que, sens dubte, va condicionar fortament la decisió de regulació d'accés al parc el 2013. Aquesta tensió entre el valor patrimonial, econòmic, social i comunitari del parc, aquesta pugna per aprimar capes de complexitat, inherents al caràcter múltiple de l'espai urbà, s'agreujà amb l'arribada massiva del turisme. La Barcelona turística que s'havia començat a construir des de principis del s. XX explotà després dels JJOO del 92 i dels ulteriors esdeveniments i inversions en infraestructures, augmentava així el nombre de visitants i la pressió al parc. Augmentava la població que explotava el recurs finit, fent l'analogia de Hardin (1968), desencadenant el *Fatum* que dugué a la tragèdia de la regulació i l'encerclament i posterior control d'accés, tal i com demanava Basegoda.

Pàrode: morir d'èxit

*The essence of dramatic tragedy is not unhappiness.
It resides in the solemnity of the remorseless working of things.*

Alfred N. Whitehead

La *Pàrode*, com ja hem explicat, precedeix els episodis amb l'entrada d'un cor que posa en context els esdeveniments que vindran posteriorment. Així, en aquesta secció s'apunten alguns elements de context per poder entendre els episodis posteriors que es centraran en els quatre anys en el que es feu pública la controvèrsia al voltant de la regulació. Hem vist en el pròleg que la rellevància de la seva concepció original, en forma d'urbanització tancada amb un valor patrimonial genuí, ajuda a entendre el *fatum*. Tanmateix, la regulació del Park Güell el 2013 no pot entendre's sense posar-lo en context amb les dinàmiques i estratègies que van consolidar Barcelona com una de les destinacions turístiques més visitades a Europa que, conseqüentment, va fer augmentar el nombre i la pressió de visitants al parc.

Així, tal i com ja hem dit, l'augment exponencial del nombre de visitants a Barcelona d'ençà dels JJOO de 1992 i la posterior estratègia de foment i promoció de la ciutat com a destinació turística esdevé una peça clau per entendre el seu esdevenir. Abans d'entrar a presentar una breu anàlisi d'aquesta evolució, convé apuntar que les reflexions i anàlisis acadèmiques al voltant de les dinàmiques recents del turisme a Barcelona són escasses amb l'excepció d'alguns treballs realitzats majoritàriament des de la geografia, com per exemple, López Palomeque (1995, 2015); Anton Clavé & López Palomeque (1997); Degen (2004), Smith (2005; 2007); Palou-Rubio (2012; 2016), López-Palomeque (2015) o Duro & Rodríguez (2015). Si bé hi ha hagut publicacions de caràcter sectorial, majoritàriament enfocades a acompanyar la gestió empresarial del turisme, m'agradaria advertir que aquest desajust entre la producció científica i la importància social que ha cobrat del turisme a Barcelona és simptomàtica de la relacions entre el coneixement i el poder. En aquest sentit, les fonts primàries de l'activitat turística han estat aportades bàsicament per la indústria del transport i de l'allotjament o bé mediades per institucions amb interessos econòmics mercantils com el Consorci Turisme de Barcelona. No fou fins a la posada en marxa el 2008 del Pla Estratègic de Turisme de la Ciutat de Barcelona 2015 (en endavant PET15) que es posaren en marxa enquestes des del propi Ajuntament focalitzades en conèixer informació més enllà dels interessos comercials com poden ser alguns aspectes al voltant de l'ús turístic

del municipi o la percepció del resident, entre altres. A tall d'exemple, l'evolució històrica del número de turistes, informació clau per l'anàlisi de la destinació, està nodrida per l'enquesta que ha elaborat periòdicament el Gremi d'Hotels de Barcelona, una informació que avui cal prendre com a uns resultats parcials davant de l'aparició de l'oferta i l'èxit de demanda de noves tipologies com els albergs o els Habitatges d'Ús Turístic (HUT). Però a banda de l'origen privat de les fons primàries, la manca de publicacions acadèmiques amb fons pròpies reflecteix dues qüestions que, al meu entendre, convé apuntar en referència al rol de l'acadèmia. En primer lloc, aquesta manca de producció demostra el poc interès que ha tingut l'acadèmia per abordar la qüestió turística de forma integrada i territorialitzada a la ciutat de Barcelona a diferència, per exemple, de la producció referida a les destinacions de la costa o als entorns rurals. No fou fins a meitats la segona dècada del segle XXI que començaren a aparèixer treballs que analitzaven l'impacte del turisme a la ciutat, i molt sovint a rebuf o com a reacció a les mobilitzacions socials al voltant d'alguna problemàtica o territori concret. Aquesta tesi n'és exemple. En segon lloc, gran part de la producció acadèmica i científica ha publicat treballs sense generar dades pròpies; més aviat confiant acríticament en les dades que es publicaven des de les institucions, convertint-se sovint en monografies o recopilacions sense cap intenció crítica o postulat científic. En aquest sentit, la relació entre l'Ajuntament i l'acadèmia ha estat connivent i molt sovint dependent o, fins i tot, instrumental. Molts dels estudis són encàrrecs "ad hoc" i molts dels articles publicats en revistes indexades són una seqüela dels encàrrecs que tenien finalitats concretes. Al llarg dels episodis donarem alguna mostra al respecte evidenciant el postulat que obria aquesta tesi: els fets i els valors es barregen constantment per produir un coneixement i aquest té un efecte pràctic al configurar i ordenar el món del qual en forma part. Aquesta tesi no pretén escapar d'aquesta relació constitutiva del coneixement. Al contrari, vol contribuir a multiplicar-lo aportant contingut més enllà de les fons oficials.

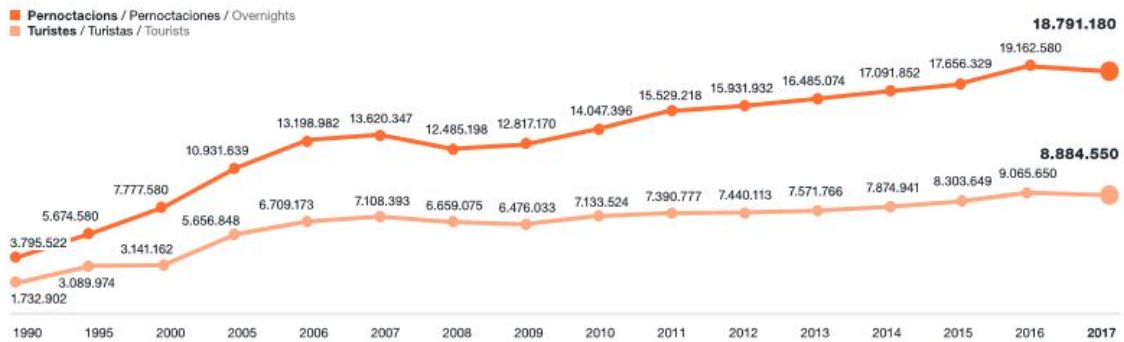
Si bé ja hem apuntat algunes fites clau pel desenvolupament turístic de Barcelona al llarg del segle XX, convé fer un èmfasi especial en el moment en el que Barcelona fou escollida la seu per acollir els JJOO de 1992. El 1986, l'arxifamós "à la Ville de Barcelone" pronunciat per J. A. Samaranch suposà un punt d'inflexió pel desenvolupament d'una ciutat que s'enfrontava amb els reptes de globalització de l'economia mundial, la reestructuració industrial, l'augment i l'acceleració dels fluxos d'informació, persones i mercaderies econòmica, etc. Els JJOO esdevingueren el teló de fons per atraure finançament i inversió pública per desenvolupar infraestructures y reconvertir zones de la ciutat pensant més enllà de les dues setmanes dels jocs. Els JJOO suposaren, com és ben conegut, un augment de la planta hotelera i la creació de nous pols d'atracció de visitants com ho foren les dues

Exposicions Universals de 1988 i 1929. Sens dubte, l'aposta estratègica per convertir Barcelona en una de les principals destinacions europees fou una decisió deliberada de l'acció del govern a diferents nivells de la mà d'altres agents públics i privats aprofitant l'impuls dels JJO0. Cal tenir en compte, però, que l'aposta per convertir Barcelona en una destinació turística no era la única ni més important estratègia per la ciutat postolímpica. El *1er Pla Estratègic Econòmic i Social de Barcelona* presentat el 1990 amb horitzó a l'any 2000 no posava un especial èmfasi en el turisme sinó que el considerava un element més en l'estratègia per la internacionalització de la ciutat postindustrial. La Barcelona turística estava vinculada a la Barcelona comercial, sanitària, financera, educativa, cultural i de disseny, etc. Tanmateix, l'activitat turística esdevingué hegemònica respecte altres apostes que estaven sobre la taula. Intentarem desgranar-ne alguns dels motius o detonants.

Iniciarem aquesta breu anàlisi amb l'evidència incontestable d'aquest increment del turisme en els darrers anys. Segons les dades publicades l'Observatori del Turisme a Barcelona (2018), el 1990 Barcelona acollí 1,73M de turistes. Prenent com a referència la mateixa font ¹⁸ - recordem que només compatibilitza turistes allotjats en hotel - el nombre de turistes el 2009 era de 6,47M; i el 2013 era de 7,57M. Això suposà una taxa de creixement durant aquest període més del 330%, amb un increment anual acumulat del 5,6% anual en 27 anys. Un augment del nombre de turistes sense parangó que sens dubte contribuí a augmentar la pressió de les visites als atractius de la ciutat. Les dades publicades periòdicament l'Insitut de Cultura de Barcelona (ICUB) i publicades a l'Anuari Estadístic de la ciutat de Barcelona (Ajuntament de Barcelona, 2000; 2018) mostren, per exemple, un creixement del nombre al Temple de la Sagrada Família de més del 300% en 18 anys, passant dels 728.191 el 1995 als 3.176.970 el 2017; essent de llarg l'atractiu més visitat a la ciutat, seguit de l'Aquàrium, el Museu del FC Barcelona i el Poble Espanyol. Com es pot intuir, el Park Güell no figurava a la llista ja que només hi figuren els recintes amb venda d'entrada. Les dades de visitants al Park Güell, com veurem més endavant, es van elaborar a través de comptatges *ad hoc*.

¹⁸ La font original és l'enquesta hotelera del Gremi d'Hotels de Barcelona (GHB) finançada també pel Consorci Turisme de Barcelona (CTdB), única font que ens permet analitzar l'evolució. Tanmateix, cal tenir en compte que els càlculs duts a terme per l'Estratègia de Mobilitat Turística (Ajuntament de Barcelona, 2017a) s'estimava que el total de turistes el 2016 superava els 17M sumant tots els tipus d'allotjaments: HUT (legals, il·legals), albergs però també cases d'amics i familiars.

Imatge 4. Evolució del nombre de turistes i pernoctacions en hotel a la ciutat de Barcelona

Font: Observatori de Turisme de Barcelona (2018)

Sense pretendre estendre'm aquí en anàlisi dels factors de l'evolució turística des dels anys 1990, sí que vull deixar clar que cal buscar les explicacions més enllà del turisme com un *Deus-ex-Machina*, tan popular a les tragèdies gregues; això és, com un factor extern que col·lisiona a la ciutat i canvia el seu futur.

No hi ha cap dubte que Barcelona va aprofitar la dinàmica global d'augment de fluxos i visitants arreu del planeta i en especial a les ciutats europees (UNTWO, 2012). Caldria recordar però que la ciutat fou un actor més del sistema global i que la seva especialització turística és inherent a la forma en com la ciutat ha estat governada i construïda durant aquests anys. A risc de simplificar la realitat, l'afany de sintetitzar i estructurar els arguments determinants per explicar l'augment del turisme a la Barcelona post-olímpica em porta a identificar dos factors clau de la política activa i un factor de caràcter institucional. Per una banda trobem l'acció vinculada promoció i atracció turística impulsades en el marc de la política de promoció econòmica de la ciutat postindustrial. Per una altra banda, la producció espacial de la ciutat turística en la qual les transformacions urbanes i les rendes immobiliàries vinculades a l'activitat turística han estat determinants. Per últim, travessant les dues anteriors, trobem un factor clau sovint menystingut com és el gir empresarial de les administracions i institucions públiques a partir de les darreres dècades. Aquests tres factors, que es desenvolupen a continuació, s'han de considerar de forma mútuament constitutiva i en cap cas com a elements consecutius o amb una lògica lineal.

El primer dels factors clau per analitzar l'auge de la Barcelona turística postolímpica ha estat sens dubte la importància de la promoció de la imatge i el màrqueting de la ciutat

aprofitant el fort impacte mediàtic dels JJOO. Sens dubte l'esdeveniment olímpic aconseguí, com es narra tan sovint, "posar Barcelona al mapa mundial". Tal i com ha demostrat Benach (1993; 2000; 2016), els jocs suposaren la oportunitat per potenciar internacionalment de la ciutat, definint també els valors i els elements centrals per la construcció de la ciutat com a destinació turística. Cal tenir en compte que aquest no és un procés nou. Històricament, des dels seus inicis, la construcció de la imatge de la Barcelona com a destinació ho és en base a la ciutat desitjada, a la projecció d'un escenari futur desitjat (Palou, 2012). Així, la imatge de la ciutat ha estat una construcció deliberada políticament a fi de condicionar no només l'atractivitat o les pautes de consum del turista sinó també, i això és important, la pròpia construcció material de la ciutat (Degen, 2004). Tal i com apunta Delgado (2007), no s'entenen moltes de les transformacions de la ciutat com Diagonal Mar o el 22@ sense el teló de fons del discurs de la modernitat i el progrés projectat a través de la imatge turística, un procés de construcció d'un discurs hegemònic que té com a principal èxit l'apropiació del discurs triomfalista per part dels propis residents de Barcelona.

Reconeixent la importància de la imatge de la ciutat en l'evolució del turisme, el que ens interessa en el marc d'aquesta tesi, focalitzat específicament pel cas del Park Güell, no és tant l'adequació de la narrativa, la imatge o la semiòtica amb la realitat complexa que volia representar; sinó el valor performatiu, més-enllà-de-les-representacions, d'aquesta promoció de la imatge en la transformació material de la ciutat. I sens dubte, aquí cal posar de relleu una fita clau com fou la celebració de l'Any Internacional Gaudí el 2002 coincidint amb els 150 anys del naixement d'Antoni Gaudí (1852- 1926). Promogut per l'Ajuntament de Barcelona amb un amplíssim suport institucional¹⁹, durant 2002 es van programar multitud d'actes, exposicions, concursos i conferències; grans esdeveniments públics i algunes accions promocionals a escala internacional – exposicions itinerants, escenaris d'actes mediàtics, etc. – amb l'objectiu principal d'enaltir i donar a conèixer la figura i l'obra d'Antoni Gaudí i, de retruc, promoure la imatge de Barcelona. En paraules del seu comissari, Daniel Giralt-Miracle²⁰, "en l'Any Gaudí hi conflueixen aquest fet i que actualment Barcelona s'ha situat com una ciutat compromesa amb l'art, el disseny i l'arquitectura. Es tracta de recollir aquest cicle i explicar que Gaudí és el punt de partida de Barcelona cap a la modernitat" (Spiegel, 2001). L'Any Gaudí es convertí també en un gran aparador de la ciutat de Barcelona i, en menor grau, de Catalunya, malgrat els esforços de descentralitzar

¹⁹ La llista de les institucions promotores la trobem a la web:

<http://www.bcn.cat/gaudi2002/catalan/promotores/index.htm>. (accedit a juliol de 2021)

²⁰ Daniel Giralt-Miracle (1944) és un historiador de l'art, crític i gestor cultural que fou director, entre altres, del MACBA (1989- 1994) i de l'Espai Gaudí del Centre Cultural Caixa Catalunya (1995 i 2000).

activitats en diferents municipis vinculats a Gaudí i a la seva obra. Amb tot, el vincle entre el programa cultural i el sector turístic fou estret. Alguns exemples són la presència dels càrrecs polítics i executius responsables de turisme a la comissió executiva de l'Any Gaudí; el patrocini de la web de l'Any Gaudí per part de *Grandi Navi Veloci*, del grup Grimaldi, marca comercial que gestionava el ferri entre Barcelona i Gènova i que, tal i com figurava al web, “desitja promoure el turisme cultural europeu i apropar la figura de Gaudí al turista.”; la creació del *Bus Gaudí. Tot Gaudí al teu abast* per part de Transports Metropolitans de Barcelona (en endavant TMB) i el Consorci de Turisme de Barcelona (en endavant CTdB) consolidant una nova línia i l'augment de freqüències del servei de Bus Turístic ja existent; i com a colofó, encara que pugui semblar anecdòtic, l'atorgament de mans del regidor de turisme i comerç de la insígnia d'or del *Barcelona Shopping Line* - el programa de promoció comercial del CTdB - al propi Daniel Giral-Miracle per contribuir "al posicionamiento y consolidación de Barcelona como ciudad de destino turístico de primer orden y, por tanto, como ciudad de compras en el ámbito internacional"²¹. La relació entre la celebració de l'Any Internacional Gaudí 2002, el posicionament de la imatge i marca Barcelona i l'augment del nombre de turistes és clar. En l'acte de cloenda de l'Any Gaudí al gener de 2003 on es presentaren les grans xifres del projecte com eren les més de tres-centes activitats o els 430M de pressupost de l'oficina pagat a quarts entre els agents privats, l'Ajuntament, la Generalitat i el Govern Espanyol. En aquest acte, els representants institucionals destacaven l'impacte de l'Any Gaudí pel que feia al turisme. Així, Giral-Miracle destacava que, amb prop de sis milions de turistes, “por primera vez, Barcelona ha recibido un volumen turístico parecido al de París” i Ferran Mascarell, aleshores regidor de Cultura de l'ajuntament, apuntà que "el Año Gaudí ha sido el acontecimiento de más incidencia internacional después de los Juegos Olímpicos"²². Tanmateix, les xifres dels visitants a les exposicions durant 2002 (entre cent i dues-centes mil visites cadascuna de les tres exposicions) distaven de l'augment percentual de dues xifres de visitants respecte l'any 2001. Amb tot, l'Any Gaudí cal entendre'l com una fita importantíssima per la consolidació de la imatge turística internacional de Barcelona que ajudà a impulsar encara més les polítiques de foment i promoció turística de Barcelona des dels JJOO, però en cap moment com un punt de partida.

²¹ El País (2002) Giral-Miracle recibe el premio del comercio de Barcelona. 21 de novembre de 2002. https://elpais.com/diario/2002/11/21/catalunya/1037844460_850215.html

²² Nota de premsa de Redacció a La Vanguardia e 23 de gener de 2003 (Font EFE): <https://www.lavanguardia.com/cultura/20030129/51262768740/el-ano-gaudi-acaba-con-6-millones-de-visitantes-y-14-millones-de-euros-de-ingresos.html>

El segon dels factors clau identificats aquí per entendre l'evolució del turisme a Barcelona passa per assumir que el turisme ha estat i continua essent una activitat constitutiva i inherent a les dinàmiques socials i econòmiques de la ciutat. Així doncs, cal tenir en compte només no només la responsabilitat del turisme en la construcció i configuració de la metròpoli sinó també – i aquí rau l'aspecte clau - els mecanismes de producció de l'espai urbà i metropolità que ajudaren a desplegar les activitats turístiques a través seu. Tal i com ho exposa Anton (1998)

“en el caso del turismo, el propio espacio de destino turístico tiene un papel fundamental para todos ellos. En tanto que mecanismo de capitalización —propietarios del suelo—; en tanto que medio de producción —productores de espacio—; en tanto que soporte de la actividad —agentes del sector—; en tanto que objeto de consumo —consumidores—; en tanto que recurso productivo —intermediarios de consumo— y, finalmente también, en tanto que marco de actuación —Administración—”. (Anton, 1998: p.26)

Així doncs, l'augment de la demanda de turistes que mostrava el gràfic presentat anteriorment, està fortament correlacionat l'augment de l'oferta tant de la planta d'allotjament així com també de les infraestructures de transport que nodreixen aquesta demanda. Si entenem el turisme com una forma de mobilitat, la seva anàlisi no pot estar desvinculat de les infraestructures, xarxes i ancoratges que l'alimenten, el promouen i el faciliten. Aquest segon factor és precisament una anàlisi de les “immobilitats” o ancoratges (*moorings*, en anglès) fixats en el territori i que faciliten l'activitat turística: els allotjaments i les infraestructures de transport.

Pel que fa als allotjaments, més enllà dels factors de l'atracció, desenvolupament i promoció turística, cal tenir en compte la dimensió espacial que té a veure amb la pròpia construcció de la ciutat. És obvi que després dels JJOO hi hagué la voluntat de seguir omplint els llits dels flamants hotels promoguts arrel de l'esdeveniment, així com també nodrir de fluxos les infraestructures de transport i de vida social les àrees olímpiques de la ciutat, convertides en noves centralitats. Però l'augment de l'oferta de la planta hotelera promoguda per acollir els JJOO a través del Pla Especial d'Hotels de 1989 que permeté l'ús hotelier en sòl d'equipament i, en alguns casos, la cessió del sòl municipal pel desenvolupament hotelier, no explica per sí sol el creixement de l'oferta d'allotjament dels anys posteriors.

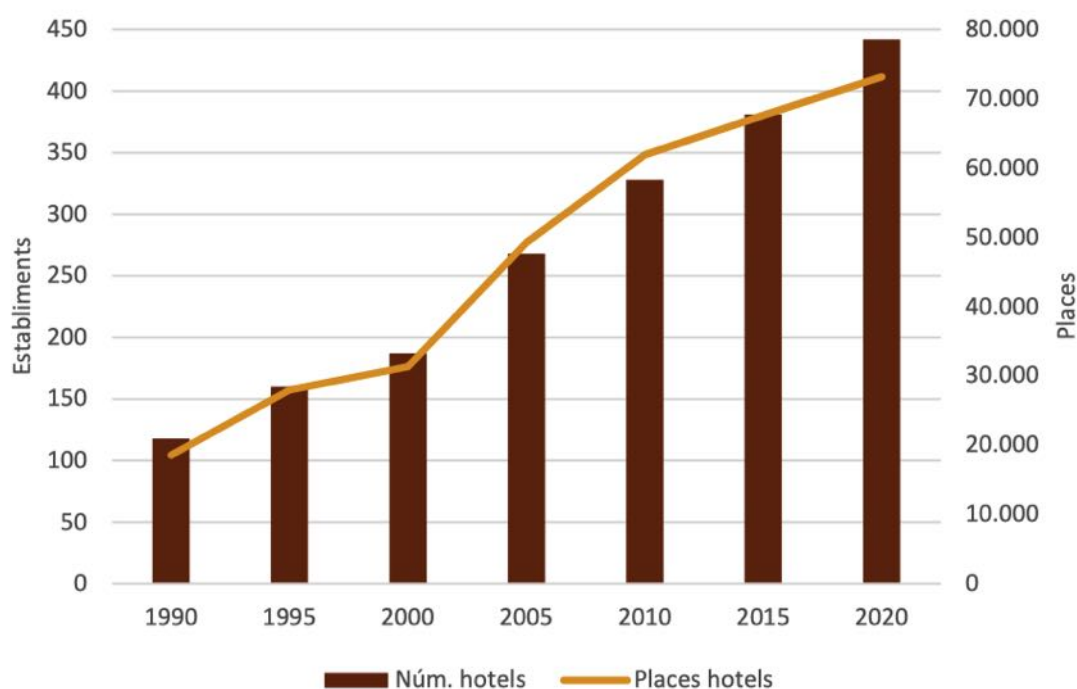
Per contra, aquest augment del volum turístic l'hem d'entendre com la conseqüència de la transformació de la ciutat postindustrial que s'inicià a mitjans dels anys 80 amb plans com

el Pla de Noves Centralitats de 1986 i que agafà un impuls fort amb l'entrada del s. XXI amb el desenvolupament de les àrees estratègiques del 22@ Poblenou-Sant Martí de Provençals, la Zona Fòrum al Besòs-Maresme, l'eix del Carrer Tarragona - l'Estació de Sants - Fira Montjuïc o la Plaça Europa a l'Hospitalet de Llobregat. Sense voler aprofundir aquí en els detalls, aquestes grans àrees de transformació urbanística foren, majoritàriament, àrees de reconversió de sòl industrial cap a usos terciaris on els usos hotelers tenen una presència importantíssima. Tanmateix, més enllà del desenvolupament de les àrees de transformació que va permetre la construcció i adequació urbanística i volumètrica de grans hotels i albergs, el gran augment de la planta hotelera es produí a través de la transformació dels usos d'edificis sencers als districtes centrals, especialment al cor de l'Eixample i Ciutat Vella, que són les àrees on ja hi havia més llits d'allotjament turístic disponibles.

La Imatge 5 ens mostra precisament aquesta evolució i en ella es pot observar l'evolució temporal del nombre d'hotels i places hotels - barres i línies vermelles - a Barcelona. Des de 1990 el nombre d'establiments hotelers ha augmentat de forma progressiva i constant, multiplicant gairebé per 4 l'oferta en 25 anys acompanyant així també l'augment de la demanda. Ho sintetitzava de forma de Pedro Fontana, ex-director General del Consorci de Turisme de Barcelona en una entrevista per La Vanguardia (Ricart, 1994) quan, en plena ressaca postolímpica, preguntat per l'augment de l'oferta hotelera sota lupa de no ser coberta per turistes minvants, digué allò de "Insisto en que aumentar la oferta es necesario para atraer una mayor demanda."

Tanmateix, va la pena remarcar que la gran explosió de l'allotjament turístic no ho fou només pel que fa a la planta hotelera sinó també vinculat a als Habitatges d'Ús Turístic (HUT) que augmentaren i es perpetuaren d'ençà dels canvis normatius vinculats a la flexibilització de les condicions per la formalització d'aquest tipus d'activitat el 2010 (veure Font et al, 2019). Una situació promoguda arrel de la transposició de la Directiva Europea de Serveis, que modificaren la llei d'habitatge i urbanisme per fomentar la facilitació dels tràmits administratius per obtenir habilitacions urbanístiques d'activitat en habitatges, flexibilitzant i simplificant els tràmits i requisits, i facilitant l'obtenció de llicències de HUT.

Imatge 5. Evolució del número d'establiments hotelers i places, 1990-2020

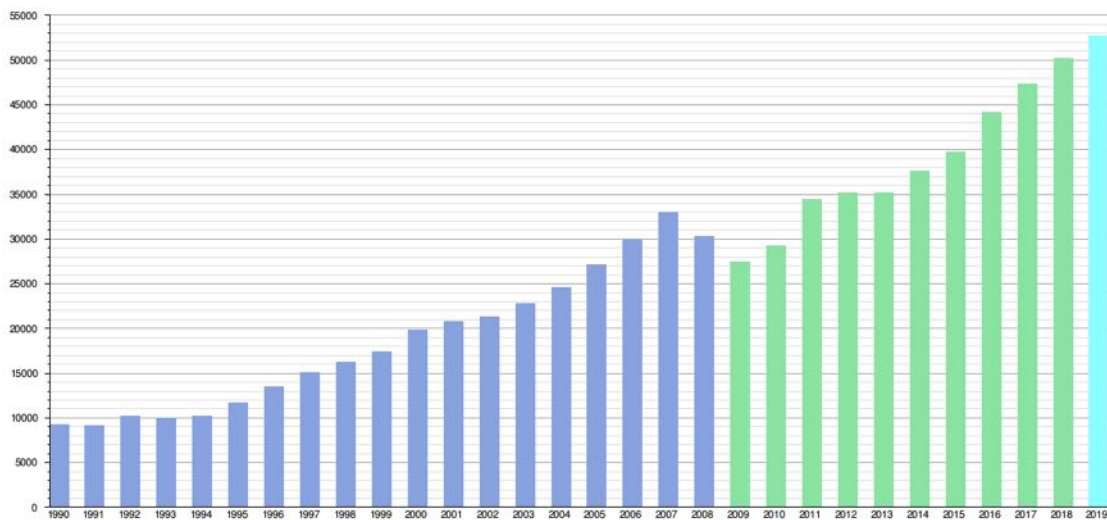
Font: CEAT (Ajuntament de Barcelona, 2021)

Així, entre 2011 i mitjans de 2014 hi hagué una explosió sense precedents passant dels 2200 i escaig el 2010 als prop de 9.606 el 2014, any en que es decretà la moratòria de llicències i posteriorment la prohibició a través de l'instrument urbanístic. Aquesta situació coincidí també l'aparició i consolidació de les plataformes digitals intermediàries en la comercialització d'allotjament turístics - les anomenades On-line Travel Agency (OTA) com Booking, Airbnb o HomeAway -; una dinàmica que ha tingut efectes arreu del món però que s'ha accentuat, sobretot, a les ciutats que ja eren destinacions turístiques de primer ordre. Aquesta conjunció de factors cal entendre'ls com a causa i efecte de la intensificació de les rendes del sòl urbanes a través dels usos turístics (Arias-Sans & Quagliari-Domínguez, 2016) i més tard de processos de financiarització dels actius immobiliaris (Yrigoy, 2016, 2019). Amb tot, el nombre de places d'allotjament turístic el 2015, any en que es decretà la moratòria generalitzada d'allotjaments turístics arrel del Pla Especial Urbanístic d'Allotjament Turístic (PEUAT), era de 150.000 a tota la ciutat, la meitat de les quals eren en establiments hotelers i el 40% en HUT (Ajuntament de Barcelona, 2017c).

En el marc d'aquest segon factor de creixement turístic que hem identificat amb la construcció de la ciutat postindustrial, i de forma relacionada amb l'augment de l'oferta d'allotjament que acabem d'exposar; cal fer especial menció a les infraestructures de transport que permeten l'arribada dels turistes. Si pensem en el turisme com una forma de

mobilitat, sens dubte hem de pensar en les xarxes i els ancoratges que la sostenen, alimenten i faciliten. I sens dubte, l'aeroport és la principal infraestructura si tenim en compte que, segons les dades de 2016, el 82% dels turistes a Barcelona arriben en avió, segons dades de 2016 (Ajuntament de Barcelona, 2017a). Si mirem l'evolució de passatgers a l'aeroport de Barcelona-El Prat (Imatge 6) veurem clarament l'increment del nombre de passatgers passant dels menys de 10M l'any 1990 als 33M l'any 2007. Després del període de crisi global amb la davallada de viatgers el 2008 i 2009, torna a créixer de forma constant el nombre de viatgers ha suposat arribar al rècord de 52,5M de viatgers el 2019.

Imatge 6. Evolució del nombre de passatgers a l'aeroport BCN-El Prat J.Tarradellas (1990-2019). El 2009 canvia de color al quedar inaugurada la Terminal 1.

Font: AENA

Hi ha algunes fites clau per entendre l'evolució creixement del número de passatgers. Per una banda, les successives ampliacions de les terminals. La primera, coincidint amb els JJOO, però les successives el 2003 (l'antiga A i B) i al 2008 la C, destinada originalment al pont aeri. Tanmateix, el punt d'inflexió pel creixement posterior fou la inauguració de la nova Terminal 1 el 2009 i, molt important també, l'arribada de Ryanair a la T2 el setembre de 2010 (El País, 2010), que suposà un creixement anual del 17,8% del volum de passatgers aquell any.

Pel que fa al trànsit de creuers, si bé amb un volum molt inferior, la seva evolució ha estat també lligada al desenvolupament infraestructural de l'espai portuari dedicat als creuers. Des de la primera terminal específica al Port Vell el 1994, s'anà modificant el port a través dels seus plans d'infraestructura per tal d'acollir l'activitat de creuers. Així, en aquest període s'obrí la nova bocana, es construï el pont d'Europa i el moll adossat on s'ubiquen

actualment les terminals de creuers. Una infraestructura que ha fet augmentar el volum de creueristes dels 60.000 el 1990 als prop de tres milions de 2019. Un creixement inèdit fomentat per la pròpia Autoritat Portuària de Barcelona com una de les línies estratègiques de la seva gestió, malgrat no ser centrals en el model de negoci, responent així a les demandes d'un sector econòmic pilotat per unes poques companyies navilieres globals que s'ha expandit arreu del món des de la dècada dels 90s i que ha coincidit alhora a una estratègia de caràcter nacional vinculada a tasca de promoció del CTdB combinada amb les capacitats de transport intermodal de l'aeroport i la proximitat al centre de la ciutat.

L'exemple de l'augment dels fluxos aeris i marítims de turistes ens serveix per introduir el tercer dels factors clau per entendre el creixement del nombre de turistes a Barcelona: el *gir empresarial* de les administracions públiques. Tal i com ho exposa David Harvey (1989) de forma brillant, des dels anys 80 hi hagué un gir en les polítiques públiques de les ciutats per tal de respondre, acompanyar i fomentar la competitivitat de les ciutats en plena cursa pel seu posicionament global. Aquest canvi en les prioritats d'elles polítiques públiques es concreta amb el foment de la cooperació públic-privada; en el foment tasques comercials de les institucions públiques exercint de mediadores pel benefici empresarial privat; i en el focus en les rendes immobiliàries com a fórmula central de reproduir el capital privat a través de la promoció simbòlica del lloc i de la desregularització dels mecanismes de redistribució social del valor del sòl (Borja & Castells, 1998). Barcelona, com hom pot pressuposar, no es quedà al marge d'aquesta tendència ans al contrari, fou una de les primeres ciutats europees en impulsar aquests canvis de la mà del mandat de Pasqual Maragall i com a mostra, tres exemples clars. En primer lloc, la redacció del Primer Pla Estratègic (1988-92) que, com hem dit, estructurava a través de projectes estratègics urbanístics la transició cap a una ciutat postindustrial. Un document, un procés de coneixement i un full de ruta per la inversió pública que, malgrat el seu finançament públic, s'acordà de forma col·legiada amb els principals actors empresarials i els principals agents infraestructurals del territori com el port o l'aeroport. En segon lloc, el canvi en el model burocràtic de l'administració local cap a un model gerencial basat en l'anomenada "nova gestió urbana" (Pascual, 2007). Uns canvis promoguts amb l'objectiu de modernitzar i professionalitzar l'ecosistema de l'alt funcionariat de les administracions però alhora també suposà aplicar tècniques de les empreses privades a l'administració pública facilitant la creació d'institucions de dret públic de segon nivell com consorcis, fundacions o instituts amb la seva pròpia comptabilitat, induint la generació d'ingressos propis a partir de recursos de base pública. Un dels exemples d'aquest "gir empresarial" de l'administració el trobem en el cas específic de la gestió del tancament del Park Güell de la mà de l'empresa

pública Barcelona: Serveis Municipals (en endavant, B:SM). Una empresa en forma de Societat Anònima Municipal amb identitat jurídica i fiscal pròpia. El Consell d'Administració, compost per regidors de tots els partits del consistori, és l'òrgan de decisió final. Tanmateix, la responsabilitat de la gestió recau a l'equip executiu que es troba sota la persona responsable de la Direcció General. Aquesta és la responsable del model empresarial de l'empresa que, si bé no pot generar superàvit ni dividends, és autònoma en la gestió dels diferents comptes d'explotació associats. Nascuda com a gestora del servei de grua municipal i de la gestió d'aparcaments subterranis públics, a dia d'avui és una de les empreses municipals més importants en volum pressupostari i responsable de la gestió gran part dels serveis i enclavaments turístics. Actualment té sota la seva tutela per delegació de l'Ajuntament de Barcelona la gestió del Zoo de Barcelona, del Parc d'Atraccions de Tibidabo o del Parc Del Fòrum. La capacitat financera i de contractació, la flexibilitat en la gestió dels recursos humans, la participació en altres Societats Anònimes, entre altres, ha convertit B:SM en una peça fonamental en la gestió de serveis, recursos i patrimoni públic seguint lògiques de l'empresa privada on es generen ingressos en forma de taxes, concessions i preus públics per fer front a aquests serveis.

Tanmateix, reprenent el fil d'aquesta pàrode sobre l'augment de turistes a Barcelona, cal destacar un dels agents i estandards d'aquest gir empresarial de l'administració el trobem amb instruments de natura públic-privats com és el Consorci Turisme de Barcelona. Constituït el 1993, just després dels JJOO, neix de l'estructura preexistent del Patronat Municipal de Turisme del que hereta gran part del personal i el mateix director general. Tanmateix, el nou instrument neix sota la premissa de la col·laboració públic-privada entre l'Ajuntament de Barcelona, la Cambra de Comerç i la Fundació Barcelona Promoció, una entitat dirigida pel qui després esdevingué President Executiu del CTdB, Joan Gaspart, que alhora era director general del Grup hotelier HUSA. Els estatuts encara vigents, són una mostra clara d'aquest gir emprenedor de l'administració. Per una banda, es constitueix un instrument de dret públic on l'administració local n'és responsable legalment on es delega el poder executiu a la part privada amb una relació de 4 a 6 en el comitè executiu. En segon lloc, l'ajuntament cedeix originalment espais centrals per instal·lar les Oficines d'Informació Turística, elements clau abans de d'irrupció de per comercialitzar i promocionar productes i serveis de les empreses associades i es relega el seu finançament als ingressos provinents dels productes i serveis que comercialitzi el propi consorci. Un consorci que ha estructurat el seu funcionament a través dels programes provinents del Pla de Marketing de 1996, l'únic publicat fins el moment. Així doncs, la vocació pública d'un patronat municipal creat per enfortir Barcelona com a destinació turística acabà tergiversada per la lògica de creixement

empresarial que tenia en la creació, comercialització i venda de productes turístics la seva raó de ser i l'augment de turistes la seva principal missió (Truñó, 2016). I si bé és cert que no li va caler grans enginys comunicatius per atraure visitants per mitjà de la comunicació directa o campanyes dirigides específicament als turistes en general, la seva acció en l'acompanyament d'esdeveniments, en fer de portaveu del sector privat en debats sobre infraestructures, o en el desenvolupament i venda de productes ha estat clau per entendre l'augment de turistes. La bandera de la gestió públic-privada del turisme, erigint-se com a model d'èxit a seguir fruit no només de la col·laboració entre el sector públic i el privat, de l'èxit de gestió i la seva suposada autonomia financera (Duran, 2002, 2004), val a dir des de fa anys el seu funcionament se sosté fonamentalment a través de l'aportació directa de recursos econòmics per part de l'Ajuntament de Barcelona provinents principalment de l'Impost d'Estades en Establiments Turístics (IEET) però també de la partida de despeses dels pressupostos municipals²³. El CTdB fou durant molts anys la única veu pública del turisme a Barcelona, una situació que començà a revertir-se arrel de la redacció del PET15. Un pla que, com hem dit, va néixer arrel de les eleccions municipals que guanyà el socialista Jordi Hereu el 2007, on el turisme començà a erigir-se com a qüestió pública degut dels primers símptomes de fatiga d'una política turística basada únicament en la promoció i el creixement, requerint un gir en les polítiques turístiques encaminades cap a la gestió de les externalitats de les activitat turístiques. El PET15 (Ajuntament de Barcelona, 2010a) deia

“Darrerament, la gran presència de visitants a Barcelona fa evident la necessitat de gestionar els impactes del turisme en el marc d'una nova política turística per la ciutat. Els problemes derivats de la massificació, els processos de transformació de les activitats comercials o els problemes de coexistència i cohabitació en entorns turístics - fonamentalment a la Sagrada Família, el Park Güell i a molts indrets de Ciutat Vella-, són algunes de les complicacions que dificulten l'encaix del turisme a la ciutat. Arran d'aquests malestars i tensions pendents de resoldre, s'han creat certs prejudicis i estereotips al voltant de la figura del turista, de la mateixa manera que s'ha passat a identificar també el turisme com a responsable d'algunes de les problemàtiques de la ciutat.” (pp. 22)

Un pla que s'atrevia a parlar per primer cop en un document municipal, del risc de “morir d'èxit”. Un concepte, una idea, que prengué forma de falca, essent encara avui molt present en el debat públic al voltant del turisme. Un debat que, val a dir, va es va estructurar i posar

²³ Veure, per exemple, els comptes dels darrers pressupostos pre-Covid19 aprovats el 2019. <https://ajuntament.barcelona.cat/premsa/2018/12/19/el-consell-general-de-9-de-barcelona-aprova-el-pressupost-per-al-2019/>

en marxa al llarg de la redacció del propi PET15 però també als mitjans escrits, que començaven a publicar articles d'opinió de figures com Màrius Carol, Jordi Borja, Quim Monzó o Patricia Gabancho alertant de les molèsties i externalitats del turisme a la ciutat. Si donem un cop d'ull al Pla d'Actuació Municipal 2008-2011, el punt 3.8 referent al turisme, la voluntat del govern municipal era la de "Reforçar l'atractiu turístic de Barcelona i posicionar-la internacionalment donant valor al seu fet diferencial i potenciant el turisme de qualitat, alhora que es milloren els mecanismes de gestió dels efectes del turisme a la ciutat i la comunicació dels seus factors positius". I en el desenvolupament posterior dels subobjectius, trobem en primer lloc "promoure un model de turisme que potenciï l'equilibri entre residents i turistes, preservant els valors identitaris de la ciutat" a través del PET15, un debat que vessava sobretot per preservar aspectes representacional "els valors identitaris". Tanmateix, el mateix document apuntava altres tres objectius com el de "potenciar l'impacte econòmic del turisme"; "consolidar la imatge de Barcelona"; i "afavorir l'accessibilitat del turisme a la ciutat i promoure l'eficiència en els sistemes d'acollida i mobilitat a l'interior de la ciutat" (Ajuntament de Barcelona, 2008a).

Amb aquesta *Pàrode* volíem deixar constància del context de creixement constant de l'activitat turística i debats incipients sobre la necessitat de revertir les externalitats del turisme. Uns debats i uns conflictes que, com veurem a continuació, van aterrar al Park Güell. Amb la successió d'episodis desllorigarem els esdeveniments, les relacions, les traduccions i les traïcions de la controvèrsia, obrint així la caixa negra de la política del turisme que analitzarem en el tercer capítol.

Episodi I. Cal fer alguna cosa!

La tragèdia és, en essència, una imitació no de les persones, sinó de l'acció i la vida, de la felicitat i la desdicha.

Aristòtil

D'ençà que la famosa salamandra de Gaudí fou agredida amb una barra de ferro la matinada 6 el febrer del 2007 l'espasa de Dàmocles penjà definitivament sobre la el Park Güell i la seva condició d'espai públic. Malgrat la restauració del patrimoni va estar enllestida 30 dies després de l'agressió (EFE, 2007; Subirana, 2007), aquell esdeveniment va detonar una onada d'opinions a favor de la limitació d'accés. Com a mostra, l'influent periodista i assagista Lluís Permanyer, amb un discurs que ressonava a les dures paraules de Bassegoda anys abans, apuntava que "el Park Güell es único y no puede estar al albur de los sinvergüenzas. Se impone una protección inmediata, máximo ahora que sufre la multiplicación de visitantes" (Permanyer, 2007). El titular de La Vanguardia, marcava també un perfil condemnatori i estigmatitzador: "Agresión contra el Dragón. Antisistemas contra Gaudí". Calia fer alguna cosa.

Imatge 7. Estat del Drac del Park Güell després de l'agressió de 2007

Font: EFE

Cal dir que no era la primera vegada que s'agredia l'escultura. El 2001 hi hagué un acte vandàlic similar on empenyeren algunes boles de pedra del passeig del Rosari escalinates avall i que provocà danys a una de les extremitats de la salamandra (Blanchar, 2001). Un episodi que comportà, mesos més tard, la instal·lació de la tanca del perímetre del Park Güell

per evitar l'entrada de persones a partir del capvespre. La Vanguardia (Vivanco, 2002) titulava "Una valla protegerá de noche el área turística del Park Güell" i explicava que,

"El Ayuntamiento de Barcelona decidió instalar la valla metálica –que no gusta a algunos grupos ciudadanos – tras el creciente interés turístico por Gaudí y, sobre todo, tras el acto vandálico de hace un año que mutiló una de las garras del dragón, el símbolo por excelencia del Park Güell. [...] Más allá de su opinión cautelosa de estos inquilinos está la de la junta del Grup d'Estudis del Coll-Vallcarca, cuyo presidente, Enric Coma, y los vocales Jordi Baldrich y Jaume Guillén son grandes conocedor del parque: "Lo que están haciendo es una pifia, porque cierran el paso de caminos y dividen el parque con una especie de muro de Berlín en forma de valla" (pp. 5).

Aquest esdeveniment s'ha d'entendre com una fita important per reconstruir el posterior debat i procés de regulació d'accés. I és que per primera vegada de les reaccions a l'atac començaren a confluïr quatre qüestions inicials per entendre l'esdevenir de la tragèdia. La primera, l'encerclament físic del contorn de les 17Ha catalogades per la UNESCO a través d'una tanca perimetral que permeté regular els horaris d'ús del parc impedit-hi l'accés nocturn. Una divisió material que trencava amb la relació permeable entre la zona superior del Park Güell i l'anomenada "zona forestal" en la vessant nord de la Muntanya Pelada des del la inauguració com a parc públic el 1928. Tal i com es destil·la de les declaracions de l'article, hi hagueren veus d'entitats que mostraren el desacord amb la decisió. Tanmateix, una part del el descontent ciutadà acabà desactivant-se ampliant els horaris d'apertura i tancament que s'havien imposat inicialment, permetent així l'ús esportiu i de pas. Com veurem més endavant, la tanca instal·lada aleshores fou un element més en la disputa de la controvèrsia de la regulació d'accés.

En segon lloc, després de l'atac a la salamandra de 2001 s'invoca la relació entre la seguretat i el turisme per protegir, sobretot, els interessos econòmics i empresarials del segon. Antoni Subirà, aleshores Conseller d'Indústria, Comerç i Turisme de la Generalitat, en un moment en el que les xifres apuntaven una possible desaceleració, apuntà a la inseguretat de Barcelona com a possible explicació: "ha de mejorar sustancialmente un aspecto que ustedes ya saben". No quiso extenderse más. "Prefiero no insistir en el tema porque cuando más se hable parece que será peor, pero los responsables en esta cuestión deben tomárselo en serio" (La Vanguardia, 2001:11). Si bé després les xifres amb les que el Conseller feia les

declaracions eren discutides pel sector turístic d'arreu de Catalunya²⁴, el titular de la peça "Turistas con miedo" reforçava un dels *leitmotifs* ja no de la discussió de la regulació del parc sinó de la política turística de Barcelona. En aquest sentit, el vincle entre la seguretat i el turisme és un exemple clar de la construcció de marcs d'opinió a través dels mitjans que sovint s'ha d'entendre com una forma de pressió per generar reaccions polítiques que res tenen a veure amb l'objecte de debat. En aquest sentit, cal posar sobre la taula que no hi ha dades disponibles que validin una possible correlació entre els actes delictius específicament adreçats als turistes i la seva percepció. De fet, malgrat va ser un tema abordat al PET15, les mesures que es van prendre no es feren sustentades amb dades de criminalitat sinó en l'opinió dels experts convidats. Les úniques dades publicades sobre la matèria eren aquelles de l'enquesta anual promoguda pel Consorci Turisme de Barcelona als turistes allotjats en hotel. Aquests, en una bateria de preguntes sobre la valoració sobre diferents aspectes, al·legaven que la seguretat ciutadana no era un punt fort en comparació amb altres aspectes. Concretament, valoraven la Seguretat ciutadana entre un 6,9 i un 7,5 sobre 10 de mitjana entre 2000 i 2004, per sobre d'aspectes com la neteja o el soroll i per sota de la qualitat del transport públic o la oferta turística (Consorci Turisme de Barcelona, 2005). No fou fins el 2014 que l'enquesta als turistes, impulsada des del propi Ajuntament de Barcelona (2017d), preguntava específicament si la persona va patir algun delictes. Només l'1,9% declarava haver patit algun delictes contra la seva integritat o propietat. Com a anècdota, només el 2,6% de les respostes afirmatives parlaren del Park Güell.

La tercera qüestió vinculada a l'episodi rau en el fet que s'explicita la necessitat d'actuar en la "zona turística" del Park Güell degut a la pressió dels visitants. Aquest argument té una triple entrada. Per una banda, es purifica un antagonisme deixant clares les motivacions principals per la qual actuar: la massificació turística és responsable dels danys i per això cal actuar. Com a exemple, la nota de Sierra (2005) arrel de la explicació dels 1,4M d'euros de despesa previstos en el manteniment del Park Güell en el que s'apunta que "el objetivo es arreglar desperfectos y sustituir elementos estropeados por algunas acciones incívicas, pero sobre todo por el uso multitudinario de este espacio monumental y forestal" i segueix dient "entre 14.000 y 18.000 personas visitan a diario el parque que diseñó Gaudí, lo que causa un gran desgaste de caminos y mobiliario" publicant per primera vegada unes primeres xifres d'afluència sense citar-ne la font. En segon lloc, l'etiqueta de "zona turística" servia també per alienar els usos quotidians de la zona central del parc. Les escalinates, la

²⁴ En la mateixa peça de La Vanguardia (2001), més endavant, s'apuntava que "la Federación d'Hostaleria de Girona no da crédito a las estadísticas de la Generalitat y las atribuye a una posible confusión"

plaça, la sala hipòstila, eren llocs de visita turística de la que en fugien els residents. La mateixa nota resava que “buena parte del plan de mejora afecta a la zona forestal del parque (la encarada a Vallcarca y el Coll), que tiene como elemento central la fuente de Sant Salvador y que es muy utilizada por los vecinos, sin oleadas masivas de turistas.”. Els turistes impedeixen el gaudi quotidià, però per això hi ha millores també a la part forestal. En una nota un any més tard, Bordas (2006a) feia la valoració de la inversió de la *rehabilitació integral* apuntant que l’objectiu era doble:

“mejorar la zona monumental, aquella en la que preferentemente se mueven los turistas (y que se ha llevado el 60 por ciento del dinero invertido), y las áreas forestales, mucho más apreciadas por los vecinos.”. [...] “para garantizar la seguridad de todo el recinto, que los vecinos habían puesto en tela de juicio en los últimos tiempos, se ha ampliado la valla que delimita todo el recinto y se han instalado cuatro nuevas puertas altas y metálicas, que, cuando menos, dificulten el acceso fuera del horario de apertura”.

Per apuntalar aquesta qüestió, hem trobat un episodi prou eloqüent com fou la campanya promoguda per l’aleshores de Ciutat Vella, el regidor Carles Martí, per promoure l’apropament dels residents de Barcelona al districte per gaudir-la a través de *forfaits* de descomptes convertint el districte “en una agencia de viajes para que los barceloneses hagan un viaje al corazón de su Ciudad y descubran sus encantos con ojos de turistas”. (Castells, 2007).

Per últim, per exposar la quarta qüestió, cal recordar que l’èxit de l’Any Gaudí *èxit* comportà un augment de visitants generalitzat a tots els monuments i, amb aquesta situació, començà a emergir la idea de la capacitat de càrrega per establir límits. En el cas de la Casa Milà, l’allau de visitants al llarg de 2002, amb llargues cues al Passeig de Gràcia, suposà per primera vegada establir una limitació del nombre de visitants diaris, 3.000 persones al dia. Els arguments de la persona responsable de Caixa Catalunya, propietària de l’edifici, eren clars: “Queremos apostar por la calidad y no por la cantidad” (Castells & Angulo, 2002). En aquest marc és on es contraposa la qualitat a la quantitat com un argument que ha acompanyat el discurs sobre el la gestió del turisme o l’anomenat *model turístic* al llarg dels anys. La creació d’aquest antagonisme serveix alhora per justificar decisions com la de limitar l’accés al patrimoni, com acabem de veure; però també de subterfugi on emparar-se per dibuixar una sortida desitjable davant d’un problema vinculat al turisme - una espècie de *Pharmakon* turístic - on gairebé sempre es refereix als cossos i pràctiques els efectes dels quals no són desitjats degut a comportaments específics – normalment etiquetats d’*incívics* – però molt

rarament es fa referència explícita per a l'excés de volum. Un argument que xoca frontalment amb la forma en la que, com hem vist, s'ha construït la ciutat turística en les darreres dècades basada en l'augment de l'oferta d'allotjament i de la capacitat de les infraestructures de transport, la lògica empresarial de creixement de les institucions de promoció i comercialització turística i la tasca promoure internacionalment una imatge desproblematitzada de Barcelona com a destinació turística.

Alguns serrells tècnics

Tornant de nou a 2007, cinc mesos després del polèmic atac al drac amb la barra de ferro, Imma Mayol, tinenta d'alcaldia de Medi Ambient i màxima responsable política del Park Güell, va fer pública per primera vegada la voluntat de regular l'accés dels visitants al parc. "La estamos estudiando y no está descartada" declarava Mayol a inicis d'agost de 2007 en una roda de premsa com a Alcaldessa accidental²⁵ (Sierra, 2007). En les mateixes declaracions, Mayol explicitava que l'ajuntament estava treballant en un pla de futur des de feina mesos i que a finals d'any es prendria una decisió al respecte. La qüestió principal era, en veu de la regidora, "si vale la pena (cobrar) para regular los flujos de entrada" per tal d'abordar el "volumen excesivo de visitantes" si bé no s'havien publicat els comptatges i les xifres ballaven a cada declaració. Segons l'article, el pla es trobava en un estadi molt avançat i que només quedaven resoldre alguns serrells tècnics. En ell s'exposava que

"El plan de futuro del Park Güell tiene que definir la ordenación de usos culturales y visitas, la mejora de equipamientos, el acondicionamiento de espacios verdes cercanos (el parque del Carmel, por ejemplo) y cuestiones de accesos y movilidad. Mayol avanzó que se creará un centro de interpretación del parque, dedicado a la educación ambiental y los valores culturales del recinto. También se ampliarán los lavabos y seguramente se recuperará una zona deportiva que desapareció con la rehabilitación integral que se hizo el año pasado. Una intervención que se adelantará a la aprobación del plan será la mejora de la iluminación. El Ayuntamiento ya ha presentado a la Generalitat un proyecto de iluminación del paseo de las Palmeres del parque (una actuación que venían reclamando entidades vecinales) y que podría llevarse a cabo el próximo otoño. Mayol señaló que, en cuanto a movilidad, "la apuesta será por el transporte público", reforzando líneas de autobús y mejorando accesos (quizá más escaleras mecánicas). Se descarta también ampliar la zona de aparcamiento."

²⁵ Segons el Reglament Orgànic de l'Ajuntament, en absència de l'alcalde per motius sobrevinguts o per vacances, els tinentes/es d'alcaldia assumeixen el càrrec d'alcalde/ssa accidental.

Aquest fragment, de la mateixa manera que hem vist a l'inici d'aquest primer episodi, deixa entreveure dos elements centrals per entendre els fets posterior. En primer lloc, eixa entreveure un primer moviment de desplaçament de la qüestió principal que, recordem, era l'excés d'afluència de visitants. Aquest moviment desplega i posa en joc altres qüestions com els usos culturals, els nous equipaments, l'arranjament d'espais verds, la il·luminació, els espais esportius o els accessos i la mobilitat. Tots elles, i algunes més, esdevindran elements en disputa en el marc del primer embat públic de la controvèrsia, que esclatà dos anys mes tard com veurem en el segon episodi.

Imatge 8. Imatge i peu de foto acompanyant l'article de Luis Sierra (2007)

Una novia oriental aprovecha el marco del Park Güell para sacarse unas fotografías

Font: La Vanguardia, 11 d'agost de 2007

En segon lloc, Mayol invoca les “entitats veïnals” per justificar que ja s'estiguin duent a terme algunes millores vinculades a la il·luminació i a la mobilitat que tenen origen en l'anomenada “Comissió de civisme” que es va posar en marxa a l'abril de 2007 en el marc del Pla de Desenvolupament Comunitari del barri de La Salut. Unes demandes recurrents com es pot llegir en un article un any abans (Bordas, 2006b), on es publiquen declaracions d'una persona parlant en nom de l'*Asociación de vecinos de la Salut y el Park Güell* – una associació que, com veurem més endavant, no existia com a tal - criticant les suposades millores del pla de rehabilitació integral finalitzat el 2006 i fent èmfasi en la pobra

il·luminació i la tala d'arbres a més d'aspectes formals de les baranes, al·legant que no eren segures.

El Pla de Desenvolupament Comunitari de la Salut (en endavant, PDCS) va posar-se en marxa el 2005 de la mà de l'Associació Casal de barri La Miranda²⁶ cofinançat per la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona com un espai un equip tècnic des d'on promoure accions conjuntes amb les associacions i entitats socials, culturals i educatives del barri de la Salut²⁷. Entre els seus objectius inicials estava el de promoure activitat comunitària al Park Güell i fou aquest el motiu pel qual assumí la Comissió de civisme després dels atacs al drac. Si bé no hi ha un repositori d'actes per poder fer el seguiment de les qüestions, la premsa local es feia ressò de la centralitat dels problemes vinculats al parc en el marc de les trobades i del clam de "convertir-se en okupes del Park Güell" lamentant la reducció d'activitats socials i comunitàries pels infants i la gent gran, ja que "s'ha donat prioritat a la figura del turista" (Díaz, 2007). Tanmateix, aquesta pulsó original per recuperar i nodrir d'activitat comunitària el parc per quedà sepultada per la poca capacitat d'incidència i transformació del PDCS però també per l'hegemonia del discurs de molt poques veus²⁸. Veus provinents de persones – homes grans jubilats - amb contacte directe amb els representants polítics del districte que esdevingueren alhora referents per la premsa local. Unes veus que insistien en parlar de l'enllumenat, la poda dels arbres o les baranes; problemes que no responien a demandes col·lectives construïdes de forma deliberada ni eren fruit de cap associació de veïns formalitzada. Més aviat responien a qüestions vinculades a la trajectòria personal i professional – alguna d'aquestes persones era ex-treballador de Parcs i Jardins – però també pel fet d'alimentar problemàtiques menors per poder atribuir-se els mèrits de la seva resolució i els asseguressin notorietat durant les audiències públiques entre el veïnat. Com a mostra, unes declaracions recollides

²⁶ Tal i com es pot llegir en el seu blog - inactiu des de 2014- , el PDC de la Salut tenia com a objectiu "Enfortir la cohesió social i sentiment de pertinença al barri; potenciar l'ús comunitari del Park Güell; Fomentar el treball en xarxa i la realització de projectes comunitaris; i establir i sistematitzar canals de comunicació estables." A banda de ser l'espai des d'on impulsar els diferents espais de participació al voltant del Park Güell, també fou l'instrument des d'on s'impulsà el "Decàleg de Bons Usos i Civisme del Park Güell" [veure Annex 2.1.]. Un document elaborat conjuntament amb els alumnes de les escoles contigües al parc - Baldiri Reixac, Montseny, Turó del Cargol, Reina Elisenda, Virolai i Col·legi Sant Estanislau de Kostka – però que no tingué més recorregut.

²⁷ La Salut de Gràcia és un barri al centre del districte de Gràcia (Barcelona) on hi viuen prop de 12.000 persones. Un barri amb una estructura molt heterogènia que combina zones d'altíssima densitat al llarg de la Travessera de Gràcia amb zones de menor densitat i trames urbanes pròpies dels barris de muntanya de Barcelona. El barri està clarament condicionat pel Turó del Carmel, on s'ubica el Park Güell en la seva totalitat. La seva orografia, amb fortes pendents, talussos i corbes sinuoses i difícil accessibilitat ha estat un dels condicionants que han marcat més clarament la seva evolució des del s.XIX.

²⁸ En una nota breu de valoració del PDCS (Balanzà & Díaz, 2008b) s'apunta el fracàs de la convocatòria en la que "de cent persones que van assistir a la primera reunió del Pla de Desenvolupament Comunitari de la Salut, ara fa dos anys, s'ha passat a només tres veïns en la darrera trobada, que va tenir lloc el passat mes de febrer."

a l'Independent de Gràcia (Díaz, 2009a), una d'aquestes veus, apuntava que “no pot ser que el Park Güell acabi convertint-se en una icona negativa de la ciutat”, apuntant problemes com “el cas dels bassals d'aigua, no hi ha un bon sistema de drenatge i quan plou el parc es converteix en un fangal” a més que “cal més vigilància i presència policial uniformada, s'han de rotular bé els horaris, manquen zones de pic-nic i urgeix eliminar la venda ambulant”.

En aquest context, la comissió de civisme del Park Güell esdevingué l'espai de participació que s'anà convocant a mesura que hi havia voluntat del consistori de presentar els documents de treball. Al juny de 2008 Imma Mayol anunciava en la comissió de Sostenibilitat de l'Ajuntament la posada en marxa d'un "pla d'usos per superar la degradació de el parc" (Balanzà i Díaz, 2008) que ressonava a les intencions d'aquell document del que només mancaven alguns serrells tècnics anomenat a l'agost de 2007. En la seva intervenció, segons recull la notícia, Mayol va reconèixer que hi havia “un dèficit de serveis a l'interior del parc” així com “ la necessitat de reactivar la participació dels veïns” per superar “la degradació de l'entorn i la coordinació entre els actuals responsables de manteniment i turisme per millorar la gestió”. Al setembre de 2008, a través d'una publicació periòdica municipal de caràcter informatiu per cada districte, el regidor de Gràcia, Guillem Espriu, va anunciar a les poques setmanes que aquest pla "es desenvoluparà a partir de tres factors clau: patrimoni, sostenibilitat de parc i procés participatiu amb els veïns i veïnes" (Esquinas, 2008: 3) tres qüestions que no havien emergit com a públiques fins ara i que servien, com veurem més endavant, de pretext de nou per desplaçar la qüestió de la massificació turística del parc i el seu entorn. Reapareixia de nou la qüestió patrimonial, si bé com hem anat explicant al llarg del text, el parc havia estat periòdicament en rehabilitació²⁹; i, la sostenibilitat, el paraigües “la protecció mediambiental del parc ha de ser compatible amb l'ús per part dels veïns i veïnes”. El pla, segons Espriu, “estarà llest a final d'any”. Al setembre de 2008 es reprenien les trobades de la *Comissió del Park Güell*. La darrera reunió d'aquesta fase es produí al novembre 2008 i ja no hi hagué més activitat fins a la presentació del primer esborrany del Pla d'Actuacions Integral del Park Güell al juny de 2009, els detalls i la discussió del qual serà objecte el següent episodi. El cert és que a mesura que el parc cada cop estava més concorregut per visitants i turistes, les activitats de caràcter col·lectiu i

²⁹ L'article d'Esquinas (2008) recollia aquest text pel que fa a la despesa de manteniment del parc: “Entre el 2001 i el 2008, al Park Güell s'ha fet una inversió de 4,5 milions d'euros en treballs de conservació del patrimoni i de millora dels serveis. Entre les intervencions fetes figura la restauració de la tanca del parc al carrer d'Olot i dels dos pavellons de l'entrada; la restauració dels viaductes; la restauració i consolidació de la Sala Hipòstila; la rehabilitació de l'Escola Baldori Reixac, situada a l'interior del parc, i el manteniment de la jardineria a l'àrea monumental i de la zona forestal.” A aquestes intervencions cal sumar-hi tot el gran projecte de restauració iniciada a meitat dels anys 80 ja comentada però també la rehabilitació dels pavellons de l'entrada, duta a terme als anys 90 (Aguado & Ribas, 2002).

comunitari anaren desapareixent dels seus espais progressivament. Es van cancel·lar i programar esdeveniments públics que abans tenien lloc al parc i es van programar en altres llocs. Segurament l'exemple més flagrant és el de l'aplec de la Sardana organitzat per la Federació de la Festa Major de Gràcia cada primavera al Park Güell des de 1956 i que el 2008 es va traslladar al carrer Pi i Maragall, Bailen i més tard, fins a dia d'avui, a la Plaça Joanic (betevé, 2016). Segons els apunts de camp, els responsables de l'organització afirmaven que l'ajuntament els va prohibir l'aplec per qüestions de seguretat per sobrecàrrega de l'estructura a plaça de la Natura o del Teatre Grec. Uns altres exemples són els espectacles de dansa del Festival Grec, programats al parc fins el 2002 o actes de la festa major de Salut i els barris del Nord que anaren desprogramant-se progressivament a l'interior del parc durant la dècada dels 2000.

Imatge 9. Aplec de Sardanes al Park Güell. 1906 i 2006

Foto: Foto 1. Wikimedia. Foto 2: <https://guerson.wordpress.com/2006/05/17/la-sardana>

A més, al Park Güell les activitats de lleure infantils estaven circumscrites a àrees de jocs específiques. Si bé fins els anys 80 hi hagué un lloguer de bicicletes a l'interior del parc, d'ençà de l'ordenança de Civisme de l'ajuntament aprovada el 2005 estava prohibida la circulació en bicicleta i el joc a pilota³⁰. I mentre les trobades de caràcter col·lectiu s'anaren cancel·lant i alhora el pes comercial anà guanyant pes amb el lloguer de l'espai, sobretot de la Sala Hipòstila, per esdeveniments i celebracions de caràcter privat. Amb tot, les pràctiques quotidianes mundanes, tot i que persistents i vinculades sobretot als equipaments educatius de l'entorn, a l'ús esportiu i recreatiu del parc i al trànsit de pas, es van fer minoritàries, diluint-se amb el turisme. Les pràctiques turístiques es van convertir en dominants a través d'un triple procés encoratjat per l'administració local: promoció de

³⁰ Es pot consultar el text íntegre aquí: https://ajuntament.barcelona.cat/norma-portal-juridic/#/search/content type:72+area:r06q85rljbjgh29/* /by score/WW/vid/840952049

llocs, restriccions d'usos i pràctiques locals i disminució de la massa crítica de les activitats dels usuaris locals.

Episodi II. Proposta integral, esmena frontal

Si subes al parque Güell, mira si encuentras orégano.

Y me traes una ramita de laurel.

Juan Marsé

Entre la darrera reunió de la Comissió del Park Güell al novembre de 2008 i la presentació i discussió del Pla Integral al setembre 2009 hi hagué alguns esdeveniments que convé tenir en compte. El primer fou la implantació de la Zona Verda a la majoria dels carrers del barri de la Salut, sobretot aquells més propers a les entrades del parc. Una demanda recurrent als consells de barri de la Salut (Balançà, 2008) per tal de desincentivar l'aparcament de llarga estada i l'afluència de visitants en vehicle privat al Park Güell i afavorint així l'aparcament dels vehicles dels residents al carrer en un barri costerut amb una geologia que fa molt complicat i excessivament costós fer aparcaments subterrànics. El segon dels esdeveniments en aquells mesos fou una potent ventada el 23 de gener de 2009 que feu caure 80 d'arbres al Park Güell i centenars a la zona forestal del turó del Carmel. L'accés al parc fou tancat durant 3 dies en la seva totalitat, obrint només la zona del passeig de les palmeres per permetre el pas de vianants, la plaça del Teatre grec, les escalinates, els entorns dels pavellons i els accessos a l'escola. La resta del parc, la zona amb vegetació arbòria, no obrí fins al maig ja que es va requerir d'un contracte extern a l'empresa municipal de Parcs i Jardins agreujant, com veurem més endavant, el conflicte laboral entre els treballadors i el consistori.

La primera proposta, el primer embat

Finalment, el 25 setembre de 2009 es convocà el veïnat de la Salut de Gràcia al Casal de Barri la Miranda amb l'objectiu presentar la primera versió del Pla Integral d'Actuacions del Park Güell (en endavant PIAPG). Per fer-ho es va crear un nou espai de participació específic que el consistori va anomenar *Comissió del Park Güell*, encara vinculada al Pla de Desenvolupament Comunitari, un espai de participació sense metodologia, agenda ni calendari que es convocà ad hoc fins al final del mandat, el maig 2011. El document presentat tenia forma de presentació *powerpoint* de 45 pàgines amb contingut molt sintètic amb el títol "El Park Güell. Un espai de qualitat i convivència. Un projecte en marxa. Presentació Preliminar del Pla Integral d'Actuacions del Park Güell. Juny de 2009" i duia el logo de @BarcelonaMedia a la portada com a autors del document (Ajuntament de

Barcelona, 2009, veure Annex 2.2). El document presentava a la segona pàgina tres fotos de l'escalinata del Park Güell massificada i la xifra de 4 milions de visitants, provinent d'una font desconeguda pel públic, on s'apunta que el 84% són turistes front del 16% de residents, emmarcant clarament la discussió en l'àmbit de la massificació turística.

Imatge 10. Captura de la pàgina 2 del document del PIAPG (setembre 2009)

Font: Ajuntament de Barcelona (2009)

El document seguia amb l'exposició de tres grans objectius (en cursiva de l'original):

- 1. Ordenar els usos de parc per adequar els espais i serveis a tots els usuaris (visitants i veïns);*
- 2. Millorar el coneixement i la presentació de el parc des de les perspectives de les sostenibilitat i la cultura;*
- 3. Millorar la gestió general de parc i dels públics a través d'un pla de gestió.*

El pla proposava una bateria d'actuacions integrades vinculades a qüestions sobre la conservació del patrimoni arquitectònic i natural, la divulgació del coneixement i la coordinació del contingut de l'obra, la millora dels de l'accessibilitat i la senyalística interior, adequació dels camins o la millora de la il·luminació. Tanmateix, en aquella primera reunió informativa hi va haver tres elements crítics que van acaparar tot el debat, detonant desacords públics en qüestions centrals i, amb això, l'inici de la controvèrsia pública en la seva primera fase. Les propostes que van obrir la caixa de pandora foren 1) l'establiment de mecanismes de control i regulació d'accés perimetral; 2) la peatonalització del carrer Olot,

amb la recuperació de la secció original , i el trasllat de la parada de taxis a la Carretera del Carmel; 3) i la construcció d'un *Espai d'Acollida i Serveis* al carrer Olot, davant de l'entrada principal entre els dos pavellons.

En primer lloc, per primera vegada des de l'inici de les discussions el 2007, s'explicitava en un document la voluntat de "Definir una política de control d'accés de visitants a la zona monumental" i es feia manifestant sis motivacions clau (en cursiva de l'original):

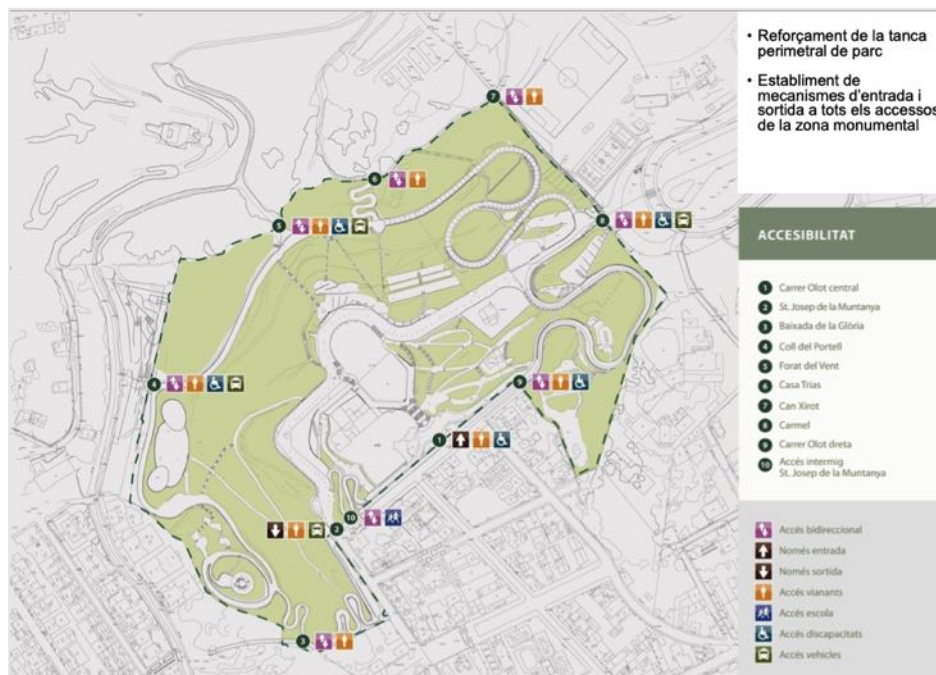
- a. *Assegurar la conservació del patrimoni tant el de caràcter arquitectònic com el natural i disminuir l'impacte que la visita incontrolada al parc pot ocasionar en el bé patrimonial (respectant, per tant, les directrius establertes per la UNESCO sobre turisme sostenible)*
- b. *Assolir i garantir uns estàndards de qualitat de vida*
- c. *Evitar les actuals aglomeracions a l'entrada del parc*
- d. *Garantir la seguretat del recinte, tant del patrimoni com dels seus visitants*
- e. *Control d'actuacions incíviques*
- f. *Vincular el parc amb nombrosos exemples tan a nivell nacional com internacional de béns patrimonials declarats Patrimoni Mundial on es gestiona l'accés dels visitants.*

A més, per defensar aquest punt, a la pàgina següent, es menciona un fragment literal de la llicència d'obres de 1904, ja esmentada anteriorment, on s'explicita "Les condicions d'un parc exigeixen una vigilància molt especial per a la seva conservació, i a més a més si està habitat, per a la seguretat dels seus habitants. Per aquest motiu, es fa necessari rodejar-lo de tanques on s'obriran als punts convenients grans portes que hi donin entrada des dels principals carrers que hi aflueixen."

La justificació resulta clau per entendre el marc del debat posterior. Si bé la qüestió del civisme i la seguretat fou el detonant de les accions arrel de l'agressió i quedava molt clara la motivació en el document preliminar del PIAPG; la qüestió de l'afluència turística o "l'impacte de les visites incontrolades" quedava per primera vegada plasmat en un document tècnic-polític defensat públicament. Aquesta massificació turística, alhora, tenia múltiples afectacions, la més important de les quals era la preservació patrimonial, tant arquitectònica com natural. El patrimoni estava en risc i calia preservar-lo de l'afluència de visitants que venia al parc a contemplar-lo i gaudir-lo. D'altra banda, aquesta massificació es traduïda també com a antagonista, ja ho hem dit abans, de la qualitat; però aquest cop ja no era més referida la qualitat del turisme o de la visita sinó també la qualitat de vida del

barri. La qualitat de vida al barri semblava contraposada així a la massificació turística. La segona impedia la primera i per això calia actuar de la mateixa manera, tancant la llista de les motivacions, que ho fan a altres indrets del món. Aquesta seqüència narrativa doncs, reforçava encara més la necessitat d'actuar de forma irremediament als entorns del parc. La pregunta llançada en el marc de la presentació pública, doncs, era la forma amb la qual es volia dur a terme.

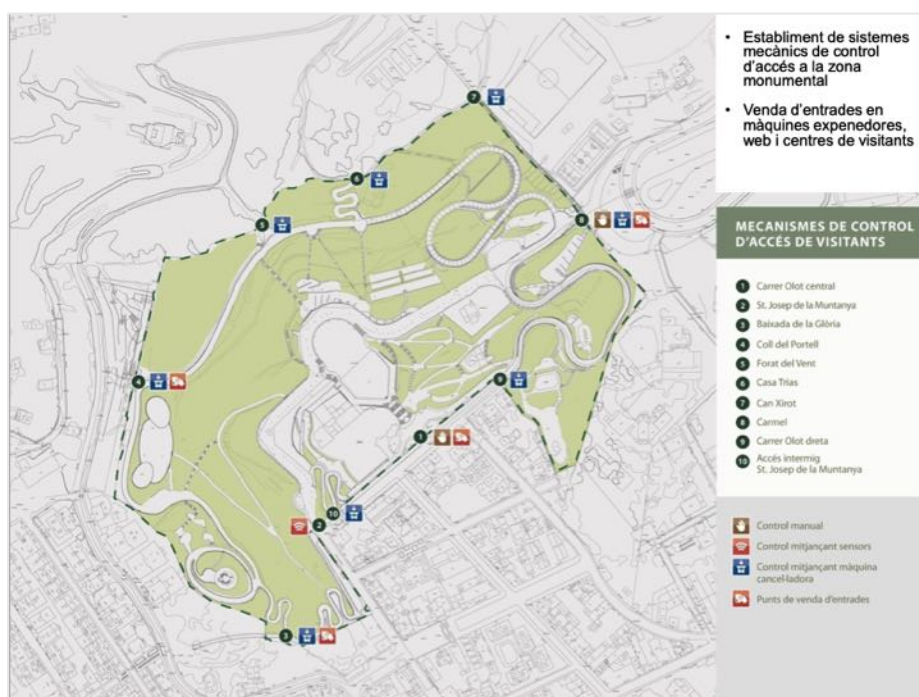
Imatge 11. Captura de la pàgina 11 del document del PIAPG (Juny 2009)

Font: Ajuntament de Barcelona (2009)

El document prosseguia mostrant dos mapes que concretaven la proposta de regulació a través de quatre accions concretes. En el primer mapa (imatge 11) hi figuraven el “Reforçament de la tanca perimetral del parc”, i la ubicació de l’ “Establiment de mecanismes d’entrada i sortida a tots els accessos de la zona monumental”. De forma inequívoca, es donaven a conèixer els detalls de la regulació amb 10 accessos repartits al voltant de la tanca reforçada coincidint amb les 17Ha del Park Güell. En un segon mapa (imatge 12) s’ubicaven per cadascun dels accessos els mecanismes de control i la ubicació de les màquines expenedores així com els centres de visitants. Les intencions no només eren clares sinó que ja estaven calculades per dur-se a terme.

Imatge 12. Captura de la pàgina 12 del document del PIAPG (Juny 2009)

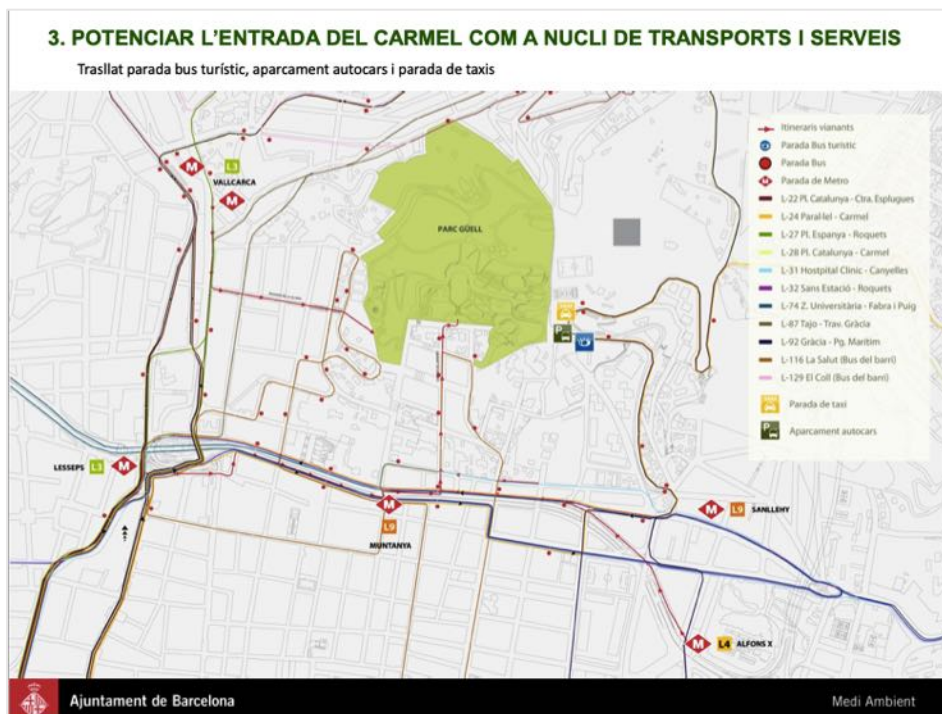
Font: Ajuntament de Barcelona (2009)

Com ja hem comentat, la voluntat de regular l'accés perimetral no fou la única font de discussió que inicià la controvèrsia. La segona de les propostes conflictives fou "Desviar el trànsit rodat del Carrer Olot i Convertir-lo en un eix peatonal d'ús exclusiu per a vehicles de veïns, serveis i emergències". Aquesta proposta es desplegava en tres accions concretes: el trasllat de la parada de taxi a la Carretera del Carmel; la peatonalització del carrer i nova mobilitat del barri de la Salut; la recuperació de la forma original segons projecte original i documentació gràfica de l'època. Aquesta proposta, que emanava dels suposats documents que havia elaborat l'equip d'experts, suposava afectar dues qüestions que es van destapar com a fonamentals en el transcurs de la controvèrsia: els problemes de mobilitat a l'entorn del parc i la desconcentració dels fluxos d'accés al parc a través de la potenciació d'entrades alternatives.

Per una banda, l'afectació de la mobilitat al barri, una problemàtica font de debats i intervencions als consells de barri de la Salut i que suposava obrir de nou el conflicte pocs mesos després de la posada en marxa de la zona verda, però sobretot, suposava cancel·lar de nou noves places d'aparcament a l'exterior i, consegüentment, l'emergència de veus contràries de veïns que veien en la recuperació de la vorera ondulada original un capritx estètic que els sostreia no només de places d'aparcament sinó també de la possibilitat d'encotxar i desencotxar davant de les dues escoles que tenien accés pel carrer Olot, el CEIP

Baldiri i Reixach - ubicat a l'interior del parc, a la casa Can Muntaner de Dalt - i l'escola concertada Reina Elisenda – al Carrer Marianao amb Olot, just davant del mur del parc.

Imatge 13. Captura de la pàgina 14 del document del PIAPG (Juny 2009)

Font: Ajuntament de Barcelona (2009)

La proposta de pacificació del Carrer Olot prosseguia amb la proposta de “Potenciar l’entrada del Carmel com a nucli de transports i serveis” amb una doble concreció: traslladar la parada de taxis que col·lapsava el Carrer Olot, just davant de la porta principal, a la carretera del Carmel; juntament amb les parades del Bus Turístic i les dels autocars discrecionals que aleshores ja feien servir l’esplanada davant de l’entrada del parc a la Carretera del Carmel com a aparcament a l’aire lliure. Aquesta proposta òbviament no va agradar al col·lectiu taxista que iniciaren un procés de discussió de forma bilateral entre l’Institut Metropolità del Taxi i el consistori fora dels fòrums veïnals; així com també va generar el rebuig de les dues empreses de gestió de les línies dels busos turístics i del Consorci de Turisme de Barcelona que tenia forts interessos mercantils en la comercialització de les línies. A la posició contrària, malgrat no era pública, de les operadores de transport; s’hi afegia el rebuig públic d’uns veïns que fins aleshores no estaven convocats als debats: els veïns de Can Baró i del Carmel que veïen com volien convertir la carretera del Carmel en l’accés principal en trànsit rodat, augmentant així la pressió i el malestar. Per altra banda, el mapa dels canvis en la mobilitat posava també sobre la taula la redistribució dels fluxos d’accés de visitants al parc, condicionats en part per la

reconfiguració dels mitjans de transport, fet que va aixecar la veu dels comerciants sota la veu de l'*Associació de Comerciants de Larrard - Travessera de Dalt - Parc Güell* (sic.), que veien com la proposta afectava directament els seus negocis al veure reduïda l'afluència de pas per davant dels seus establiments enfocats a atendre turistes i passavolants entre l'estació de metro de Lesseps i l'entrada principal del parc a través del carrer Larrard, el camí més freqüentat.

La tercera de les fonts de conflicte durant la presentació de la versió preliminar del PIAPG el setembre de 2009 fou la voluntat de construir tres equipaments nous vinculats a millorar els serveis tècnics però també l'acollida dels visitants. Si bé no hi hagué cap discussió al voltant de l'edifici per acollir els serveis tècnics de manteniment i conservació del parc, sí que hi hagué conflicte pel que fa a l'edifici previst per acollir el "Centre de visitats del Park Güell" a la Carretera del Carmel per la voluntat de derivar-hi allà gran part els fluxos que no passarien pels comerços del trajecte així com , sí que hi hagué un dels quals afectava el trànsit als locals comercials. Tanmateix, la proposta que atirà la controvèrsia fou la decisió de construir un nou edifici per acollir un "Espai d'acollida i un punt d'informació i serveis" just davant de l'entrada dels pavellons del Park Güell, un equipament que suposava l'expropiació i desallotjament de dues finques: 1) la residència d'una família arrelada al barri i amb una forta història personal vinculada al parc; i 2) la finca que acollia una botiga de *souvenirs* la propietària de la qual tenia moltes altres finques en propietat al barri, totes elles directament dedicades a la venda d'articles de record o llogades a activitats comercials i restauració vinculades al flux de visitants del parc. Les dues parcel·les estaven doblement afectades urbanísticament per instruments divergents. En primer lloc, segons el Pla General Metropolità del 1976 els edificis estaven declarades "fora d'ordenació" doncs el sòl d'aquestes finques i algunes altres adjacents estaven qualificades de sistema amb la clau 6a corresponent al verd urbà. És a dir, el 1976 es va preveure l'expropiació i enderroc de les finques per convertir-lo en espai verd, una situació de letargia urbanística, molt comuna a Barcelona, que provoca que no es pugui enderrocar l'edifici ni fer obres majors. Per altra banda, però, les parcel·les i els edificis estaven inclosos a l' *Expedient de delimitació d'entorn de protecció* que aprovà la Direcció General de Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya el 2007 a fi de protegir els entorns del parc, que fou considerat Bé Cultural d'Interès Nacional a la Llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català. Precisament l'article 35.3 preveu que "el volum, la tipologia, la morfologia i el cromatisme de les intervencions en els entorns de protecció dels béns immobles d'interès nacional no poden alterar el caràcter arquitectònic i paisatgístic de l'àrea ni pertorbar la visualització del bé. En els entorns dels immobles d'interès nacional és prohibit qualsevol moviment de terres que comporti una

alteració greu de la geomorfologia i la topografia del territori”. Així doncs, la decisió de construir un espai d’informació a la les parcel·les tenia no només l’oposició dels afectats directes i totes les altres veus mobilitzades –veïnat i negocis solidaritzats o afectats indirectament – al·legant que podien ubicar-los en qualsevol altre lloc sinó que presentava un escull urbanístic que va resultar determinant: per construir-hi un nou edifici calia buscar altres compensacions urbanístiques de sòl lliure per qualificar-lo de verd a l’entorn però a més calia tenir el beneplàcit de la Generalitat de Catalunya. Els afectats es van emparar sota el nom d’*Amics del Park Güell*, una entitat reviscolada que no figurava en el registre d’entitats de l’ajuntament i que comptava només amb una pàgina de *facebook*, actualment inactiva on hi havia un recull de fotografies antigues entre les quals hi havia les accions i trobades veïnals dels anys 90 que hem esmentat anteriorment. Aquesta Associació fou el paraigües per tal que el col·lectiu de veïns i comerciants afectats al·legava que “no té sentit dissenyar un pla per controlar el volum de turistes i no causar tantes molèsties al barri, i ara decidir expulsar els veïns per rebre els turistes” (Díaz, 2009c) i el seu portaveu emplaçava a que el centre d’interpretació deixés de ser una amenaça per les tres finques afectades i s’ubiqués a l’interior del recinte.

Així doncs, aquesta primera concreció tècnica plasmada en el document del PIAPG amb imatges, mapes i propostes va suposar l’esclat de la controvèrsia en la seva dimensió pública. Algunes de les propostes per garantir “un espai urbà de qualitat i convivència” varen detonar un conflicte obert. En aquella primera reunió el veïnat i els comerciants presents van rebutjar frontalment el desplegament de propostes tècniques, que lluny de resoldre l’objectiu pel la qual va ser concebut, va atiar la desconfiança els portaveus polítics. L’editorial de *L’Independent de Gràcia* (2019), el setmanari de premsa local, culminava així

Abans de fer propostes en la taula d’un despatx, com sempre, l’Ajuntament hauria de pensar una mica més en els nadius d’aquesta Barcelona cada cop més abocada a ser un Descamisats Thematic Park. (*L’Independent de Gràcia*, 2009)

El text, que s’oposava a les propostes de tancament del govern municipal, criticava que les decisions no tenien en compte les necessitats de la població local recolzant-se en la dicotomia *turista-resident*, una contraposició binària que començava a aparèixer de forma habitual als mitjans, espais d’opinió, xarxes socials, etc.. Aquesta dicotomia, com veurem més endavant en el , serà cabdal per instaurar la traducció i resoldre la controvèrsia a favor del tancament.

Aquesta primera *inscripció* – entesa com la concreció visual d'un posicionament o proposta de caràcter tècnic que pretén consolidar les *qüestions de fet* (Latour, 1987) – va compondre el primer entramat de qüestions, posicionaments i desacords alhora que feia emergir nous actors que mobilitzaven veus col·lectives i enrolaven múltiples interessos divergents a la proposta de l'ajuntament. Alhora, també va perpetuar no només els marcs del debat i les possibilitats d'acció política posterior sinó que va deixar entreveure també els desplaçaments de la qüestió original, la regulació d'accés d'un espai públic degut a la massificació turística, en qüestions com la vulnerabilitat del patrimoni arquitectònic i natural, la inseguretat i l'incivisme, la mobilitat o la necessitat de revisar el model de gestió de l'espai. Calia doncs “fer alguna cosa” però el primer intent va presentar massa esculls i fracassà.

Un marc de desconfiança

D'ençà de la primera presentació veïnal el setembre de 2009 esdevingueren una sèrie de girs, maniobres i canvis que configuraren un escenari de rebuig als plans del govern municipal des de diversos fronts. Si el document presentat al juny de 2009 parlava de punts de "venda d'entrades en màquines expenedores"; en la versió d'octubre 2009, presentada a la segona i darrera reunió de la *Comissió Park Güell*, ja no hi havia rastre de la intenció de cobrar entrades (Balanzà & Díaz, 2009). Per contra, la presentació parlava de crear un sistema de reserves en què estaven estudiant "la possibilitat que veïns i col·lectius identificats, com la comunitat educativa o els socis dels clubs esportius limítrofs a parc, tinguessin un accés lliure i sense esperes." (Balanzà, 2009: 6). No obstant això, l'intent de resoldre el conflicte invocant aquesta nova opció xocava frontalment amb un escull que escapava de les competències municipals: l'existència d'una sentència ferma de Tribunal de Justícia Europeu – en endavant, TJUE - que impedia als estats membres de la UE discriminar la gratuïtat als monuments públics per motius de residència o nacionalitat³¹. Aquest fou,

³¹ Sentència 62001J0388 del Tribunal de Justícia (Sala sisena) de 16 de gener de 2003. - Comisió de les Comunitats Europees contra la República Italiana. Veure aquí: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62001CI0388:ES:HTML>

El text del resum, en castellà, feia aquesta exposició: “Incumple las obligaciones que le incumben en virtud de los artículos 12 CE y 49 CE un Estado miembro que reserva ventajas en las tarifas para el acceso a los museos, monumentos, galerías, excavaciones arqueológicas, parques y jardines declarados monumentos públicos, concedidas por las entidades locales o nacionales descentralizadas únicamente a los nacionales o a los residentes en el territorio de dichas entidades que administran el establecimiento cultural en cuestión, mayores de 60 o de 65 años, y que excluye de tales ventajas a los turistas nacionales de otros Estados miembros o a los no residentes que satisfacen los mismos requisitos objetivos de edad. En efecto, tal regulación está prohibida por las disposiciones antes citadas y no puede justificarse ni por consideraciones de orden económico, relativas a los costes generados por la gestión de los bienes culturales, ni por razones de coherencia del sistema fiscal, al

sens dubte, una de les limitacions de caràcter polític-tècniques més crítiques de la proposta de regulació presentada ja que impedia, a priori, garantir l'accés lliure als ciutadans de Barcelona i *fer pagar els turistes*. Malgrat la proposta presentada no precisava els detalls ni les limitacions, el relat de la regulació d'accés al parc s'acompanyava sempre dels exemples de l'Alhambra on, alguns anys abans, s'havia posat un límit calculat en base a la capacitat de càrrega per no malmetre el monument; i que, suposadament, els residents de Granada o de Madrid o de Córdoba entraven de franc. Una opinió pública latent que emergia sempre que se la interpel·lava com fou el cas de la publicació de les preguntes a peu de carrer a l'Independent de Gràcia el 23 d'octubre. Totes quatre persones coincidien en la necessitat de "fer alguna cosa" però mantenint sempre la prioritat dels residents per entrar-hi lliurement. La difusió pública d'aquesta sentència del TJUE de 2003 atjava encara més la desconfiança dels diferents agents implicats cap a la proposta de regulació; una desconfiança que no es dirigia només als representants del govern municipal sinó també cap als tècnics. I com veurem en el següent episodi, la resolució tècnica d'aquest escull, punt de pas obligat per garantir una acceptació pública majoritària, fou cabdal per imposar-se a la solució a la regulació d'accés el 2013.

A més, durant la segona reunió de la Comissió del Park Güell es va destapar un quart front que enrocà encara més el debat: la intenció d'instal·lar fins a cinc quioscos a l'interior i els entorns més immediats del parc. Una proposta que al primer document quedava desdibuixat malgrat apareixien assenyalades les ubicacions al mapa però que en la segona reunió, fruit d'una interpel·lació directa d'algun assistent, va confirmar la intenció de Parcs i Jardins de promoure la concessió de nous punts de venda de begudes i aliments, entre altres, per compensar el rescat dels dos bars existents aleshores, que s'ubicaven parcialment en l'espai on hi havia les *coves* de Gaudí, que en realitat eren espais on hi havia hagut activitat d'extracció de minerals com el ferro³². Aquestes noves concessions previstes ataven els arguments contraris a fomentar la vida quotidiana perquè es veien per la majoria de les veus veïnals com a proveïdores de serveis exclusivament als turistes, com passava amb els serveis existents.

no existir ninguna vinculación directa entre una determinada tributación y la aplicación de las tarifas preferenciales para acceder a los lugares en cuestión."

³² Alguns estudis apunten que el nom del barri de "La Salut" prové de fet de les propietats ferruginoses de l'aigua que brollava a la vessant sud de la muntanya Pelada, considerades aigües amb qualitats terapèutiques (Babiano, 2003).

...de la limitació per entrar al Park Güell?

Glòria Rull
jubilada

És evident que s'ha de regular l'accés d'alguna manera però ha de quedar obert per a la gent d'aquí. Ja m'estaria bé que els turistes paguessin perquè són ells qui ho fan malbé i som nosaltres els qui paguem la reparació amb els nostres impostos. ■

Agustí Bustos
jubilat

Crec que seria una bona idea que fessin pagar als estrangers. En canvi, per als d'aquí haurien de fer com a Madrid, que ensenyant el DNI tens entrada gratuïta als museus. No em sembla malament que els de fora concertin visita. ■

Martina Agorreta
empresària

Em sembla bé que es reguli l'accés sempre i quan la gent d'aquí tinguem entrada gratuïta al parc. Estaria bé que els turistes paguessin entrada i que aquests diners s'inverteixin en millorar i fer manteniment del Park Güell. ■

Carmen Soliano
jubilada

Molts veïns creuen el parc a diari perquè és el recorregut més ràpid, curt i pla. Què faran si es tanca? La gent d'aquí ha de poder accedir de forma fàcil. Els turistes podrien pagar un euro, un preu simbòlic, ja que avui en dia no hi ha res gratuït. ■

Font: L'Independent de Gràcia

Amb tot, el govern municipal va a fer pública la decisió d'ajornar la regulació d'accés al parc un any més tard, al setembre 2010. Les declaracions d'Imma Mayol, tal i com va recollir Balanzà (2010a) a l'Independent de Gràcia, eren eloqüents: "Això no s'implementa però, per sentit comú, el treball no haurà estat en va; aquest govern no té majoria i la capacitat de convèncer ha arribat fins a un límit". El diari local clamava la manca de consens com a factor clau per entendre la decisió:

Quinze mesos de negociacions, d'estira-i-arrotonsa entre un govern en minoria que es va adonar tard que estava en minoria, una oposició que ha preferit rebutjar-ho tot abans que signar un pacte de mínims i uns veïns majoritàriament contraris, es van acabar dimarts en no-res. El pla integral d'actuacions al Park Güell, que preveia un accés regulat i gratuït — inicialment de pagament- i la instal·lació de cinc quioscs-bar ha quedat enterrat. L'Ajuntament promet repescar-lo el proper mandat... si hi ha la mateixa correlació de forces.

Mirant-ho de forma retrospectiva i en detall, al llarg d'aquest període que durà un any, hi hagué un escenari gran d'incertesa amb un vaivé de declaracions que es desdeien i tornaven a encavalcar-se per tal d'imposar la voluntat de regular els accessos per part de l'ajuntament, que seguia sense alliberar la documentació tècnica original per enriquir els debats. Una situació en la que no només van emergir i compondre nous actors sinó que va fomentar

l'aparició d'espais polítics de negociació, traducció i desacord, més enllà de la *Comissió del Park Güell*. Repassem aquí breument les diferents declaracions que aparegueren en els mesos immediats a la presentació del document així com també la composició de nous agents i noves veus sorgides en aquesta fase inicial del procés. Aquest exercici ens ajudarà, en primer lloc, a evidenciar la llista de qüestions en joc així com també les possibles incongruències. Però la inclusió dels posicionaments i les veus dels agents directament afectats ens permetrà resseguir alguns canvis de posicionament davant la qüestió de la regulació i així detectar les traduccions-traïcions de la controvèrsia.

Veus i interessos en la primera fase

Abans d'avançar amb els esdeveniments, convé fer un breu repàs de les principals veus i els principals posicionaments associats durant la primera fase de la controvèrsia, això és, entre la presentació del PIAPG el juny 2009 i les eleccions municipals el maig de 2011. Aquest exercici ens ajudarà a compondre un primer escenari amb veus i posicionaments que ens servirà per cartografiar, més endavant, el mapa de qüestions en joc un cop incorporades també altres agències heterogènies que no esdevenen en els espais comunicatius.

Per esbossar aquest escenari començarem per l'arena de negociació política més evident i tanmateix més opaca i desconeguda: la dels representats dels diferents partits amb representació al plenari municipal. Des del primer moment que es feu pública la voluntat de regular l'accés al parc els partits de l'oposició de CiU i ERC s'hi van manifestar en contra. Lluny de negar que calia fer front a la qüestió principal de massificació i *degradació* patrimonial, van veure l'oportunitat de capitalitzar el malestar al territori qüestionant no només la decisió política sinó també la solució tècnica a favor de la defensa de l'activitat comunitària com eren les activitats espontànies o l'ús del parc com a connector dels barris i els equipaments, apel·lant així també a aspectes funcionals que la proposta inicial no havia tingut en compte. Per altra banda, després de la primera reunió de la *Comissió del Park Güell*, ambdós partits començaren una ronda als barris per trobar-se amb el veïnat i incorporar els arguments de les principals afectacions en la bateria d'al·legacions i esmenes de la proposta. En aquest context, a l'octubre de 2009 tant CiU com ERC van tenir trobades públiques amb els veïns (Balanzà, 2009) i arrel d'això, i amb algunes desavinences entre els dos principals partits, van acordar que el PIAPG es portés a votació al Consell Plenari del Districte del mes de desembre 2009 per evidenciar públicament el seu rebuig votant-hi en contra. Finalment, el setembre de 2010, com veurem més endavant, el govern municipal es

va veure obligat a fer canvis al pla, retraient la voluntat de regular l'accés de visitants però mantenint la inversió prevista de 32 milions d'euros en deu anys per desenvolupar les parts no conflictives del PIAPG així com resolent alguns dels problemes derivats que van emergir al llarg del procés. El PIPAG es convertí en una peça més en la catifa de les negociacions, bescanvis, traïcions i atribucions de mèrits tan propis de la política representativa local. Una situació que afectava tant als representats polítics de la *casa gran* – plenari municipal i comissió sectorial de Medi Ambient - com també del districte on, tot i no tenir poder legislatiu, és l'espai de treball proper amb els agents del territori.

Val a dir que en el marc de negociacions i mercadeig de propostes del districte - amb alguna discussió frontal entre ERC i ICV pel cas de la Plaça de les Dones del 36³³ - es va evidenciar una traïció en cadena entre els tres partits que en l'anterior mandat eren socis de govern però que cadascun d'ells tenia la necessitat de marcar perfil propi en les polítiques municipals. Així, hi hagué, entre moltes altres negociacions, una triangulació que ajuda a entendre un dels motius pels quals es va aconseguir desestimar provisionalment la idea inicial de regulació que havien defensat tant Mayol (ICV) com a regidora de Medi Ambient com Espriu (PSC) com a regidor de Gràcia. Una triangulació que descrivim aquí molt sintèticament: per una banda, ICV va rebutjar el text inicial de l'ordenança del civisme promogut pel PSC, que va haver de rebaixar la duresa d'una proposta molt restrictiva i criminalitzadora de pràctiques vinculades a la pobresa o el sensellarisme; per altra banda, ERC va pactar l'aprovació de la Modificació del Pla General Metropolità dels Tres Turons³⁴ amb el PSC, atribuint-se el rol de facilitador, en contra de la voluntat d'ICV; i segons Balanzà, aquest va ser el motiu pel qual el PSC va acceptar no seguir amb els plans regular l'accés al Park Güell, com a mínim, fins passades les eleccions. Ho explicava Albert Balanzà quan deia que

Coses de la política. PSC i ERC han unit forces aquesta setmana a l'Ajuntament de Barcelona en dues reformes que tenen a veure amb Gràcia: Park Güell i Tres Turons, mal- grat que això signifiqui un arraconament de les voluntats d'ICV sobretot en els canvi a l'espai monumental de Gaudí. La cinquena tinent d'alcalde i regidora de Medi Ambient de l'Ajuntament de Barcelona, Imma Mayol, va anunciar per sorpresa dimecres a la comissió

³³ És conegut un episodi acalorat entre els representants d'ICV i d'ERC arrel de la inauguració de la Plaça de les Dones del 36, un conflicte enquistat vinculat al disseny de l'espai però també a pugna pel relat de la memòria democràtic. Aquest projecte fou iniciat en el mandat 2003-2007 quan ICV i ERC eren socis de govern.

³⁴ La MPGM dels Tres Turons aprovada inicialment el 2009 i definitivament el 2010 reduïa l'afectació urbanística dels habitatges en sòl de verd urbà en els entorns dels coneguts com tres turons: el Carmel, el Turó de la Rovira i la Creueta del Coll. Una afectació que derivava del Pla Comarcal de 1953, quan encara era un entorn molt poc urbanitzat, que fou ratificat pel Pla General Metropolità (vigent) de 1976). Veure més detalls aquí: http://territori.scot.cat/cat/notices/2009/11/parc_dels_tres_turons_barcelona_1530.php

de sostenibilitat el fre a la reforma per pactar abans les condicions amb la resta de grups.
(Balanzà, 2010b: 6)

Pel que fa a la veu de col·lectius concernits, la Federació d'Associacions de Veïnes de Barcelona (en endavant, FAVB) va emetre un comunicat el 14 d'octubre del 2009³⁵ com a reacció de la presentació pública del PIAPG. Un text on s'oposava al cobrament d'una entrada als visitants del parc i apuntava el risc de la mercantilització de l'espai públic davant la museïtzació. El comunicat deia textualment que "la fixació de *peatges* particulars no sembla adequada perquè multiplica les barreres de la ciutat i pot acabar restringint els accessos de la població amb menys recursos a tots aquells espais que es qualifiquin de *museus*". Així mateix, apuntava que si el problema era els costos de manteniment del parc, que s'impulsés un impost turístic a les pernoctacions o fins i tot als excursionistes posant com a exemples altres ciutats³⁶. Tanmateix, pel que feia al problema original, l'excés d'afluència, les declaracions de la FAVB presentaven una esletxa que podia semblar contradictòria. I és que el text presentat deia que en cas de massificació, a banda de millorar la informació de la congestió en el transport o gestionar millor els fluxos dels grups, apuntava que, de forma puntual, "la millor mesura és un control d'afluència i un tancament del parc quan està massa ple" apuntant el "risc menor" pel fet que els turistes no poguessin visitar el "monument". Aquestes fissures i la manca d'una d'un posicionament clar i ferm, fruit en gran part dels diferents punts de vista a l'interior de la Junta de la FAVB però també de la manca de fòrums col·lectius per debatre una situació que resultava força inèdita pel que feia als marcs del turisme, feren que la veu i el posicionament de la FAVB no jugués un rol determinant en la primera fase de la controvèrsia.

Una altra veu concernida de caràcter públic fou la de l'associació Foments de les Arts i el Disseny (en endavant, FAD), que impulsà un manifest titulat *Gaudí en alerta roja!*³⁷ el juny de 2008 amb l'objectiu de criticar durament les obres de rehabilitació arquitectònica que

³⁵ Veure el comunicat aquí: <https://www.favb.cat/comunicats/davant-la-proposta-de-pagament-al-parc-g%C3%BCell>

³⁶ Cal recordar que la qüestió de la taxa o impost turístic era un tema recurrent en les discussions sobre l'impacte del turisme. En especial fou un debat molt intens en el marc de la redacció del Pla Estratègic de Turisme 2010-2015 que, finalment, la pressió del sector privat en un context de crisi econòmica (2008-2009) aconseguir sepultar. Finalment, en plena crisi financera, la Generalitat va promoure la Llei 5/2012, del 20 de març, de mesures fiscals, financeres i administratives i de creació de l'impost sobre les estades en establiments turístics on s'establiren les condicions de l'IEET per tot el territori català.

³⁷ Veure el manifest aquí: https://www.fad.cat/manifestgaudienalertaroja/index_es.php

s'havien produït en els darrers anys en diferents obres de Gaudí. Si bé el detonant foren les obres de la Cripta de la Colònia Güell (Santa Coloma de Cervelló), de qui es va arribar a demanar la destitució del cap del servei de patrimoni, un cessament que es consumà pocs mesos més tard d'aparèixer el manifest -. El FAD, amb Beth Galí de presidenta, aconseguí l'adhesió de presidents i directius d'entitats vinculades al món de les arts com Salvador Giner com a President de l'Institut d'Estudis Catalans, Rosa M. Malet, directora de la Fundació Miró, Salvador Tarragó, president de SOS Monuments, o Manuel Borja-Villel, director del Museo Reina Sofía i Bartomeu Martí, Director del Macba, entre altres. I si bé el manifest original havia deixat al marge el Park Güell, una addenda al manifest del 30 de juliol de 2010 que deia

El Parc Güell rep una pressió de públic molt important atès el seu valor arquitectònic. Es tracta d'una de les obres emblemàtiques de Gaudí per la idea de ciutat que conté. La seva gestió ha de contemplar alhora la doble vessant de parc i zona verda d'ús veïnal i la consideració d'espai patrimonial protegit. Demanem que es consideri la possibilitat de posar mesures que ordenin les aglomeracions estacionals actuals, ponderant i preservant l'ús restrictiu. Proposem que una de les mesures estableixi el cobrament d'una entrada al recinte definit pel perímetre restringit acordat per la Unesco.

Així, el FAD, una de les agrupacions de professionals creatius més importants de la ciutat, es posicionava sense fissures a favor del tancament, la regulació i el cobrament de tot el perímetre acordat per la UNESCO el 1984. El govern municipal acabà assimilant mesos més tard el discurs del FAD contravenint algunes afirmacions anteriors en defensa del caràcter comunitari del parc. Imma Mayol assegurà que calia "passar a concebre el Park Güell de parc a monument" contravenint algunes afirmacions anteriors en defensa del caràcter comunitari del parc. (ACN, 2010).

Una altra veu col·lectiva a escala de ciutat, fou el posicionament del Comitè d'Empresa de l'Institut Municipal de Parcs i Jardins de l'Ajuntament de Barcelona que publicà el 10 d'abril de 2011 un Manifest de títol *En defensa del verd públic, Salvem el Parc Güell*³⁸. Aquest manifest es feu pública a les acaballes del mandat i en plena negociació pel conveni col·lectiu de les treballadores de Parcs i Jardins iniciada al gener de 2010. El document acusava a l'ajuntament d'haver reduït els recursos humans vinculats al manteniment del *verd* malgrat l'augment d'intensitat d'ús en les dues darrers dècades mentre que les inversions

³⁸ Veure el manifest aquí: <https://malesherbes.blogspot.com/2011/04/en-defensa-del-verd-public-salvem-el.html?m=0>

vinculades a la rehabilitació patrimonial i la millora de les instal·lacions assignades a grans empreses privades a través de concursos, havia superat el 4 milions d'euros des de 2006. Però més enllà de la crítica de la gestió municipal a través de l'institut, el manifest alertava, amb una vocació clarament pública, que “el tancament del Parc Güell no solucionarà els problemes de manteniment, sinó que simplement serà un pas més en la política neoliberal i privatitzadora de l'Ajuntament, i una pèrdua dels drets d'ús dels ciutadans i veïns de Barcelona.” i reclamaven “el foment de la participació de les entitats veïnals i ciutadanes en el control de la gestió del Patrimoni Verd de la ciutat”. Els interessos col·lectius dels treballadors de l'empresa municipal es conjugaven doncs amb una crítica al model de gestió urbana i criticaven la manca de participació. Veurem més tard que la delegació sindical de la CGT fou una part activa en la futura composició de la Plataforma Defensem el Park Güell.

Pel que fa a les veus veïnals dels entorns del Park Güell, la voluntat de regular l'entrada al parc van compondre un escenari de veus veïnals heterogeni si bé cal distingir dos blocs coincidents amb els moments del procés de debat. Això és, el grup de veus actives en el marc del Pla de Desenvolupament Comunitari contemporani i la Comissió del Park Güell; i aquelles veus que emergiren mesos després de la presentació del PIAPG. Així, el primer que cal deixar palès és el fet que el barri de La Salut de Gràcia, a diferència d'altres barris contigus, no comptava a l'inici del procés de discussió ni del PDC ni de la Comissió Park Güell, amb una Associació Veïnal. Per contra, com ja hem insinuat anteriorment, el que hi havia era un conjunt de veus particulars que parlaven a títol col·lectiu o en nom d'associacions informals sense cap garantia de processos interns de deliberació o debat, Aquesta manca de base institucionalitzada pel debat col·lectiu en detriment de la plèiade de veus particulars empoderades des dels mitjans de premsa i els representants polítics condicionà no només el procés inicial sinó també, com veurem, al llarg de tota la negociació i discussió de la controvèrsia, doncs aquestes veus i la seva acció política a títol individual persistiren malgrat la conformació de noves veus amb vocació col·lectiva.

Per tal d'exemplificar la dispersió d'aquestes veus i la debilitat democràtica que comportava aquesta situació, presentem a la *Imatge 15* una captura de la publicació periòdica de caràcter propagandística anomenada “Barris de Gràcia” que publicava i distribuïda de forma gratuïta l'ajuntament i que ajudava a crear un marc d'opinió pública al seu favor.

Què milloraria del Park Güell?

 <p>Joaquim Torres Comissió de Veïns la Salut Park Güell</p> <p><i>Fa falta un gestor per tirar endavant totes les millores com la recuperació de camins, la retirada d'enllumenat tipus urbanització, com també les tradicions culturals dins del parc com els aplecs, els jocs florals, l'esport.</i></p>	 <p>Francesca Masot Plataforma cívica-social Park Güell.</p> <p><i>Penso que per millorar el parc s'hauria de mantenir el que és la part museu de més ús per part de turistes, i conservar verge la part de bosc on els veïns podem gaudir de la tranquil·litat.</i></p>	 <p>Antonio Alonso Plataforma cívica-social Park Güell</p> <p><i>Hay 15 millones de personas que visitan el parque al largo del año y esto supone un deterioro. El Ayuntamiento tendría que regular este flujo de gente, para que el parque sea también de los vecinos.</i></p>	 <p>Rosa Chimisana Plataforma cívica-social Park Güell</p> <p><i>Milloraria la vigilància, la neteja, el control de la venda ambulat i, sobretot, la tasca dels informadors. Seria important que informessin del que es pot fer i no es pot fer al parc. Falta coordinació entre tots els estaments.</i></p>	 <p>Eloi Babiano Historiador membre del Taller d'Història de Gràcia</p> <p><i>Com a historiador m'agradaria una millora en el que s'explica al turistes sobre la història vertadera del parc. Caldria potenciar les visites d'escoles, casals i gent d'aquí i millorar els serveis quotidians i no només per als turistes.</i></p>
---	--	---	---	--

Font: Ajuntament de Barcelona (2008b)

De les cinc veus presentades en aquesta bateria de declaracions, només Eloi Babiano, historiador i bon coneixedor de la Salut i el Park Güell, té com a adscripció una institució reconeguda i constituïda formalment. Per contra, Joaquim Torres formava part de la plèiade de veus del barri legitimada pels governs parlant en nom d'una comissió no constituïda ni formalitzada. Més tard Torres fou investit sots-president del Consell de Barri de la Salut al 2011. Les tres veus centrals, que parlen obertament de la necessitat de protegir el patrimoni i regular els fluxos, tenen com a adscripció una "Plataforma cívica-social Park Güell" que no només és inexistent sinó que només figura la web en referència a aquesta mateixa publicació. Cap dels tres noms, fent una cerca a la xarxa, viuen a Barcelona. La primera és farmacèutica a Vila-Seca i fou tesorera del Col·legi de Farmacèutics de Tarragona. Dels altres dos no hi ha rastre d'activitat pública.

En una línia similar, l'Associació Amics del Park Güell, que ja hem mencionat anteriorment, aparegué com el reviscolament d'una antiga iniciativa comunitària dels anys noranta que organitzava activitats i recollida d'escombraries. Tanmateix, el portaveu d'aquesta Associació d'Amics del Park Güell, Gabriel Picard, era un dels afectats del carrer Olot i creuava constantment la línia de les esmenes generals contra la proposta del tancament i els interessos particulars de les quatre finques on hi volien ubicar el centre d'interpretació. Tanmateix, la capacitat de persuasió d'aquest reduït grup d'afectats - entre els que comptava una persona empresària amb moltes propietats i negocis a l'entorn - aconseguí modular el posicionament dels partits de l'oposició, que hi veien en el seu cas una esclatxa per fer embat el govern que, finalment va endarrerir la decisió per part de l'equip de govern fins a següents eleccions el maig de 2011. Com veurem més endavant, l'anul·lació dels plans

per instal·lar el centre de visitants al Carrer Olot fou una de les principals traduccions per resoldre el conflicte en la fase ulterior de la controvèrsia.

Una altra veu latent que emergia de forma intermitent durant el procés era la de l'*Associació de Comerciants de Larrard - Parc Güell* (sic.)³⁹. Aquesta associació tingué com a principal posicionament durant la primera fase de la controvèrsia el rebuig de la regulació del Park Güell al·legant que la reducció dels visitants a la meitat, tal i com estava previst, tindria una clara afectació als seus negocis, majoritàriament vinculats a la venda de records i a una oferta de restauració enfocada bàsicament als passavolants. La seva veu, exposant els greuges i els riscos de la decisió de regular l'accés al parc, es feia notar a cada trobada dels processos participatius. Aquesta situació suposava sovint una tensió i un equilibri molt precari entre els posicionaments que reclamaven solucions a la massificació turística del parc i clamaven contra la pressió quotidiana als carrers i aquells que no volien que el PIAPG enterrés la idea de la regulació d'accés i l'afectació de les finques. Val a dir, tal i com acabem d'exposar, que una de les finques del Carrer Olot amenaçades era d'una de les persones empresàries més importants del barri, propietària de diversos locals a l'entorn i regentant diverses botigues de records. A més, el portaveu de la qual era el propietari d'un dels espais de restauració històrics del barri de la Salut i amb vincles personals amb molts veïns i veïnes; fet que provocava una trama de lligams personals i afectius difícilment resolubles en una àgora pública de discussió. Veurem més endavant com la seva missió de mantenir el volum de fluxos de visitants pel carrer Larrard fou un element clau en el procés de traducció-traïció on entraren en jocs elements com foren unes escales mecàniques recentment inaugurades, una segona parada de bus turístic i la renovada política de senyalística promoguda per l'ajuntament de Barcelona. Però això ho explicarem més endavant i ho analitzarem al proper capítol.

Seguint amb l'exposició de les veu i els posicionaments en aquesta primera fase de la controvèrsia, hom pot considerar la segona reunió de la *Comissió del Park Güell* el 12 de novembre de 2009 a l'Escola Baldori i Reixach com la guspira que provocà la creació de l'*Associació de Veïnal de la Salut de Gràcia* (en endavant AVLSG). Durant la reunió es va fer evident la necessitat de donar resposta col·lectiva i mínimament organitzada davant l'amenaça de la regulació del Park Güell, encara plena d'incerteses i escenaris projectats que feien emergir el rebuig. Cal entendre la constitució de l'AVSLG com a espai per tal de donar

³⁹ Malgrat sovint figura també com a *Associació de Comerciants de Travessera de Dalt*, el carrer que connecta la parada de metro de Lesseps i el camí principal del Park Güell a través del carrer Larrard; aquest tram del primer cinturó de ronda tenia una AC pròpia composta de comerços no vinculats estrictament a l'economia turística.

una resposta col·lectiva a les diferents problemàtiques que afectaven al barri com la mobilitat, la neteja i la seguretat; però també la de constituir una veu col·lectiva que es contraposés a les veus individuals que, com hem dit, cooptaven els debats als espais de participació i la premsa. L'AVLSG agrupà inicialment una quarantena de persones veïnes del barri alhora que fou també un instrument per mobilitzar els interessos de les persones afectades, com el mateix Gabriel Picart que fou investit president de l'AVLSG⁴⁰. L'associació va presentar-se el 18 de febrer de 2010 se amb una assemblea i un decàleg fundacional⁴¹, un *weblog* i un compte a *facebook* – actualments inactius – i una llista de correu per compartir informació i tasques entre el veïnat. En els primers mesos de funcionament va resultar clau per dotar d'una veu conjunta per frenar els plans de regulació del PIAPG emetent comunicats i assistint a reunions amb posicions més o menys deliberades i garantint un equilibri entre els interessos col·lectius i els particulars i entre els diferents posicionaments sobre els *problemes* del parc, com el que publicà arrel de la presentació del Pla d'Execució el 8 febrer de de 2010, on exposava una posició clarament en contra malgrat conèixer la voluntat de permetre l'accés lliure al veïnat dels barris que envoltaven el parc:

No només volem evitar perdre un dret fonamental a la ciutat com és l'accés lliure i anònim a l'espai públic. Hi ha un punt que ens afecta directament. I és que la voluntat de treure

⁴⁰ L'AV fou promoguda per un grup actiu de veïns actius durant el procés de discussió del pla pel Park Güell però també enrolant persones afectades per les propostes o perfils de nous veïns que s'oposaven al possible tancament del parc, com fou el meu cas. El meu posicionament crític contra la regulació durant la comissió – la meva primera comissió present - i un article posterior a L'independent de Gràcia número 321 molt crític titulat "Visca la vergonya!", el nucli promotor em va convidar a formar part de la futura AV, de la qual vaig ser-ne sots-president durant els primers mesos. Més tard, al setembre, vaig dimitir per dues raons. La primera, perquè no es complien els processos bàsics de funcionament presents al Decàleg fundacional i vaig descobrir que s'estaven reunint i resolent interessos particulars i prenent decisions col·lectives a través de l'AV sense parlar-ne de forma col·lectiva. La segona, la disconformitat amb la deriva de la qüestió de la seguretat, amb reunions on s'estaven planejant posicionaments racistes i discriminatoris contra els venedors ambulants, que resultaven ser el boc expiatori dels problemes del parc.

⁴¹ Transcrivim íntegrament el Decàleg de l'AVLSG presentat el 18 de febrer de 2010 en l'assemblea fundacional:

1. L'objectiu principal de l'AVV és vetllar pel benestar present i futur dels veïns i veïnes del barri i del seu territori.
2. L'AVV no es vincula a cap creença o posicionament polític concret. Puntualment es podran recolzar iniciatives d'un partit, moviment o individu però mai amb caràcter exclusiu, definitiu i/o estructural.
3. En cap moment s'actuarà en nom de l'AVV a favor d'interessos individuals que es sobreposin al benestar col·lectiu.
4. Es seguirà el principi de subsidiarietat. L'AVV pot actuar o pensar de forma diferent a òrgans o associacions de nivell superior de la que en formi part si creu que és el millor per assolir l'objectiu principal.
5. Es promourà el capital social del barri per tal de generar teixit associatiu i establir sistemes de col·laboració entre veïns.
6. Considerarà irrenunciable el dret a l'espai públic de qualitat com a instrument vertebrador social del barri.
7. Participarà de forma activa sempre que sigui possible en tots els mecanismes de consulta i participació formals de l'administració pública.
8. Donarà suport i treballarà conjuntament amb escoles i altres institucions en temes relacionats amb el benestar del barri i el seu territori.
9. Fomentarà la participació a l'associació i gestionar instruments de debat i consulta presencials i virtuals.
10. L'estructura i el funcionament orgànic de l'AVV es regirà segons els seus estatuts fundacionals.

pressió al parc controlant les visites significarà augmentar pressió al barri (més encara), a la seva mobilitat rodada i a l'ocupació massiva de l'espai públic.⁴²

Una altra mostra fou el comunicat de l'AVLSG emès el 24 de maig en el que es denunciava la situació d'incertesa en la que es trobava el PIAPG, criticant la manca de claredat del procés de participació i la manca de dictamen final alhora que es criticava el sobtat augment de la venda ambulants com símptoma de la “degradació” i culminava dient que “els problemes del parc no són intrínsecs del propi parc sinó que són l'efecte localitzat d'un model turístic generalitzat a tota la ciutat i és per això que creiem necessària la revisió de les línies d'actuació presentades fins ara” (veure Annex 2.3.).

Al llarg dels mesos següents a la declaració d'Imma Mayol de posposar les accions controvertides del PIAPG el juny de 2010, l'agenda de l'AVLSG es bolcà a la denúncia de diverses problemàtiques al voltant de la mobilitat, una qüestió central en el marc de la controvèrsia i la seva resolució. En aquest sentit, en un comunicat a la Comissió de Mobilitat del Districte de Gràcia el 2 de febrer de 2011 (Veure Annex 2.4.) l'AVSLG feia una demanda triple: 1) el trasllat a la carretera del Carmel de la parada de taxis del carrer Olot per acabar amb “la insuportable ocupació il·legal, insostenible i altament molesta de la zona de càrrega i descàrrega, dels aparcaments per a minusvàlids i de les voreres ampliades on es va prohibir aparcar als veïns fa un quants anys” 2) el rebuig a la peatonalització del carrer Olot al·legant que només volien “la reconversió a zona verda l'espai actualment ocupat per els taxistes amb l'objectiu de normalitzar el barri per un ús veïnal i pels usuaris de les escoles i altres institucions que hi ha a la zona” alertant que “la peatonalització d'Olot comportaria una massificació de visitants a l'exterior del parc i la consegüent la presència d'activitat il·legal derivada de la presència de turistes”; i 3) el trasllat de la parada del bus turístic d'ambdues companyies de la Travessera de Dalt a l'alçada de Sant Josep de la Muntanya, “on la recent instal·lació d'unes escales mecàniques facilitaria molt la mobilitat de l'allau de visitants en uns carrers on l'impacte és clarament menor donada la menor densitat d'habitatges”. De l'evolució de les tres propostes en parlem més endavant doncs totes elles jugaren un rol clau en el reassemblatge del *fòrum híbrid* on s'estava lliurant la confrontació contra la regulació.

⁴² Comunicat publicat el 10 de febrer de 2010 al web lasalutdegracia.blogspot.com/2010/02/pla-integral-del-park-guell-actuacions.html (no accessible. Recuperat de l'arxiu de camp)

Imatge 16. Acció de l'AVLSG per traslladar la parada de taxis del Carrer Olot, 10 d'abril de 2011, coincidint amb una concentració promoguda per la Coordinadora d'Entitats del Park Güell

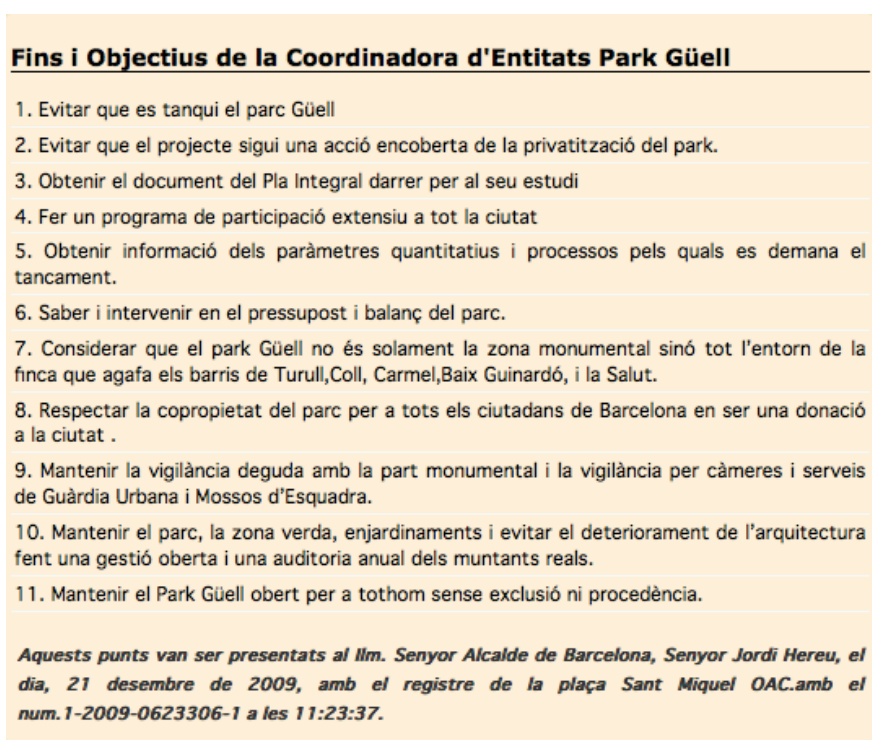
Font: www.avvlasalutdegracia.wordpress.com (Extret el 1 de març de 2013)

Tanmateix, la vida de l'AVLSG fou breu i força conflictiva. Després dels mesos inicials d'acció col·lectiva, començaren a evidenciar-se pràctiques que atemptaven amb la vocació deliberativa i col·lectiva i responien a la temptativa de resoldre els diversos interessos particulars en detriment de l'acció col·lectiva inicial. L'AVLSG fou també la plataforma des de la qual es van pactar amb l'oposició no només la desafectació de les finques del carrer Olot i Larrard, sinó també la delimitació de la zona regulada, impulsada com veurem al llarg de la segona fase de la controvèrsia, iniciada amb el mandat de CiU amb l'acord d'ERC. El 2012 es produí la renúncia de Picart com a president i l'associació caigué en mans d'una junta que acabà amb l'activitat pública i cancel·là tots els canals de comunicació interns i externs als pocs mesos. Al llarg de la seva curta vida no va federar-se a la FAVB i la seva participació com a membre impulsora de la Coordinadora d'Entitats del Park Güell, que descrivim a continuació, no només fou escassa sinó també conflictiva, al desacreditar sovint la seva veu durant la segona fase de la controvèrsia, amb el canvi de govern. Ho anirem descobrint a mesura que avanci la tragèdia.

El desembre de 2009, just després de concloure el procés participatiu de la *Comissió del Park Güell*, es creà la Coordinadora d'Entitats Park Güell (en endavant, Coordinadora) impulsada per l'AV del Coll-Vallcarca, l'AV del Carmel, l'AV de Vallcarca, l'AV del Passeig Turull, l'Associació de Comerciants de Larrard Travessera de Dalt Park Güell i l'embrió de l'AV de la Salut de Gràcia. La Coordinadora va aconseguir en poc temps l'adhesió de fins a 50 entitats

del territori⁴³ entre les que destacaven les associacions de comerciants de tots els barris contigus al parc i les Associacions de Famílies de la majoria de les escoles. El primer que cal advertir és que gran part de les entitats de la Coordinadora no havien estat convidades a participar en els debats i processos de participació previs sobre el PIAPG Güell doncs aquest s'havia circumscrit, com ja hem comentat, al barri de la Salut de Gràcia. Així, les AV històriques del territori – recordem que el barri de la Salut no comptava amb una AV reconeguda – mobilitzaven veus del seu entorn per adherir les entitats a un document inicial amb onze punts sintètics que va ser lliurat, via instància⁴⁴, a l'aleshores alcalde Jordi Hereu.

Imatge 17. Captura de pantalla del web de la Coordinadora d'Entitats del Park Güell (desembre 2009)

Fins i Objectius de la Coordinadora d'Entitats Park Güell

1. Evitar que es tanqui el parc Güell
2. Evitar que el projecte sigui una acció encoberta de la privatització del parc.
3. Obtenir el document del Pla Integral darrer per al seu estudi
4. Fer un programa de participació extensiu a tot la ciutat
5. Obtenir informació dels paràmetres quantitius i processos pels quals es demana el tancament.
6. Saber i intervenir en el pressupost i balanç del parc.
7. Considerar que el park Güell no és solament la zona monumental sinó tot l'entorn de la finca que agafa els barris de Turull, Coll, Carmel, Baix Guinardó, i la Salut.
8. Respectar la copropietat del parc per a tots els ciutadans de Barcelona en ser una donació a la ciutat .
9. Mantenir la vigilància deguda amb la part monumental i la vigilància per càmeres i serveis de Guàrdia Urbana i Mossos d'Esquadra.
10. Mantenir el parc, la zona verda, enjardinaments i evitar el deteriorament de l'arquitectura fent una gestió oberta i una auditoria anual dels muntants reals.
11. Mantenir el Park Güell obert per a tothom sense exclusió ni procedència.

Aquests punts van ser presentats al Ilm. Senyor Alcalde de Barcelona, Senyor Jordi Hereu, el dia, 21 desembre de 2009, amb el registre de la plaça Sant Miquel OAC. amb el num. 1-2009-0623306-1 a les 11:23:37.

Font: www.park-guell-sos.org (Extret l'1 de març de 2013)

La Coordinadora es va convertir en la veu col·lectiva territorial contra els plans de regulació d'accés del PIAPG, amb una acció constant comunicativa i reivindicativa a les xarxes, al carrer però també als espais formals de participació. La Coordinadora treballava no només

⁴³ A les associacions de veïns (AVV) de de la Salut de Gràcia de Barcelona, Turull, Vallcarca Viaducte, Coll-Vallcarca, i del Carmel; se li sumaren les associacions de comerciants i botiguers Travessera Dalt Larrard Park Güell, Associació de botiguers i veïns de Baix Carmel, del Carmel, del Carmel Centre i Coll-Vallcarca; el Club Natació Catalunya; Associació de pares i mares (AMPA) de l'Escola Coves d'Encimany, Tris Tras, Escola Bressol Albi, CEIP Carmel, Escola Pere Poveda, Col·legi Mare Deu del Coll i Montseny, entre d'altres.

⁴⁴ Comunicat de la web la Coordinadora: www.park-guell-sos.org (Extret l'1 de març de 2013; actualment no accessible)

amb les entitats del territori sinó que havia teixit xarxes ja sigui a la FAVB – on es mantenien els dubtes sobre la necessitat de regular l'accés – però també al Comitè de Treballadors de Parcs i Jardins. Amb una insistent i constant presència al carrer, el 26 de juny es van lliurar 8.049 signatures dirigides a l'alcalde contra la regulació o *tancament*, fet que s'elevà ràpidament a premsa. El comunicat de la Coordinadora denunciava la desatenció per part del govern i denunciava que aquests volien “convertir en un park Temàtic (sic.), de pagament i sota un disseny mercantil dotant el parc de cinc cafeteries, enderrocar cases catalogades per a fer-hi un centre d'interpretació del parc, Però a qui anirà adreçat aquest parc? Si el 14 % dels visitants són ciutadans de Catalunya i de l'estat espanyol. Perquè hem de patir els desnonaments? Per atendre als turistes?” Amb tot, es reclamava una investigació d'auditoria per “evitar que el parc es privatitzi de forma encoberta amb la instal·lació de torns de control i es continuï servant la perversió del sistema actual”⁴⁵.

Després de l'estiu, el 9 de setembre de 2010, hi hagué una reunió entre la tinent d'Alcaldia Imma Mayol i els representants de la Coordinadora, el Comitè d'Empresa de Parcs i Jardins i la FAVB. En una nota molt dura⁴⁶, la Coordinadora feia una acta de la reunió dient que fou “un monòleg amb dret de *pataleo* i rèplica” on s'acusava a la tinenta de la degradació del parc per no haver-hi dedicat els recursos suficients i de tenir una ràtio de treballador/a per hectàrea molt baixa. Per últim, s'acusava a la tinenta d'haver tergiversat el procés de participació quan aquesta al·legà que els veïns de la Salut van acceptar el PIAPG a la Comissió Park Güell. Per últim, la Coordinadora va fer pública una sèrie de peticions entre les que destaquem aquí la demanda de documentació íntegra del PIAPG i les dades comptables de ingressos, despeses i inversió en el Park Güell per garantir la igualtat de condicions del debat i fa fer palès els punts d'acord com són: la seguretat personal, la preservació del patrimoni arquitectònic i les instal·lacions del parc i seu correcte el manteniment. Per últim, carreguen contra l'ajuntament per haver provocat la massificació turística sense tenir garanties de qualitat i seguretat dins el parc. La Coordinadora, després de no rebre respostes a la petició de la documentació i les dades, va seguir presentant instàncies amb adhesions particulars al text inicial, arribant a prop de les quinze mil durant la primavera de 2011 a més de centenars de cartes dirigides als consolats de la majoria de països estrangers alertant de les intencions de l'ajuntament i del greuge que suposaria la

⁴⁵ Comunicat del 26 de juny de 2010 de la Coordinadora a la web: www.park-guell-sos.org (Extret l'1 de març de 2013; actualment no accessible).

⁴⁶ Comunicat del 25 de setembre de 2010 de la Coordinadora a la web: www.park-guell-sos.org (Extret l'1 de març de 2013; actualment no accessible)

decisió pels seus conciutadans. A data 10 l'abril de 2011 es va convocar una "Concentració cívica" al parc amb el suport de la FAVB i el Comitè d'Empresa de Parcs i Jardins a fi de reforçar el lema de la Coordinadora "No al tancament: Volem un parc segur, públic i gratuït" acompanyat d'un comunicat que emplaçava a la ciutadania a tenir en compte el sentit del vot de les eleccions municipals que es produïren el 22 de maig de 2011, un mes i escaig després.

Episodi III. Replegament i reassemblatges

Va marxar a visitar l'oracle de Delfos i ja no va tornar mai més a casa

Sòfocles

Com ja hem apuntat anteriorment, el 29 de setembre de 2010 el govern municipal anunciava la intenció d'aplaçar la regulació d'accés per manca de consens polític. L'embat de l'oposició contra el PIAPG, que es convertí en un símbol de la debilitat del govern al districte de Gràcia; els pactes creuats entre partits; i la impossibilitat de convèncer els agents implicats amb una solució tècnica de consens i que desactivés la desconfiança llaurada al llarg del procés; feu que les propostes més crítiques del PIAPG s'ajornessin l'espera de les eleccions del maig de 2011. La regulació d'accés en totes les seves variants, ni l'expropiació de les finques i la pacificació del Carrer Olot ni la instal·lació dels quioscos quedaren aturats sine die. Tanmateix, tal i com hem vist al llarg de l'episodi anterior, les demandes i els posicionaments contraris d'alguns dels agents tenien a veure amb les seqüeles i els efectes de la regulació: detalls tècnics de control d'accés garantint la gratuïtat dels residents i usuaris, el cost social de la construcció del centre de visitants, les externalitats derivades de la pacificació dels carrers, la gestió de la mobilitat turística, la inseguretat i la venda ambulant, etc.

Així doncs, en els dos anys que anaren des de la presentació del PIAPG a les eleccions es van dur a terme una sèrie d'intervencions en els límits del parc i més enllà del parc que esdevindrien centrals per reassemblar el terreny de joc i facilitar, de forma induïda o fortuïta, la resolució dels problemes associats a la controvèrsia i, conseqüentment, l'enrolament de les veus i posicionaments contràries inicialment. Enllistant les intervencions posem també en evidència la importància d'aquelles agències que van més enllà de les representacions i les veus. Unes agències que emergiren com a efecte de les millores materials, infraestructurals i els canvis institucionals i que detonaren canvis – produint i distribuint poder – en l'ecosistema de pràctiques, del *fòrum híbrid* que facilitarà la imposició de la regulació. Alhora, aquest exercici ajudarà també a entendre gran part de l'èxit de la renovada proposta de regulació amb l'arribada del nou govern el maig de 2011 que lluny de combatre directament la qüestió patrimonial i turística com a objectius principals, abordaren primer el ventall de problemàtiques derivades per desactivar part de les crítiques. Però això serà ja en el següent episodi.

El Park des del parc

Així, val la pena recordar que el PIAPG presentat al juny de 2009 comptava amb un pressupost inicial previst de 34 milions d'euros dels quals només una part estava dedicat a fer front a les actuacions que quedaren en guaret. Cal dir que no hi ha un registre públic de les actuacions amb calendari i pressupost associat i gran part de les actuacions que es detalles només quedaren recollides a premsa i a la presentació del Pla d'Execució 2010-2011 (Ajuntament de Barcelona, 2010b) duta a terme el 8 de febrer de 2010. Recomanem recolzar la lectura amb el suport cartogràfic per garantir a un millor context geogràfic (veure Annex 1).

El primer que cal assenyalar fou el desenvolupament de tasques de manteniment i millora al parc, moltes de les quals s'iniciaren el 2009-2010 però es prolongaren més enllà del 2011. Per citar-ne algunes podem apuntar la rehabilitació dels elements escultòrics i arquitectònics de parc – trencadís, escultures, Sala hipòstila, col·lectors, etc. –així com també intervencions de caràcter infraestructural vinculats a l'arranjament i el drenatge dels camins interiors, la millora de la il·luminació de les vies principals, la millora de la senyalística, treballs de jardineria, la instal·lació de rec automàtic a zones amb dèficit hídric, la instal·lació de noves àrees infantils i la renovació de les existents, la instal·lació i millora de zones de pic-nic en quatre punts del parc, la instal·lació d'un edifici per l'equip tècnic de jardineria i manteniment al Carrer Coll del Portell, una àrea de gossos també a l'entrada de la Plaça Moragas, etc. Algunes d'aquestes millores, recordem, eren demandes recurrents per mitjà les veus disgregades en els diferents espais de participació, tant la Comissió del Park Güell com també els Consells de barri. La resposta immediata, gens conflictiva i tècnicament viable; ajudà a desactivar o suavitzar gran part d'aquests greuges– o si més no evidenciant que se'n donava resposta – associant les demandes als seus autors, atribuint-los un rol com a inductors dels canvis, fomentant així el seu reconeixement col·lectiu i alhora, facilitant l'enrolament de les seves veus i en els agents que mobilitzaven al projecte de regulació d'accés. Cal advertir que aquestes actuacions foren determinants més endavant per permetre el desplegament de la solució de regulació parcial.

Per una banda, l'adequació dels vials per facilitar la circulació de vehicles de servei a l'interior del parc, en especial el tractament de sauló compactat del Passeig de les Palmeres o també anomenat Camí del Calvari, que travessa el parc connectant l'accés de la Cartera del Carmel amb l'accés de Sant Josep de la Muntanya. Aquesta tècnica de reforma dels vials

permeté una presència intensiva de vehicles a l'interior del parc, no només per donar accés a vehicles d'emergències sinó també d'aquells encarregats del manteniment així com també dels cossos de seguretat, especialment de la guàrdia urbana, i més endavant també de seguretat privada. Les obres iniciaren el novembre de 2011 i s'enllestiren al gener de 2012 (Ajuntament de Barcelona, 2011b).

Imatge 18. Vehicles de servei al Passeig de les Palmeres després de la seva reforma. Febrer 2012

Font: Albert Arias

Per altra banda, una altra de les intervencions clau en aquesta bateria de reformes i millores del parc que esdevingué clau per la proposta de regulació executada el 2013 fou també el reforç de la tanca perimetral amb un sistema de llances sòlides que substituïa les tanques metàl·liques que es van instal·lar el 2002 com a resposta a l'acte vandàlic del 2001 i que algunes es trobaven en un estat gran de deteriorament. La decisió de reforçar la tanca perimetral fou aplaudida per la premsa més conservadora, al·legant que era la millor solució per lluitar contra la seguretat i evitar pràctiques no desitjades com eren el consum de drogue i la pràctica del *cruising* (Sierra, 2010)⁴⁷.

⁴⁷ El *cruising* és una pràctica social que consisteix en la cerca de relacions sexuals entre dos homes a l'aire lliure a través de trobades anònimes i fortuïtes en zones reconegudes com a tal. La zona liminal, força feréstega i sense camins propers de pas, figurava en algunes guies i espais web com una àrees propícia.

Imatge 19. Tanques instal·lades al 2002 malmeses i les noves tanques reforçades el 2011

Font: Luis Sierra i Maud Franzen

Per altra banda, la Coordinadora es posicionà en contra alertant que aquestes llances metàl·liques creaven una barrera perillosa en cas d'incendi a l'interior del parc a banda d'insistir en els arguments que la separació trencava la permeabilitat històrica entre la zona forestal i la monumental. Així mateix, reivindicaven que aquest reforç era l'avantsala per al tancament posterior i desconfiaven de les intencions en declaracions a betevé (López Ruiz, 2011).

De de la llista d'intervencions vinculada al manteniment, adequació i millora del parc, hi havia elements amb un menor pes però entraren en joc en durant algun moment de les negociacions. El primer fou la construcció de noves baranes, principalment als viaductes, dissenyades com a resposta a l'accident mortal el 6 de juliol de 2010 en el que un noi perdé la vida al caure per un dels viaductes de la part superior del parc. La ràpida resposta municipal aplacà les possibles veus crítiques, que no en feren un tema de debat posterior. El segon element que pot semblar insubstancial però que tingué certa rellevància fou el canvi en la gestió del manteniment del verd. Molt més agressiu en la poda, la versió oficial al·legava que era un motiu únicament vinculat a la lògica de la jardineria, malgrat contravenia amb el projecte paisatgístic del disseny original de Gaudí. Però el cert és que aquesta nova pràctica, sobretot a la zona central més transitada, reduí les possibilitats de fer servir l'estrat arbustiu com a amagatall dels productes de la venda ambulants per part del col·lectiu de venedors.

Imatge 20. Exemple de la intervenció de poda i manteniment de zones verdes del Park Güell

Font: Albert Arias

Una altra del bloc d'intervencions dutes a terme entre 2009 i 2011 i que foren determinants per la recomposició d'interessos i el reassemblatge de les qüestions en joc, fou l'habilitació i millora dels accessos al Park Güell, seguint la missió de millorar l'*Accessibilitat Externa* tal i com figurava en el PIAPG. Algunes d'aquestes millores d'accessibilitat i adequació de carrers, voreres i escales no estaven assignades en el pressupost del PIAPG sinó que figuraven al *Pla de millora integral de l'espai públic 2008-2011*. Així, entre 2009 i 2011 s'iniciaren o s'inauguraren les millores urbanístiques de fins a sis accessos al Park Güell que presentem breument. La primera d'ells fou a l'adequació de l'accés al parc pel carrer Sant Josep del Cottolengo, un passatge peatonal que facilitava la connexió de la part nord-est del barri de la Salut - amb una alta densitat de població als carrers Ramiro de Maeztu o Riera de Can Toda - amb l'accés al parc per la Carretera del Carmel, el Club Natació Catalunya i el barri de Can Baró (Balanzà, 2010c). Unes obres que es van inaugurar el gener de 2010 i que, tanmateix, no jugaren cap rol en el marc de la controvèrsia al no suposar cap conflicte d'interès ni transcendència en les dinàmiques de fluxos de visitants. Altres dues intervencions foren els accessos del Park Güell des de la zona forestal per la Casa Trias - recordem la única casa que fou construïda dins el projecte d'urbanització original i encara avui amb ús d'habitatge - coincidint amb la rehabilitació del Mirador del Virolai, rebatejat amb el nom de Mirador de Joan Sales. També s'arranjaren els accessos i camins que connectaven el Park Güell amb Parc del Carmel així com també l'accés al parc des de l'Avda. Coll del Portell a l'alçada de la Plaça A. Moragas - una clariana a la zona superior on també s'hi adequà una zona d'esbarjo infantil i una zona de pícnic - i l'accés des de la zona forestal a l'alçada de l'Escola Montseny al barri del Coll.

Una de les intervencions a l'espai públic pel que fa a l'accessibilitat externa fou la instal·lació de les escales mecàniques de l'avinguda Santuari de Sant Josep de la Muntanya per salvar el desnivell topogràfic entre el Carrer Sant Cugat i Rambla Mercedes; un desnivell del 20% de mitjana que històricament havien estat resoltes només amb unes escales d'obra convencional just davant de la *Kasa de la Muntanya*, un antiga caserna construïda de forma contemporània al Park Güell ocupada des del 1989.

Imatge 21. Escales mecàniques de l'Avda. Santuari de St. Josep de la Muntanya. Maig 2011

Font: Albert Arias

Si bé aquestes escales tenien, es promogueren inicialment sota una lògica comunitària i veïnal per millorar l'accessibilitat del barri i en cap moment foren font de conflicte en els fòrums comunicatius, de debat i participació veïnals, el seu funcionament ràpidament prengué un rol clau en el la configuració del *fòrum híbrid*, això és, de la composició dels elements físics i materials que condicionaven esdeveniments, fluxos i un canvi de les relacions dels elements en joc. La instal·lació d'aquestes escales suposaren una nova via d'accés al parc per vianants, que recordem tenia una entrada directa al final de l'Avinguda Sant Josep de la Muntanya, que facilitava, mecànicament, el salt de desnivell. En paraules de Guillem Espriu, preguntat per Sierra (2010) sobre l'arribada de turistes, afegia "será la más

utilizada cuando entre en servicio la parada de metro en Travessera de Dalt⁴⁸. Així mateix, recordem que l'AVSLG també feia esment a la posada en marxa de les escales mecàniques per motivar el trasllat d'una de les parades del servei de Bus Turístic a fi d'evitar els impactes als edificis residencials, com veurem més endavant.

El Park més enllà del parc

Al llarg dels episodis II i III hem anat dibuixant el mapa d'arguments i posicionaments de les diferents veus presents en els espais comunicatius de participació-debat-discussió. I deixant de banda aquells arguments que tenien a veure amb el propi manteniment del parc i el seu patrimoni i l'arranjament dels seus accessos, detallats en l'apartat anterior, hi havia una sèrie de qüestions invocades pels portaveus en les diferents àgores que tenien a veure amb qüestions que anaven més enllà de les competències de la conservació del parc o dels responsables dels projectes d'espai públic del voltant. Estem parlant de qüestions que es desplacen fora de les 17Ha del Park Güell però *afecten* les activitats del propi parc. Detallarem dues de les qüestions més recurrents: la mobilitat i la inseguretat. Som conscients que estem deixant de banda algunes qüestions presents en la discussió. Segurament la més clara és la qüestió de la fiscalitat, invocada sovint com a instrument per contrarestat l'argument dels recursos del manteniment del parc. No obstant, com ja hem exposat anteriorment, la posada en marxa de la *taxa turística* estava essent debatuda de forma coetània en el marc del Pla Estratègic de Turisme 2015, finalment rebutjada fins que el 2021 la Generalitat creà l'Impost d'Estades en Establiments Turístics per tota Catalunya.

Si hi ha un tema cabdal en la discussió sobre la massificació del Park Güell i en la recomposició material posterior del parc és el de la mobilitat. Parlem de la mobilitat per referir-nos a la gestió infraestructural, territorial i del servei de transport públic, del transport privat així com també dels fluxos de vianants. La qüestió de la mobilitat, igual que el turisme, no es pot abordar de forma discreta doncs el moviment, el creuament, el desbordament i la interconnexió són inherents al fenomen. Així mateix, tampoc hi ha un sol tema o problemàtica sinó diversos i de solució també diversa. Entre moltes demandes, analitzarem aquí aquelles sobre les que es va actuar durant aquest període intermedi: la

⁴⁸ L'estació de metro "Muntanya" estava prevista originalment en el projecte de construcció de Línia 9 del metro a l'encreuament entre Travessera de Dalt i l'Avda. del Santuari de Sant Josep de la Muntanya, als peus de les escales mecàniques. La parada, entre Lesseps i Sanlhey, quedà desplaçada posteriorment al C/ Escorial amb Travessera de Dalt i finalment suprimida del projecte de la línia 9 de metro. Les obres del tram central de la línia 9 es troben aturades des de 2010 per manca de finançament.

parada de busos turístics a Travessera de Dalt, l'aparcament d'autocars a la Carretera del Carmel i la parada de taxis al carrer Olot.

La primera de les problemàtiques estava vinculada a l'existència de la parada de la línia del bus turístic⁴⁹ operat per TMB que comptava amb un total de dos milions d'usuaris el 2010 (Ajuntament de Barcelona, 2017a). La parada del Bus Turístic per accedir al parc, s'ubicava a la Travessera de Dalt banda muntanya, entre el Carrer Larrard i el Carrer Mariano i generava una forta pressió en un tram de carrer amb una densitat residencial molt elevada font de queixes constants per part dels veïns: "A les hores punta, en aquestes voreres es concentren prop de 300 turistes fent cua per agafar el bus [...] Els esglaons de l'entrada del nostre edifici els hi serveixen per descansar, fins i tot entren al portal per refrescar-se. Les papereres de la zona es converteixen en muntanyes de brossa", relatava una veïna (Díaz, 2009b). Al juny l'ajuntament havia denegat que una nova línia operada per Julià operés a la mateixa parada que ho feia el de TMB. La decisió fou instal·lar-la just davant dels jardins del Santuari de Sant Josep Muntanya, preveient que els usuaris d'aquesta línia podrien aprofitar les escales mecàniques que s'inaugurarien mesos després per tal de redistribuir els fluxos d'accés i descongestionar el carrer Larrard.

Una altra de les problemàtiques tenia a veure amb la regulació del trànsit al voltant del parc i en especial, reduir la congestió al carrer Olot. Recordem que el PIAPG en la seva versió inicial, proposava el trasllat dels serveis de bus turístic, taxi i autocars discrecionals a l'aparcament de la Carretera del Carmel, acompanyat de la pacificació del carrer Olot. Si bé aquesta pacificació també quedà en guaret, les obres de transformació de l'aparcament d'autocars a la carretera del Carmel s'inicià al gener de 2010, que inicià els treballs per garantir la seguretat de vianant, adequar els accessos i ordenar l'interior de l'aparcament, regulat des de 2007 amb un preu de 2,5 euros per autocar. Les obres a l'aparcament de la Crta. Del Carmel continuaren evolucionant al llarg de tot el període de la controvèrsia, com veurem més endavant. Així mateix, el trasllat de la parada de taxis quedà pendent durant aquesta primera fase malgrat el regidor Guillem Espriu manifestà en el Consell de Barri de

⁴⁹ Si bé aquesta tesi no és l'espai on exposar els detalls del funcionament del servei de Bus Turístic, val la pena apuntar algunes coses rellevants. En primer lloc val dir que el Bus Turístic operat per Transports Metropolitans de Barcelona (en endavant TMB) es posà en marxa el 1987 com a iniciativa conjunta amb el Consorci Turisme de Barcelona per crear un nou producte del qual TMB en treia beneficis a la seva compta d'explotació i CTdB comercialitzava i gestionava el servei de guiatge, quedant-se un 20% del cànon d'explotació. Anys més tard, el 2014, una companyia privada, Julià, oficialitzà un nou servei després d'uns quants anys operant sense permís de l'ens competent del servei, en aquest cas l'Àrea Metropolitana de Barcelona. Per més informació, veure l'Estratègia de Mobilitat Turística (Ajuntament de Barcelona, 2017a).

la Salut de novembre 2010 que estava del tot convençut de la conveniència del trasllat i que ja havia fet ja la demanda a l'Insitut Metropolità del Taxi i (Manzanera, 2010).

A banda de la mobilitat, un altre de les grans problemàtiques que emergien en els debats i marcs de discussió sobre el futur del Park Güell era la seguretat. Aquesta qüestió, de nou, es desplegava en diversos temes que no estaven previst abordar-se en el marc del PIAPG sinó que requerien d'accions a nivell general. Per una banda, la manca de vigilància dels cossos de seguretat al parc era una de les causes atribuïdes a un suposat augment dels robatoris i carteristes al Park Güell, malgrat no es feren mai públiques les xifres ni l'evolució. La venda ambulante era un dels principals fronts de la demanda vinculada a la seguretat i el control de les activitats del parc. Si bé els músics de carrer i els artesans tenien una presència de dècades al parc, la venda ambulante associada al fenomen del "top manta" – és a dir, la venda massiva i informal de productes fabricats industrialment, la majoria sense permisos de reproducció de les marques dels productes – començà a aparèixer com un problema del Park Güell als mitjans de comunicació a partir de 2008⁵⁰. Val a dir que el fenomen de la venda ambulante no era nova a Barcelona, on tenia una forta presència des dels noranta als principals carrers del centre de la ciutat i el front marítim. El que era novetat era la seva presència al Park Güell, que certament augmentà en nombre i intensitat.

Lluny de voler abordar aquí les causes i els detalls d'un fenomen complex encara avui present arreu del país, el que ens interessa és analitzar l'augment d'aquestes pràctiques en un període temporal relativament curt i evidenciar la interdependència entre el que passa al perímetre parc i el que succeeix més enllà d'aquest. El treball de camp ajudà a construir algunes hipòtesis que cal assumir de forma precària a falta d'un estudi en profunditat. Així, en primer lloc, es constatà que un dels principals arguments de l'augment de la venda ambulante es devia als estralls d'una crisi econòmica que afectà a milers de llocs de treball i obligà a moltes persones – la majoria sense papers - a buscar una alternativa laboral. La venda ambulante suposava un marc informal de treball que no requeria de permisos i que es beneficiava, sens dubte, de l'augment de visitants constant un cop passat el sotrac de 2008-09. El segon dels arguments està vinculat a la forta pressió dels dispositius policials al centre de la ciutat – Les Rambles, Portal de l'Àngel, Plaça Nova, Passeig de Gràcia, front marítim, port olímpic - que feu que molts dels venedors es desplaressin al Park Güell. Una tesi molt plausible per explicar l'augment de la presència de les "estàtues humanes" que veieren

⁵⁰ Algunes notícies s'atrevien a associar el destí final del material decomissat, com el cas d'aquesta nota que parlava de 6.000 productes com "abanicos, pañuelos, cuadros, gafas de sol, juguetes y bongos" destinats a la venda al Park Güell (Europa Press, 2010).

reduïda la seva activitat a la Rambla a partir de l'abril de 2011 amb l'aprovació de la *Normativa Específica de Regulació de l'Activitat d'Estàtua Humana a la Rambla de Barcelona*. El tercer dels arguments que podien explicar l'argument de la venda ambulants era el repartiment territorial dels diferents grups de venedors ambulants, coincidint amb l'origen o nacionalitat.

Al Park Güell rarament hi hagué presència de venedors d'origen subsaharià i hi predominaven, sobretot, els d'origen paquistanès i afgà, que compartien sovint els productes a vendre i s'organitzaven per minimitzar l'activitat policial a través de vigilància i comunicació via mòbil. Si bé aquest repartiment semblava un acord més o menys tàcit, també hi hagué alguns relats a premsa que parlaren obertament de confrontació entre bàndols pel control del territori (Figueredo, 2011). En tot cas, la venda ambulants es convertí en una de les problemàtiques centrals invocades en el debat sobre la regulació a mesura que s'apropaven les eleccions. Tanmateix, malgrat l'augment de la presència policial al parc, les actuacions puntuals, les multes, les detencions i els productes decomissats, la venda ambulants continuava present al parc.

El Park a través de qüestions de fet

Abans d'entrar en el quart episodi, cal fer esment d'un factor clau per seduir, enrolar i imposar la regulació d'accés al Park Güell. En cap moment al llarg de tot el procés de debat, participació i discussió es van fer públics ni es va discutir el contingut dels informes tècnics tant dels documents de planificació com dels aforaments o comptatge de visitants com dels documents de gestió de les despeses, ingressos i inversions del parc⁵¹. Aquesta situació suposà un greuge central en el procés de debat, negociació i litigi fonamental no només pel que fa a la situació de desequilibri pel que fa al coneixement de la realitat o al foment del desencant dels processos de participació, on certament no es movia res sinó també perquè les crítiques possibles dels agents socials només es podien fonamentar en premisses, suposicions i posicionaments ideològics i no en la discussió tècnica de la proposta. Aquesta asimetria en l'accés d'informació que, com hem vist, fou reclamant repetidament per part de la Coordinadora d'Entitats conscients de la seva importància donades experiències

⁵¹ Anys més tard la Llei 19/2014, del 29 de desembre, de transparència, accés a la informació pública i bon govern impulsada per la Generalitat de Catalunya, que va entrar en vigor l'1 de juliol de 2015, va capgirar aquesta situació obligant a totes les administracions i ens regits pel dret públic a compartir, entre altres, els informes i documents encarregats amb diners públics. D'aquesta manera vaig poder tenir accés al contingut dels documents citats anteriorment. L'anàlisi del contingut dels informes es tindran en compte només en tant eren invocats – i per tant tenien un valor performatiu – per part dels portaveus polítics o tècnics en el debat públic.

passades d'altres lluites veïnals. La manca d'un marc regulador tant pel que fa a l'accés a la informació com dels processos de participació – recordem que fins el desembre de 2014 no s'aprovà la llei de transparència i accés a la informació pública – fou absolutament rellevant tant pel que fa al caràcter democratitzador de les propostes com també per consumir algunes de les traduccions-traïcions crítiques pel desenvolupament dels esdeveniments. En aquest sentit, molts dels documents que l'ajuntament feu servir per apuntalar i traduir els interessos aliens no es feren mai públics i només es donaren a conèixer per primera vegada degut a la seva menció i l'ús parcial de la informació en un informe per part de la Síndica de Greuges el 2013 a pocs mesos de consolidar-se el tancament. Segurament el més crític fou el document íntegre del PIAPG elaborat per @BarcelonaMedia, del que només se'n presentà un resum parcial, simplificat i tergiversat. En cap moment es discutí la diagnosi ni les propostes dels dos volums del document, malgrat la seva haver estat clau en respondre les preguntes que sorgiren legítimament durant el procés de discussió.

Una altra informació clau per copsar aquesta asimetria, més enllà dels documents programàtics o de caràcter executiu, fou el comptatge d'aforament al parc. Unes xifres que resultaven font de desconfiança pels agents socials implicats en la discussió però que van resultar inscripcions crucials per cooptar totes les discussions futures sobre la necessitat de regular l'accés. Així, el primer elaborat per l'empresa *Doymo* el 2007, havia comptat les 14.400 visites diàries: els quatre milions de visitants anuals dels quals només mig milió eren residents de Barcelona i la resta, el 85%, eren turistes. Sense tenir cap altra referència d'espais oberts similars però fent comparant-la Sagrada Família, aquesta xifra va tornar-se de cop incontestable pels portaveus polítics i pels mitjans de comunicació, que al reproduïren sense més. En llenguatge *latourià*, es va convertir en una "qüestió de fet" normalitzada i objectivada per part de l'ajuntament amb el beneplàcit dels mitjans que mai van dubtar d'ella. A principis del 2010 s'encarregà un nou treball de comptatge de l'aforament i delimitació de la capacitat de càrrega a l'empresa *Kronos* en el marc del PIAPG. L'informe, que tampoc es va compartir ni discutir públicament, dictaminà que l'aforament del parc era de 25.000 visitants diaris, gairebé doblant els que s'havien enunciat un any abans. Se sobte els 4 milions anuals incontestables mesos enrere es convertiren en 9 milions sense que ningú es preguntés d'on sorgia el canvi de criteri. Simplement es reproduïen als mitjans el contingut de les notes de premsa de l'ajuntament.

L'últim dels documents clau fou el projecte per resoldre les qüestions tecnològiques del PIAPG encarregat a *Indra* i presentat breument el maig de 2010, poc abans d'anunciar que la regulació de l'accés quedava posposada fins a les noves eleccions. D'aquest document es

conegueren alguns detalls rellevants bé per premsa, bé per la transcripció de reunions bilaterals. En tot cas, algunes de les propostes mai executades foren després represes per la posterior posada en marxa de la regulació. La més evident fou la proposta de regular l'accés a través d'un sistema que permetés un accés individual i diferenciat a través "d'un triple nivell d'accés per a veïns, barcelonins i resta de públic" (Balanzà, 2010d). Per primera es proposava una triple diferenciació entre usuaris, esvaint un dels grans dubtes de la proposta inicial de regulació sobre l'accés als veïns, als usuaris dels equipaments al voltant del parc. Però també es posà sobre la taula la solució per diferenciar els residents de la ciutat i la resta de visitants, aprofundint en la bretxa conceptual entre locals i turistes, apuntalada com anirem veient al llarg de la segona fase a través de l'opinió pública i la comunicació institucional.

Episodi IV. Traduccions i traïcions

Res és permanent, excepte el canvi

Heràclit d'Efes

Les eleccions del 22 de maig de 2011 suposaren una fita clau per Barcelona. Convergència i Unió (CiU) guanyà els comicis electorals amb 14 regidors i, a falta d'una alternativa que sumés majoria absoluta, Xavier Trias fou investit alcalde, el primer alcalde no socialista des de la represa de les eleccions democràtiques municipals el 1979. CiU governà en minoria tota la legislatura, buscant acords puntuals en una situació de geometria política variable, si bé els acords majoritaris els feren amb el Partit Popular (PP), que sumà 9 regidors. No ens estendrem aquí en les causes d'aquest canvi però convé apuntar el context de crisi econòmica i social en que estava submergit el país des de 2008; l'esgotament del model de desenvolupament urbà fortament criticat des dels moviments socials de base; així com el desgast social de Jordi Hereu, amb la consulta del Tramvia com a colofó. A banda del context polític municipal, cal fer esment d'un dels esdeveniments socials i comunitaris més importants de la segona dècada del segle XX: l'anomenat *Moviment 15M* o *Els indignats*⁵². Un moviment que catalitzà el malestar de la crisi econòmica, política i social - i que s'inicià arrel de la manifestació organitzada de forma coordinada a les principals ciutats de l'estat espanyol el 15 de maig de 2011 sota la consigna "No volem ser mercaderia a mans de banquers i polítics". Una convocatòria sense una entitat promotora visible, coordinat en xarxa des de nodes no adscrits a partits, que tenia com a leitmotiv la denuncia de les institucions, les polítiques i els processos democràtics. Amb un clar biaix generacional i una forta presència a les xarxes socials, l'esdeveniment va descloure en una acampada improvisada a la Plaça de Catalunya que esdevingué una àgora de debats, un espai generador de noves xarxes i associacions sectorials i territorials, desbordant completament el procés electoral que esdevenia de forma coetània. Després del seu desnonament, passades les eleccions municipals, el 15M es distribuí en assemblees territorials a molts barris de la ciutat, moltes de les qual mutaren en grups de suport mutu, en plataformes temàtiques o en noves assemblees territorials.

Cal apuntar, però que ni els la qüestió turística ni molt menys la controvèrsia del Park Güell foren centrals en la campanya. Com hem esmentat breument a la introducció, el turisme

⁵² Per tal d'aprofundir en el Moviment 15M veure Hugues (2011) o Taibo (2013).

com a preocupació política no ha tingut una lògica progressiva constant; al contrari, és un exemple molt clar de constructe social, majoritàriament mediat a través de l'opinió pública. Així, les dades històriques sobre la percepció dels residents envers el turisme al voltant de la pregunta de si "Barcelona ha arribat al límit de la capacitat per donar servei al Turisme" (Ajuntament de Barcelona, 2020) s'observa com la resposta té un component clarament induït pels debats públics i pels parlaments dels representants polítics. En el gràfic (imatge 22) podem veure clarament com la situació el 2007, amb un resultat molt ajustat, coincideix amb les eleccions municipals on el turisme es posà a l'agenda electoral coincidint amb els impactes a Ciutat Vella i l'Eixample.

Imatge 22. Enquesta de percepció del turisme. Resposta sobre la necessitat d'atraure més turisme.

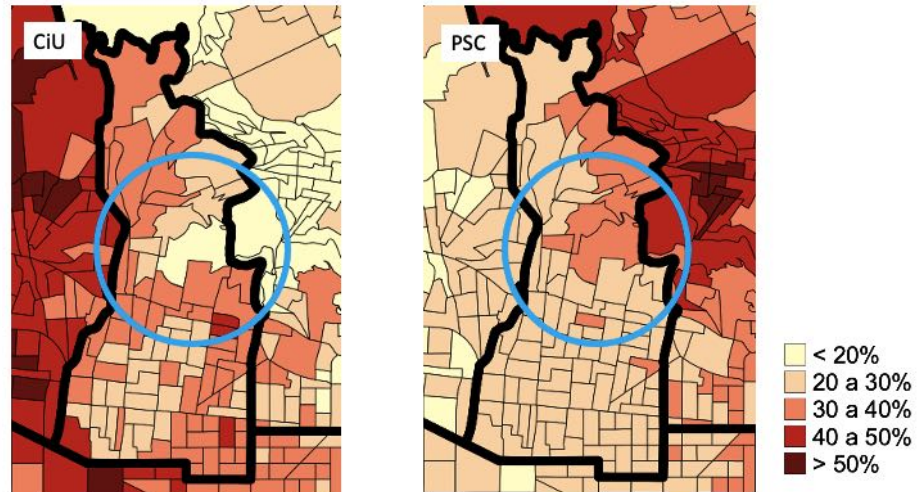
Font: Ajuntament de Barcelona (2020)

Tanmateix, la crisi econòmica de 2008 suposà un fre a les propostes reguladores o compensatòries – amb l'excepció del Pla d'Usos de Ciutat Vella - a favor d'una concepció del turisme com a una de les salvaguardes de l'economia de la ciutat. En les eleccions de 2011, amb un PSC que s'havia alineat públicament amb el sector turístic rebutjant la implantació de la taxa turística, només Iniciativa per Catalunya (ICV) abanderava una posició més crítica, esmenant l'eufòria amb la que es posicionaven la resta dels partits presentant el turisme com una via de sortida a la crisi immobiliària-financera. ICV tragué cinc regidors, els millors resultats de la seva història. ERC tragué 2 regidors.

Pel que fa als resultats electorals del districte, CiU guanyà les eleccions a Gràcia i al barri de La Salut en la seva totalitat. Però si analitzem els resultats electorals de les seccions censals adjacents al Park Güell, els vots es repartiren entre CiU i PSC. CiU guanyà a les seccions de la part central i est del barri de la Salut i Travessera de Gràcia, directament afectades per les

gestions i propostes del Park Güell però també rendes familiars més elevades. Per la seva banda, el PSC esdevingué la força més votada a la zona nord corresponent als barri del Coll i, sobretot, al Carmel i Can Baró, ja al districte d'Horta-Guinardó (veure Imatge 24).

Imatge 23. Resultats de les eleccions municipals de 2011 per seccions censals

Font: Ajuntament de Barcelona (2011a)

Amb tot, no podem atribuir al Park Güell un rol clau ni un condicionant polític determinant. Al contrari, es constata una dinàmica molt similar a la que va experimentar la ciutat. Comparant els vots entre les eleccions de 2007 i 2011 pel barri de la Salut - amb total de vots emesos molt similars - veiem: una lleugera pujada de CiU, que ja era la força més votada el 2007, passant del 31% al 34%; una davallada del PSC, que passà del 22,5% al 18% dels vots; una situació estable pel PP, amb un 13,5% dels vots; un augment molt petit de ICV que passà del 10,3% a l'11%; i una davallada d'ERC, que passà del 10,8% al 7,3%.

Al juliol de 2011 Maite Fandos (CiU) fou nomenada regidora del districte de Gràcia, substituint així a Guillem Espriu (PSC) si bé no tenia experiència al districte i no havia fet cap seguiment del Park Güell. La veu de CiU en temes del Park Güell durant l'anterior legislatura fou la de Carles Agustí com a conseller portaveu de districte i Francina Vila com a regidora adscrita al districte de Gràcia des de l'oposició. Durant el mandat 2011 - 2015 Agustí esdevingué comissionat de Participació i Francina Vila regidora del districte d'Horta-Guinardó.

Abans de procedir amb el fets, val la pena repassar les declaracions de CiU sobre el Park Güell durant l'anterior mandat. Cal recorda que durant l'anterior mandat CiU feu del Park

Güell una batalla política constant amb una aliança força precària amb ERC. Així, el setembre de 2010, en plena precampanya i un cop constatada la manca de consens polític a la proposta de regulació del PIAPG al plenari del districte, CiU publicà unes declaracions de Francina Vila (CiU, 2010)⁵³ on exposava que

“Els problemes del Park Güell, sobretot els que provoquen l’incompliment de l’ordenança de civisme, els ha provocat la inacció i permissivitat del govern municipal durant més de 30 anys. Ara es plantegem unes solucions que no convencen a ningú i que no ataquen els problemes de fons, ni el model de parc que volem. Avui ha quedat demostrat amb la retirada del pla del projecte d’ordenació de les visites i accés al parc [...] S’ha tornat a demostrar la manca de lideratge del Govern Municipal i del seu Alcalde, que ha de retirar les mesures que presenta per no aconseguir el consens necessari. En aquest cas, ni veïnal, ni de la resta de forces polítiques”.

Una crítica a les problemàtiques en la línia de la crítica generalitzada a la suposada permissivitat del govern d’Hereu sobre l’incivisme i la seguretat. En les declaracions no mencionava en cap moment la problemàtica de la massificació turística ni esbossava cap alternativa a la proposta del PIAPG.

En el programa electoral de la candidatura de Xavier Trias per CiU pel que fa al Park Güell, explicitava va que havia “de procurar que els veïns en gaudeixin i ha de posar ordre a l’afluència massiva de visitants que accedeixin al Parc Güell”. I pel que fa a la proposta concreta,

[...]

6. Integram urbanísticament el Parc Güell al barri. Aprofitarem tot el perímetre del parc per als visitants, potenciarem l’entrada al parc per la carretera del Carmel i reforçarem la seguretat i el manteniment de la zona monumental i de la zona obaga. Farem un pla d’usos i manteniment del Parc Güell.

[...]

14.- Reforçarem la línia d’autobús 24 per la seva importància per al barri i l’ús elevat que en fan els turistes.

[...]

16.- Estudiarem el possible trasllat de la parada del Bus Turístic de la travessera de Dalt.

⁵³ La font original d’aquestes declaracions foren extretes de la web www.xaviertrias.cat durant el període de treball de camp. L’adreça ha estat retirada de la xarxa juntament amb tota la informació de l’activitat de l’extinta Convergència i Unió.

[...]"

Així doncs, les propostes electorals del futur govern no es comprometien a una solució concreta per fer front als reptes que proclamava Vila mesos abans. Carles Agustí fou més clar en unes declaracions a la Ràdio Gràcia⁵⁴ el 10 de març de 2010: "Si governa CiU el Park Güell no es tancarà". Tanmateix, en una de les primeres entrevistes a Maite Fandos, al ser preguntada pel Park Güell, la regidora contestà (Balanzà, 2011a):

P: En el mandat passat hi va haver marxa enrere en temes com tan-car el Park Güell. Què farà amb aquesta patata calenta?

R: A Horta ja s'han ampliat les places d'aparcament i a Gràcia liderarem una taula de treball amb veïns, seguretat, mobilitat, parcs i jardins i districtes per abordar l'accés, la venda ambulant i el turisme".

P: Però està a favor o en contra de l'accés regulat?

R: Ho he d'analitzar molt més. És cert que hi ha moltíssims turistes però els ciutadans han de tenir lliure accés. I si els turistes poden aportar-hi algo allà, millor.

P: Una taxa?

R: No, no estic parlant de cap taxa.

S'albirava la desdita i el viratge dels arguments en estadis molt inicials del mandat apuntant quines eren les intencions del nou govern. Definia clarament quines eren les problemàtiques a abordar amb els veïns i aprofundia en la diferenciació entre l'accés dels residents i els dels turistes, posant per primera vegada sobre la taula la possibilitat que els segons poguessin "aportar-hi algo allà". Una opció que, recordem, fou invocada per Imma Mayol a les acaballes del segon mandat i ratificat per Elsa Blasco, regidora adscrita a Gràcia per ICV i Presidenta del Consell Plenari del Districte. Entrevistada una setmana més tard que Fandos (Balanzà, 2011b), a la pregunta sobre el Park Güell respongué que "L'Ajuntament (sic.) ha defensat l'accés lliure per a veïns i l'entrada reservada per a turistes". Blasco apostava per una entrada diferenciada de pagament per als turistes igual que a la Sagrada Família. "Com es pot regular d'una altra manera?" es preguntava Blasco.

⁵⁴ Les declaracions foren reproduïdes a la web de La Tortuga de Gràcia un mitjà digital del districte, avui desaparegut. El document forma part de l'arxiu de la recerca.

Mobilitat, seguretat i manteniment primer. L'accés, després

A la primavera de 2011, en els intersticis del canvi de govern, els veïns de Can Baró iniciaren una sèrie de protestes al voltant de la mobilitat de la carretera del Carmel, que recordem era un dels punts calents del mapa de la controvèrsia. “El que no pot ser és que per fer un quilòmetre triguem gairebé un quart d’hora”, exposava la veu d’un veí que recollia Tedó (2011). El veïnat expressava una doble demanda (Ribas, 2011): acabar amb el col·lapse de trànsit provocat pels autocars discrecionals que es dirigien a l’aparcament de la carretera del Carmel i exigir l’impediment del trànsit quan l’aparcament estigués ple; i denunciar la massificació turística de les línies del servei de TMB d’autobús 24 i 92, que pujaven per la Carretera direcció al Barri del Carmel. Demandes, com hem dit, que s’arrossegaven des de feia anys i que no foren abordades públicament per l’anterior regidora del districte d’Horta-Guinardó, Elsa Blasco (ICV). Aquestes propostes se li sumaven a la dels veïns de la Salut que, poques setmanes abans, havien reclamat el trasllat de la parada de taxis del C/Olot a la Carretera del Carmel i una solució per traslladar també les dues parades de busos turístics a fi de desafectar les voreres amb edificis residencials.

Així, a fi de donar sortida parcial a les demandes veïnals després d’una primera reunió amb el veïnat de Can Baró, Francina Vila va ordenar tres actuacions recollides en la nota de premsa “Noves mesures per millorar la mobilitat a l’entorn del Parc Güell” (sic.) el 8 de juliol de 2011. Aquestes eren: garantir 5 places d’encotxament i desencotxament a l’aparcament de la Carretera del Carmel per evitar la congestió de trànsit a la carretera que provocaven les cues d’autocars; reforçar la presència d’agents de la Guàrdia Urbana per garantir el bon funcionament de l’aparcament; i l’inici dels projectes de pacificació i trànsit d’autocars als carrer Albert Llanes (a Can Baró), que es feia servir de *by-pass*. Aquestes propostes tècniques, més enllà del propi objecte d’intervenció, enviava alguns missatges molt clars: Vila prioritzava les intervencions en un barri que fins aleshores havia quedat al marge de les discussions del Park Güell; proposava solucions fàcilment executables que emanaven directament de les demandes veïnals; actuava en un dels temes clau per cercar la complicitat i el posterior enrolament de les entitats del territori a la proposta de regulació. Tanmateix, com veurem més endavant, la inclusió de les demandes del veïnat de Can Baró en l’equació de la solució tècnica suposà la desactivació de la voluntat històrica del veïnat del barri de la Salut: el trasllat de la parada de bus turístic i de taxis del carrer Olot a la parada del Carmel. El primer es solució, com ja hem comentat, traslladant la parada del bus turístic operat per Julià davant dels Jardins del Santuari de Sant Josep de la Muntanya. El

segon, el tema dels taxis, seguí una deriva erràtica durant mesos fins que el 2013 es prengué la decisió de moure els taxis al carrer Marianao. Una decisió que durà un any i escaig i que feu esclatar una nova veu en el desacord, com veurem més endavant.

El novembre de 2011 el govern anuncià la posada en marxa de les obres d'arranjaments dels camins que duraren fins al gener 2012 i transcorregueren paral·lelament al procés participatiu. Unes millores que foren licitades en el marc del pla d'execucions de l'anterior mandat i que, com hem comentat, permetia un accés més fàcil del trànsit rodat al parc dels vehicles de serveis de manteniment i seguretat. Pel que fa a la seguretat, el nou govern seguia la línia iniciada un any abans per l'anterior govern amb un pla de xoc contra la venda ambulat al parc sense massa èxit, doncs la venda s'havia mantingut i havia generat algunes trifulgues entre alguns bàndols de venedors (Figueredo, 2011). A banda, el nou govern heretà la contractació de un dispositiu mínim de seguretat privada de dues persones per vetllar del parc a les nits davant de la negativa, segons algunes fonts, de la Guàrdia Urbana a patrullar de nit (Balanzà, 2011c).

La gestió de les actuacions tècniques al voltant del parc es començaren a treballar-se en la *Taula de Treball de coordinació interna de l'Ajuntament pel futur del Park Güell* pilotada inicialment per la regidora Maite Fandos (Gràcia) i Francina Vila (Horta-Guinardó) i que aglutinava diverses direccions tècniques de l'ajuntament⁵⁵. Un espai que permetia abordar d'una forma integrada i coordinada l'agenda al voltant del Park Güell i que nodrís i participes en el nou espai de participació ciutadana. Aquest espai de coordinació interna tenia com a un dels principals objectius, segons la nota de premsa de l'Ajuntament de Barcelona (2011d) "l'aprovació d'un Pla Integral pel parc que permeti ordenar els usos del mateix i, així, protegir el seu valor patrimonial i d'espai verd de la ciutat i vetllar per la mobilitat i la qualitat de vida dels veïns de l'entorn".

Com ja hem vist, el nou govern feu un gir només discursiu a l'entrar al consistori que es plasmà també en l'agenda per abordar el nou espai participatiu que es posaria en marxa a finals de setembre. Una nota de Balanzà (2011d3) resumia molt clarament l'estratègia:

⁵⁵ A banda dels dos districtes, la taula originalment estava composta per l'Àrea de Serveis Urbans i Medi Ambient, la direcció de Patrimoni Històric i Artístic, la direcció de Patrimoni, Museus i Arxius i, com a novetat, s'incorporen la direcció de Mobilitat; la direcció de Turisme; la direcció de Serveis de Prevenció; el Comissionat de Participació Ciutadana i la direcció de Comunicació i Atenció Ciutadana. (Ajuntament de Barcelona, 2011c).

Primer mobilitat i manteniment, i després tancament. Aquest serà l'ordre que seguirà una de les negociacions més dures que es preveuen aquesta tardor entre representants institucionals i veïnals a Gràcia i a Barcelona amb l'objectiu de definir el futur del Park Güell. Després de la marxa enrere que va acabar fent l'Ajuntament de Barcelona l'any passat, quan ja feia dos anys que havia presentat un projecte per fer pagar l'accés al recinte d'Antoni Gaudí, el canvi de color polític ha desenterrat la idea de fer canvis al Park Güell, però el nou equip de govern no es vol agafar els dits i per això començarà per les qüestions teòricament més fàcils. (pp. 6)

En aquest sentit, les mateixes filtracions a premsa apuntaven que si bé no estaven pensant en cobrar ni taxa turística ni cap entrada als turistes per entrar al Park Güell només a no ser que "tots els sectors, i sobretot els veïns, s'avinguessin a fer-ho com a compensació d'una forta inversió en l'entorn i sense que això significués un impediment del pas lliure. Districte i Ajuntament seguiran l'estratègia de deixar la decisió en mans de la taula tècnica del Park Güell". L'estratègia era clara: primer es desenrocarien les problemàtiques concretes i més endavant es tractaria la proposta de regulació d'accés si els veïns ho veiessin bé. Carles Agustí, Comissionat de participació, al ser preguntat el 18 d'abril de 2012 per Guillem Espriu (PSC, ex-regidor de Gràcia) a la Comissió de Presidència i Règim Intern per la *Taula de Treball del Park Güell* -el nou espai de participació del que en parlarem en el següent apartat - aquest ratificà clarament l'estratègia contestant que "en el procés participatiu s'ha volgut prioritzar la participació dels veïns dels voltants, sobretot dels districtes de Gràcia i Horta, i tractar, més enllà del problema intern del Park Güell, els possibles problemes generats als seus entorns, sobretot lligats a mobilitat i seguretat".

El que calia resoldre eren els problemes dels veïns més immediats, aquells que s'oposaren fermament al pla de Mayol. I aquests problemes eren mobilitat, seguretat i manteniment. Aquests desplaçaments inherents a la gestió de qualsevol controvèrsia, destil·laven una sort de pràctiques maquiavèliques per resoldre la qüestió fonamental, que era el tancament. Però si en la primera fase el consistori tenia d'escull les dificultats tècniques a la regulació d'accés, la impossibilitat d'arribar a consensos polítics entre els partits i el rebuig frontal de les principals veus veïnals i comercials; en aquesta segona fase el govern incorporà en el taulell públic un nou col·lectiu d'actors que havien quedat en negociacions bilaterals: el sector turístic.

I és que la primera setmana de setembre de 2011, a pocs dies de la posada en marxa del nou espai de participació que havia de reunir veïns i "el sector", es feu pública la voluntat del

ConSORCI Turisme de Barcelona (CTdB) de cobrar entrada al Park Güell per tal d'obtenir els recursos necessaris per garantir la promoció turística (Justicia, 2011). Gaspart, després de lamentar que s'hagués desestimat la taxa turística⁵⁶, feia una proposta clara per abordar l'actuació al Park Güell dient que

“Habría que estudiar la manera de no perjudicar ni a los vecinos que viven allí ni a los que asiduamente van al parque a a pasear; crear una especie de pase gratuito para los residentes de Barcelona. No se trataría solo de cobrar una entrada al turista sinó también de dar servicios: información, visitas guiadas, audioguías... Ahora es un sálvese quien pueda”

El President del seu Consell Executiu, Joan Gaspart, parlava concretament de 15 milions d'euros, que era exactament la quantitat que l'entitat consorciada va invertir el 2009 a través de recursos financers propis i un crèdit de l'Institut Català de Finances. Gaspart fou el gran avalador de l'operació de Spanair, secundada també per l'aleshores president de la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació, Miquel Valls. Una operació que tenia, entre altres, l'objectiu convertir l'aeroport de Barcelona-El Prat en el *hub* de Spanair, esdevenint així competència per l'aeroport de Madrid-Barajas i la companyia estatal Iberia. L'operació fou un fracàs per diversos motius, entre els quals cal sumar que Iberia es va moure ràpidament fusionant Clickair amb Vueling el 2009 i convertint aquesta segona en la principal companyia low-cost en nombre de viatgers nacionals amb seu a Barcelona- El Prat.

La fallida de Spanair el 2012 va deixar un deute total de 86M d'euros. El CTdB hagué de retornar el deute més els interessos i els avals a raó de prop d'un milió d'euros anuals fins el 2019, any que es liquidà finalment l'operació. A aquesta nefasta aventura cal sumar-hi la baixada d'ingressos fruit de la crisi de 2008 així com també les conseqüències del *Real Decreto-ley 13/2010, de 3 de diciembre, de actuaciones en el ámbito fiscal, laboral y liberalizadoras para fomentar la inversión y la creación de empleo* que deixava a voluntat de les empreses la seva afiliació i pagament de quota a les Cambres de Comerç, fins aleshores obligatori. Aquest Decret-llei suposava un cop crític per assegurar la meitat dels ingressos fixos de la Cambra de Comerç de Barcelona com a membre del Consorci de Turisme de Barcelona⁵⁷. Així, la situació crítica que acabem d'exposar ajuda a entendre les declaracions

⁵⁶ Cal recordar que Joan Gaspart ell havia estat un dels pocs defensors de la taxa turística dins del sector hotelier malgrat reclamava que no caigués tota la càrrega fiscal al sector de l'allotjament. Veure Muñoz (2010).

⁵⁷ La posada en marxa impulsat pel govern d'Artur Mas cal entendre-la també en aquesta context de debilitació financera de les cambres de comerç locals, provincials i regionals.

de Joan Gaspart a favor de la regulació de l'accés al Park Güell. Malgrat el CTdB va participar el procés de participació juntament amb associacions veïnals i altres entitats, l'arranjament institucional que acabà gestionant la regulació fou un altre. Finalment fou Barcelona Serveis Municipals (B:SM) qui va acabar responsabilitzar-se de la concreció tècnica i administrativa de la regulació així com de l'explotació econòmica. Una decisió que també caldrà posar en context per entendre els motius de la decisió final. Com a colofó d'aquesta intrahistòria cal dir que el Consorci Turisme de Barcelona aconseguí salvar la situació financera gràcies a la posada en marxa de l'Impost d'Estades d'Establiment Turístic (IETT) a finals de 2012 que permetí, a partir de 2013 i gràcies el caràcter finalista de l'impost, veure incrementat els seus ingressos per transferència de l'Ajuntament de Barcelona compensant amb escrieix l'antiga aportació de la Cambra de Comerç.

Nova partitura, noves harmonies, noves dissonàncies

“Si vols que una negociació fracassi, obre-la a tothom”. Així de clar expressava Ernest Gutiérrez, aleshores secretari de l'AVLSG, després de la primera reunió de la Taula de Treball del Park Güell, el nou espai de participació impulsat pel nou govern (Vila, 2011). El 28 setembre de 2011 es convocà una primera reunió de forma oberta a tot el veïnal, que s'avenia a una nova forma de conduir els processos de participació. Aquesta apertura suposà que, a diferència de l'anterior espai circumscrit només al barri de la Salut, s'obris el procés participatiu als barris de Vallcarca, el Coll, el Carmel i Can Baró, responent a una demanda clara de la Coordinadora. La reunió fou un èxit pel que fa a l'assistència amb més de 50 persones, al contrari del marciment progressiu de l'antiga *Comissió*. Però la reacció per part del consistori, a demanda d'algunes veus veïnals empoderades amb el nou govern, fou clara: calia reduir el número de veus participants. La nota de premsa de la Taula de Treball (Ajuntament de Barcelona, 2011c) ho exposava clarament:

“Durant l'acte, que es va fer a la sala de plens de Gràcia, es va acordar formalitzar una taula de treball més reduïda, a la que s'hi incorporaran 14 representants veïnals i d'entitats - 5 d'Horta-Guinardó i 9 de Gràcia-, i un veí a títol personal, a més de les regidores dels dos districtes i dels tècnics municipals.”

A la Coordinadora se li va atorgar la representació de gran part dels col·lectius i associacions adscrites, escapçant així l'espectre de veus. Una reducció del cor amb el beneplàcit dels portaveus de les associacions veïnals, doncs els asseguraren que cap d'ells es quedaria fora

de les convocatòries posteriors. Just després d'aquest moviment, les entitats impulsores de la Coordinadora, juntament amb la FAVB, van fer públic un *Manifest sobre el Parc Güell* on concretava el seu posicionament en la línia dels seus textos fundacionals dos anys abans. En primer lloc, el text deixava clar que el parc havia de quedar obert per garantir "l'espai de lleure, de pas, de vida social" i el seu possible tancament esdevenia un perill per dotar d'aquesta continuïtat. Seguia reclamant recursos permanents per garantir el seu manteniment com a parc urbà així també fer front als problemes de la massificació a través de la gestió de la mobilitat, incentivant "l'accés amb transport públic i que elimini els actuals problemes de congestió als barris de l'entorn, especialment els autocars de turistes a la carretera del Carmel, i els taxis al carrer d'Olot." El manifest al·legava que estaven "en desacord amb la fixació de tarifes d'entrada al parc" i emplaçava a l'administració a cercar recursos econòmics a través de la taxa turística o reclamant una part dels beneficis a la Fundació Gaudí que, recordem, era propietària de la Casa Museu de Gaudí ubicada a l'interior del parc. L'article seguia reclamant també una gestió cultural i patrimonial adequada, la necessitat de dotar de recursos a la seguretat i el rebuig a les afectacions urbanístiques i possibles desnonaments; i conclouïa amb la següent frase: "La defensa i regulació del Parc Güell ha de fer-se considerant també el seu entorn proper".

Així doncs, ens trobàvem amb una situació complexa pel que fa a les veus dels debats. Per una banda, com acabem de veure, l'harmonització de les veus crítiques amb un discurs molt clar contra el tancament i el possible cobrament d'entrades emparat per la Federació d'Associacions Veïnals de Barcelona. Per altra banda, l'acotació de participants en el nou espai de participació, la *Taula de Treball del Parc Güell*, després de la primera sessió, augurava un acotament de les qüestions en joc, aquelles que s'havien manifestat en públic però també en reunions bilaterals que es mantingueren amb els afectats directes. Després de la primera reunió de la *Taula de Treball*, les convocatòries ja no es feren més públiques així com tampoc les actes resultants de les sessions. Una situació de clausura i tancament suposà una avantatge clara pel govern per desllorigar el nus de la controvèrsia com descriurem a continuació; alhora que suposà també un escenari ombrívol que feu emergir noves desconfiances, aquest cop cap a alguns dels portaveus de les entitats garants de la lluita contra la regulació.

En la segona reunió de la Taula de Treball del Parc Güell duta a terme el 23 de novembre de 2011 es va fer pública per primera vegada la intenció de regular l'accés al Parc Güell. En la reunió, la regidora Maite Fandos va informar que havia encarregat a Hàbitat Urbà un projecte que, a diferència del fallit PIAPG del 2009, no afectaria a tota la zona patrimonial

reconeguda per la UNESCO – les 17 Ha del perímetre del parc - sinó que definiria un nou perímetre, encara per acordar tècnicament ,que permetia “no tancar cap connexió entre barris”. En veu de la mateixa Fandos, calia “protegir el patrimoni, regular el turisme i obtenir ingressos” (Balanzà, 2011e). Un disseny de tancament “menys agressiu” que responia, per una banda, les “reivindicacions que s’han posat sobre la taula per part de dirigents veïnals o usuaris del parc com l’escola Baldiri Reixac o el Club Natació Catalunya, que habitualment utilitzen els camins interns del recinte per accedir a les seves instal·lacions.”. Per altra banda, garantir l’“accés regulat a través de tiquets a la zona monumental, la més visitada pels turistes i a la qual els veïns i tots els residents a Barcelona hi tindran accés gratuït”. Un moviment que reforça de les dinàmiques que hem anat comentant al llarg de la tragèdia, resolent amb un gir clau - la reducció de l'àmbit a regular i la garantia del dret de pas i l'accés gratuït per residents - un procés de traducció múltiple que recordem havia resultat altament conflictiu a finals de l'anterior mandat. Aquests dos punts, encara per concretar tècnicament – no es presentà una solució el juny de 2012 – foren clau per la resolució final. Aquest gir no sorgeix de la creativitat del nou govern sinó que cal entendre'l com una construcció al llarg del darrer any encavalcant mandats. Els analitzem a continuació.

En primer lloc, la definició d'una àrea menor com la que resultà finalment, fou una proposta que es venia cuinant ja des de l'oposició a través de reunions bilaterals entre l'Associació Veïnal de la Salut i els partits de l'oposició⁵⁸. I de fet, en la mateixa nota de Balanzà (2011d), el president de l'AV promulgava clarament “La zona monumental s’ha de controlar” trencant així el consens a l'intern de la Coordinadora, que havia emès al setembre el manifest conjunt firmat també per l'AVLSG. Es confirmava doncs la primera de les traïcions en el sí dels col·lectius que formaven la Coordinadora, la legítima i entesa de la qual quedà tocada després de la desdita d'un dels seus membres fundacionals. López (2011) recollí les declaracions de Salvador Barrau, president de l'AV del Coll i portaveu de la Coordinadora en les que deia es mantenia ferm en el posicionament del manifest: “El problema és que l'ajuntament veu el tancament com la única manera de fer front a la sobreexplotació. Nosaltres, no”. En canvi, Gabriel Picart, president de l'AVLSG al·legava que “És evident que la situació actual és insostenible i que cal un control”. La *Taula de Treball del Park Güell* serví per conèixer els plans del nou govern municipal i per identificar el posicionament de les parts, però en cap cas per discutir possibilitats tècniques-polítiques. De fet, la Taula es convertí en l'espai públic on emergien els pactes bilaterals, les traduccions, que s'havien dut

⁵⁸ Com a sots-president de l'AV de la Salut vaig assistir, atònit, a una reunió amb el grup municipal d'ERC on membres de la Junta traçaven en un mapa la proposta de regulació en tant grans coneixedors dels camins del parc. Això fou als voltants de setembre de 2010, moment en el que vaig decidir dimitir del càrrec.

a terme a l'esfera privada amb els diferents agents desdibuixant així l'objectiu original, que recordem, era el de "construir un consens" al voltant dels problemes del parc. No hi havia cap fòrum de discussió, només debats al voltant de "qüestions de fets" recolzats per documents que no es compartien públicament, acompanyades per actuacions materials sense debat que transformaven el marc de possibilitats materials per abordar de forma disgregada les diferents problemàtiques i greuges particulars. La Coordinadora, en aquest doble procés de traducció-traïció, s'havia esquarterat, quedant fortament debilitada fet que provocà un replegament dels seus portaveus que s'anà evidenciant a mesura que passaven els mesos. El 21 de desembre de 2011 hi hagué la tercera reunió de la Taula de Treball del Park Güell però no s'anuncià cap qüestió vinculada a la regulació, que se suposava que encara estava a l'espera de l'informe d'Hàbitat Urbà. En aquesta tercera reunió es tractà el tema de la mobilitat, presentant una proposta de regulació del trànsit a la zona central del barri de la Salut per solucionar el col·lapse dels taxis al carrer Olot a través d'un sistema de pilones. Tanmateix, un cop més, les propostes parcials enfocades a solucionar problemàtiques *turístiques* acaben rebatent-se per la seva afectació particular i general d'altres agents. I així fou. El col·lectiu del taxi s'hi va oposar dràsticament, doncs obligava a deixar els clients a Travessera de Dalt i fer-los caminar la pujada de Larrard. El col·lectiu escolar s'hi va oposar al no veure clares les afectacions per recollir els infants. I els representants del veïnat present, s'hi van oposar també per les dificultats a cotxes de serveis d'emergència però també d'altres parents o familiars a accedir al costerut barri. No fou fins a l'estiu del 2013, a pocs mesos de la regulació, que es prengué la decisió de traslladar la parada del carrer Olot. Ho explicarem més endavant.

Tornant a l'anàlisi de les propostes de la Taula de Treball, a banda de la proposta de reduir l'àrea a regular permetent així l'ús lliure a la resta del parc, sobretot com a espai de pas, cal apuntar una altra dels posicionaments claus en els que es recolzà la nova proposta: la distinció entre veïns i turistes en el dret per accedir al parc com a palanca per desactivar alguns arguments en contra i, alhora, construir un nou marc polític. Els turistes pagarien per gaudir del parc, els residents tindrien accés lliure. Aquest moviment, de nou, no sorgeix en els pocs mesos de nou govern sinó que era una solució ja venia treballant-se des de 2010 per l'anterior govern, esquivant així la sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea que impedia diferenciar residència i nacionalitat. Però a banda de l'enginyeria jurídica, que descriurem seguidament, hi havia quelcom vinculat a la construcció social d'aquesta diferenciació: la defensa dels privilegis dels *locals* no deixava de ser el reconeixement d'un nou subjecte a qui atorgar-li responsabilitats, d'una nova alteritat: els turistes. L'augment de visitants constant i la consegüent percepció de les externalitats per part de la població

més afectada començà a fer-se evident també als escrits a la premsa local del districte. Així, la presència de turistes al Park Güell i durant les festes de Gràcia era un tema recurrent en escrits de periodistes i columnistes que clamaven contra la *turistificació* barrejant els greuges de la vivència pròpia i l'apel·lació nostàlgica del passat. Com a mostra, un fragment de Pere Martí Colom, que fou més tard cap de premsa del President Carles Puigdemont i Director de Comunicació de *Junts*, en un text duríssim publicat al juny de 2011 a l'*Independent* de Gràcia (Martí i Colom, 2011):

“A la Travessera de Dalt està a punt d'obrir el primer establiment d'entrepanes d'una cadena de *fast food*. Allà on hi havia un forn regentat per gent del barri, a la cantonada amb el carrer Larrad, al costat del CAP, hi haurà un *Subway*. Just al davant de la parada dels autobusos turístics, on desenes de turistes col·lapsen la vorera pendent de remodelació des de fa segles. Els del fast food es faran d'or. Els del barri, ens fotrem. Aviat no podrem passar per la microvorera saturada d'italians, francesos o anglesos. [...] No tinc res contra les cadenes de menjar ràpid, però si que em sap greu la degradació d'un espai del barri, el que va de la Travessera fins al Park Güell. Entre botigues de toreros i samarretes del Barça —algunes falses—, els visitants no veuen la vila, veuen uns carrers que aviat semblaran les Rambles de Barcelona, patrimoni dels turistes, enyorança de barcelonins forçosament obligats a refugiar-se en altres espais de la ciutat.”

Una mostra prou eloqüent per evidenciar un mecanisme discursiu que es recolzava en una dicotomia del subjectes – locals vs. turistes, veïnes vs. visitants –que prenia força de forma en el discurs dels representants polítics però també en altres veus mediàtiques o representants de moviments veïnals. Una construcció social basada, per una banda, en premisses representacionals vinculades a la suposada usurpació de la identitat del lloc, de la perversió de l'ànima del territori, del paisatge i la cultura *local*. Però per altra banda, cal posar assenyalar el caràcter no-representacional d'aquestes crítiques: el turista ocupava espai, modificava els comerços tradicionals, col·lapsava les línies regulars d'autobusos; en definitiva, estava guanyant la partida en l'eterna negociació de l'espai urbà convertint-lo en un lloc hegemònicament turístic. Però aquesta construcció de l'alteritat a través del discurs tenia unes afectacions clares també en la pràctica quotidiana del parc: reforçava l'alienació dels residents vers el parc, que deixaven de sentir-lo com un espai de reproducció social que se sumava a la ja comentada desprogramació deliberada d'activitats comunitàries i col·lectives al parc en pro de la seva conservació patrimonial. L'article que em van publicar a l'*Independent* de Gràcia al novembre de 2011 titulat “Quatre motius per no tancar el Park Güell” culminava amb un clam en el desert: “Potser la pregunta no hauria de ser com regular l'entrada dels turistes sinó com aprofitar-ne el potencial per la ciutadania.” (Arias-Sans,

2011). Amb tot, la construcció de la figura del turista com un boc expiatori de caràcter col·lectiu i la insistència en la diferenciació entre locals-foranis a través del discurs i els documents institucionals fou clarament un fet diferencial i un punt clau per la desactivació del caràcter *públic* de la controvèrsia. La preservació dels suposats drets dels veïns com a objectiu polític suposà la domesticació de gran part de l'opinió pública que, lluny de veure-ho com un impediment, es prengué com un privilegi social i, a l'hora, una font de solució al problema del finançament per la conservació del parc: s'accedia col·lectivament a regular l'accés al Park Güell en tant que ells tinguessin l'accés lliure i es feia pagar als turistes per assegurar-ne la seva conservació. Els mateixos documents de l'ajuntament insistien en el caràcter diferenciat "turístic" de l'accés al anunciar els treballs d'adequació dels entorns al 2013 o parlaven del "horari turístic" per referir-se a les hores que finalment es decidí regular l'accés. Tanmateix, encara quedaven veus i cossos disposats a alimentar el desacord.

Imatge 24. Cartell de les obres d'adequació dels entorns del parc. Agost 2013.

Font: elaboració pròpia

Com hem dit a l'inici de l'episodi, el juny de 2011, com a resposta al desnonament de l'acampada de Plaça Catalunya, es constituïren assemblees als diferents barris per seguir amb la pulsó, les accions i els debats iniciats el 15M. L'Assemblea Muntanya, convocada setmanalment els dijous a les 19h a la plaça Salvador Allende, aglutinava les persones *indignades* dels barris del nord de Gràcia: el Coll, la Salut, Vallcarca-Penitents. Si bé aquesta assemblea inicialment continuà discutint els temes de caràcter més generals al voltant de la crisi de la representació política i la situació de crisi econòmica, ràpidament hi hagué una pulsó per dedicar els esforços en vetllar pels problemes del territori. En el cas de

l'Assemblea Muntanya es creà la *Comissió del Park Güell* que treballà inicialment de forma conjunta amb la Coordinadora. No obstant això, davant la progressiva desintegració de la Coordinadora i el replegament de les veus que la conformaven, la *Comissió* assumí el lideratge col·lectiu contra la regulació. Un lideratge que, però, no es concretava amb una estructura jeràrquica sinó que presentava una forma distribuïda, en xarxa, assembleària i sense portaveus. Una forma de funcionar, com hem dit, heretada del moviment 15M però que dificultava clarament la participació en els espais institucionals de participació.

La *Comissió* organitzà tres actes reivindicatius contra la proposta de tancament i regulació del parc en els mesos següents. El primer acte, encara conjuntament amb la Coordinadora, fou la "Jornada de Reflexió convocada" el diumenge 11 de novembre 2021 que serví per donar a conèixer les intencions del govern a una renovada audiència local no vinculada majoritàriament a les associacions veïnals existents. Una jornada que anà acompanyada d'una sortida de camp i una exposició de fotografies del Park Güell a local de l'AV del Coll.

Imatge 25. Cartells dels actes organitzats per la Comissió del Park Güell

Font: arxiu propi

El segon dels esdeveniments fou el "Carnestoltes indignat al Park Güell". Un acte festiu i reivindicatiu impulsat des de la Comissió del Park Güell però amb la participació d'entitats com l'AV del Coll i el Carmel i també la secció sindical de la CGT de Parcs i Jardins. Un Carnestoltes que esdevingué en plena plaça de la Natura del Parc Güell i que, malgrat no comptà amb una assistència desafortunada de participants, aconseguí agrupar més d'un

centenars de persones. Enloc d'un text solemne, el Carnestoltes tenia com a manifest un garrotin.

Garrotin del Park Güell

Si la ciutat la privatitzen, Per respirar ens faran pagar, Si els polítics no ens escolten, Aquest model l'hem de canviar.	Guirilona estàs podrida, Gafapastis i policia, Robeu els músics els instruments, No es compra a qui no es ven.
A garrotin, A garrotan, Visca, Visca el Park Güell lliure i popular.	Diuen que Barcelona és bona, Això si la bossa sona, Hotel Vela i Collserola, Malparits no teniu vergonya.
I nosaltres no sabíem Que un park ha de rendir, 2 milions no semblen gaire, Que els pagui el Museu Gaudí.	Murs a Ceuta i a Melilla, I Murs a Jerusalem, I ara ens fan una tanca, Ja tenim mur al Park Güell.
Quatre persones que eren vint, Què en penseu Parcs i Jardins? Potser ens l'estan colant Amb la degradació del Park.	Imma Mayol, Maite Fandós, Com podeu conciliar el son, Ni tarifes ni controls Resistirem no tenim por.
Alcalde quan et jubilis, No tindràs on passejar I si queda un casal d'avis Seràs l'home més odiat.	A garrotin, A garrotan, Visca, Visca el Park Güell lliure i popular.

El tercer i darrer acte organitzat per la *Comissió* fou una Xerrada-Taula Rodona de títol "Park Güell. Pèrdua i reconquesta d'un espai públic" el 20 d'abril de 2012, un moment molt avançat en el transcurs de la controvèrsia en el que ja es coneixen els detalls de la regulació. A la taula rodona hi participaren l'antropòleg Manuel Delgado, que sorprengué l'audiència al·legant que el parc ja estava perdut i que el que calia era concentrar-hi el turisme perquè aquest no s'escampés pels barris contigus; Andrés Martínez, del Col·lectiu Raons Públiques, experts en processos participatius de caràcter urbanístic; i jo mateix, que hi participava en nom de la Trama Urbana, un col·lectiu de geògrafs i sociòlegs que havíem organitzat un

taller participatiu per elaborar un document de propostes alternatives al tancament el 17 de gener de 2012⁵⁹. Després d'aquest tercer acte es començà a evidenciar la manca d'operativitat de l'Assemblea Muntanya a l'hora de donar respostes ràpides i àgils per tal de fer front a l'amenaça cada cop més clara de tancament i regulació del parc. Fruit de tot plegat, el juliol de 2012, es presentà la *Plataforma Defensem el Park Güell* com a nou col·lectiu que heretà gran part de l'agenda original d'una Coordinadora que aleshores es trobava ja desmembrada; l'acció col·lectiva i la lògica de funcionament en xarxa del 15M i el discurs crític contra les polítiques urbanes neoliberals de Barcelona.

⁵⁹ El 17 de gener de 2012, conjuntament amb els meus col·legues de la Trama Urbana, vam llançar una convocatòria a la Bodega La Riera per tal de generar un espai de participació que permetés construir, compartir i alliberar, una agenda no institucional de propostes. La Trama Urbana vam exercir d'*advocates*, de facilitadors del procés, ajudant a estructurar el marc de la primera agenda, acompanyant les més de 40 persones que hi van participar i elaborant un document sistematitzant els resultats però també obrint un espai wiki que permetés, a qui volgués, deixant rastre per traçar els canvis, ampliar, nodrir, modificar i esmenar els resultats. Un procés de codi obert el resultat del qual fou assumit posteriorment per la Plataforma Defensem el Park Güell. Per més informació, veure l'entrada al weblog de La Trama Urbana explicant el procés i el resultat: <https://latramaurbana.wordpress.com/2012/02/09/el-futur-del-parc-guell-iii-debat-participatiu-i-document-col%2%b7lectiu-de-propostes/>

Episodi V. La resolució

*Els esdeveniments prendran el seu curs, no convé enfadar-se amb ells;
El més feliç serà qui sàviament els converteixi en la seva millor opció.*

Eurípides

Recapitem. El nou govern va fer pública al novembre de 2011 la intenció triple de regular l'accés a la part central del parc, permetre el trànsit de pas entre els barris i equipaments, i establir un sistema de pagament als visitants de la qual els residents n'estarien exempts. Les intervencions de millora a la Carretera del Carmel resultaren parcialment efectives i les negociacions pel trasllat de la parada de taxis d'Olot seguia el seu curs a l'ombra dels espais de participació a través de la plèiade d'actors disseminats pels barris. Mentrestant, seguien els articles advertint de l'augment de la venda ambulants al parc (Balanzà, 2012) i els articles que convertien el turisme en la font principal dels mals de la ciutat i del parc en particular.

Durant els primers mesos de 2012 es constatà la desmembrada de la Coordinadora arran de la desdita de l'AV de la Salut a la qual la seguiren els silencis d'alguns portaveus que havien estat clau. Davant d'aquesta situació la *Comissió* de l'Assemblea Muntanya del 15M guanyà força com a espai vertebrador dels posicionaments en contra, coordinant alguns actes. En paral·lel, davant de la manca de deliberació de les propostes en el marc la *Taula de Treball*, decidí muntar un esdeveniment obert per construir, compartir i alliberar una agenda no institucional de propostes concretes per mantenir el parc lliure i gratuït. La convocatòria fou el 17 de gener a la Bodega La Riera a través de la xarxa de l'Assemblea Muntanya i hi assistiren més de 40 persones. Al llarg de 3 hores, després d'una presentació breu de l'estat de la qüestió, es crearen diversos grups de treball facilitats pels meus col·legues de la Trama Urbana, molts dels quals ja en tenien experiència, a través d'una adaptació de la metodologia del *World Café*⁶⁰. Els grups de treballs s'estructuraven en quatre reptes la definició dels quals es posava en qüestió i era obert a esmenes:

A. Reduir l'impacte de les visites turístiques al parc i a l'entorn.

⁶⁰ El *World Café* és un mètode de participació molt estès en processos de facilitació en el que hi ha diverses taules amb temàtiques diferents, un responsable fix per cada taula, i una audiència o participants que roten de manera ordenada de forma que el resultat de cada taula és fruit del conjunt de l'univers alhora que permet esmenar i enriquir aportacions prèvies. Per més informació: <http://www.theworldcafe.com/>

- A.1. Millora de la gestió dels fluxos dels turistes. Pla d'accés i mobilitat
- A.2. Diversificació de la imatge de promoció turística de Barcelona al món
- A.3. Promoció de guies turístiques alternatives
- A.4. Treball estratègic de comunicació diferenciat per tipologia dels turistes
- A.5. Estudi específic de casos similars

B. Assolir una major viabilitat econòmica

- B1. Creació d'una entitat gestora específica del Parc Güell
- B.2. Retorn dels ingressos de les activitats econòmiques directes o indirectes
- B3. Cerca de fonts alternatives d'ingressos

C. Millorar la qualitat del parc

- C1. Inversió major d'acord amb les repercussions de l'espai
- C2. Introducció de la permacultura en el manteniment del parc
- C3. Regulació de les activitats informals al parc, formalitzant-ne les que puguin oferir un valor afegit al parc.

D. Fomentar la reconquesta ciutadana del parc

- D1. Foment del parc com a via peatonal de comunicació entre barris
- D2. Foment dels usos socials comunitaris, públics i col·lectius
- D3. Elaboració d'un pla de mobilitat i d'usos quotidians de la població local del parc
- D4. Projectes de gestió compartida amb les entitats de l'entorn
- D5. Instal·lació i localització de més serveis d'esbarjo no dedicats al turisme
- D6. Foment del parc com a espai educatiu

Per cadascun dels reptes sorgiren una sèrie de propostes, algunes de les quals s'identificaren com a controvertides, font de debat-conflicte. El resultat del procés fou un document anomenat "El Futur del Parc Güell. Propostes col·lectives per mantenir el parc públic i gratuït" que sistematitzà els resultats de la sessió alhora que es va obrir un espai virtual a mode de *wiki* que permetia - deixant rastre per traçar els canvis - ampliar, nodrir, modificar i esmenar els resultats⁶¹.

⁶¹ Per conèixer més a fons el procés, es pot consultar l'entrada al weblog de La Trama Urbana: <https://latramaurbana.wordpress.com/2012/02/09/el-futur-del-parc-guell-iii-debat-participatiu-i-document-col%2%b7lectiu-de-propostes/>

Font: arxiu propi

Aquest procés contra hegemònic resultà una espècie de *Nèmesi metodològica* respecte la Taula institucional donat el seu caràcter obert, transparent i integrador. Però més enllà de contestar les pràctiques participatives del consistori, aquest esdeveniment tenia un triple objectiu: 1) oferir un espai obert de caràcter generatiu, constructiu i que permetés la deliberació de les idees i les propostes. 2) construir una agenda viable, un horitzó que desactivés l'argument de "no hi ha alternatives"; 3) recomposar el col·lectiu contra el tancament o regulació. Val a dir que, mesos més tard, els resultats de la sessió foren assumits per la *Plataforma Defensem el Park Güell* com a agenda de propostes pròpia.

Disgregacions i dissidències

Calgué esperar mig any, fins el 30 de maig de 2012, per una nova convocatòria a pota tancada de la *Taula de Treball* en la que es concretaren alguns detalls a través del document elaborat per Habitat Urbà que ja s'havia filtrat anteriorment (Balanzà, 2012a). A la trobada es presentà una proposta més concreta sobre la delimitació de l'àrea regulada així com un nou sistema de "control suau" de l'accés previst mitjançant cintes i cintes i personal basats. I poca cosa més perquè, en realitat, el que estava succeint era un doble moviment de cerca d'una solució tècnica definitiva i, alhora, una maniobra disgregadora dels fòrums i els acords a través d'un diàleg multilateral estanc amb els diferents portaveus i agents interessats. Reunions dels diferents equips tècnics i polítics amb els responsables de les entitats educatives, culturals, esportives i també veïnals, com ho relata Balanzà (2012b) al colar-se

en una reunió on l'aleshores arquitecte en cap, Vicente Guallart, explicava el juny de 2012 el projecte a diferents entitats veïnals. L'editorial de l'Independent de Gràcia de la mateixa setmana celebrava que s'estigués arribant a un acord per resoldre la proposta del Park Güell amb les entitats veïnals, unes declaracions que van obligar a la FAVB (2012) a desmentir aquest acord amb un comunicat on es remetia al Manifest de setembre de 2011 on mostrava "la seva oposició al cobrament d'una entrada que considerem que acabarà trencant el caràcter de parc públic" i que la proposta de cobrar entrada no resolvia "tots els problemes d'aglomeració que genera l'allau de turistes al propi parc i als barris veïns". Tanmateix, per primer cop, la FAVB parlava obertament de la proposta concreta i exposava: "estem disposats a treballar per trobar una solució als problemes del parc, que exigeixen considerar tant una regulació intel·ligent dels fluxos com una resposta a la resta de problemes que sempre hem plantejat, però considerem que imposar d'entrada el pagament, és començar la casa per la teulada". En un article matisat d'Albert Recio (2012) firmat com a membre de la junta de la FAVB, afirmava al juny de 2012 que

"És fàcil posar-se d'acord en la necessitat de regular aquest flux excessiu pel bé dels barris i del propi parc. Els desacords estan en la forma de dur a terme aquesta regulació. La proposta municipal passa per cobrar una entrada a la zona monumental del parc. Es una forma de racionar per la butxaca. De fet suposa convertir el Parc en un espai per turistes, com ja ha passat al Parc del Laberint on aquesta mesura fa temps que s'aplica."

Hi havia el reconeixement dels efectes de la massificació turística però també un rebuig frontal al pagament i al tancament/regulació com a mecanisme de solució donat els dubtes que encara estaven sense resoldre, com la discriminació entre turistes i residents. I conclouïa dient calia "una regulació efectiva que eviti les aglomeracions i resolgui els fluxos, una política complexa que inclogui informació, regulacions puntuals, polítiques de transport". Reclamava, com el manifest, una gestió *intel·ligent* que resultà ser una esclatxa con el govern hi posà el tascó per desenvolupar els seus plans.

Així, a partir de maig de 2012 s'anaren filtrant a premsa algunes informacions en comptagotes que contribuïen a fer més soroll que a esclarir la situació pública, com fou l'anunci de la troballa de la forma jurídica de permetre la discriminació d'accés entre residents i visitants en tres nivells – Barcelona, resta de Catalunya i Turistes- o el preu de cobrament l'entrada i els beneficis anuals de l'explotació (Balanzà, 2012c). Cap de les dues

informacions acabaren essent certes. El govern continuava buscant la solució tècnica però ara ja ho feia sota el supòsit d'un consens que no existia però que era reproduït per Maite Fandos en una entrevista al juliol de 2012 (Balanzà, 2012d):

“Primer vull dir que hem aconseguit posar d'acord a una majoria per tancar la part monumental. Tothom pensa que cal regular l'accés i amb una solució de cintes que pot tirar-se enrere si no funciona. I si regulem l'accés, aprofitem perquè el turista pagui. Aquest estiu mirarem el volum de gent que entra i la regulació dels autocars.”

Maite Fandos sabia que els acords a porta tancada amb els portaveus i agents interessats estava molt avançat pel que feia als detalls de la regulació i intentava col·locar el missatge que el tancament era no només indubtable sinó desitjable. El que calia era trobar una proposta tècnica adequada i factible. I en mig d'aquesta situació tenebrosa de disgregacions i globus sonda, es confirmà allò que algunes persones més actives venien advertint: l'Associació de Veïns del Coll, el president de la qual havia liderat la Coordinadora d'Entitats per lluitar contra el tancament, estava virant el discurs. Una nota de Sierra (2012) descrivint la Taula de Treball del 30 de maig de 2012 narrava així les posicions de les parts:

“Hay entidades, como la asociación de vecinos del Coll, que aceptarían el cobro de entrada a turistas. Otras, como la asociación de vecinos del Carmel, mantienen que la entrada ha de ser gratuita para todos los visitantes, aun limitando el acceso.”

La desfeta de la Coordinadora era vox populi. El discurs de la FAVB i de l'AV Carmel no era prou contundent contra el tancament. La pulsó del 15M anà perdent pistonada i alguns dels membres actius de la *Comissió* decidiren recomposar l'espai a favor d'una plataforma amb un objectiu molt clar i concret: mantenir el Park Güell com un espai públic, gratuït i de lliure pas per qualsevol persona i per sempre. La Plataforma Defensem el Park Güell nasqué el 17 de juliol de 2012 a través del reassemblatge de part de l'herència que encara es mantenia ferma al postulat, i ho feia amb una imatge pròpia, desvinculada ja del paraigües del 15M però mantenint formes assembleàries de presa de decisions així com la distribució de la veu col·lectiva a través de la pàgina web pròpia i dels dos comptes a les xarxes socials de *Twitter* i *Facebook*. Aquesta forma de funcionar esquivava els conflictes d'interessos i la seva rendició en pro del projecte col·lectiu que van caure algunes de les entitats de la Coordinadora. Però ahora afeblia l'embat encarnat als espais de participació ja que va tenir moltes dificultats per ser reconeguda com a subjecte polític de ple dret i molt sovint es

menystingué com a veu difosa o acusada directament de ser l'instrument de les entitats que hi participaven, com el partit polític de la Candidatura d'Unió Popular (CUP). La Plataforma no només va suposar l'emergència d'una nova veu contraria al tancament/regulació, organitzada, coneixedora del conflicte, amb nous altaveus més enllà del barri i els espais de participació. Era també un cos difós amb qui era impossible negociar de forma separada cap de les solucions per enrolar-la als interessos del govern tal i com seguia fent amb la resta d'entitats. Aquesta fou clarament una de les avantatges de la plataforma i, clarament, també una de les més grans debilitats: el trencament de la presència encarnada desactivava o dificultava la presència als mitjans així com l'aliança amb xarxes més institucionalitzades com les de la FAVB, els partits al govern, els grans sindicats, donades les reticències de molta gent que hi participava.

El Manifest de la Plataforma⁶² responia al context i les propostes provisionals del moment, destil·lant una maduració dels arguments, apuntant tots els problemes derivats de la proposta de tancament i criticant alhora els processos participatius on es prenen les decisions. El text fundacional reforçava alguns punts clau que havien quedat en un segon pla fins aleshores en les exposicions. En primer lloc, la Plataforma feia una defensa del parc com a espai públic d'ús comunitari i contra la conversió del parc en un espai destinat a la visita regulada. Ho feia exposant els possibles efectes del tancament, criticant doncs no només la decisió de regulació criteris de protecció patrimonials i, recordem, també recaptatoris sinó que es criticava la solució tècnica al·legant que el "tancament de la zona monumental no suposaria l'alliberament de la resta del parc per als usos comunitaris, al contrari, augmentaria encara més la pressió de visitants a les zones no tancades i als carrers adjacents al parc, amb les conseqüents molèsties que es podrien ocasionar al veïnat i als transeünts". Regular el parc per reforçar el seu caràcter patrimonial repercutiria de forma negativa als usos comunitaris que el mateix govern deia defensar. Al contrari, la regulació d'accés, encara que parcial, seria una estocada final per mantenir i reconquerir l'ús del parc com a espai públic de caràcter comunitari sinó que tampoc facilitaria l'ús de connector dels barris i equipaments al mantenir la resta del parc obert a les visites. En segon lloc, la Plataforma apuntava la font dels conflictes en la política d'atracció de turistes "alienes a la gestió i conservació del parc com a espai públic comunitari" i reclamava "un plantejament més complex i global dels problemes de massificació del parc ja que aquests no es

⁶² Es pot accedir al Manifest i a tota la informació publicada per la PDPG al bloc: <http://defensemparkguell.wordpress.com/manifest> (accedit per darrera vegada al maig de 2021)

solucionarien actuant en els límits del propi parc.”. Una visió que alçava la mirada i, per primera vegada, apuntava en els desplaçaments més enllà de la mirada miop al parc i dels barris afectats, als problemes de mobilitat o seguretat. La massificació del parc tenia com a origen tot el dispositiu de la màquina de creixement turístic: infraestructures, allotjaments, serveis, governança, gestió pública mercantilitzada... la situació del parc era un efecte de la manera de fer les coses en els últims anys a la ciutat. I les solucions eren un pedaç. En tercer lloc, la Plataforma reclamava obertament l'accés universal per tothom sense discriminar. Això és, també dels turistes, sense distinció ni penyores. La Plataforma tenia clar que recolzar-se en la diferenciació entre resident i turista era afavorir el marc d'opinió que s'estava convertint en hegemònic en el que el turista era un client que havia de contribuir amb el pagament de l'entrada a través de la seva visita. Recordem que aleshores encara no s'havia posat sobre la taula la que fou una solució definitiva per discriminar veïns i turistes i, de fet, fou un dels temes a través dels quals la Plataforma va lliurar una batalla dialèctica més important: els veïns de Barcelona i, sobretot, de la resta de Catalunya i Espanya seran tractats com a qualsevol altre visitant. I en últim lloc, com ja hem apuntat, la Plataforma, hereva del 15M, posà èmfasi en la crítica del procés de participació reclamant transparència i un procés democràtic. Reclamava “transparència en els comptes i les dades estadístiques que promouen el tancament” així com també un “procés de presa de decisions i de debat [...] totalment públic i democràtic, sense límits de participació, fet que no succeeix ara mateix amb l'actual *Taula de treball*”.

Com ja hem dit, la Plataforma es feu seves les propostes sorgides arrel del procés de gener 2012 facilitat per la Trama Urbana, convertint-la en l'agenda alternativa al govern sota la premissa de la no regulació. També va renovar l'adhesió de gran part de les entitats que ja havien mostrat el descord el 2009 – excepte les AV impulsores, òbviament - però a més se li sumaren ara seccions sindicals, partits polítics, assemblees de la xarxa que emergia de la territorialització del 15M i altres Associacions Veïnals com la de la Vila de Gràcia. El treball actiu a les xarxes servia d'amplificador i ajudava a rebatre els postulats del govern sota les premisses i arguments derivats del manifest. Així mateix, la Plataforma utilitzava tot tipus de fonts públiques disponibles per rebatre els arguments del govern. Així, per exemple, a l'octubre de 2012, en una comissió sectorial de govern, van fer-se públics els resultats d'un nou comptatge d'accés al Park Güell realitzat per encàrrec de B:SM durant la tercera setmana de juliol. Un nou càlcul de l'aforament apuntava a un increment de visitants fins els 25.000 diaris, fet que suposava un total de nou milions de visitants anuals - extrapolant les xifres de juliol – dels quals un 97,6% eren turistes (Cortés Vidal, 2012). Aquesta xifra, que

volia reforçar les qüestions de fet sense poder ser escrutades metodològicament, fou rebatuda públicament per la Plataforma amb una altra xifra que havia publicat el propi Ajuntament de Barcelona (2013a) a través de l'Enquesta de Percepció del Turisme: el 45,1% dels residents de Barcelona havien visitat el Park Güell al llarg del 2011, en contra del discurs generalitzat i reproduït als mitjans per alimentar l'opinió pública, sostingut també pel govern, de que la gent de Barcelona havien deixat d'anar al parc. El mateix passava amb els discursos que intentaven mobilitzar la veu dels turistes al·legant que l'experiència no era satisfactòria però la Plataforma feia esment als rànquings de les webs de comentaris i valoracions via *crowdsourcing* on el Park Güell estava en les primeres posicions en la satisfacció.

Amb tot, la Plataforma va consolidar-se en molt poc temps com el principal col·lectiu contra la regulació, enrolant veus i entitats, denunciant i rebatent arguments i mobilitzant veus contra el tancament al carrer i a les xarxes. El 27 d'octubre va fer el primer acte públic desplegant una gran pancarta al parc i llegint un manifest davant d'alguns mitjans convocats que se'n feren ressò, obrint així una sèrie de convocatòries als carrers que s'allargaren fins i a la darrera concentració un dia després de consumir-se el tancament, un any més tard, el 26 d'octubre de 2013.

La Plataforma va participar, després d'haver-ho de reclamar insistentment, en les següents trobades de la Taula de Treball i sovint ho acompanyà de protestes a la porta del districte per fer visible el seu posicionament contra la decisió del govern i el suposat consens veïnal. Així mateix, la Plataforma estava ben connectada amb la xarxa de moviments socials i entitats crítiques del districte i col·laborava també amb altres causes d'altres indrets de Barcelona. Així, des de la seva creació, la Plataforma es feu visible a les festes populars – tant les del nord com les de la Vila – desplegant cartells i pancartes connectada també amb part de les entitats de la cultura populars, ateneus, etc.

Font: <http://graciaviva.wordpress.com>

Així mateix, des de la Plataforma es va promoure al llarg del 2012 i 2013 algunes accions a xarxes com la d'obrir una petició a la plataforma change.org el 20 de febrer de 2013 que assolí les 50.000 firmes digitals un mes després. Un moviment que superà en escreix les expectatives però que, malgrat alguna menció als mitjans, no tingué cap reacció en el sí del govern ni l'oposició⁶³. També promogué la producció d'un documental anomenat "El Dret a Gaudí(r)"⁶⁴ que fou presentat durant les festes de Gràcia el 20 l'agost de 2013 en un acte amb centenar de persones a la plaça del Raspall. A través de diferents testimonis que participaven a la plataforma o que hi simpatitzaven, com fou el cas d'Itziar González, s'exposava el cas, tant la voluntat del govern així com també els motius per oposar-s'hi ampliant, enriquint i també apuntalant l'argumentari de la pròpia plataforma. Un procés creatiu sense precedents que ajudava a construir un discurs contra-hegemònic, un nou objecte que viatjava de barri en barri exposant el cas, generant debats i posant la qüestió turística a l'agenda de molts agents socials i veïnals, fent-ho però de forma múltiple i plural, esmenant les dicotomies i exposant les complexitats de les solucions i de la lluita.

⁶³ Veure els resultats i els comentaris aquí: <https://www.change.org/p/xaviertrias-alcaldede-barcelona-volem-un-park-g%C3%BCell-obert-i-gratis-per-a-totes>

⁶⁴ El documental "El Dret a Gaudí(r)" fou una iniciativa d'Helena Martínez, aleshores estudiant de postgrau, elaborat per la productora independent Cronovan Studios. Per finançar el documental, es va obrir una campanya de *crowdfunding* a "Goteo.org" que no va resultar reeixida. La Plataforma en paral·lel muntà una "Cafeta" (18/01/13) i donava difusió per animar al cofinançament. El documental es pot visualitzar a Youtube i Vimeo i té una pàgina web pròpia <https://eldretagaudir.wordpress.com/>

Imatge 28. Diverses concentracions, actes i manifestacions durant la primavera i l'estiu de 2013

Font: arxiu personal

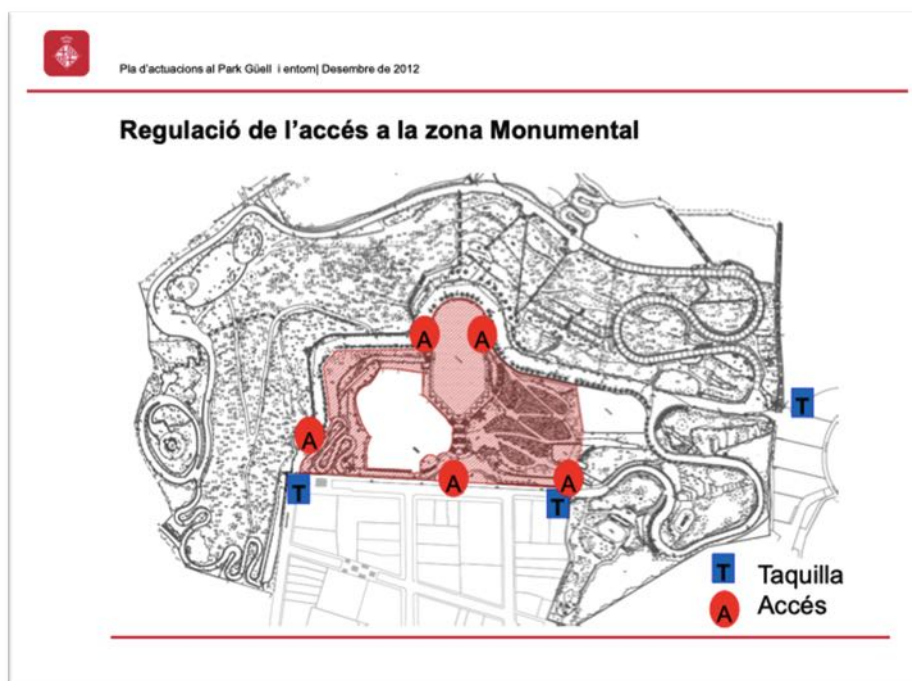
Malauradament, malgrat tots aquest esforços, la decisió de regular la part central del parc no només estava decidida políticament sinó que ja s'havien iniciat els tràmits administratius per dur a terme les obres d'infraestructures necessàries per preparar el tancament. Fins i tot abans de presentar formalment la proposta públicament el desembre de 2012.

La proposta renovada

A la Comissió de Cultura del 17 d'octubre de 2012 la regidora Maite Fandos va anunciar que el tancament es produiria l'any 2013 i que encara havien de trobar la fórmula jurídica concreta per discriminar turistes i residents. L'oposició en bloc demanava més celeritat però que en cap cas es dubtava de la decisió. Fou en aquesta mateixa comissió on Fandos va presentar les noves dades d'aforament elaborades per encàrrec de B:SM - 25.000 visitants diaris, nou milions anuals, amb només el 2,4% de residents de Barcelona – que tornaren a quedar planxades de forma irrefutable als mitjans de comunicació, que la donaren per bona.

No fou fins el 3 de desembre de 2012, mig any més tard de la darrera convocatòria, que el govern convocà la Taula de Treball del Park Güell per presentar la que seria la nova sota el títol *Pla d'Actuacions al Park Güell i al seu entorn, en endavant PAPG+E* (Ajuntament de Barcelona, 2012). Després d'un breu repàs de la seva història simplificada i tergiversada, la tercera pàgina es feia ressò del suposat augment de visitants, que doblava el número des de 2007 fins els 9 milions de 2012. El document seguia amb una sentència que tenia clarament un caràcter merament performatiu. En negreta, el document deia “El Park pràcticament ha deixat d'utilitzar-se com a tal, lluny de ser un espai de calma i tranquil·litat per als veïns és punt d'atracció cultural, monumental i turístic de primera magnitud”. A més, el Park i el seu entorn patia els impactes de les “Activitats no regulades”, “comportaments incívics” afegint alguns casos de vandalisme que suposaven “la degradació directa d'un patrimoni arquitectònic i natural únic al món”. I a banda, es feia palès de la pressió que suposava els visitants per l'entorn, els problemes de mobilitat associats i “els problemes de convivència amb els veïns afectats”. El pla, doncs, es feia ressò dels “greus problemes” que comportava la situació i, com a tal, el pla de regulació de la zona solucionaria “els diferents conflictes generats per la massificació a la que està subjecta”. Els desplaçaments de la qüestió patrimonial anunciats més amunt es feien, doncs, evidents.

Imatge 29. Captura de la pàgina 10 del PAPG+E Desembre 2012, amb el mapa d'accessos i taquilles

Font: Ajuntament de Barcelona (2012)

Per tal d'aconseguir-ho, el pla contemplava diverses actuacions. La primera, la regulació de l'accés a l'anomenada "Zona Monumental". Un perímetre sense cap fonament científic que delimitava una àrea que suposava el 8% de la superfície del parc l'accés del qual estaria regulat per cintes i personal de control per cadascun dels punts d'entrada. Aquesta àrea només permetria l'accés de 800 "visitants turístics" (sic.) a l'hora que entrarien després d'adquirir una entrada a un web específic, als caixers automàtics ubicats a les parades de metro d'accés al Park Güell i a les tres taquilles que s'ubicarien al perímetre d'aquesta zona. Els veïns dels barris adjacents així com la comunitat educativa de l'Escola Baldiri i Reixach podrien accedir i circular lliurement quan volguessin a través d'un carnet unipersonal. A banda, es creava un Club – sense donar més detalls – en els qual "qualsevol persona" podria passar a formar-hi part i, transcorregut set dies després de la seva petició, podria retirar una entrada gratuïta per accedir a la "Zona monumental". Els visitants a través del "club" disposarien d'un total de 100 entrades a l'hora, que se sumarien a les 800 dels "turistes". Es concretava així la proposta avançada al maig 2012.

La segona bateria d'actuacions tenia a veure amb la mobilitat. El document explicitava la pretensió "d'endregar i distribuir els fluxos d'accés al Park per tal de reduir l'impacte negatiu sobre l'entorn" i per fer-ho, desenvolupaven i concretaven aquelles actuacions que ja estaven obertes i en procés de treball mesos abans: es regularia l'aparcament d'autocars a la Carretera del Carmel amb un sistema de pre-reserva, impedint que accedissin autocars si l'aparcament estava ple; es duria a terme el "trasllat i ampliació de places de taxis" del carrer Olot sense especificar on s'ubicarien; es separarien les dues parades de bus turístic, enviant una d'elles davant del Santuari de Sant Josep de la Muntanya; i es duria a terme un "pla de senyalització i creació d'itineraris de vianants des dels principals punts de transport públic per accedir al Park i a les àrees de comerç de l'entorn". Aquest moviment d'ampliació de l'àmbit d'actuació resultà absolutament fonamental en el marc de la resolució de la controvèrsia com analitzarem en l'apartat final d'aquest cinquè episodi, permetent desllorigar alguns dels conflictes enquistats des de 2008 i obrint nous processos de cooptació i control dels posicionaments. A la pàgina final del document recopilava els objectius del PAPG+E 2012, segons figurava a la darrera pàgina del document eren:

- Fer del Park Güell un espai verd per als veïns destinat a l'esplai i l'oci. Un espai de barri per a la relació social que s'ha de mantenir i potenciar com a espai neuràlgic per a la vida i convivència dels barris adjacents.

- La protecció i conservació d'una zona declarada Patrimoni Mundial d'alt nivell d'interès arquitectònic, cultural i natural.
- La millora de l'experiència dels turistes que visiten l'espai regulat.
- Reduir l'impacte que la mobilitat turística té en els veïns de la zona.
- Millora de la gestió d'un espai públic de ciutat, reinvertint els beneficis de l'activitat turística en el territori.

El discurs del nou pla presentava algunes diferències respecte el 2009. En primer lloc, es feia èmfasi en la preservació i la importància de la vida quotidiana i la garantia de l'ús del barri com a espai connector. I ho feia en un exercici discursiu que diferenciava clarament l'ús quotidià del parc, del seu valor patrimonial i del seu interès turístic fins el punt de ser irreconciliables. A través del discurs es purificaven unes esferes que a la pràctica es trobaven en un espai múltiple. Un espai i una coexistència que era precisament aquella reclamada per la Plataforma. El govern, en canvi, aprofundia en aquesta diferenciació que, alhora, era beneficiosa tant pels veïns com per l'experiència turística. Alhora, la mercantilització de l'accés al parc a través del cobrament d'entrades permetria desenvolupar un model de gestió empresarial que revertiria directament als territoris, malgrat en cap moment s'explicitava la forma.

Imatge 30. Cartells elaborats per la PDPG per advertir de la proposta d'accés al Park Güell, Abril 2013

Font: Plataforma Defensem el Park Güell

Davant d'aquesta nova proposta, les reaccions no es feren esperar. La Plataforma ratificava públicament a través d'un post el posicionament en contra de qualsevol cobrament,

regulació, impediment d'accedir lliurament al parc i alertava, posant el tascó en les poques esclertes que quedaven, que arrel de la sentència del TJUE no era possible distingir entre els ciutadans de Barcelona i els turistes de la UE i que, per tant, tot ciutadà europeu podia entrar-hi gratuïtament prèvia inscripció al registre de forma presencial a les Oficines d'Atenció Ciutadana. Amb això, la Plataforma intentà contrarestar el suposat privilegi dels residents contra els turistes i feu una acció comunicativa apuntant el greuge que suposava pels ciutadans ja no només de Barcelona sinó de la resta del districte de Gràcia i Horta-Guinardó. A mode de guerrilla contra-informativa, va dissenyar uns cartells simulant informació oficial de l'ajuntament que van fer circular per les xarxes i també es penjaven al carrer i als equipaments. L'objectiu era buscar recolzament més enllà dels barris del parc i per això era clau que el debat transcendís a tota la ciutat i d'aquí la presència a xarxes, als carrers i al debat públic, tal i com ja he comentat anteriorment.

El 25 de gener de 2013 la FAVB va tornar a emetre un comunicat⁶⁵ firmat conjuntament per les AV del Carmel, Coll-Vallcarca i Can Baró, actualitzant el seu posicionament. En el nou comunicat s'apuntava la manca d'un procés de participació "real" així com també clamava la manca de rigor de les dades emprades per prendre decisions, exigint que es compartissin els documents tècnics. A més, titllava la solució del cobrament d'entrades com una "proposta recaptatòria" més que una proposta de regulació de fluxos. A més, exposava que la solució que suposava "una discriminació i un cost insuportable per a bona part dels ciutadans de Barcelona, en funció de la seva proximitat al parc" i seguia dient que "sembla[va] més feta per evitar la resposta del barris propers que no pas per racionalitzar l'ús del parc. Si aquesta lògica es va aplicant paulatinament ens portaria a una dinàmica en què els veïns i veïnes de barris més llunyans de parcs emblemàtics haurien de pagar per visitar els parcs". Aixecant la mirada del parc i dels barris, per primer cop la FAVB parlava del risc que la regulació assentés un precedent a la resta de la ciutat, un argument que ressonava des de feia mesos en el debat i que apel·lava a altres lluites dels moviments veïnals com era el cas de la Marina de Luxe del Port Vell o Montjuïc, espais que foren també privatitzats o regulats. Tanmateix, el comunicat mencionava l'omissió del nou pla respecte els problemes de mobilitat quan, en realitat, era un dels dos eixos i destil·lava un cert desconeixement dels canvis de la nova proposta respecte la de 2009. Així mateix, apel·lava, de nou, a trobar una altra solució al problema de la massificació, centrant-ho quan deia que

⁶⁵ El comunicat ha desaparegut a la web de la FAVB però va ser reproduït íntegrament a la web de la PDPG, que es congratulava de l'acció públicament: <https://defensemparkguell.wordpress.com/2013/01/25/comunicat-de-la-favb-sobre-el-parc-guell/>

“Considerem que cal analitzar altres mecanismes diferents després de fer un bon anàlisi dels fluxos”.

Abans de seguir amb el relat dels successos, convé fer un breu apunt a mode de estàsım per apuntar un dels mecanismes discursius del govern i l’oposició per condicionar els debats i l’opinió pública: l’ús de la UNESCO com a escut protector on emparar-se per prendre les decisions de protecció del patrimoni. La UNESCO era invocada però mai va tenir veu pública en el conflicte a excepció d’unes minses declaracions als mitjans de la delegació catalana el desembre de 2011 oposant-se al cobrament d’entrades i a la delimitació de la “zona monumental” (Tedó, 2011). No hi ha cap registre enlloc de cap informe, declaració, dictamen o advertiment ni de la delegació espanyola o catalana de la UNESCO ni de l’oficina espanyola d’ICOMOS (*International Council on Monuments and Sites*) i no figura ni consta que hagi figurat mai entre els espais protegits en risc. Els esments a UNESCO eren sempre en nom dels portaveus polítics i tècnics de l’ajuntament, convertint la marca en una espasa de Dàmocles, en un objecte sense veu però carregat de legitimitat de la qual ningú en podia dubtar perquè tampoc s’hi podia accedir. En realitat, qui realment tenia les competències per permetre l’actuació en el Park Güell en tant que espai catalogat com a Bé Cultural d’Interès Nacional (BCIN) era la Comissió de Patrimoni de la Generalitat de Catalunya. Si bé la Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat mai es pronuncià públicament sobre la proposta de regulació, va donar llum verda al projecte executiu d’intervenció el gener de 2013. Amb aquesta aprovació, l’ajuntament es va comprometre a dur a terme un Pla Director.

Amb tot, la protecció patrimonial ha sempre l’excusa que avalava la regulació d’accés des de 2007 però, tal i com hem vist al llarg de la tragèdia, en cap moment hi hagué cap deixadesa de funcions per part del consistori, que anà invertint de forma permanent en la seva conservació al llarg del segle XXI. I en aquest sentit, l’exposició més clara de la necessitat de regulació fou la que dictà l’empresa Kronos en l’estudi del càlcul de l’aforament i la capacitat de càrrega on, en la seva exposició, desplaçava de constantment la qüestió patrimonial. Tal i com recull l’informe de la Síndica de Greuges (2013), l’informe alertava que

“L’assistència massiva de turistes provoca l’aparició d’activitats inadequades per a un espai protegit, de venda ambulat, músics, artistes de diverses índoles, contaminació visual i sonora, que dificulten la correcta conservació i contemplació del patrimoni.”

Uns dictàmens que es podrien fer de qualsevol dels espais urbans oberts dels llocs Patrimoni de la Humanitat dels quals no s'hi intervé de la mateixa manera com es fa a espais naturals o enclavaments tancats com monuments. Val a dir que el Museu d'Història de Barcelona - en endavant, MUHBA - tampoc interferien en la qüestió patrimonial, si més no públicament. El MUHBA incorporà la Casa del Guarda el maig de 2010 com a node de la xarxa d'espais museístics on hi instal·là una exposició sobre el orígens del Park Güell i el context social, econòmic i cultural des de finals del segle XIX als inicis del XX. El MUHBA, des d'una posició gens central, contribuí a nodrir un relat historicista rigorós i ric del parc i fou l'encarregat de farcir la informació als diferents canals oficials a partir de la regulació d'accés el 2013.

Nou arranjamnt institucional i acceleració

A mitjans de 2012 el govern va promoure la derivació a l'empresa pública Barcelona Serveis Municipal de la gestió de tot el projecte de regulació, això és, de la planificació i gestió executiva del projecte però també de l'explotació posterior de les entrades. Una decisió que vingué motivada per diversos motius que convé apuntar per entendre també alguns dels constrenyiments i condicionants de la solució final. Per una banda, les fonts internes consultades arrel de la decisió parlaven d'un moviment amb lògica racional doncs B:SM havia anat concentrant la gestió d'altres equipaments d'oci i lleure com el Parc d'Atraccions de Tibidabo, el Zoològic de Barcelona o la gestió de la Zona Fòrum i el Parc de Montjuïc. Aquest model de gestió a través de B:M fou instaurat al llarg del mandat de Jordi Hereu (2007-2011) i fou seguit en els següents mandats. De fet, B:SM nasqué originalment com una empresa pública dedicada a gestionar els aparcaments municipals, les taxes d'aparcament i el servei de grua però el model de gestió municipal mercantilitzat, amb les avantatges pel que fa a la flexibilitat de licitació i contractació de personal, la simplificació dels processos administratius, la capacitat de gestió financera autònoma i, també, la manca de deliberació i transparència en la gestió executiva; feu que B:SM hagi guanyant pes al llarg dels anys. En el marc del Park Güell, cal advertir que inicialment a B:SM se li feu l'encàrrec d'ordenar i taxar l'aparcament d'autocars de la Carretera del Carmel a finals del 2011. No fou, com hem dit, fins a mitjans de 2012 que es decidí delegar la responsabilitat a B:SM, un moviment que tingué altres agències i derivades, ampliant el ventall d'hipòtesis per entendre la decisió. La primera hipòtesi i segurament la que té més pes, és la de la decisió racional més convenient per l'interès general i les finances públiques: els beneficis revertirien a una

empresa 100% municipal sota la tutela política de l'ajuntament via la presidència i consell d'administració de B:SM. Però cal entendre també que Sonia Recassens, Tinenta d'Alcaldia d'Economia, Empresa i Ocupació, era allora responsable de la política municipal de turisme i presidenta de B:SM. Així, cal afegir a l'equació, si més no com a factor de ponderació, la reticència de Recassens per permetre al Consorci Turisme de Barcelona la gestió privada del parc, empoderant i dotant d'autonomia un consorci que Recassens que no governava i que impulsava accions al marge de les demandes del govern municipal.

Però encara hi ha alguna hipòtesi més per entendre els motius pels quals B:SM acabà gestionant un parc Patrimoni Mundial de la Humanitat i que tenen a veure amb un altre tipus de patrimoni: els aparcaments subterranis de titularitat municipal. I és que el govern municipal, amb Xavier Trias al capdavant, va fer una de les operacions econòmic-financeres més controvertides del mandat: la posada en marxa d'una empresa mixta (60% privat i 40% B:SM) encarregada de la gestió directa de 26 aparcaments municipals a 25 anys vista "Aquesta és la roda de premsa més important del mandat. Porto dos anys esperant poder fer-la" declarà el mateix Trias. L'alcalde anunciava un "canvi de model" en el que la col·laboració públic-privada generaria 100 milions d'euros per construir 1.000 pisos d'HPO (Márquez, 2013). Comptes fàcils per guanyar-se a l'opinió pública i un allau de crítiques del PSC i ICV a l'oposició titllant l'operació de privatitzadora. Dels 26 aparcaments municipals a gestionar, 15 eren de gestió directa via B:SM i els altres 11 eren concessions administratives d'explotació pendents d'exhaurir-se en els propers anys, 10 del quals eren gestionats per SABA⁶⁶. Barcelona d'Aparcaments Municipals, S.A. (BAMSA en endavant) fou creada el 2104 amb la titularitat del 60% de SABA, que guanyà el concurs amb molta polèmica, i el 40% de B:SM, que perdé actius i ingressos. BAMSA no generà els primers beneficis, uns de 270.000 euros, fins el 2016 (Zanón, 2017). Els 100 milions per construir 1.000 habitatges protegits foren impossibles de traçar i els comptes es diluïren en les partides d'inversió dels pressupostos municipals, dels patronats i consorcis diversos. El que sí que quedava tocat de forma clara era el compte d'explotació de B:SM pel 2014 i és aquí on cal encaixar una peça més a l'argumentari per entendre per què B:SM s'encarregà de

⁶⁶ SABA (Sociedad Anónima de Aparcamientos de Barcelona) fou la primera companyia privada en guanyar les concessions administratives per construir i explotar aparcaments al subsòl públic de la ciutat el 1966. Al llarg del segle XX es constituí com una de les empreses més importants del sector de l'aparcament a Espanya, Europa i Xile. Actualment està participada en un 99,5% per CriteriaCaixa (CaixaBank). SABA guanyà també el concurs per l'explotació dels aparcaments de l'aeroport del Prat-BCN i les estacions d'Adif. SABA ha jugat un rol clau en el decurs de la política municipal essent, per exemple, accionista original de l'extinta empresa mixta de regeneració urbana de Ciutat Vella creada el 1999, Procivesa, amb un 3% de la participació accionarial.

l'exploració del Park Güell, que generà un ingrés net de més de deu milions d'euros per la societat municipal a partir de 2014, ajudant a compensar així la pèrdua d'ingressos de més de deu milions en la gestió d'aparcaments subterranis tal i com figuren els comptes entre 2011 i 2015⁶⁷ (Barcelona Serveis Municipals, 2012, 2016).

L'encàrrec formal de B:SM per la gestió del Park Güell es formalitzà el 13 de febrer de 2013 per decret de la Comissió de Govern. En el document de la comissió s'establien tots els detalls: el preu de l'entrada del parc, el nombre de visites per hora permeses, les inversions previstes per B:SM, el calendari, així com també el cànon que rebria l'Ajuntament en funció del número d'entrades venudes (Ajuntament de Barcelona, 2013e). Però el més determinant per entendre l'acceleració dels treballs per materialitzar l'accés fou, sens dubte, el concurs pel projecte executiu de les intervencions de la regulació que licità B:SM conjuntament amb l'Ajuntament de Barcelona durant la tardor de 2012, mig any abans del decret de gestió i explotació del Park Güell. El concurs l'acabà guanyant el projecte de l'empresa *PCG Arquitectura e ingeniería*, que va veure la llum al febrer de 2013 degut a la obligatorietat de garantir un període d'exposició pública que emanava de l'article 235.2 del Decret 2/2003 de la Llei Municipal i de règim local de Catalunya.

Per seguir l'exposició sobre el nou arranjament institucional, cal destacar també el rol que guanyà una altra societat municipal, Barcelona de Gestión Urbanística SA, en endavant BAGURSA⁶⁸. Aquesta empresa, que depenia políticament de la Gerència d'Habitat Urbà, fou l'entitat responsable de coordinar les diferents àrees de l'ajuntament implicades en el nou escenari de la gestió pública del Park Güell més enllà de l'explotació mercantil, però també de mantenir les relacions amb els agents externs. L'assignació i gestió dels recursos derivats del cànon d'explotació - prop de dos milions anuals - van resultar un facilitador d'acords i un mecanisme que acabà essent determinant per redirigir les actuacions i planificar les inversions públiques a l'entorn del parc, ampliant així també les possibilitats d'enrolament dels actors del territori als plans del govern, com s'ha anat coneixent al llarg dels anys

⁶⁷ Els comptes de Barcelona Serveis Municipals, en l'apartat ingressos, apunten a una disminució de deu milions entre 2011 (32,8M) i 2015 (22,2M), any en el que ja entrà en vigor el funcionament de B:SM. Així mateix, cal tenir en compte que els comptes de la unitat d'explotació del Park Güell no es fan públics i, per tant, l'estimació dels prop de 11 milions són diferents dels pressupostos. Tanmateix, són xifres molt properes als comptes que vaig poder analitzar quan treballava a l'ajuntament anys més tard.

⁶⁸ Creada durant el mandat de Xavier Trias, BAGURSA concentrà les empreses municipals i mixtes de promoció urbanística i gestió urbanística - Procivesa, Pronoba, 22@, Proeixample, entre altres. BAGURSA, actualment integrada a l'Institut Municipal d'Urbanisme, fou també una altra empresa per agilitzar tràmits i dur a terme la coordinació de projectes urbanístics, en especial d'aquells de regeneració i rehabilitació de sectors urbanístics.

posterior al tancament. Unes pràctiques i unes decisions que es prenen de forma disgregada i bilateral entre les parts i que lluny de cap discussió participativa col·lectiva.

Cal apuntar aquí que el *Pla d'Actuacions del Park Güell i entorns* presentat el desembre de 2012 en el marc de la *Taula de Treball* s'elaborà en paral·lel al concurs concretava la solució definitiva de la regulació. Aquest encavalcament ajuda a entendre les crítiques de gran part dels agents socials al voltant del procés de participació, al·legant que no es prenia cap decisió ni hi havia cap procés de construcció col·lectiva de la proposta; però alhora permet entendre també l'acceleració dels esdeveniments per arribar a temps als calendaris previstos políticament.

El 3 d'abril de 2013 es va aprovar per Comissió de Govern el "Projecte d'actuacions per a la regulació dels accessos a l'eix central del Park Güell". Aquesta aprovació emparava tots els procediments que estaven ja en marxa i que permeteren iniciar les intervencions a la via pública així com els procediments per posar en marxa el sistema d'entrades a través de la coordinació executiva entre B:SM i BAGURSA-Hàbitat Urbà. A partir d'aleshores, la maquinària administrativa es posà en marxa sota l'empara jurídica. El destí del parc era inexorable.

Al maig de 2013 s'iniciaren les obres a l'espai públic. Amb un pressupost total de 2,2 milions d'euros, després d'un concurs que també s'encavalcà entre decrets i aprovacions, s'inicià la instal·lació de les tres taquilles de venda d'entrades – a l'accés de la Carretera del Carmel, al carrer Olot i a l'avinguda de Sant Josep de la Muntanya -, l'adequació dels punts de control d'accés, la construcció de vestidors per al personal, instal·lació d'antenes, fibra òptica i megafonia, adequació del desnivell a Sant Josep de la Muntanya, rehabilitació de la caseta dels jardineros per ubicar-hi les oficines de control, instal·lació d'una caseta com a magatzem de jardineria i urbanització del c/Olot des del c/Marianao fins a la porta del parc, on s'hi havia d'ubicar una taquilla que finalment s'ubicà a l'interior del parc. B:SM licità també els serveis de seguretat i dels serveis auxiliars d'informació al parc – circa 1,3M d'euros que guanyà l'empresa BarnaPortersSL – així com també la licitació de la posada en marxa del sistema de venda d'entrades i el manteniment del sistema informàtic, entre altres.

Alhora, BAGURSA havia intensificat les tasques de coordinació, tal i com reflectien documents de treball i les diferents notes de premsa⁶⁹. Així s'iniciaren les actuacions relacionades amb la mobilitat de forma conjunta entre la Direcció de Mobilitat, els districtes de Gràcia i Horta-Guinardó i B:SM; es treballava treballant també per l'exhauriment de les concessions el 2014 dels diferents a l'interior del parc que fins aleshores estaven en mans de Parcs i Jardins – els dos bars i la llibreria -; s'estava activant la web i la campanya de comunicació amb Institut Municipal d'Informàtica així com amb la Direcció de Comunicació i Atenció a la Ciutadania); s'estava treballant amb un projecte cultural en col·laboració amb l'Institut de Cultura de Barcelona i el MUHBA, es perfilaven qüestions jurídiques al voltant de la protecció de dades tant pels carnets d'accés, entre altres. Així mateix, des de BAGURSA es mantenien trobades i reunions amb agents externs com Tour Operadors o gestors de mobilitat turística per donar-los a conèixer els canvis previstos a l'octubre 2013 per tal que poguessin adaptar les accions comercials; entre altres.

⁶⁹ Hi ha dos documents que deixen al descobert gran part de les tasques que estaven duent a terme B:SM i BAGURSA El primer fou el document "Parc Güell i entorns. Pla d'Actuacions. Gener de 2013" (Ajuntament de Barcelona, 2013b) i el segon, el document "Park Güell. Un museu obert. Inici de la regulació d'accés de la zona monumental en horari turístic. Juliol 2013" (Ajuntament de Barcelona, 2013b). Ambdós es troben al que es troben al Registre Obert de l'Ajuntament de Barcelona <http://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/>

Èxode. Trenos pel Park Güell

*Des dels pins del Parc Güell es respiraria la brisa marina,
i al carrer Bonavista es podrien comprar cucurutxos de cargols de mar*

Sebastià Jovani

El parc es va tancar finalment el 25 d'octubre de 2013 tal i com havia estat previst mesos abans. No hi hagué cap deus ex-machina, cap canvi de guió sobtat. Es va consolidar el *Fatum* que inicià molts temps abans i que en els darrers anys s'havia accelerat. Totes les instal·lacions estigueren finalitzades a temps. Les taquilles color coure brillaven lluent i el personal estava ja uniformat i al lloc puntual. Els cotxets de camp de golf elèctrics traguaven guardes de seguretat i personal del parc. Ja s'havien tramès les targetes unipersonals als veïns dels barris contigus i a la comunitat educativa de l'entorn per poder entrar lliurament. També havia vist el la llum "Gaudir+BCN", el nom que definitivament tingué el registre ciutadà presencial que permetia poder reservar una entrada sense haver de pagar els 8 euros. Les primeres cues, les primeres rectificacions, les primeres veus esporàdiques queixant-se que allò no s'assemblava al que havien promès. La venda ambulants simplement s'havia traslladat als viaductes laterals, al camí de les palmeres i als carrers adjacents al parc. L'augment de presència policial i de cossos de seguretat privada no pogueren posar-hi fre. Alguns veïns irrompien al parc intentant passejar el gos o creuar-lo per anar a un altre barri. Molts turistes no s'havien assabentat de la regulació, malgrat els cartells que inundaven la ciutat alertant que veuries un "Park Güell com no l'havies vist mai"; i s'aglomeraven a la porta principal alçant les càmeres per fer una foto sense pagar l'entrada. Per molt que volguessin, no havien pogut comprar l'entrada a les màquines expenedores del metro de Lesseps o Vallcarca perquè algú, molt enfadat amb la idea, les havia trencat o espatllat. Les compraven a les taquilles però havien de deambular dues o tres hores per la resta del parc doncs la "zona monumental" estava ja tota reservada. Una turista pregunta "on està la platja?" assenyalant-me un cartell amb una infografia del parc aïllada per un fons blau que podria evocar, amb una mica d'imaginació i poc sentit de l'orientació, el blau mar. Als carrers del barri seguia la processó de visitants mentre les parets del barri hi havia consignes contra la regulació: "Defensem l'espai públic"; "B:SM lladres! Ajuntament còmplices"; "Prou privatitzacions!"; "No a l'elitització". Els taxis seguien aturat als carrers i les voreres del barri esperant a trobar un lloc a la nova parada que, tot i tenir més places, seguia col·lapsada.

Imatge 31. El Park Güell i entorns el 25 d'octubre 2013

Font: elaboració pròpia

Després de l'aprovació definitiva del Pla d'actuacions el maig de 2013 hi hagué una darrera trobada de la *Taula de Treball* el 25 de setembre de 2013 on saltà pels aires el suposat consens construït a través de les *reunions disgregadores* dutes a terme en els mesos previs. En aquestes reunions foren espais de traducció, de cooptació i acords més enllà de la regulació d'accés al parc⁷⁰. Tanmateix,, durant la reunió tornaren a aparèixer dissonàncies fruit d'un descontent generalitzat provocat, en part, per l'esclariment de detalls i dubtes que encara cuejaven o s'ometien durant la ronda prèvia informativa. Així, en la construcció del consens entre els diferents agents, la traducció dels interessos esdevingué moltes vegades traïció i el que era bo per uns, era un desastre pels altres. La qüestió de la mobilitat en resulta un bon escenari per descriure la situació.

Amb l'inici de les obres d'urbanització del carrer Olot al maig 2013 es produí finalment el trasllat de la parada de taxis. La solució, després d'un debat molt intens en privat entre alguns representants veïnals i els responsables polítics, passà pel traslladat de la parada al carrer Marianao, a la vorera d'una de les entrades de l'escola Reina Elisenda. Aquest moviment, després d'un càlcul de les possibilitats, permetia no traslladar la parada al Carmel i augmentar el número de places disponibles tal i com sempre havia demanat l'Institut Metropolità del Taxi; i alhora es descongestionava l'entrada al parc que, amb l'ampliació de les voreres, no hi havia espai prou espai. En la nota de l'Ajuntament de Barcelona (2013d)

El trasllat d'aquestes places d'aparcament de taxis del carrer Olot és una de les principals peticions que les entitats veïnals de l'entorn del Park Güell havien sol·licitat al govern municipal, i que s'havien inclòs dins del paquet de mesures de millora de la mobilitat de l'entorn del parc, que s'han d'aplicar abans de la posada en marxa de la regulació de l'entrada d'aquest monument històric.

Els veïns del carrer Olot estaven exultants però la comunitat escolar que no havia estat informada, juntament amb altres veïns del carrer Marianao, clamaven contra la decisió. Un any més tard, davant de la negativa del consistori a prendre més decisions, hi hagué una concentració a l'interior de la zona regulada del parc organitzada l'escola Reina Elisenda

⁷⁰ Un dels acords en privat que es produïren durant aquest període fou la renovació de la concessió de l'ús privatiu del local de titularitat municipal que allotjava l'AVV del Coll-Vallcarca i que caducava a finals del 2014, per deu anys més. El silenci del seu president i portaveu durant la darrera fase de la controvèrsia pot tenir en aquest acord una explicació molt factible. L'acord es produí durant la Comissió d'economia, empresa i ocupació, en sessió de 10 de desembre de 2014.

amb el suport de l'AFA exigint un nou trasllat. Aquest es produí pocs mesos després de les protestes al carrer Larrard sense avisar al centre de menors ubicat a la cantonada amb carrer Mercedes i amb un canvi de direcció d'alguns carrers i afectant l'efectivitat del trajecte del Bus del barri, atiant de nou la crítica d'algunes veus veïnals.

Imatge 32. Concentració per promoure el trasllat de la para de taxi del C. Marianao. Abril 2014.

Font: AFA de l'Escola Reina Elisenda

Seguint amb un altre exemple dels nous desacords vinculats a les qüestions de la mobilitat, al juny de 2013 es decidí finalment desdoblar la parada del Bus Turístic, traslladant una de les parades del bus turístic davant dels jardins del Santuari de Sant Josep de la Muntanya. Aquest canvi, recordem, fou insistentment reclamat pels veïns de la Travessera de Dalt, on s'hi ubicaven les dues parades des de 2008, un canvi que depenia d'una senzilla decisió de la Direcció de Mobilitat i que es podia haver dur a terme feia molts mesos. Tanmateix, recordem també que la inauguració de les escales mecàniques de Sant Josep de la Muntanya havia promogut la derivació parcial del flux de visitants que venien de Lesseps tot i que la ruta senyalitzada així com aquella recomanada per *google maps* donada la orografia més amable i l'accés més directe a l'entrada d'Olot era pujant carrer Larrard, on hi havia gran part de l'oferta comercial de botigues de records. En aquest context, el trasllat d'una de la parada de busos turístics – la que tenia un terç de la quota del mercat – va generar un fort descontent a l'Associació de Comerciants de Larrard que veia com perdien clients potencials, que veien com s'escapaven escales mecàniques amunt. Però a més, la instal·lació d'una de les tres taquilles a l'entrada de Sant Josep de la Muntanya fou determinant per capgirar les

indicacions i promoure una redistribució del canvi de fluxos cap a les taquilles i entrada del parc. Aquesta decisió i el conseqüent canvi de fluxos de visitants provocà, entre altres, l'emergència de botigues de records al llarg de l'Avinguda del Santuari de Sant Josep de la Muntanya als voltants de l'Hospital de l'Esperança, exacerbant més els ànims dels comerciants.

Al llarg dels mesos anaren sorgint petits conflictes i problemàtiques que l'ajuntament anà intentant domesticant i subsumint al seu pla. Com per exemple la crítica dels guies turístics oficials que havien denunciat repetidament l'intrusisme professional a l'interior del parc on, per llei, al tractar-se d'un BCIN, només poden exercir els guies habilitats per la Generalitat (Martínez Pauné, 2013). Els guies, doncs, aprofitaren tota la regulació per adquirir el compromís de l'ajuntament per vetllar del compliment de la norma així com de no cobrar-los l'entrada quan acompanyessin un grup.

El 20 setembre de 2013, una setmana abans de la darrera reunió de la Taula de Treball, es feu públic l'informe de la Síndica de Greuges que havia iniciat d'ofici al maig (Síndica de Greuges, 2013). La publicació del dictamen fou, en primer lloc, un moment per donar a conèixer l'existència i alguns detalls de molts dels informes utilitzats per planificar la regulació i mai compartits anteriorment. Tanmateix, la Síndica resolgué que, malgrat les deficiències del procés de participació i les poques garanties democràtiques en la presa de decisions, la decisió de l'ajuntament era una opció que "possibilita la preservació de la part monumental més fràgil del parc alhora que no comporta cap perjudici per als veïns que tenen necessitat de creuar-la. I manté la resta del conjunt monumental del parc d'ús públic i gratuït". La Síndica recolzava el seu discurs apuntant l'"excessiva aflluència de públic [...] i les accions que realitzen alguns visitants que no tenen excessiva cura dels elements patrimonials i dels elements arquitectònics, causant un deteriorament del patrimoni i en molts casos danys irreversibles en peces que no es poden recuperar". Alhora, "la massiva aflluència de visitants provoca una proliferació de venedors ambulants, músics, i problemes de seguretat i de mobilitat, amb els conseqüents problemes per als veïns. I als turistes els obliga a una observació puntual i expositiva del parc davant la impossibilitat de disposar de l'espai necessari per a la correcta observació i valoració." Per tot això, "l'Ajuntament ha de regular l'aflluència de públic en el Park Güell i gestionar els problemes derivats de la massificació en relació amb la mobilitat i seguretat del parc i del seu entorn". Tanmateix, "segueix sent urgent un Pla d'actuacions que consideri la gestió integral del parc i, per tant, la posada en marxa d'un conjunt coherent d'objectius, estratègies, mesures i actuacions que

tinguin en compte la gestió del parc en la seva totalitat i la millora de la disponibilitat per al gaudiment de la ciutadania barcelonina”.

La Plataforma Defensem el Park Güell publicà una valoració molt crítica amb al resolució de la Síndica de Greuges, que en cap moment s’hi va posar en contacte per conèixer els detalls de la protesta i les seves propostes de primera mà i, en canvi, havia assumit alguns dels pressupòsits construïts per l’ajuntament (PDPG, 2013). En el text de resposta a la resolució⁷¹ es denunciava, primerament la manca d’accés als documents tècnics que enunciava el document de la Síndica i acusava de manca de rigor metodològic algunes de les afirmacions en les que es basava la presa de decisions. En segon lloc, el text apuntava que algunes de les afirmacions de la Síndica estaven poc infundades. Per sobre de tots, destaquem el comentari de la plataforma davant de l’afirmació de la Síndica que l’activitat veïnal “ha disminuït la funció saludable que tenen els parcs per a les persones, com llocs de passeig i esbarjo, de relax i d’oci, de llibertat i d’evocació de sentiments per al veïnat; i la seva zona monumental ha passat a ser un espai expositiu i de consum cultural i estètic per als turistes, i la massificació de visitants dificulta que es pugui apreciar tot el seu valor.” (Síndica de Greuges, 2013: 1) al·legant que

“No hi ha cap document que justifiqui que la massificació turística hagi estat un element dissuasiu de l’activitat. Nosaltres mantenim que la vida comunitària al Park Güell – inclosa la zona a tancar – existeix i té un alt valor pel capital social del barri. Però és evident que el turisme l’ha difuminat i, sobretot, desplaçat en el temps (més intens a hores no centrals) i en l’espai (a zones menys centrals). Però aquesta activitat continua existint i, amb el tancament parcial, esdevé més vulnerable.”

La PDPG es posicionava contra qualsevol tipus de tancament però advertí que la solució parcial de regulació aniria en detriment de la protecció patrimonial del parc en la seva totalitat doncs augmentaria la pressió de la visita en les zones no regulades. Feia doncs una crítica molt concreta a la solució tècnica i al seu aval per part de la síndica. Malgrat els arguments, la Síndica no rectificà el document de la resolució i el govern municipal en tragué pit al·legant que havien pres la millor decisió possible.

⁷¹ Es pot accedir al text íntegre de la resposta a la resolució de la Síndica de Greuges aquí: <https://defensemparkguell.wordpress.com/2013/10/23/al%2%b7legacions-a-la-resolucio-de-la-sindica-de-greuges/>

Imatge 33. Concentració convocada per la PDGG el 26 d'octubre de 2013

Font: elaboració pròpia

La Plataforma, com ja hem apuntat, mantingué una última concentració a mode de protesta un cop consumada la regulació. Una trobada festiva de membres i simpatitzants de la plataforma, veïnat, treballadores que va comptar amb la col·laboració i participació activa dels músics i artistes del parc que havien experimentat un augment de la pressió policial vinculada al tancament o la requisició d'instruments i obres. El veïnat es barrejava amb els artistes i bastants turistes que es sumaven a la causa acompanyant amb els seus cossos al ritme de la coreografia de la protesta. Algú, megàfon en ma, cridava: "Tots som turistes, tots som turistes!" però per regla general, les consignes eren de crítica a la decisió del consistori, titllant l'operació de privatització. La defensa de l'espai públic estava en joc però era ja molt tard. Els clams eren un cant mortuori. I com epitafi, la frase promulgada per la mateixa plataforma: "el tancament aniquilarà definitivament el vincle emocional que hi ha entre la ciutat i el parc. Un parc que era una mica de tothom i ara ja no podrà ser de ningú".

Coda Final

Com en totes les tragèdies, el desenllaç acaba fent emergir un *pharmakon*, un consell moral, un avís per navegants que podria servir d'exemple a nous protagonistes en situacions semblants en altres indrets o moments de la història. En aquest sentit, la “defensa del Park Güell” serví per agitar el debat sobre el “model de turisme” a l’agenda pública més enllà de Ciutat Vella malgrat no tingué, ni de bon tros, la repercussió social que tingueren altres qüestions vinculades al turisme com els “pisos turístics”, els “nous hotels” o la “gentrificació turística” que esclataren pocs mesos després, a partir de 2014, a molts barris de la ciutat. Tampoc resultà massa *farmacològica* la pulsó d’incloure el turisme, els turistes i els visitants en l’equació per defensar el “dret a la ciutat”. D’alguna manera la plataforma es va trobar davant un tessitura inèdita: haver d’incloure els turistes en el dret a l’espai públic per evitar precisament, la conversió del parc en un contenidor específicament gestionat per acollir visitants, en un “museu obert” com promulgava l’ajuntament. La defensa de la vida quotidiana al parc era més forta incorporant els turistes que excloent-los., un fet que no es reproduí en les protestes posteriors contra les externalitats i els impactes negatius del turisme. Durant els mesos després de consumir-se el *tancament*, la plataforma anà perdent agència, capacitat d’acció i convocatòria, Amb prou feines feu una valoració negativa del mig any de la regulació, posant en solfa la consumació de moltes de les advertències. Algun dels membres fundadors seguí participant en documentals, fent declaracions als mitjans i agitant les pancartes de la plataforma en posteriors concentracions; i més tard formant part de l’Assemblea de Barris pel Turisme Sostenible.

La nota de premsa de l’Ajuntament de Barcelona (2014) que es dugué a terme a l’octubre de 2014 valorant l’any del tancament anunciava

“En el primer aniversari de la regulació de la Zona Monumental, el Park Güell presenta un balanç positiu en l’assoliment dels objectius marcats a l’inici de la nova ordenació, el 25 d’octubre de 2013. S’ha racionalitzat l’afluència de públic i s’ha reduït la massificació, acollint a poc més de 2 milions de visitants durant el primer any de regulació; una reducció considerable 9 milions que hi va haver l’any anterior a la regulació de l’espai, arribant a la xifra inassolible de 1.200 persones simultàniament en un quart d’hora.”

La premsa va comprar el titular: el Park Güell havia passat de 9 milions a 2’67 milions. Havia canviat l’escala del comptatge, quedaven omesos els milions de visitants – només el 40%

dels que van comprar tiquet coneixien la nova regulació - que pujaven al parc però no aconseguien o no volien comprar una entrada. Malgrat només el 4,6% dels usuaris fossin veïns i membres la comunitat educativa, que havien d'accedir a la "Zona Monumental" cada dia a través del carnet unipersonal. Malgrat la solució del registre "Gaudir+BCN" fou un fracàs i només tingué 3.582 visites en un any, un 0,13% del total. Malgrat només el 0,5% de les visites foren residents a Catalunya. La regulació estava ja en marxa. El cànon d'exploració de dos milions transferit a l'ajuntament, que havia projectat, entre altres, les obres de remodelació de la Font de Sant Salvador a la zona forestal a demanda de l'AV del Coll-Vallcarca; així com la remodelació de l'edifici de l'Escola Baldiri i Reixach. L'AV de la Salut es va dissoldre poc després i va tancar tots els canals de comunicació esborrant tot el rastre de l'acció col·lectiva, com si no hagués existit mai. La Plataforma, liderada avui de forma unipersonal per un dels protagonistes originals, segueix convocant reunions periòdiques. Malgrat tot.

EXPLORACIONS I APRENTATGES

We do not learn from experience... we learn from reflecting on experience.

John Dewey

La cita de Dewey sintetitza les intencions d'aquest tercer capítol en el que cercaré d'explorar la controvèrsia del Park Güell a través dels postulats teòrics i metodològics del pensament relacional per tal de seguir incidint en l'anàlisi de la política turística. Tal i com he exposat repetidament al llarg de la introducció, el marc teòric-metodològic i els resultats de l'anàlisi empírica no s'han concebut de forma lineal o seqüencial sinó que s'entenen com un assemblatge; això és, el resultat del procés de composició entre parts molt heterogènies. Parafrasejant Manuel Landa (2006), el reconeixement de les parts que componen la present tesi doctoral no només ens protegeix de qualsevol pulsio totalitzadora, purificadora o essencialista sobre l'objecte d'estudi sinó que també ens permet traçar la forma com cadascuna de les parts capaciten el resultat final. En aquest capítol presentarem els agençaments que donen sentit al resultat final a mode de síntesi, una síntesi que no s'ha d'entendre de forma dialèctica sinó compositiva: com el resultat de totes les decisions preses en el camí, com la *territorialització* del procés d'exploració i aprenentatge.

A aquestes alçades, el lector ja haurà advertit la manca d'un apartat que exerceixi de marc teòric precedint la descripció del cas d'estudi. Ha estat una decisió tan poc ortodoxa com premeditada. Sota el títol *El turisme. Una ontologia relacional* es presenta una proposta per concebre el turisme a través de quatre enunciats que es construeixen a partir de l'obra de figures acadèmiques del pensament relacional però que estan en constant diàleg amb la realitat turística de Barcelona i el Park Güell. Amb això volem aconseguir, per una banda, integrar la reflexió teòrica amb els resultats empírics. Entenem la proposta ontològica del turisme com a part fonamental dels aprenentatges i els descobriments de la recerca. Per

altra banda, aquesta ontologia dibuixa el marc de possibilitats de l'anàlisi de la política que es presenta al llarg d'aquest capítol. En el segon apartat, titulat *Política en acció. Una anàlisi de la controvèrsia* es presenta l'anàlisi sistematitzada a través dels postulats metodològics que emanen de l'ANT i la STS avançats en el capítol introductori. El que ens interessa en aquest apartat és descobrir, destapar, evidenciar *com* actua la política del turisme a la pràctica; això és, sota quins mecanismes, processos i institucions es produeix i distribueix el poder a través i des del turisme. En un darrer apartat, anomenat *El Dret a Gaudi(r). Una defensa de la ciutat possible*, basant-me de nou en l'anàlisi de l'experiència viscuda, intento evidenciar els límits de l'exercici de l'acció col·lectiva que dugué a terme la Plataforma Defensem el Park Güell en les seves reclamacions per mantenir el parc "lliure i gratuït per tothom". Per fer-ho, posarem èmfasi en la concepció dels bens comuns en el marc del reclam pel dret a la ciutat turística.

El turisme. Una ontologia relacional

*No habitem perquè hem construït sinó que construïm
en la mesura que habitem, en tant que som els qui habitem*

Martin Heidegger

El turisme és un fenomen plenament normalitzat en el dia a dia de les societats occidentals. Viscut, desitjat, participat, experimentat o patit, el turisme forma part de la nostra vida quotidiana. Alhora, és un dels conceptes més polièdrics, múltiples i de més difícil concreció en les ciències socials. Tal i com ja he comentat en el capítol introductori, el turisme poden ser moltes coses diferents alhora. Depenent de qui en parla, de la intenció, del context o del moment pot ser un sector econòmic, una pràctica, un desig, una trobada, una especialitat, un negoci, una forma de viure, una mirada... Tanmateix, la forma en la que es concep la realitat determina la forma com s'hi actua, com es promulga, com es compona i també com s'analitza. Al llarg d'aquest apartat es presenta una conceptualització relacional a través d'enunciats entrelaçats que construeixen una narrativa per abordar el turisme com a objecte polític i com m'ajuda a construir, a través dels aprenentatges del Park Güell, la proposta per la seva anàlisi política.

La proposta a continuació emergeix del creuament de diverses fonts, escoles i perspectives que assumeixen totes elles l'ontologia i metodologia relacional: el gir performatiu, l'ANT, la NRT, la teoria dels assemblatges i el gir de les *mobilities*. El que presentem és un guió de quatre enunciats que ajuden a ordenar el cos teòric sota una base comuna relacional. Per cadascun dels enunciats exposarem els postulats teòrics i els referents acadèmics, incidint específicament en la seva transposició en els estudis de turisme i, alhora, explicitant sempre que es pugui les connexions amb la base empírica de l'estudi de cas del Park Güell que acabem d'exposar. Amb tot, com ja hem dit, aquest marc eminentment teòric ajudarà a endreçar algunes qüestions també ens ha de dotar de sentit l'exploració per pensar – i actuar – la política del turisme que es desenvolupa al llarg d'aquest capítol.

El turisme, un efecte d'associacions heterogènies

El turisme és un efecte de relacions heterogènies entre humans i no-humans. El turisme esdevé a través de col·lectius híbrids, d'assemblatges heterogenis. I en aquest procés de

d'associació, tal i com hem advertit a través del concepte de la simetria generalitzada, els cossos o les persones no es pressuposen més importants que la matèria, la tecnologia o els animals. Ho sintetitzen a la perfecció John Law i Kevin Hetherington (2000) quan diuen que:

“It is a mistake to talk of knowledge, global networks and flows, or sociality, without at the same time noting that these are always materially produced in specific and local circumstances. It also is a mistake to imagine that materials are passive while people are active. Instead materials (human, textual and technological or artefactual) define one another and hold one another in place. All, in other words, contribute to the performance, human and non-human alike. If this “semiotics of materiality” is accepted, then there are no fixed distinctions between (say) humans and non-humans, or between subjects and objects. Instead, effects – including objects, subjects and knowledge – are all produced within *heterogeneous relations*.” (pp. 47)

Aquest postulat emergeix dels estudis de la ciència i la tecnologia i, de retruc, de l'ANT, que posa en evidència que allò social - i el turisme és un fenomen social - va més enllà del verb i el discurs, és l'efecte d'unes relacions híbrides. Una proposta que esmena l'interaccionisme simbòlic i el construccionisme social - postulats hegemònics en les ciències socials - ja que massa sovint obvien el rol de la matèria i la tecnologia en la configuració i el control d'allò social (Domènech i Tirado, 1998). Val a dir, però, que pensar en associacions heterogènies no suposa desterrar l'agència de la lingüística, que continua essent considerada central a l'hora d'explicar gran part dels processos socials. Del que es tracta aquí és de tenir en compte el rol de la matèria en aquesta construcció a través d'allò que s'ha anomenat *material semiotics* (Law, 1994; Latour, 1999) o *relational materialism* (veure Law & Mol, 1995) com a analogies a la metàfora de l'actor-xarxa. De fet, la proposta metodològica de l'ANT fa servir molts conceptes de la lingüística i la semiòtica per descriure processos i fenòmens socials i resulta cabdal per analitzar les controvèrsies, com el de *traducció*, que veurem més endavant.

Ahora, convé advertir que aquesta *materialització* del turisme no s'adiu exactament al reclam d'acadèmics com Dit Chiro (2019) a favor d'enfortir els estudis d'economia política del turisme de caire marxista, on la matèria és concebuda com el substrat de les idees que emergeixen de forma dialèctica. Pensar el turisme com a efecte d'associacions heterogènies vol dir quelcom més simple: vol dir tenir en compte que les relacions socials es sostenen, es reforcen i, si s'escau, s'estabilitzen, a través de la matèria i la tecnologia. “La tecnologia és la

societat feta durable” titulava Latour (1990) un dels textos clau per entendre aquesta aproximació.

Assumir la composició híbrida i enxarxada de la realitat ens ajuda - i ens obliga, depèn de com es miri - a no haver de buscar explicacions causals en els fenòmens fora de la xarxa. Així, per exemple, no necessitem apel·lar al neoliberalisme com a origen de les desigualtats d'entrada sinó que ens permetrà arribar-hi a través del desplegament d'associacions heterogènies, resseguint relacions d'agents diferents. Per posar en context la discussió, enlloc d'apuntar al turisme com a principal font dels mals del centre de Barcelona, ens anima a descobrir com i de quina manera es produeix aquesta relació; això és, com hi arribem a través del treball empíric rastrejant les xarxes de relacions entre entitats de natura molt diferents ja siguin cossos socarrimats pel sol en xanquetes, terrasses obertes fins a mitjanit, menjar a preus desorbitats o la feble fiscalitat del querosè dels avions. Aquesta concepció ens obliga doncs a fer un esforç metodològic: no apel·larem a cap força que no la podem connectar a través de les associacions. El turisme no és un fenomen extern a la realitat de Barcelona sinó que n'és co-constitutiú.

La concepció del turisme com a efecte d'associacions heterogènies ha estat desenvolupada pels acadèmics/ques que han transposat els postulats metodològics de l'ANT als estudis de turisme des de la geografia i sociologia la però també des de l'antropologia o les ciències econòmiques. A fi de ser coherents amb el mètode genealògic, cal començar fent menció a un dels articles seminals d'aquesta aproximació relacional que no és altre que l'article que inaugura la revista anglo-australiana *Tourist Studies* a mode d'editorial i que va suposar un punt d'inflexió en els estudis del turisme. Parlem de l'article de Franklin i Crang (2001) on apunten que

“The centrality of vision to conceptions of tourism also distinguishes the viewing subject from the signifying object, with the result that tourist studies to date has been mainly interested in the subjectivities of tourism on the one hand and its social and symbolic construction on the other. The objects of tourism themselves have been left out of the picture, as if only useful as carriers of social and cultural meaning. This distinction between objects and things (whether natural or synthetic) has come under more scrutiny by theorists in recent years, and some argue that it is impossible to separate out the thingness of objects from their social and cultural content; that there is such a thing as the *social life of things*, as they play critical roles (as actants) in the unfolding of cultural events and

processes and that many things formerly considered merely 'things' are more properly hybrids of the human and non-human." (pp. 15)

El text explicita la necessitat de fer una aposta clara per promoure una concepció híbrida de les relacions turístiques a través de la hibridació de la *vida social de les coses* a partir de les relacions d'agències humanes i no-humanes. Els objectes deixen de ser l'encarnació de les representacions – per exemple els *souvenirs* –; afavorint així un desplaçament de l'hegemonia de la mirada i la representativitat semiòtica a favor d'una concepció heterogènia del fenomen turístic. Els objectes, la matèria, és part fonamental en les associacions que produeixen el sentit del fenomen turístic, com recorden Haldrup i Larsen (2006). Així mateix, el turisme, diria Franklin (2004) seguint els postulats de John Law (1994) *ordena* la realitat a través dels seus assemblatges. Ja no serveix pensar el turisme únicament com a pràctica social sinó que aquest “articulates necessarily and in complex ways with non-human objects, systems, machines, bureaucratic processes, times, timetables, sites, photographs, tents, flows, desires, visitors, businesses, locals and so on in a complex materially heterogeneous assemblage.” (pp. 284). Radicalitzant el gir performatiu, sensorial, cinestèsic i hàptic, ens proposen no quedar-nos només amb el sentit de les paraules i els discursos, el significat de les imatges o l'encarnació de les pràctiques socials sinó que ens conviden a relacionar totes les parts d'una associació, d'un assemblatge, i identificar allò que les fa durable. Només així podrem copsar la forma en la que el turisme construeix, ordena, tradueix la realitat. El poder, com ens recorda Allen (2003), es produeix i reproduïx a través de les interaccions socials que hem de pensar més enllà de la mediació de les paraules entre subjectes. El poder és també un efecte relacional entre parts heterogènies.

Una altra de les aportacions centrals en la transposició de l'ANT als estudis turístics és el treball de René Var der Duim (2007) i molt especialment el del seu concepte *tourismscapes*, una temptativa i de sintetitzar el caràcter híbrid de les relacions que configuren el turisme de forma que evidencii l'existència de

“actor-networks connecting, within and across different societies and regions, transport systems, accommodation and facilities, resources, environments, technologies, and people and organizations. Tourismscapes consist of relations between people and things dispersed in time-space-specific patterns” (pp. 967).

Van der Duim, en aquesta cita, introdueix una de les qüestions centrals que abordarem en el proper apartat, que no és l'altra que la dimensió espacial del turisme des d'una òptica relacional. Si bé la geografia del turisme ha estat molt incisiva en remarcar el caràcter territorial del turisme recordant constantment que el turisme no és una activitat ubíqua, el gir relacional rebla encara més el clau concebut l'espai no com a receptacle de les activitats sinó com a producte d'aquestes xarxes heterogènies, d'aquests assemblatges, com veurem a continuació. Així mateix, convé mencionar el treball de Carina Ren, de qui destaquem els treballs que emanen del treball de camp de la seva tesi doctoral analitzant la destinació polonesa de Zakopane (Ren, 2009). Parlant del rol que juguen els objectes materials, remarcant el caràcter híbrid i relacional del turisme, Ren (2011) afirma que

“This view fundamentally challenges the (human) actors traditionally accorded with the power to act in tourism research, such as ‘the tourist’, ‘the manager’ and the ‘entrepreneur’ as it points to our incapability of acting alone, but only and always in and through networks, and to the capacity of non-humans to also act upon and impact the (tourism) network. This relational and non-anthropocentric perception of the actor encourages us to shift our interest in identity to the exploration of process. This shifting from investigating being to looking at doing also impacts tourism research as it enables us to discern how materiality and metaphor, discourse and performance all engage in the creation, enabling and workings of tourism actors, objects and realities.” (pp. 861)

Així, els objectes i les agències no-humanes medien, constitueixen i reforcen les associacions heterogènies de la que es compon el turisme i la realitat on esdevenen les pràctiques turístiques. La consideració dels objectes com a actors - *actants*, en terminologia ANT – diu Ren, facilita el discerniment del procés de creació, permetent focalitzar en el *com* més que no pas del *què* o el *per què*. Alhora, aquesta perspectiva permet desdibuixar i posar en dubte els rols preestablerts dels subjectes doncs el que importa és *com* actuen i *quin rol* juguen en la composició de l'associació sense predefinir el seu grau d'expertesa o d'involucració política o personal en l'escenari. És precisament aquesta concepció relacional híbrida del turisme és la que ens ha permès, essent fidels al principi de simetria, incorporar elements molt diversos i aparentment desconnectats en l'equació de la resolució de la controvèrsia. Tanques, senyals, parades de taxi, cartells, arbustos, escales mecàniques s'han sumat a la descripció dels fets en peu d'igualtat dels parlaments de la veu, dels documents de planificació o als espais formals de participació on els representants veïnals donaven a conèixer la seva veu. Recuperarem aquesta idea més endavant en el capítol.

L'espai turístic, la multiplicitat negociada

La concepció relacional de l'espai és una part fonamental per entendre la proposta. I no ho és només pel meu bagatge i formació com geògraf o pel fet que aquesta tesi doctoral estigui adscrita al departament de geografia. Sens dubte aquest fet ha estat determinant per accedir-hi des d'una condició familiar. Però al meu entendre, la formulació relacional de l'espai⁷², que té a Doreen Massey com a la màxima exponent, ha estat cabdal pel posterior desenvolupament de l'aproximació relacional dels estudis de turisme, sobretot per sostenir gir performatiu i el gir de les *mobilitates*.

Val la pena mencionar un dels principals intel·lectuals a l'hora de pensar l'espai de forma relacional com ho fou Henri Lefebvre en una part de la seva extensa obra en la que destaquem els llibres "Espacio y política" (1976) i "The Production of Space" (1991). Ens quedem amb tres idees principals. La primera, que l'espai no una simple dimensió euclidiana sinó que és un producte social i, com a tal, té una dimensió política. La segona, consisteix en evidenciar que el capitalisme, com sistema de (re)producció social, no esdevé *en l'espai* sinó que es desenvolupa *a través* de l'espai, a través de les formes de la seva producció i consum, reforçant o creant escenaris de dominació, consentiment, control, ordre o hegemonia. Lefebvre (1976), citat a Charnock, Greig i Ribera-Fumaz (2009) apuntava que "capitalism has found itself able to attenuate (if not resolve) its internal contradictions for a century [...] by occupying space, by producing a space". David Harvey, un dels principals portaveus de les idees de Lefebvre, parteix d'aquesta premissa per construir tot el seu dispositiu analític de l'economia política de l'espai, de la crisi de sobreacumulació del capital i del *spatial fix*, que és alhora una *solució*, una sortida a la crisi; i capital fixat a l'espai en forma d'immoble o infraestructures (veure Harvey, 1982). La tercera de les idees de l'obra de Lefebvre que volem rescatar, lligant les dues idees anteriors, és la de la triple dimensió de l'espai. L'espai, en tant que producte social, no només està construït de forma material, és a dir, a través de l'acció urbanitzadora del territori; sinó que té una forta dimensió representativa – que tendeix a reproduir idees dominants (veure per exemple Cosgrove (1984) o Mitchell, 1994) – i també una dimensió performativa, és a dir,

⁷² Per endinsar-se de forma estructurada en la concepció relacional de l'espai des de la geografia, recomanem la lectura dels treballs de Harvey (1996); Doel, (2007), Graham & Healey (1999) i Murdoch (2005). També resulta de gran interès la contribució d'Estévez Vilariño (2012) en el debat acadèmic espanyol, focalitzat en la idea de l'espai públic.

pràctica, viscuda, experimentada. Aquesta tríada - matèria, representació i pràctica – és clau a l'hora de concebre l'espai en la seva perspectiva relacional. Així, no es pot entendre l'espai sense triangular la forma en com es concep i materialitza, la seva càrrega simbòlica i narrativa i les pràctiques que acull i possibilita. Així com tampoc es pot concebre de forma estàtica sinó com el resultat, l'efecte, el producte, de totes aquestes relacions.

Però si algú va ser capaç de sintetitzar de forma brillant una idea relacional de l'espai i la seva responsabilitat política, aquesta fou Doreen Massey. A l'ho feu a través d'un recorregut personal, polític i intel·lectual que conjugà l'anàlisi econòmic regional de caràcter marxista, l'experiència política comunitària a països del sud, un bagatge filosòfic extens, uns llaços intel·lectuals més enllà de la disciplina geogràfica i una observació eloqüent de la quotidianitat (per una revisió de la seva obra, veure Albet i Benach, 2009; o Featherstone i Painter, 2013). En el seu article cabdal "A global sense of place" Massey (1991) dissertava sobre una qüestió fonamental per aquesta tesi: com pensar políticament els llocs que estan construïts a través de fluxos i interconnexions en la distància així com les afectacions diferents d'aquests fluxos segons l'accés a la mobilitat dels grups o individus. La reflexió sobre el caràcter *global* del carrer principal de Kilburn, al nord de Londres, es pot aplicar perfectament a qualsevol lloc turístic. Els llocs no poden ser pensats com un recipient estanc sinó com el producte de fluxos i trajectòries més o menys distants que li confereixen els atributs, les identitats i les possibilitats. Si bé aquest argument fou clau com a base del que posteriorment es desenvolupà sota el paraigües de la concepció no-representacional o el gir de les *mobilitats*, com veurem més endavant, Doreen Massey no es quedà aquí. En la seva obra culminant, *For Space*, Massey (2005) presenta el seu dispositiu teòric per la concepció relacional de l'espai, un treball que recull moltes idees prèvies a la seva publicació així com també recull part de les idees dels seus col·legues com John Allen (2003), Jonathan Murdoch (1998, 2005) o Nigel Thrift (1996), entre altres. Aquest obra apuntala el gir relacional de forma definitiva, posant en crisi gran part del pensament geogràfic normatiu, cartesiana, euclidià o fins i tot *radical* a favor d'una mirada creativa, topològica i múltiple de l'espai. Unes proposicions inicials que Massey (2005) sintetitza ben a l'inici del seu llibre d'aquesta forma brillant:

First, that we recognise space as the product of interrelations; as constituted through interactions, from the immensity of the global to the intimately tiny [...] Second, that we understand space as the sphere of the possibility of the existence of multiplicity in the sense of contemporaneous plurality; as the sphere in which distinct trajectories coexist; as

the sphere therefore of coexisting heterogeneity. Without space, no multiplicity; without multiplicity, no space. [...] Third, that we recognise space as always under construction. Precisely because space on this reading is a product of relations-between, relations which are necessarily embedded in material practices which have to be carried out, it is always in the process of being made, it is never finished. (pp. 9)

L'espai és producte d'interrelacions heterogènies i d'origen i escala diversa, és l'esfera que possibilita la multiplicitat que permet que trajectòries diferents coexisteixin en el temps; i és un procés en constant construcció que pot establitzar-se però mai finalitzar-se. Un enunciat inapel·lable que ens ajuda a entendre com el turisme, en tant que constel·lacions formades per relacions heterogènies, constitueixen la multiplicitat de l'espai, transformant-lo a través un constant procés de negociació. L'espai no és un receptacle on passen coses. No és un contenidor definit pels seus límits cartesianes. L'espai és una pugna constant dels fluxos més o menys distants que el componen. I és aquesta concepció de l'espai el que ens permet, com veurem, intentar entendre com el turisme esdevé hegemònic en la relació amb altres trajectòries o mobilitats, essent clau pels textos constitutius del gir de les *mobilitats*. Així, les idees de Massey queden explícitament mencionades a Urry (2000, 2007), Bærenholdt et al (2004); Cresswell (2004, 2006); Sheller & Urry (2004), Adey (2006) o Hannam, Sheller i Urry (2006) entre altres.

Val la pena mencionar l'obra de Jonathan Murdoch (1997, 1998, 2005) i de Sarah Whatmore (2002), dues de les primeres figures acadèmiques en enllaçar de forma explícita els postulats de l'ANT amb la idea relacional de l'espai de Massey. D'aquesta manera, Murdoch (1998) consolida la idea de l'espai com a producte d'associacions heterogènies però sobretot dóna cos a la idea de Law & Mol (1994) sobre el caràcter *topològic* de l'espai, això és, sobre la necessitat de lluitar contra la "tirania de la distància" en l'anàlisi de la composició dels llocs. L'escala – global, metropolitana o local – no és un atribut *a priori* sinó un efecte del desplegament de la xarxa d'agències, de les relacions i dels efectes a través de l'espai, reforçant alhora la importància de la matèria com aglutinadora de les relacions socials de l'espai. Per últim, i a fi d'enllaçar amb el següent apartat, Murdoch (1998) ens recorda que

"Networks are built out of heterogenous materials in accordance with the constant need to make actions durable through time and mobile across space. Networks draw together materials, which have their own space-times, into new configurations which, to some extent, reflect the types of relations established in the network." (pp. 361)

Això vol dir que per establir aquests espais no només és precís considerar la matèria i les xarxes heterogènies sinó, sobretot, la seva capacitat de que perdurin en el temps. En aquest sentit, la concepció relacional de l'espai, com hem advertit, l'entén com una realitat procés constant de transformació. Cal prestar atenció doncs no només al caràcter híbrid de les associacions i a la multiplicitat que possibilita l'espai sinó també a les accions, a les pràctiques que fan que aquest espai pugui establir-se. Bærenholdt et al (2004) ens recorden que els llocs turístics

“are produced in complex relations where the material production of place intersects with imaginative place production, and this is organized through mobile and territorial networking practices.” (pp. 25)

És precisament l'acció, performada a través els cossos però també sostinguda per aquestes associacions heterogènies, les que construeixen els llocs turístics. Així doncs, els llocs turístics ho són en tant hi ha pràctiques que els estableixen, en tant que hi ha relacions que sostenen la infraestructura a través de la seva demanda. La consideració turística d'un espai no ha de comportar la totalització del seu caràcter, de la seva identitat. Pensem en les Rambles de Barcelona, en la seva complexitat, les múltiples capes que la componen, no sempre en harmonia, disputant cada metre quadrat lliure de carrer, de lloguer comercial o d'habitatge. Tanmateix, concebre l'espai turístic de forma totalitzadora, com va succeir al Park Güell en el marc de la controvèrsia, passa per negar i suprimir les multiplicitats, per excloure les altres formes de practicar-lo, d'habitar-lo, de negociar-lo. Passa per exercir-hi un control físic i moral a fi d'excloure les possibilitats d'esdevenir qualsevol altra cosa. És precisament la pulsó purificadora de l'espai turístic i patrimonial el que porta a negar les multiplicitats i, amb això, la capacitat de negociar l'espai a través de la pràctica.

El turisme, una ecologia de pràctiques mundanes

Al llarg d'aquest apartat hem proposat una nova concepció relacional en la que turisme es compon d'associacions heterogènies – humans i no-humans – que produeixen l'espai i pugnen amb una multiplicitat de trajectòries i constel·lacions de forma constant. A mode de recapitulació del que hem vist fins ara i introduint nous elements a l'equació, Obrador-Pons, Crang i Travlou (2009) afirmen que

“The heterogeneous practices of tourism are made possible by complex materialities through many networks, connections and disconnections. Tourist practices and subjectivities are the product of complex interactions of human and non-human agencies. Tourists are integrated in assemblages, of things, technologies and places. There are multiple interdependencies between mass tourism, architecture and different technologies unfolded in our lives, including technologies of representations.” (pp.14)

Amb l'objectiu de seguir construint aquest dispositiu d'anàlisi, cal posar de manifest l'estreta relació entre les xarxes híbrides amb les pràctiques que les configuren, sostenen i reproduïxen. Això és, posar al centre de l'anàlisi el caràcter performatiu del turisme, les seves pràctiques i els seus efectes. Aquesta concepció té dos paradigmes fonamentals en els quals se sostenen i es desenvolupen en els estudis de turisme. Per una banda, el gir *performatiu* emana de la crítica feminista sobre la construcció del subjecte ja sigui en una aproximació encarnada, posant els cossos al centre (veure Butler, 1990) o a través d'una aproximació híbrida, reclamant la figura del *cyborg* (veure Haraway, 1985). Per altra banda, des de la geografia, i fortament vinculada a l'aproximació relacional de l'espai, cal tenir en compte la Teoria No-Representacional (NRT), una proposta original Nigel Thrift (1996, 1999, 2000, 2007) i que es desenvolupà en els treballs de Dewsbury (2000); Nash (2000); Lorimer (2005); McCormack (2005) o Anderson i Harrison (2010), entre altres. Per una mirada crítica, veure Cresswell (2012).

Nigel Thrift va definir la NRT com una “teoria de pràctiques” (Thrift, 1996) i més endavant com una “geography of what happens” (Thrift, 2007). Una afirmació que pot semblar molt trivial però que en realitat respon a la necessitat de repensar la geografia – i en gran part les ciències socials – des de postulats radicalment relacionals per fer front a la deriva “representacional” de l'anomenat gir cultural o lingüístic. Per Thrift i els acadèmics que els segueixen, l'objecte de la recerca en tant que forma d'entendre i transformar el món no rau en els fets, en les pràctiques i els seus efectes, no en els debats sobre els significats dels objectes i les formes en que representa. La NRT neix com a resposta a una geografia “overwordy” – amb excés de paraules - (Thrift, 1991); això és, amb una geografia que es centra en l'anàlisi semiòtica dels valors que representen paisatges, imatges o postals, deixant clara l'hegemonia de la mirada per sobre de tots els altres sentits. Una crítica implícita adreçada als estudis urbans i des de la geografia que persegueixen la crítica postmoderna avesades al cos teòric de Raymond Williams, Jean Baudrillard o Friederic Jameson - per una revisió de

les principals obres, veure Jackson, 1997; o Barnett, 1998 -. La NRT, per contra, proposa focalitzar les anàlisis en les pràctiques mundanes, en com aquestes constitueixen relacions heterogènies a través de l'espai, dotant-lo de forma i sentit. Tal i com descriu Lorimer (2005), en la NRT

“focus falls on how life takes shape and gains expression in shared experiences, everyday routines, fleeting encounters, embodied movements, precognitive triggers, practical skills, affective intensities, enduring urges, unexceptional interactions and sensuous dispositions... which escape from the established academic habit of striving to uncover meanings and values that apparently await our discovery, interpretation, judgment and ultimate representation”. (p. 84)

L'interès per les pràctiques té a veure també amb la determinació metodològica de rastrejar la realitat a través de mètodes etnogràfics, fins i tot, etnometodològics (veure Garfinkel, 1967). En aquest sentit Latham (2003) exposa com el gir performatiu, en la línia del que ja hem avançat, emergeix per la incapacitat de les aproximacions representacionals per abordar la quotidianitat i la seva capacitat d'analitzar les pràctiques mundanes i ordinàries com a elements centrals a l'hora d'entendre la composició del món.

Cal aclarir que la teoria no-representacional no nega la importància de les representacions, de les imatges i dels paisatges. No hi ha una dicotomia ni una negació entre la pràctica i la representació. El que la NRT posa sobre la taula, com ens recorden Anderson i Harrison (2010), és que els significats i els valors són *thought-in-action*. És a través de l'acció i les relacions heterogènies que es constitueixen els significats i són aquestes pràctiques les que estan al centre de l'anàlisi. Com apunta Thrift (1996: 9) el que interessa a la NRT no és a l'intern dels objectes sinó que “the focus is on the ‘external’, and in which basic terms and objects are forged in the manifold of actions and interactions”. Així, iniciant ja la transposició a la matèria central d'aquesta tesi, la NRT no nega la importància de les imatges en l'anàlisi del turisme. Simplement, el seu interès – i el meu en aquesta recerca – rau en com adquireixen aquest significat, a través de quines relacions, quines les mediacions i quins són els seus efectes a la pràctica (Crang, 1997). Aquesta mirada més-enllà-de-les-representacions és la que ens permetrà resseguir els cursos d'acció en l'anàlisi de la controvèrsia del Park Güell. No només per fer emergir la capacitat performativa del turisme sinó també per analitzar quins són els processos i les associacions que fan que certes representacions hegemòniques del parc aconseguixin imposar-se front d'altres.

Abans d'entrar a fons amb la matèria turística convé advertir que, a diferència d'altres disciplines, els estudis de turisme han estat cabdals per generar els marcs teòrics i metodològics per l'abordatge del gir performatiu i no-representacional. Autors com Mike Crang, David Crouch, Tim Edensor, Adrian Franklin o Pau Obrador-Pons així com l'escola de la Universitat de Roskilde amb Jorgen Ole Bærenholdt, Jonas Larsen o Michael Haldrup han nodrit fortament el debat acadèmic general, no només aquell estrictament vinculat al turisme. Molt probablement gran part de la responsabilitat la trobem en la importància de la metàfora teatral, del ritual, d'allò carnavalesc en les dues grans obres que han marcat el debat sobre el turisme com a pràctica cultural, com a producte social de la modernitat del darrer quart del segle XX: *The tourist* de Dean MacCannell (1976) i la primera versió de *The Tourist Gaze* de John Urry (1990); ambdues fortament avesades a una lògica representacional, ambdues clarament marcades per l'obra d'Ervin Goffman (1978 [1959]) i les metàfores teatrals - per una crítica més elaborada, veure Franklin (2003). Així, en primer lloc, emergeix la necessitat de revisar els postulats MacCannell (1976) on, entre altres, defensa la diferència entre el *frontstage* - l'escenari on esdevenen les actuacions que el turista cerca per nodrir la tan preuada autenticitat-; i el *backstage* - l'espai entre bastidors on es construeix aquesta autenticitat des del dia a dia-. El turisme, per MacCannell, és una pràctica excepcional, una forma de fugir de la quotidianitat, de la vida mundana vinculada al treball dels llocs d'origen. Per altra banda, el gir performatiu emergeix també com una evolució, com una revisió pragmàtica dels postulats de l'obra seminal de John Urry (1990), *The Tourist Gaze*, en la que afirmava que aquesta *mirada turística*, àvida d'escapar de la mundanitat a favor de l'autenticitat, era la que condicionava els escenaris que cercava trencar els marcs de la mundanitat a favor de l'autenticitat, era un resultat de la manera de procedir de la pròpia indústria turística. Tanmateix, lluny de ser un fet inherent al viatge, la mirada turística, diu Urry, és un dels principals postulats de la modernitat i, com a resultat, trobem una creixent *turistificació* de la vida quotidiana. El propi Urry, a través de la versió 3.0 del *Tourist Gaze* (Urry & Larsen, 2011), acabà abraçant el gir relacional definint el turisme com "a system of social activities and signs which locate the particular tourist practices, not in terms of some intrinsic characteristics, but through the contrasts implied with non-tourist social practices, particularly those based within home and paid work" (pp. 3).

Cal mencionar Tim Edensor (1998; 2001, 2007) com un dels acadèmics precursors del gir performatiu, si bé la seva proposta no abandona la metàfora de l'espai turístic com a

escenari. A través de l'observació etnogràfica dels turistes al Taj Majal, un espai amb una forta càrrega representacional, Edensor evidencia que gran part de l'experiència turística es fonamenta en pràctiques d'allò més irreflexives, mundanes i repetitives que res tenen a veure amb el caràcter sagrat del lloc. El turisme, lluny de ser una activitat exòtica i extraordinària, està ple de moments, pràctiques i relacions que no s'associen amb l'excepcionalitat del fenomen turístic, tal i com proposava la seva concepció moderna. El turisme és una forma d'actuar – en anglès *performance* – i és precisament aquesta concepció performativa el que converteix en quelcom obert, on la reproducció de pautes pot ésser interrompuda en qualsevol moment malgrat la prevalença de normes i convencions. Pensem en la disrupció en l'esfera pública que provocà els turistes nuus sortint del supermercat de la Barceloneta, per exemple, com a element al marge de la suposada normalitat dels comportaments en un context concret.

Així mateix, el gir performatiu en turisme compta també amb treballs més alineats a l'ontologia relacional que es defensa en aquesta tesi. Autors com David Crouch (1999, 2000, 2001) parlen obertament d'assemblatges híbrids, d'associacions heterogènies entre cossos que es “troben” - en anglès *encounter* - per compondre els llocs turístics. “Tourism is constituted by means of multiple encounters between several different things” diu Crouch (1999:1). En tant que no s'assumeix una realitat turística prefigurada, la importància de l'anàlisi rau en la negociació entre l'agència d'aquests cossos, ja siguin *subjectes encarnats* o objectes inerts en la composició de la realitat (Crouch, Aronsson i Wahlström, 2001).

En aquesta mateixa línia, sumada als postulats explícits de la NRT i l'obra de Heidegger, Obrador-Pons (2003) treballa la idea del turisme com a forma d'habitar – en anglès, *tourism-as-dwelling* – això és, com una forma de practicar, de viure i experimentar el lloc. Aquestes pràctiques poden arribar a ser diferenciables respecte altres formes d'habitar però en cap cas són inherents a la condició del turista sinó a la seva forma de relacionar-se amb el món. Alhora, és degut al fet que estem *fent* alguna cosa d'una manera determinada que som turistes i prenem consciència turística. No és la ubicació del subjecte en un lloc o context determinat sinó la seva relació amb el lloc i les pràctiques en aquest lloc el que determinarà la condició turística del seu habitat.

Lluny de ser una proposta marginal, si ho pensem un moment, encaixa amb la concepció de la mateixa UNWTO. Tal i com figura en el seu glossari⁷³: “Tourism refers to the activity of visitors”. En la mateixa línia, convé fixar-nos bé en la centralitat de les *activitats* que encapçala l’arxifamosa definició de turisme de la UNWTO (1994: 5): “Tourism comprises the activities of persons traveling to and staying in places outside their usual environment for not more than one consecutive year for leisure, business and other purposes”. Amb tot, és obvi que el que estem proposant amb aquest dispositiu d’anàlisi no dista de reflexions que fa molts anys que estan sobre la taula que, però, han anat desdibuixant-se al llarg dels diferents paradigmes, amb les demandes del mercat i dels instruments de gestió, amb mirades sectorials i deliberadament perfilades per reduir una complexitat inherent a qualsevol fenomen social.

El que proposa el gir performatiu és transcendir la concepció binària de la metàfora de l’escenari turístic entre el *frontstage* i el *backstage*. Tal i com ho evidencien Coleman & Crang (2002: 31) quan diuen que els turistes “need to engage with the material solidity of places... Hence, tourists’ consumption of places is a way of networking the complexities of the intertwined material, social and cultural construction of places”. En aquest mateix sentit Jóhannesson (2005) també ens regala una cita que sintetitza el valor del gir performatiu en els estudis de turisme fent especial èmfasi en la voluntat de superar la polarització i les concepcions binàries de la realitat com podrien ser turista/resident, productor/consumidor o local/global cercant d’abastir “the fluidity and multidimensionality of tourism without signing up to the reduction of tourism to visual consumption of signs and images or of places to territorial containers” (pp. 136). Reduir el Park Güell a un simple escenari inert i els despatxos i fòrums veïnals com les bambolines és negar una realitat més complexa que emergeix amb la pròpia observació i treball de camp.

Reprement l’obra seminal de Urry (1990) on alertava de la *turistificació de la vida quotidiana* a través del poder de mediació de la mirada turística, Larsen (2008) ens convida a parar atenció la relació entre l’excelsionalitat del turisme i les pràctiques mundanes, sintetitzant a la perfecció moltes de les coses que he parlat al llarg d’aquest subapartat:

⁷³ Veure “Glossary of Tourism Terms” a: <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms> (visitat el 17 de febrer de 2020)

The 'performance turn' redirects tourism research in several ways. By stressing ontologies of acting and doing, it highlights the corporeality of tourist bodies and the material, multi-sensuous affordances of places that have so often been reduced to 'travelling eyes' and dematerialized 'imagescapes'. It shifts methodological attention from meanings and discourses to embodied, multi-sensuous, collaborative and technologized doings and enactments. Crucially [...] the 'performance turn' explicitly conceptualizes tourism as intricately tied up with everyday practices, ordinary places and significant others, such as family members and friends, but co-residing and-at-a-distance. (pp. 26).

Recapitulant, el focus en l'anàlisi de les pràctiques i els seus efectes, més enllà dels debats sobre els significats de les representacions, ens evidencia que el turisme és, per sobre de tot, una forma d'habitar, una forma particular de relacionar-se amb el món carregada mundanitat, de quotidianitat. Aquestes pràctiques, des d'una perspectiva relacional, són clau en la producció de l'espai a través del seu assemblatge amb altres agències que no són essencialment turístiques sinó que poden ser quotidianes o mundanes. Pensem en els turistes que surten de l'hotel i, mirant *google maps*, decideixen agafar el bus de la línia 24 per pujar al Park Güell causant-ne la congestió. Com ja hem advertit, aquesta aproximació ens obliga a parlar de negociacions, d'un espai i una realitat que es construeix a través d'aquestes pràctiques que poden sia perpetuar un status quo, sia trencar-lo, alliberar-lo. Alhora, aquestes negociacions esdevenen en un espai que és esfera de la multiplicitat. La disputa per recursos finits és un dels elements clau per entendre la dimensió política del turisme en tant que pot no conviure de forma pacífica amb altres formes d'habitar. I des d'aquesta tesi el que defensem és que en la mobilitat i les seves característiques rau un dels principals elements diferencials que convé tenir en compte. D'això precisament tracta el següent apartat.

El turisme com a esdeveniment en moviment

En un gir encara més radical de la concepció relacional de l'espai, Hetherington (1997), seguint l'estela de Mol & Law (1994), ens adverteix que els llocs s'estabilitzen a través del moviment i que són les agències en moviment el que fan els llocs perdurables. Els llocs es munten i es desmunten: s'han de concebre com a esdeveniments (Massey, 2005). Pensem en una platja, l'escena paradigmàtica del turisme, tal i com exposen de forma brillant Bærenholdt et al (2004) o Obrador-Pons (2007). Les persones, els cossos, arriben d'hora al matí carregats amb els utensilis necessaris per gaudir del dia. Para-sols, tovalloles, neveres

carregades amb begudes fresques i fruita; es despleguen al llarg de la sorra a mesura que avança el matí fins arribar al migdia al moment culminant en el que comença a marxar gent fins que cau el sol i la platja cobra altres usos: pescadors, esportistes, refugis d'amants... El mateix podríem pensar del Park Güell: un espai plàcid i silenciós a les 8h amb poques persones travessant-lo per anar d'un barri a un altre, fent exercici o passejant el gos abans d'entrar a treballar; un espai atapeït, sorollós, mòbil a les 14h coincidint amb el pic dels visitants al llarg del dia.

El lloc turístic pren sentit en moviment i tanmateix les pràctiques turístiques generen espais turístics assemblant-se elements immòbils, infraestructures, però també mediacions visuals, normes, etc. En aquest sentit, Latham & McCormack (2004) ens ajuden a entendre aquesta afirmació conjugant de forma simètrica – recordem, sense un judici a priori sobre què és més important – dos elements centrals en tot el pensament relacional: materialitat i moviment. Aquests autors ens adverteixen que “to argue for the importance of materiality is in fact an argument for apprehending different relations and durations of movement, speed and slowness rather than simply a greater consideration of objects.” (pp. 705). Així, més enllà de la materialitat i la formació de l'espai concebent-la com esdeveniments performatius, cal parar atenció al moviment, a les mobilitats, com una de les variables clau per entendre com el turisme esdevé hegemònic envers altres formes d'habitar, com negocia, com s'imposa, com ordena l'espai-temps.

Fou John Urry (2000) qui va formular la importància de les mobilitats - *mobilities* en anglès – per copsar la complexitat del món en el canvi del segle. Un dispositiu analític que beu d'autors clàssics com Simmel però en el que es fa explícita la transposició de l'obra de Massey o Latour entre altres. El reconeixement del turisme com una forma d'habitar el lloc en moviment ha estat una qüestió àmpliament desenvolupada a través del gir performatiu del turisme i, especialment, a través del gir de les mobilitats (veure Sheller & Urry, 2004; Cresswell, 2006; Hannam, Sheller i Urry, 2006, Cresswell & Merriman, 2012; Jensen, 2010; entre altres). I aquest sentit, el gir de les mobilitats es focalitza precisament en “the role that the movement of people, ideas, object and information plays in social life” (Urry, 2007: 17). Una aproximació que ajuda a teoritzar la ciutat com un lloc de connectivitat local-global, on es reconeixen els vincles més enllà de la proximitat i es valora la quotidianitat dels espais construïts a través de connexions distants (Amin & Thrift, 2002).

La ciutat turística no ve donada d'antuvi i no és estàtica sinó que es construeix en constant moviment, un moviment que és possibilitat per les relacions i les xarxes estables en la que es distribueix i que alhora també transforma amb la seva pràctica (Jensen, 2013). En aquest sentit, es fa necessari transcendir la concepció sedentària del lloc ja que aquesta es compon també per una multitud de fluxos que la travessen – persones, objectes, imatges – però no hi resideixen ni hi tenen arrels, reforçant la concepció del *sentit global del lloc* (Massey, 1991). D'aquesta manera, si s'assumeix que els llocs, les persones i les coses estan íntimament interconnectades, la mobilitat no pot ser entesa com “una capacitat de les propietats individuals inalienables dels cossos, sinó un producte d'una multitud d'interfícies humanes i ambientals, és a dir, un producte de la geografia” (Cresswell, 2006: 166). Mobilitats i geografies s'entrelliguen fent palès el seu caràcter co-constitutiú. En aquest sentit, l'anàlisi de les mobilitats no pot ser abordada “sense posar atenció als ancoratges - en anglès *moorings* - , infraestructurals i institucionals que configuren i faciliten aquestes mobilitats” (Hannam et al, 2006: 3). La construcció i el funcionament d'aquests ancoratges o *moorings* - molt vinculats a la idea de l'*spatial fix* que hem comentat anteriorment - són determinants per capacitar les mobilitats. Les estacions, els aeroports, les parades de bus, en definitiva tots aquells elements materials sense els quals no hi hauria moviment, són fonamentals en l'equació de l'anàlisi del fenomen de les mobilitats. Seguint amb el mateix raonament, el desenvolupament i les pràctiques turístiques depenen també de la configuració del lloc per part d'altres mobilitats, que condicionen i perfilen les possibilitats turístiques en aquest lloc. Hem de tenir clar que no hi ha ‘two separate entities, “tourism” and “mobilities”, bearing some external connection with each other. Rather they are part and parcel of the same set of complex and interconnected systems, each producing the other’ (Sheller and Urry, 2004: 5). En altres paraules, la ciutat turística existeix en tant que altres mobilitats sostenen els ancoratges i comuniquen el seu valor, fent-lo atractiu també pels visitants turistes. De la mateixa manera, el turisme també genera pràctiques, ancoratges i representacions que afecten a les altres mobilitats de la ciutat. La metàfora dels assemblatges ens permet doncs entendre aquesta multiplicitat de fluxos – turistes, residents, *commuters*, estudiants, etc. – així com també dels ancoratges compartits – estacions, carrers, locals comercials, restaurants – així com de les mediacions – imatges, discursos, - que interfereixen en el funcionament de tota la xarxa.

Val a dir, però, que aquestes mobilitats no són asèptiques ni estan desproblematitzades. No són una mera conseqüència de la modernitat o de la globalització sinó que són un recurs amb una accessibilitat diferenciada: les possibilitats de moure's no són les mateixes per

tothom i, moltes vegades, poden resultar excloents per altres formes de moure's. Així, convé posar de manifest que les mobilitats són polítiques; és a dir, que constitueixen i distribueixen poder, a través de la forma de relacionar-se entre elles (Cresswell, 2010). I el poder d'aquestes mobilitats no és inherent a les entitats sinó que és performatiu, és a dir, opera com un efecte relacional, emergeix a través de les pràctiques socials en moviment (Sheller & Urry, 2006). En aquest sentit, Cresswell (2010) exposa com les anomenades *constel·lacions de mobilitat* – la mobilitat material, les representacions i les formes encarnades de practicar aquests moviments – negocien el lloc i els ancoratges amb altres formes de mobilitat. Tal i com havíem vist amb la qüestió de la multiplicitat, la negociació segueix estant al centre de l'equació. El que és important aquí és deixar clar que aquesta negociació no es produeix de forma estàtica sinó en moviment. Sense perjudici d'incorporar altres variables com el gènere, la classe o l'ètnia, proposa analitzar la distribució del poder a través de les característiques de les mobilitats. El turisme detona el seu poder en la disputa pels recursos urbans - ja sigui l'allotjament, els serveis o l'espai urbà - a través de les formes d'habitar i practicar la ciutat en moviment. D'aquesta manera, el turisme té un rol com a instigador o intensificador dels processos de gentrificació a través de les característiques de la mobilitat així com dels ancoratges necessaris per reproduir el moviment, enllaçant de nou amb la necessitat de reivindicar la materialitat en l'equació social.

Aterrant. Un ontologia relacional del Park Güell

A fi de ser coherent amb la missió que he anat predicant al llarg de la memòria d'hibridar experiència, empirisme i teoria; exposo aquí una recapitulació d'arguments en constant diàleg amb el cas del Park Güell sobre la importància d'assumir l'ontologia relacional per l'anàlisi de la política del turisme. Ho faré de forma sintètica amb una seqüència de punts coincidents amb els arguments dels subapartat que acabem de presentar.

En primer lloc, el turisme, en tant que assemblatges heterogenis, està compost de quelcom més que imatges, símbols i cossos. Per analitzar el turisme al Park Güell s'ha de tenir en compte no només el nombre de visitants o els valors i l'atractiu del parc sinó tot allò que entra en joc per establir aquesta la visita i tot allò que rep l'impacte d'aquesta visita. Així, tal i com hem vist, hi ha molts elements i moltes relacions i agències – parades de bus, conflictes laborals, rendes immobiliàries o finances municipals – que poden arribar a tenir un rol cabdal en l'equació de la política turística del Park Güell. El repte metodològic rau en

no discriminar les relacions d'antuvi segons el seu caràcter, la seva essència turística; o dit d'una altra manera, no tenir cap prejudici per posar a l'equació tot el que té capacitat de transformar la realitat. Aquesta mirada simètrica és la que permet abastir el màxim d'elements en joc sense predeterminedar els marcs d'acció. Aquests són el resultat de la pràctica, de l'acció.

En segon lloc, la territorialització del turisme, assumint que no és una activitat ubíqua o merament virtual, ens obliga a pensar la relació mútuament constitutiva entre el l'activitat turística i l'espai on esdevé. Això ens obliga, per una banda, a deixar de pensar el Park Güell com un recipient predefinit i considerar, en primer lloc, els elements i les relacions que l'han construït al llarg de la història. La genealogia presentada en el capítol anterior ens demostra com el Park Güell ha esdevingut turístic en les dues darreres dècades fruit de les decisions que afectaven al parc però també aquelles que tenen a veure amb el desenvolupament econòmic i social de la regió metropolitana. Així, la situació del Park Güell abans del tancament era el resultat d'un procés conflictiu al llarg de la seva història. Alhora, aquesta aproximació ens permet evidenciar la responsabilitat del parc en permetre o garantir la multiplicitat a través de l'espai. En aquest sentit, la regulació d'accés al Park Güell provocà, per sobre de tot, l'eradicació d'aquesta multiplicitat. I amb això, la impossibilitat d'esdevenir una altra cosa que no fos un *museu obert*.

En la mateixa línia, en tercer lloc, pensar en turisme com una ecologia de pràctiques mundanes ens permet també descentrar l'objecte turístic i desplegar tota la xarxa d'actors i relacions que s'ubiquen fora del debat turístic, si més no, que no han estat normalment considerats. Pensar en resseguir pràctiques mundanes ens ajuda a entendre com els assemblatges estableixen i fixen la realitat analitzada, una realitat precària i en constant canvi. Alhora, treure'ns les cotilles de la representació també ens permet ampliar els elements en joc. Així, la discussió sobre el valor del patrimoni del Park Güell ho és no en termes de la seva vàlua cultural, dels valors associats o de la seva contribució a la identitat dels llocs, sinó per la seva capacitat performativa. El que ens interessa és com la defensa patrimonial del Park Güell és capaç de desplegar xarxes de relacions i processos que suposen un desplaçament de qüestions cap a temes mundans com les parades de taxi o la venda ambulants. Per altra banda, assumir el turisme com un ecosistema de pràctiques mundanes suposa no concebre'l com quelcom alienat del lloc on esdevé, com un impacte extern; sinó com quelcom quotidià que requereix un desplegament complex d'instruments

molt diversos i habituals per abordar els impactes i les externalitats que puguin generar: polítiques de mobilitat, seguretat, disseny i intervenció a l'espai públic, etc.

Per últim, en quart lloc, pensar el turisme com un esdeveniment en moviment ens permet abordar en el Park Güell com un efecte d'agències que poden tenir l'origen a llocs molt remots: des del *souvenir* de la Salamandra fet a la Xina que acaba sobre d'una estanteria d'una casa a Colònia a l'algoritme de *Google* dissenyat des de San Francisco que fa que quan escriguis "Barcelona" al cercador aparegui una foto del Park Güell en les primeres files. Alhora, considerar la mobilitat com a un dels vectors de la política, de la producció i reproducció del poder, és clau per entendre per què el turisme esdevé la pràctica hegemònica. I és que són les formes mòbils de practicar el turisme i les seves característiques – volum, velocitat, intensitat, motivació – les que permeten desplaçar altres formes d'habitar o practicar el territori incapaces de competir en la negociació pels recursos limitats, pels ancoratges en forma d'usos predominants als locals comercials, per exemple; o per la pròpia fricció encarnada dels cossos per un tros de vorera.

Política en acció. Una anàlisi de la controvèrsia

Give Me a Laboratory and I Will Raise the World

Bruno Latour

En l'anterior apartat he presentat una conceptualització relacional del turisme que ens convida a obrir noves formes per analitzar les seves polítiques. És precisament a través d'aquesta concepció híbrida, múltiple, mòbil i emergent del fenomen turístic que es sustenta el dispositiu per l'anàlisi de la controvèrsia de la regulació d'accés al Park Güell que presentem a continuació. El que farem aquí és desgranar els processos, mecanismes, relacions i formes polítiques que van permetre, després d'un llarg litigi, consumir l'encercament i limitació d'accés a un dels espais més emblemàtics de Barcelona sota l'argument de la massificació turística. Ens interessa analitzar el procés de *traducció* que va permetre superar i estabilitzar una situació inicial de desacord i desconfiança tant de la solució tècnica com dels arguments polítics on els fets i els valors s'encavalcaven i eren posats constantment en entredit. L'anàlisi de la controvèrsia del Park Güell ens permetrà conèixer quins són els mecanismes de la *política en acció*; això és, quins són els processos de negociació, de mobilització, de representació i de traïció entre actors i qüestions en la posada en pràctica política. L'anàlisi de la controvèrsia permet destapar les *caixes negres* i fer aflorar les pràctiques i els mecanismes que permeten de producció i reproducció del poder a través del turisme. Seguir essent fidels a l'aproximació relacional i simètrica ens permetrà fer emergir les multiplicitats i traçar les relacions canviants i precàries al voltant de la resolució sense predefinir les regles i actors, fent emergir les agències i els processos a mesura que medien i configuren la realitat en joc. En definitiva, la controvèrsia ens evidencia la disputa d'un desacord en qüestions que semblaven inapel·lables i on les qüestions de fet esdevenen, si més no de forma temporal durant el procés de negociació, un assumpte d'interès.

Fariem bé en tornar a recordar alguns dels elements que componen la controvèrsia i que seran objecte de la seva anàlisi – també anomenada cartografia - d'aquest apartat. Thomas

Tari (2021) en text introductori del llibre col·lectiu “Controverses. Mode d’Emploi” a càrrec l’equip Forccast⁷⁴, ho sintetitza així

“Une controverse est une situation (1) dans laquelle un différend/désaccord (2) entre plusieurs parties (3) – chaque partie engageant des savoirs spécialisés (4) et aucune ne parvenant à imposer des certitudes (5) – est mis en scène devant un tiers (6). Une controverse est caractérisée par un enchevêtrement d’enjeux variés, de faits et de valeurs (7) ainsi que par le fait que s’y jouent simultanément une définition de la technique et du social (8).” (pp. 28)

Intentem recomposar el cas del Park Güell. Ho farem de forma sintètica, seguint cadascun dels punts que apareixen en el text original.

- (1) Situació: El 2007 es fa pública la voluntat del govern municipal de regular l’accés degut a la massificació turística per tal de protegir el patrimoni després d’un atac a la salamandra amb una barra de ferro. Un esdeveniment fatídic que inicia el procés per despenjar definitivament l’espasa de Dàmocles que penjava sobre del caràcter públic del parc des de la segona meitat del segle XX. Aquest és l’inici de la trajectòria descrita al capítol anterior.
- (2) Desacord: Davant d’aquesta decisió esclata una protesta veïnal en frontal desacord amb els plans del consistori.
- (3) Diverses parts: Un cop s’evidencia el desacord, emergeixen veus de tot tipus, algunes a favor, d’altres en contra. Hi ha una varietat d’arguments, no només una. També es consoliden noves aliances entre veus.
- (4) Coneixements especialitzats: Cadascuna de les parts utilitza el coneixement com a arma llancívola per defensar les posicions. L’ajuntament encarrega informes a experts patrimonialistes i els veïns utilitzen arguments igual de raonats però de caràcter més *profà*, basats en l’experiència quotidiana, per contrarestar l’embat.
- (5) Ninguna part aconsegueix imposar les certes: ni els parlaments polítics apel·lant a la necessitat d’actuar ni els experts defensant la necessitat de protegir el patrimoni aconsegueixen convèncer les contraparts, que tenen altres arguments – altres fets i altres preocupacions – que es contraposen.

⁷⁴ Forccast són les sigles de Formation par la cartographie des controverses à l’analyse des sciences et des techniques. Aquest és projecte que recull l’experiència de vuit anys de treballs al medialab de SciencePo de Paris (2021-2020). Més informació aquí: <https://controverses.org/> [Accedit al novembre 2021]

- (6) Tercers: hi ha diversos agents que esdevenen terceres parts, des de partits a l'oposició o la premsa, que fa càlculs electorals o de racionalitat per recolzar o rebutjar les protestes. També hi ha l'opinió pública que s'intenta mobilitzar constantment o els consolats, invocats a través de la publicació de les cartes enviades.
- (7) Encavalcament de fets i valors: a les xifres validades per l'ajuntament s'hi sumen altres xifres provinents de fonts secundàries o terciàries que contraposen arguments. Així mateix, la pròpia noció de responsabilitat política està en joc doncs la versió dels representants polítics i la veu de les protestes veïnals resulta antagònica.
- (8) Indeterminació de la tècnica i d'allò social: precisament el que va provocar una gran incertesa fou la primera versió del document tècnic que contenia algunes llacunes que van provocar l'allau de crítiques, com per exemple, l'exempció de regulació dels veïns per travessar el parc, entre elles. Tanmateix, una part de les crítiques eren també dirigides a la inseguretat, al trencament de les normes, etc.

Un darrer apunt que faciliti la connexió de les parts dintre de la tesi i doni pas a l'anàlisi de la controvèrsia. Ens centrem de nou en el concepte de *traducció* de Michel Callon (1986) quan exposa que aquest és el mecanisme pel qual el món social i natural prenen forma progressivament; un resultat d'aquest procés tortuós i ple d'obstacles, d'enrolaments i de mobilitzacions és una situació en la qual certes entitats controlen les altres. Això és precisament el que hem cercat de descriure minuciosament al llarg del capítol anterior per explicar la resolució de la regulació d'accés al parc. Com el govern municipal el 2011 va aconseguir controlar unes veus que es trobaven frontalment en contra de la decisió el 2009. I ho feren no a través del convenciment que estaven prenent la decisió més racional possible en un embat comunicatiu. Tampoc ho aconseguiren imposant la veu de l'expertesa a les preocupacions d'una bateria molt diversa de veus. Ho aconseguiren a través de la composició del món, de nous agençaments socio-tècnics, de noves associacions heterogènies. El que es va moure és el taulell, les instruccions, el nombre de jugadors i les peces del joc. Però no l'objectiu final: S'aconseguí no pas renunciant a la protecció patrimonial a la massificació turística, sinó canviant la forma com aconseguir-ho. S'aconseguí a través del desplaçament de la qüestió turística i patrimonial, modificant la realitat a través del canvi parades de taxi o cercant solucions parcials de regulació mutilant la zona protegida de la UNESCO; per tal d'enrolar el major nombre de veus possibles. Però encara hi ha més. Callon (1986) finalitza el seu article dient que la traducció permet explicar

una situació en la que uns pocs obtenen el dret d'expressar i representar als nombrosos actors silenciosos del món natural i social que els han mobilitzat. Heus aquí una de les claus de volta. Si seguim la proposta de Latour (2008) i assumim que tot allò que modifica una situació donada introduint una diferència esdevé una agència; una de les claus del govern municipal per resoldre la controvèrsia va ser apropiar-se la veu de dos elements clau que, en el moment de la disputa, sia perquè no tenien veu o representació directa, sia perquè estaven absents o no tenien prou força. Parlem dels dos elements clau i objecte de tot el debat: el turisme i el patrimoni. En aquest sentit, l'anàlisi de la controvèrsia ens obliga a resseguir els cursos d'acció i els interessos que giren al voltant del turisme, no donant-los per fet segons categories inherents i predefinides, enllaçant l'ontologia relacional que acabem de presentar. Tal i com ens convida a pensar-hi Jóhannesson (2005)

Tourism phenomena must not be taken for granted as natural starting points for the investigation. Neither may empirical or analytical importance or precedence of certain categories, phenomena, people or actions be established or assumed prior to the examination. Instead, the researcher's job is to trace and describe the network (relational practices) underlying these effects or categories (Jóhannesson, 2005: 139).

Per tal de sistematitzar els processos que hem descrit al llarg de la *tragèdia* del Park Güell, he elaborat una sistematització a través de quatre arguments que recullen les formes a través del procés de traducció i també, important, tot allò que en quedà fora. S'exposarà l'apertura i tancament de l'acció a través del desbordament inicial i la constitució del *fòrum híbrid*; dels mecanismes de traducció per convertir els assumptes d'interès en qüestions de fet; del desplaçament de les qüestions al llarg de tot el procés; i del rol del Públic i la vàlua democràtica de la sortida final.

Desbordaments. Els fòrums híbrids i la crisi de la representació

En el marc de l'anàlisi de les controvèrsies, el concepte de *desbordament* – en anglès, *overflow* – ens permet explorar els elements en joc i les accions més enllà de la realitat circumscribida en una concepció normativa i racional de l'anàlisi de la presa de les decisions polítiques. Ens permet assumir el context de complexitat, d'incertesa i de canvis constants i fugir de concepcions on la discrecionalitat, la objectivació o la mera sectorialització de l'acció no poden explicar els fenòmens observats.

Per tal d'aprofundir i sistematitzar en els *desbordaments*, cal posar-los en context com a element constitutiu de les controvèrsies a través del que Callon, Lascoumes i Barthe (2009) identifiquen com a *fòrums híbrids*:

“the controversies take place in public spaces that we propose to call *hybrid forums*—forums because they are open spaces where groups can come together to discuss technical options involving the collective, hybrid because the groups involved and the spokespersons claiming to represent them are heterogeneous, including experts, politicians, technicians, and laypersons who consider themselves involved. They are also hybrid because the questions and problems taken up are addressed at different levels in a variety of domains.” (pp. 18).

Així, per a poder construir els pressupòsits que ens permeten desllorigar la incertesa inicial, resulta fonamental no caure en el parany de predefinir d'antuvi la transcendència de les qüestions tècniques front les polítiques i viceversa. En comptes de tractar les propostes tècniques com a *caixes negres* desproblematitzades o les propostes polítiques com a posicionaments merament ideològics, els fòrums híbrids ens permeten l'exploració dels *desbordaments* tant dels marcs comunicatius com dels marcs d'acció. És per això que, segons els mateixos autors,

“Overflows are inseparably technical and social, and they give rise to unexpected problems by giving prominence to unforeseen effects. All, specialists included, think they have clearly defined the parameters of the proposed solutions, reckon they have established sound knowledge and know-how, and are convinced they have clearly identified the groups concerned and their expectations. And then disconcerting events occur.” (pp. 28)

Alhora, el procés de resolució d'una controvèrsia, sempre precari, contingent i no-lineal; es dona a través de l'estabilització d'un procés d'assemblatge heterogeni que determina alhora les possibilitats de les agències en joc. I en fer-ho, tots aquests elements, infraestructures, objectes, discursos o imatges, entren a l'equació de la negociació en tant que formen part del mapa d'agents i d'interessos. El desbordament, com proposen Callon et al (2009: 29) “allows an inventory to be made of the diferent dimensions of what is at stake in a project”. Trencar aquestes barreres, impedit la seva purificació, possibilita una explicació més complexa i entortolligada fent aflorar relacions i mediacions que resulten determinants per entendre els posicionaments i els interessos.

Les controvèrsies esdevenen *públiques* però no en el sentit que proposava Arendt o Habermas, no en un espai d'interacció comunicativa on les parts confrontades discuteixen fins a arribar a un acord o imposar-se a través de la raó. Esdevenen públiques i es resolen a través del procés la composició de la realitat en allò que Farías (2011) anomena "polítiques dels assemblatges". Així doncs, el procés de *desbordament* té a veure amb el caràcter heterogeni dels *fòrums híbrids*, on els agençaments humans i no-humans són clau en el procés de traducció i resolució. El que està en joc no és la imposició de la raó a través d'arguments polítics o tècnics sinó la composició del món (Latour, 2004). Però també cal remarcar que són *híbrids* en tant que hi ha una barreja, un magma de coneixements provinent de fonts diverses – expertes, profanes, interessades – en les que no hi ha un reconeixement inicial de la jerarquia o la prevalença sinó un amalgama de posicionaments en disputa. El que està en crisi en una controvèrsia és la legitimitat dels portaveus. Dels tècnics i dels polítics. Tal i com exposa Latour (2001 [2005]: 15) els fòrums híbrids serveixen "para prevenir los que defienden que exista un foro puro donde el acuerda se puede obtener simplemente comprobándose con racionalidad y que podía reunir a la gente en torno a hechos indiscutibles". Aquest és el punt de partida que cal assumir per analitzar la seva resolució que podrà ser més o menys democràtica. I en aquest sentit, Callon et al (2001) proposen que la sortida democràtica no serà a través de la delegació dels posicionaments dels actors als representants polítics o científicotècnics; sinó a través de la intensificació de la democràcia dialògica, això és: aquella que té en compte la construcció col·lectiva de la realitat i també l'exploració conjunta del coneixement. Hi tornarem en el següent apartat, quan parlem de l'acció de la Plataforma Defensem el Park Güell per combatre ambdós monopolis, el de les "qüestions de fet" i el de la representativitat.

L'espurna que inicià la controvèrsia del Park Güell fou precisament les declaracions polítiques per protegir el patrimoni davant del desgast que suposava la massificació turística. El moment en que la tinenta d'alcaldia Imma Mayol declarà que "calia fer alguna cosa" i que la situació era "insostenible", iniciaren els encàrrecs dels informes interns i externs per tal de construir "qüestions de fets" avalades per portaveus científicotècnics sota criteris de racionalitat i sostenibilitat. Tanmateix, els cursos d'acció no foren lineals. Els comptatges, l'avaluació dels impactes, les estratègies, la definició de la capacitat de càrrega i les propostes de caràcter tècnic no provocaren, per sí sols, la posada en marxa de la regulació del parc. De fet, lluny d'apagar-lo, l'aparició dels primers documents tècnics atiaran encara més el malestar veïnal, que van posar en dubte la solució proposada fent emergir posicionaments profans que rebatien tota la ciència dels documents presentats pels

representants. Es construïa el *fòrum híbrid* a través del qual es posava en dubte els coneixements oficials i es dibuixava la bateria d'arguments, problemàtiques i interessos en veu d'una sèrie d'actors que començaren a associar-se per forçar el debat i la negociació. Una negociació que es resolgué a través dels diversos mecanismes de traducció i d'instrumentalització d'aquest fòrum híbrid, tal i com descriurem a continuació. Però també suposà un procés exploratori i d'aprenentatge col·lectiu al destapar les *caixes negres* de la política del turisme. Durant el període entre la presentació pública a del PIAPG la tardor de 2009 i el replegament i el canvi d'estratègia que suposà el canvi de govern municipal, els coneixements s'entortolligaven. Els experts eren invocats a través de les seves xifres, plànols, càlculs i advertències però no aconseguien imposar-se a les preocupacions més mundanes que donaven a conèixer els veïns – al voltant de les parades de taxi, de l'accés diferenciat, de garantir el dret a pas, dels problemes de manteniment i seguretat, entre altres -. De fet, aquests arguments eren sovint molt més poderosos per decantar les decisions que els informes parlant dels dictàmens de la UNESCO. I de fet, aquests parlaments mundans i interessats foren essencials per fer emergir preocupacions que, com veurem en el subapartat següent, seran clau per continuar amb el procés de traducció.

És en aquest sentit que la controvèrsia destapà també la caixa de Pandora, permetent posar el focus al caràcter compositiu de resolució. Això és, a l'evidència de depassar els marcs col·laboratius, aquells que ens commina una aproximació pluralista. El consens no esdevingué a través de l'acció comunicativa racional entre les diferents parts. No hi hagués cap espai de participació formal on es construïssin escenaris conjunts, col·lectius, de sortida pactada. Ningú convencé a l'altra part a base d'arguments al voltant de la singularitat del patrimoni, per moltes xifres i arguments que es llancessin al voltant de l'impacte de la massificació turística. Al contrari, el que quedà palès al llarg de tota majoria de les sessions és, per una banda, el desacord públic que aguantà fins el final per part d'alguns col·lectius; o l'evidència de l'existència de coaccions o seduccions a través d'acords en espais privats, en la traducció d'interessos a través de la composició del món, és a dir, amb les noves associacions emergides arrel de la voluntat de regular l'accés al parc. El que m'interessa aquí per acabar aquest subapartat és evidenciar tot el cosmos en joc. Tot allò que estava en joc per dur a terme la política turística. Així, sense pretendre enllistar totes i cadascunes de les peces i baules d'aquestes trajectòries, d'aquests assemblatges, d'aquests actor-xarxa, és que cal la pena posar en valor la mirada simètrica per analitzar els col·lectius híbrids que tenien efecte en la vida dels barris adjacents al parc: la pintura de les parades de taxi, la presència dels cossos de seguretat, els quioscos i els bars, les tornes, els lavabos, els

pressupostos, els Comitè d'empresa de Parcs i Jardins, els arbustos escapçats, el sauló del terra, la ceràmica del trencadís dels bancs, la barra de ferro, la percepció d'inseguretat, el soroll dels músics ambulants, els venedors ambulats, els gossos i els seus excrements, els alumnes i els infants de les escoles, els equipaments esportius, els cossos empastifats de crema solar obstruint la línia 24 del bus, els souvenirs made-in-china, els preus de la botiga de souvenirs, la pendent del barri, els pals de la senyalística, els cartells informals de la senyalística, els el bus del barri, les escales mecàniques... hi ha molt poques d'aquestes *coses* – en el sentit latourrià de la paraula - que puguin ser reconegudes *a priori* com a objecte de la política turística, identificables com a responsabilitat del departament o la direcció de turisme. Molt poques d'aquestes *coses* eren esmentades ja no en el Pla Estratègic de Turisme de Barcelona sinó en el Pla Integral d'Actuació del Park Güell que va obrir la caixa dels trons! I tanmateix, van jugar totes un rol més o menys predominant en la consecució de l'objectiu final de la regulació d'accés.

A través de la descripció de la controvèrsia és que la forma en la que s'imposa la proposta de regulació d'accés de l'espai patrimonial massificat té múltiples focus i accions, sinó que es resol a través del poder de les associacions en compondre la realitat en joc a través de l'espai. Fou a través de la configuració de l'espai urbà, a través de la composició d'assemblatges estables, que s'aconseguí desplegar mecanismes de poder. Com diu John Allen (2003: 102) “the exercise of power is always and everywhere mediated implies that we have to take its spatial and temporal constitution seriously, regardless of the fact that it does not always make a difference in specific concrete circumstances”. Les escales mecàniques foren una inversió provinent de fons estatals instal·lades originalment per salvar el desnivell i connectar la part alta i la part baixa del barri de la Salut. Tanmateix, en el moment en el que foren invocades a la taula de negociació per tal de coaccionar el posicionament dels comerciants per respecte el tancament, les escales mecàniques es convertiren en un instrument més de negociació, de poder, en la política del turisme. Per un moment, aquestes escales tingueren agència, jugaren un rol molt diferent al que se'ls va inscriure quan foren concebudes. Qualsevol element, cosa, infraestructura o relat pot formar part de l'ecosistema turístic. i ho fa de forma precària, provisional, com a mediador temporal invocat per algun altre actor humà o no-humà; més o menys proper en la distància. La importància doncs no rau en les característiques pròpies de la tecnologia, sinó en el rol mediador que juga en el procés d'assemblatge amb altres agències més enllà del verb. El turisme, tal i com hem dit, està submergit en un procés constant de delegació en agències híbrides, en associacions mundanes que permeten la seva pràctica.

Traduint interessos, construint caixes negres, enrolant veus

El procés de traducció és clau per tal d'entendre totes les maniobres necessàries per tal d'aconseguir acomplir amb els objectius en una situació d'incertesa i desconfiança per part dels agents que hi participen. La definició de Latour (1999: 311) de *traducció* com “the work through which actors modify, displace, and translate their various and contradictory interest” ens ajuda a visualitzar que, lluny de ser una trajectòria lineal que s'obre pas amb la làmpada del raonament lògic, és un camí entortolligat ple de punts de pas obligats per tal de convèncer als agents en joc amb formes diferenciades de l'exercici de poder. Aquesta carrera d'obstacles fins arribar a l'objectiu final a través del procés de traducció a passa per un procés inicial de *problematització* que permet detonar els mecanismes d'*intressament*; això és “del conjunto de acciones mediante las cuales una entidad [l'ajuntament en la nostra anàlisi] intenta imponer y estabilizar la identidad de los otros actores que define a través de su problematización” (Callon, 1986 [1994]: 268). Aquest *interessament* és el pas previ a l'*enrolament* – el procés de reclutar els agents per tal d'imposar la seva representació – i a la *mobilització* de les diferents veus dels altres a fi de poder parlar en nom seu i imposar, en última instància, els interessos propis; en el cas de l'ajuntament, la regulació d'accés al Park Güell.

Tal i com hem vist al llarg de la descripció de la controvèrsia, per tal d'imposar la regulació d'accés al Park Güell per tal de protegir el patrimoni de la massificació turística, es despleguen molts altres objectius i problemàtiques a fi de guanyar el suport dels qui inicialment desconfiaven per, més endavant, poder utilitzar-los per justificar les decisions. Si abans hem dit que el desbordament permetia conjugar híbrids i veus profanes a discussions polítiques i científiques, el procés de traducció evidencia a la pràctica tots els moviments que van permetre passar del rebuig frontal a l'acceptació de la regulació del Park Güell.

Per explorar aquest concepte a través de l'anàlisi de la controvèrsia, adaptarem la proposta metodològica de Bruno Latour al seu llibre *Ciencia en acción* (1987 [1992]), una dissertació centrada en la forma en com es construeixen els fets científics. Concretament transposarem part del capítol tercer en el que aprofundeix sobre la creació de *caixes negres* mitjançant el procés de *traducció* i les tàctiques associades. Amb això, intentarem aportar elements

d'anàlisi per desgranar la *Política en acció*. La *caixa negra*, en el context del Park Güell, l'hem d'entendre com la desproblematització i conseqüent acceptació a la proposta politicotècnica de regular l'accés al Park Güell sota la premissa de la protecció patrimonial i la definició d'una capacitat de càrrega.

Latour comença l'exposició amb tres moviments en el que descriu com, en una situació d'interessos explícits en la mateixa direcció, hi pot haver alguns desviaments d'interessos per tornar, però a seguir la trajectòria de l'interès del més fort. El que ens interessa és el quart moviment que descriu la situació en d'incertesa en el que els interessos i els cursos d'acció estan entortolligats fins el punt de ser impossible desfer la troca. Aquesta era precisament la situació en la controvèrsia del Park Güell el maig del 2011, moment en el que es produí un canvi de govern. Latour situa el punt de partida quan els "constructors de fets" – en el nostre cas els representants municipals declarant les intencions de regular l'accés – aconseguen *eliminar* els seus interessos explícits per tal d'augmentar el marge de maniobra. Aquest és el moment de partida d'aquesta maniobra que Latour, en un símil militar, desgrana través de cinc tàctiques que presentem aquí referenciades amb dades del Park Güell extretes directament del segona capítol d'aquesta tesi.

La primera tàctica és la de *Desplaçar els objectius*. "Incluso si son explícitos, los significados de los objetivos de la gente pueden interpretarse de distintas maneras" diu Latour (1988 [1992]:111). Això és precisament el que succeí amb el canvi de govern. Recordem el moment en el que les primeres declaracions del nou govern municipal de Barcelona el 2011. El seu portaveu Carles Agustí, negava que es volgués "tancar el parc", però en realitat després en el temps ho matisava dient que el parc no es "tancava" sinó que se'n regulava l'accés. I que en tot cas, se'n feia una regulació "només" de la part central. La primera tàctica passa per amagar els interessos explícits i retorçar el llenguatge per guanyar temps i marge.

La segona tàctica porta per títol *Inventar nous objectius*. De nou, em remeto a les primeres declaracions de la recent nomenada regidora de Gràcia, Maite Fandos, quan fou preguntada per la regulació d'accés al Park Güell i contestà: "R: A Horta ja s'han ampliat les places d'aparcament i a Gràcia liderarem una taula de treball amb veïns, seguretat, mobilitat, parcs i jardins i districtes per abordar l'accés, la venda ambulants i el turisme". Fandos feia emergir nous objectius, desplegant la qüestió de la protecció del patrimoni front el turisme cap a una varietat de problemes a resoldre. Latour ho descriu així "Desplazar los objetivos de los

grupos que se alistarán, para sí crear el problema y ofrecer luego una posible solución, es Bueno, però todavía limitado por los propósitos originales” (Latour, 1992: 112).

La tercera tàctica rau en *Inventar nous grups*. Tal i com explica Latour, la capacitat d’inventar nous grups està limitada si considerem aquells grups ja articulats. Del que es tracta és de pensar noves articulacions, noves associacions que puguin estar dotats d’objectius renovats. Uns grups que, tal i com venim fent al llarg d’aquesta anàlisi, no els visualitzem només com a reunions humanes amb interessos clarament definits sinó que són més aviat associacions heterogènies convertint en indispensables alguns dels objectes i dispositius tecnològics que entren a formar part del fòrums híbrid. Inventar nous grups amb nous objectius i interessos per tal de fomentar el procés d’interessament i enrolament d’aquests, engruixint els actors a mobilitzar. Estem parlant, en el cas del Park Güell, de generar nous grups al voltant de nous objectius com la pacificació del carrer Olot, el trasllat de la parada de bus turístic o la derivació del flux de visitants amb la instal·lació de les escales mecàniques. Però també parlem de grups antagonistes. I seguint de nou amb les declaracions de Maite Fandos en l’entrevista d’inici del mandat, quan se li preguntà si estava a favor o en contra de l’accés regulat, la regidora va respondre: “Ho he d’analitzar molt més. És cert que hi ha moltíssims turistes però els ciutadans han de tenir lliure accés. I si els turistes poden aportar-hi *algo* allà, millor”. Fandos no només havia creat nous grups d’interès com els veïns de Can Baró que esperaven regular el trànsit d’autocars per la carretera del Carmel o els grups de la Travessera de Dalt que esperaven amb ànsia el trasllat de la parada del Bus turístic per alliberar les voreres de cues de turistes. Fandos havia creat un nou grup antagonista que havia d’assumir també responsabilitats en tot l’entramat: el turista. Havia “d’aportar-hi *algo*”. El turista es convertí no només en el visitant, el volum i la intensitat de la seva visita suposava un perill per la protecció patrimonial d’un espai catalogat per la UNESCO. El turista era un punt de recolzament per fer palanca i fer saltar el tap.

Latour anomena a la quarta tàctica *Fer invisible la volta*. Amb aquesta metàfora es refereix als *detours*, als meandres que havia de fer la trajectòria política per regular l’accés al parc i la necessitat d’allunyar aquesta fita de les discussions. Latour ho diu d’aquesta manera

“Mientras un grupo (incluso ya inventado) sea capaz de detectar una brecha entre sus objetivos (incluso desplazados) y los de los grupos reclutadores, el margen de negociación de estos últimos estará restringido. Las personas todavía pueden *ver* la diferencia entre lo que querían y lo que tienen; y pueden seguir sintiéndose estafados. Por lo tanto, se hace

necesario un cuarto movimiento que convierta al rodeo en un desvío progresivo, de manera que el grupo enrolado aún piense que está yendo a lo largo de una línea continua sin abandonar en ningún momento sus propios intereses.” (Latour, 1992: 113)

Els grups interessats no poden percebre que estan essent canalitzats cap als interessos inicials. De fer-ho, segurament s’hi oposarien, dificultant de nou el curs d’acció de l’interès i l’objectiu principal. Es requereix ordir una trama lentament per tal que cadascuna de les troques pugui desfer-se sense gairebé adonar-se’n, sense fer explícita la seva participació en l’elaboració del pla. Es requereix alhora dissoldre l’interès explícit en aquesta bateria de problemàtiques que interessin als grups que estan esperant a ser resoltes. La clau però és fer-ho sense fer evident la fita final. D’aquí el titular de l’Independent de Gràcia explicant quin seria l’objectiu de la nova *Taula de Treball del Park Güell*: mobilitat i seguretat primer, de l’accés ja en parlarien més endavant. D’aquí que calguessin gairebé dos anys per consumir la decisió del tancament després de l’anunci de la taula de treball. Primer calia resoldre moltes altres coses. I el més important, a banda de la resolució dels “problemes” ja mencionats a través d’un procés disgregador ja anunciat on es pactaven de forma privada les solucions als problemes parcials, calia també fer arranjaments institucionals per tal de dotar a Barcelona Serveis Municipals no només la capacitat per executar la regulació d’accés sinó també la pròpia necessitat de fer-ho per quadrar els balanços pressupostaris després de la venda dels aparcaments i el conseqüent decalatge d’ingressos. Fer invisible la volta és també, com veurem a continuació, desconnectar les decisions de l’escrutini democràtic, fer-ho sense que els agents veïnals o la opinió pública tingués la oportunitat de denunciar-ho. I quan es feu públic, estava ja tot tan ben tramut que era impossible estirar del fil sense que se’n ressentís tota la resta.

Això ens porta al cinquena i darrera tàctica: *guanyar els judicis d’atribució*. Totes les tàctiques anteriors faciliten, diu Latour, un augment enorme de l’espai de maniobra de qui vol imposar els seus interessos. Ja no és possible discernir qui està o no enrolat en el procés de traducció per acomplir amb la regulació d’accés. I això és alhora una conseqüència d’haver deixat de fer explícita l’estratègia però també un potencial problema, doncs aquest objectiu pot quedar difuminat. Per contra, cal fer evident les aliances a través de les atribucions de responsabilitat dels grups i les veus per tal d’enrolar-los i mobilitzar les seves veus a la causa principal. Una situació que, a diferència del reclutament d’aliances, ens exigeix limitar el número d’actors tant com ens sigui possible. El que hem de fer és atorgar visibilitat i reconeixement als grups que afavoreixen la consumació dels fets i assignar-los

un rol clau en el seu desenvolupament però sense perdre el control dels processos. En el cas del Park Güell, aquesta atribució de responsabilitats en diferents portaveus, es consumà de formes molt diferents. Per una banda, es produí un procés de persuasió a través de reconeixement públic d'algunes de les figures, legitimant-les com a portaveus dels barris, aconseguint de retruc el desprestigi de totes aquelles veus que s'hi prodiguessin en contra o denunciessin que els primers haguessin canviat de posicionament. Per altra banda, hi hagué també situacions de coerció per poder mobilitzar la seva veu a favor del projecte, com la renovació del lloguer del local de les associacions de veïns; o fins i tot a través de prebendes, com les que permeteren a la comunitat educativa assegurar el seu passí lliure de la regulació o les inversions promeses per rehabilitar equipaments educatius i esportius de l'entorn.

Amb aquesta cinquena tàctica Latour dona per tancada aquesta fase del procés de traducció, la més oberta, dinàmica i disputada. El moviment següent és *Tornar indispensable* totes aquestes veus contràries en el moment inicial, teixint una xarxa de lligams forts i estable, per tal d'aconseguir que les parts incloses en el procés no només poguessin ser mobilitzades, sinó que formin part de la caixa negra, impedit així la seva problematització. Un cop consumada la traducció, només queda *Mantenir a ratlla* els grups interessats vetllant pel compliment dels acords i cercant que ningú pugui trencar l'espessa trama construïda. La caixa de Pandora quedà custodiada pels buròcrates en tant que "masters of processes and forms", en paraules del propi Latour (2004b: 204), que tenen la funció de protegir amb tots els mitjans possibles la continuïtat d'aquest estat polític latent i desproblematitzat. I ho feren a través de mecanismes propers als que descriu Foucault quan parla de gubernamentalitat, això és les tècniques i procediments descentralitzats per dirigir els hàbits i comportament humà a través de la racionalització de l'acció del govern i el coneixement (Foucault, 2008). Recuperarem aquesta obra en el proper apartat.

Desplaçant la qüestió turística

Després d'evidenciar la situació de desbordament del fòrum híbrid i d'apuntar els mecanismes de traducció diversos per aconseguir imposar els interessos d'una part i mobilitzar la resta de veus a la mateixa causa; apuntem aquí la darrera de les consideracions a tenir en compte associada a la bateria metodològica de l'anàlisi de les controvèrsies: els desplaçaments de les qüestions. La idea dels desplaçaments de les qüestions polítiques –

issues en anglès – és quelcom constitutiu a les controvèrsies i a la política. La sociòloga Noortje Marres, una de les grans estudioses de les controvèrsies a través de la STS, ho exposa d'aquesta manera:

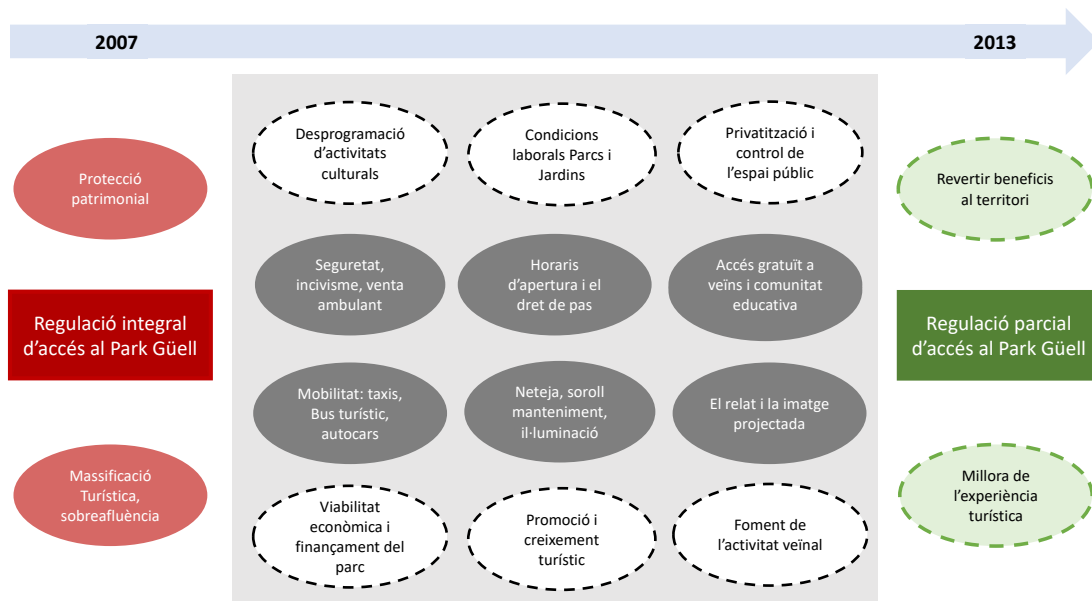
When politics is displaced, the question what counts as the pertinent subject, form and site of (democratic) politics is opened up. For each issue, there are multiple candidates for the set of actors to be taken into account, the form of political democracy to be enacted, and the site where this is to be done. [...] In the face of so many displacements of politics, an often forgotten protagonist of politics enters the picture: the issues at stake in controversies. Issues may not only serve as guides to the appropriate sites, subjects, and forms of (democratic) politics at a given moment. An appreciation of the role of issues in the enactment of democratic politics is indispensable, I will argue here, if we are to develop a definition of the democratic deficit that takes into account the constraints on democracy in the context of the displacement of politics. (Marres, 2005: 5)

Per analitzar aquest desplaçament, se'ns fa necessari resseguir la forma en la que les qüestions donen voltes, s'alien amb altres interessos, prenen múltiples formes o canvien d'ubicació, per tal d'aconseguir els seus objectius. La representació d'aquestes qüestions en joc, conegut en anglès amb el nom de *issue mapping*, permet entendre millor les diferents disputes i processos de traducció i de construcció de les caixes negres tal i com hem exposat anteriorment. Aquests desplaçaments ens ajuden a entendre les decisions més enllà de la lògica racional, dels cursos d'acció lineals, més enllà d'una aproximació normativa però també més enllà de l'esfera únicament comunicativa. Però també cal advertir, com ho fa la pròpia Marres (2005: 94) "issue network can easily become a site for the privatisation of affairs". És en el procés de desplaçament que es resolen de forma privada, fora de l'esfera pública, les problemàtiques a través del procés de traducció que acabem d'analitzar.

Havent descrit la controvèrsia de forma exhaustiva en el segon capítol de la tesi, presento aquí una representació simplificada *sui generis* que cartografia les qüestions que han emergit al llarg de la controvèrsia, evidenciant així els desplaçaments de la qüestió inicial: la regulació d'accés al parc. Val a dir que malgrat hi ha hagut diferents propostes metodològiques per presentar els mapes de controvèrsies, els exemples i els prototips que he analitzat i revisat d'altres autors no m'han resultat gens esclaridores ni facilitadores de

la lectura de la complexitat que pretenen representar⁷⁵. Com exposen Venturini et al (2015) el *controversy mapping* pot tenir alguns costos associats entre la riquesa i les capacitats de representació. En aquest sentit, hi ha una tensió entre la complexitat que es vol representar i la necessitat de fer-la comprensible per un públic no-iniciat o expert.

Imatge 34. Cartografia de les qüestions en joc al voltant de la decisió de regular l'accés al Park Güell

Font. Elaboració pròpia

Així, en la Imatge 34 he representat mitjançant un oval les qüestions polítiques - sorgides al llarg del període analitzat de la controvèrsia (2007-2013). Trobem, a la dreta, el moment inicial de 2007 quan es posa sobre la taula per primera vegada la possibilitat de fer una regulació integral del Park Güell al·legant les dues qüestions inicials: la protecció del patrimoni UNESCO i la minimització dels impactes negatius derivats per la massificació turística i l'excessiva freqüentació de visitants. Aquestes són les dues qüestions originals però que, tal i com hem vist al llarg del text, no es mantenen visible durant tot el període. Al contrari, el que hem vist és que aquestes qüestions inicials es desplacen cap a altres qüestions i problemàtiques d'una forma enxarxada, no lineal, disputada per molts mitjans i

⁷⁵ Algunes de les propostes per cartografiar controvèrsies les trobem, al *Centre for Interdisciplinary Methodologies* de la Universitat de Warwick (https://warwick.ac.uk/fac/cross_fac/cim/) [Accés a l'octubre 2021] o el projecte interuniversitari <http://www.mappingcontroversies.net/> l'experiència de la qual es recull a Venturini et al. (2015); malgrat ambdós són projectes molt enfocats a les controvèrsies científiques i a l'anàlisi de bases de dades virtuals. Una proposta que resulta molt interessant és la de Yaneba (2012) molt més escaient al analitzar l'arquitectura de Manchester.

gairebé sempre contra la imposició de les qüestions de fet. Tota aquesta plèiade de qüestions d'interès les hem representat a l'interior d'un rectangle gris que recull tot el període. I en aquestes temes en disputa, fruit del desplaçament de la preocupació turístico-patrimonial, hem identificat dos tipus de qüestions. En primer lloc, les que estan definides en gris més fosc i en línia continua, que són aquelles que s'han abordat de forma explícita en els diferents documents i espais de participació formals; entre les quals trobem la seguretat, l'incivisme, la venda ambulant, els horaris d'apertura, el dreta a pas, l'accés gratuït per veïns i la comunitat educativa, les parades de taxi, els aparcaments de vehicles en calçada, el bus del barri, bus turístic, autocars discrecionals; neteja, soroll, manteniment, il·luminació o el relat i la pròpia imatge oficial projectada del parc.

En segon lloc, aquelles que estan emmarcades per una línia discontinua que, malgrat ser qüestions que es van posar sobre la taula des de diferents instàncies per part d'agents externs, no van ser mai discutides públicament. Parlem de qüestions tan fonamentals com és la desprogramació d'activitats socials i culturals per part de les administracions, les condicions laborals de les persones treballadores a l'empresa de Parcs i Jardins, la problemàtica de la privatització i el control privat de l'espai públic, la viabilitat econòmica i el finançament de les despeses i la inversió del propi parc, la qüestió del creixement constant de turistes i les polítiques de promoció associades o el foment de l'activitat veïnal i comunitària a l'interior del parc. El cert és que totes les qüestions que es quedaren fora dels processos de traducció i directament mai van ser reconegudes per part de l'ajuntament, quedant fora de tota discussió ja no nomé entre les parts, en el marc dels processos de participació, sinó també cap discussió o debat Públic. Eren qüestions que venien aportades, en la seva totalitat, per les veus contràries al tancament. Algunes d'aquestes qüestions –com les condicions laborals de Parcs i Jardins – eren en part demandes dels agents que no aconseguien resoldre-les a través dels espais de negociació propis. Sumant-se a la causa pública contra el tancament, que els afectava en tant que suposava una privatització d'alguns serveis i un greuge per la capacitat negociadora del comitè de treballadores, també estaven construint xarxes per les seves causes i engruixint la part contrària al tancament. Tanmateix, algunes altres requerien desplaçaments molt més feixucs; i molt més difícils d'aconseguir perquè suposava esmenar una xarxa sòcio-tècnica tan duradora, tan ben travada i tan dependent per tantes altres coses com el funcionament de l'aeroport i la seva programació com a màquina de creixement constant. Requeria esmenar la política d'atracció del turisme. Requeria fer canvis legals per canviar els instruments de fiscalitat

turística a través d'una nova llei d'impostos, suposava destapar els pressupostos de gestió de parcs i jardins, davant la possibilitat d'obrir una nova controvèrsia.

Analitzarem aquestes demandes en el proper apartat quan parlem explícitament del rol de la PDPG en el seu esforç per mantenir el debat públic. Aquí ens convé remarcar la discrecionalitat de les qüestions assumides en el procés de traducció de la política del turisme. El que hi hagué fou un tancament dels fòrums híbrids, a través de la negativa a reconèixer – i a representar – un tipus de coneixement que permetia l'exploració i la discussió sobre com construir del món comú. En paraules de Callon et al (2009: 156), una de les millors maneres de prevenir el debat és “to eliminate any possible link between scientific and technical contents, on the one hand, and the composition of the collective, on the other”. Donar el micròfon per bolcar queixes però no fer cap gest per vincular-les als continguts tècnics. Era innegable que la massificació turística i la massificació estava vinculada amb el creixement del número de turistes a la ciutat, de la política de promoció, de les polítiques d'ampliació a l'aeroport. Resulta difícil negar que si una de les preocupacions de la protecció monumental eren els recursos disponibles necessaris, calia el debat sobre el seu finançament i la fiscalitat de l'activitat turística. Resultava difícil no preguntar-se per les repercussions de la privatització d'un espai públic i la seva replicabilitat del model de regulació a altres espais de la ciutat. Tanmateix, totes aquestes qüestions, foren mantingudes apartades del procés de traducció, mantenint-les com a caixes negres, com a fets inevitables, com a *qüestions de fet*, que no requerien ser discutides en el marc de les possibilitats d'una possible sortida al problema originari de la massificació i la protecció patrimonial.

Per acabar l'anàlisi d'aquest exercici d'*issue mapping*, cal destacar que la proposta final, la que està representada en verd, sofrí inevitablement algunes mutacions – i mutilacions – respecte la proposta inicial arrel d'aquest procés de desplaçament de qüestions, algunes de les quals provinents de les demandes d'agents interessats. L'accés al parc no es regulà en la seva totalitat sinó que només es regulà un 8% de la totalitat de la superfície declarada Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO. Però a més, la decisió de limitar el número de visites per hora només a la zona “monumental”, com demostraren les xifres el 2017, que l'afluència de visitants a la totalitat del parc seguí sent, després de la regulació, de nou milions anuals de visitants. Per tant, al llarg del procés de desplaçament de les qüestions inicials es posà sobre la taula una solució que ni tan sols responia a les dues qüestions inicials: ni protegia la totalitat del patrimoni – només la part més escultòrica, visitada i

coneguda – ni suposà una reducció de la pressió turística – al contrari, provocà cues, visitants aglomerant-se per fer temps abans no els toqués el torn, etc. Hi hagué altres qüestions en joc que tampoc es resolgueren amb la proposta final com era la qüestió de la música al carrer o la venda ambulant, que seguia present malgrat els estèrils intents de controlar-la. Tampoc, com vam veure, les qüestions vinculades a la mobilitat es resolgueren de forma efectiva. La parada de taxis canvià dues vegades d'ubicació després de la regulació d'accés – al carrer Marianao i al carrer Larrard més tard –. La senyalística finalment sucumbí a la lògica aclaparadora i racional i redirigí els fluxos de visitant pel carrer de les escales mecàniques, induint l'apertura de nous locals comercials dedicats a la venda de records. Per altra banda, es resolgueren algunes qüestions crítiques com assegurar el dret a pas entre els barris contigus, i s'assegurà també l'accés a veïns i comunitat educativa de la zona regulada. Al meu parer fou aquest moviment, juntament amb la transformacions constants per cercar resoldre les qüestions de la mobilitat, les que esdevingueren clau a l'hora d'enrolar a la gran majoria de les veus del barri, que veia esvair l'amenaça de perdre el seu dret a fer servir el parc respecte la primera versió del document. Això provocà, alhora, mobilitzar aquestes veus a favor en contra dels posicionaments crítics com els de la Plataforma.

Per acabar, seguint amb l'anàlisi del diagrama, hi hagueren dues qüestions que posaren sobre la taula des de l'ajuntament i que no es discutiren mai públicament. Una fou la suposada “millora de l'experiència turística” que serví, en un procés de delegació extrem de la veu dels turistes, per acabar justificant la regulació d'accés, malgrat la majoria de fonts de valoració del Park Güell a través de plataformes de *crowdsourcing* com Tripadvisor reconeixien el parc com un dels millors atractius de la ciutat. Aquesta traïció es produí, sobretot, per la manca de portaveus turístics convocats en el procés de discussió-negociació. Aquesta delegació de la veu dels turistes serà una de les qüestions que abordarem més endavant. En segon lloc, l'ajuntament aconseguí fer de les necessitats virtuts amb un darrer punt que en cap moment es discutí públicament i tampoc en queda cap rastre als mitjans. L'arranjament institucional que posava a B:SM al capdavant de la gestió del parc per suplir les carències pressupostàries, es feu també assegurant el retorn d'un cànon que, com he explicat, acabà gestionant-se des de l'oficina tècnica de l'ajuntament sense cap procés deliberatiu participat amb agents externs. Un cànon que serví, en els anys següents segons la informació pública, per finançar, entre altres, l'edifici de l'Escola Pública Baldiri i Reixach o per substituir la gespa del camp de futbol del Carmel, un club que mai va participar de forma activa ni emetre cap opinió en durant el procés de participació. Un argument més, si

s'escau, incorporar, a través de l'anàlisi relacional, aquelles agències que no es manifesten a través de l'acció comunicativa dels representants. Per acabar, val a dir que aquests recursos, en realitat, serviren per *mantenir a ratlla els grups interessats*. Com descriu Latour (1992: 119) "se necessita algo más para que la yuxtaposición temporal de intereses se convierta en un todo duradero. Sin este "algo más", el ensamblaje de personas necesario para transformar una afirmación en una caja negra se comportará de manera impredecible". La regulació del Parc Güell se sosté en el temps i l'espai a través d'*alguna cosa més* a banda dels posicionaments ideològics o la confluència d'interessos. El control, per evitar obrir de nou les *caixes negres*, per tal de tornar a un esdeveniment controvertit, passa per un procés d'estabilització material per tal de fer-se indispensable i fer més imbricada la trama d'agents enrolats.

No issue, no public

Per acabar amb aquest apartat, cercarem a entendre la situació en la qual alguns dels desplaçaments de la qüestió turística-patrimonial, com les que va posar la PDPG sobre la taula, van poder ser desestimades en el procés de resolució de la controvèrsia; o dit d'una altra manera, sota quins mecanismes l'ajuntament fou capaç de discernir el que estava en joc i deixar de banda el que no l'interessà en el procés de traducció. Per fer-ho, desplegarem aquí una doble entrada teòrica amb alguns punts fermes de connexió. Per una banda, aprofundirem en l'aproximació de la política orientada a les qüestions – *object-oriented* en anglès – desenvolupada en l'obra de Noortje Marres (2007) a través dels postulats dels pragmatistes nordamericans Dewey y Lippmann i custodiada també per Bruno Latour en diversos textos.

En una famosa resposta epistolar de Bruno Latour a Gerard de Vries, Latour (2007) fa una apologia molt clara a la concepció *object-oriented* de la política, això és a la importància de les qüestions o *issues* per entendre *què és i què fa* la política. Latour (2007) explica el moviment d'aquesta manera:

“the key move is to make all definitions of politics turn around the issues instead of having the issues enter into a ready-made political sphere to be dealt with. First define how things turn the public into a problem, and only then try to render more precise what is political, which procedures should be put into place, how the various assemblies can reach closure, and so on. (pp. 815).

Així doncs, el que ens interessa és el desplegament al voltant de les qüestions polítiques, no concep una arena ja predefinida on les qüestions entren i activen els mecanismes. No podem concebre la política en absència de qualsevol qüestió. Ho hem vist constantment al llarg de la descripció i de l'anàlisi d'aquest apartat. La política del turisme, en un moment de controvèrsia, no esdevé en una arena llisa on la racionalitat, les caixes negres i els parlament defineixen què s'ha de fer. Al contrari, el que trobem en és un procés de composició constant, trajectòries que es creuen, veus que es neguen assemblatge heterogeni, arranjaments institucionals, canvis de guió. El que hi ha és un procés de reunió – *gathering* en anglès. El que importa, de nou, és resseguir les trajectòries i els desplaçaments en els fòrums híbrids.

Per Noortje Marres, l'anàlisi dels desplaçaments de les qüestions ajuda a determinar fins a quin punt aquests han servit per reforçar els processos democràtics o, per contra, si s'ha desdibuixat la possibilitat de mantenir seu caràcter *Públic*. Aquí el *Públic* (en majúscula) l'entendem en el sentit que ho fa John Dewey, això és, "aquells que estan indirectament afectats per les conseqüències de les transaccions fins el punt de considerar necessari fer-se càrrec d'elles sistemàticament" (Dewey, 1927: 15-16, traducció pròpia). Dewey contraposa el *Públic* amb dels agents interessats – *stakeholders* en anglès - que intervenen en les discussions i els processos per resoldre problemàtiques de caire particular. El *Públic*, segons Lippmann (1993: 67) "is not, as I see it, a fixed body of individuals. It is merely those persons who are interested in an affair and can affect it only by supporting or opposing the actors". El *Públic* emergeix quan hi ha una qüestió a resoldre. Lippmann ho exposa d'aquesta manera

"Yet it is controversies of this kind, the hardest controversies to disentangle, that the public is called in to judge. Where the facts are most obscure, where precedents are lacking, where novelty and confusion pervade everything, the public in all its unfitness is compelled to make its most important decisions. The hardest problems are those which institutions cannot handle. They are the public's problems." (Lippmann, 1993 [1927]: 121)

Però val a dir que el *Públic* no participa directament en la resolució del problema del qual només n'és concernit però del qual no vol implicar-se, només vol que es resolgui el problema, la qüestió, a diferència dels *self-interested groups*. Per contra, el *Públic*, segons Lippmann, és mobilitzat, és invocat de forma fantasmagòrica i dictaminarà, decidirà de quina de les parts del conflicte es posicionarà, segons la solució tècnica proposada amb el que Lippmann

anomèna “the rule of Thumb” (pp. 110). Seguint en aquesta línia, Marres (2007) exposa el vincle entre l'emergència de la qüestió i la involucració del *Públic*. Ho exposa d'aquesta manera

“Lippmann and Dewey argued that public involvement in politics was occasioned by the rise of issues that existing institutional arrangements failed to address. They proposed that the settlement of public issues depends on institutional outsiders adopting and articulating those issues, and bringing them to the attention of institutions that are equipped to deal with them”.

Així doncs, la premissa per l'existència – i l'acció – del Públic és que la qüestió es mantingui viva, activa, visible, que interessi. *No Issue, no public*. Anular el debat públic i transformar-lo una resolució parcial dels problemes desplaçats amb els agents interessats és un greuge democràtic. Marres (2005) contraposa directament la política democràtica com l'abordatge *públic* de les qüestions, de la gestió dels afers o problemàtiques. Ho exposa d'aquesta manera

In this respect, a democratic politics concerned with the settlement of issues is completely different from managerial practices of problem solving: in democratic politics, the solution of problems can, in the first instance, precisely not be said to be the overriding goal. In the case of management, the solution to a problem can be understood as the primary end, something that legitimates the exclusion of “unworkable” articulations of the problem. Settlement of public affairs attempts to short-cut displacements of the issue to sites where the antagonism among attachments can be made manifest must be persistently resisted. (pp. 149).

Comença a dibuixar-se una resposta a la nostra pregunta sobre què fa que l'ajuntament pugui decidir quines problemàtiques resoldre. La clau la trobem en el caràcter híbrid d'aquestes qüestions. Marres (2007) diu que per analitzar la involucració del *Públic* en política, cal focalitzar no només en els marcs mobilitzats pels actors, és a dir, en els temes que cadascun dels agents en la disputa vol prioritzar respecte els altres respecte una qüestió, sinó que també cal tenir en compte el seu vincle amb les coses i la gent. Explicat amb més detall

“the enactment of public concern involves the mobilization of socio-ontological associations that mediate actors' involvement in the issues at stake. Performances of public involvement thus thematize, draw and operate upon endangered attachments. Such a

socio-ontological approach to public involvement practices makes it possible to positively appreciate that such practices are underdetermined by institutional procedures. The distinctive affordances for public involvement must now be described, not only in terms of their capacity to add inclusivity and accountability to political dealings with issues, or to transform people into citizens. These arrangements must also be appreciated for the way they facilitate a distinctive articulation of issues, as matters of public concern. (Marres, 2007:776)

Aquest punt ens porta a mencionar una darrera variable en joc en tota aquesta equació. I és que la concepció object-oriented, en la que cal anar molt més enllà de l'acció comunicativa, està molt vinculada amb la idea de *cosmopolítica* això és, entendre la política com “the building of the cosmos in which everyone lives, the progressive composition of the common world” (Latour, 2007: 813). El que està en joc és la construcció, la composició del món en comú, d'un cosmos múltiple que no està predefinit i no és totalitzador d'entrada. La cosmopolítica es construeix a partir de compromisos, de relacions entre entitats heterogènies. Així mateix, segons Rodríguez-Giralt et al (2014) la cosmopolítica pot pensar-se

como una forma de conflicto, pero entendiendo que lo que está en juego no son los intereses de ciertos actores humanos, sino cosmogramas (Tersch, 2007), esto es, formas de articular las entidades y relaciones aceptadas como partes de un mundo común. [...] Describe el proceso lleno de indefiniciones, conflictos, etc. por el cual un cosmos, siempre transitorio y abierto a disrupciones y redefiniciones, se constituye. (pp. 4).

La política no és una essència inherent a cap procés ni de cap domini. Tampoc és una acció de redistribució del poder en un entorn circumscrit. És un efecte de les relacions que comporta la composició progressiva del món en comú. És esdeveniment, una situació, és una trajectòria al voltant d'un objecte, d'una qüestió, i el desplegament dels instruments i l'equipament necessari per abordar les qüestions. Com diu Latour, hem de moure'ns d'una concepció de la *Realpolitik* cap a una concepció orientada a les qüestions, a les coses, una *Dingpolitik* (Latour, 2005: 4) per tal de “be more connected to each other by our worries, our matters of concern, the issues we care for, than by any other set of values, opinions, attitudes or principles”.

Si assumim doncs l'aforisme *No Issue, no Public* tal i com l'hem transposat al llarg d'aquest subapartat, estem en disposició de respondre la pregunta inicial sobre per què les qüestions aportades per la PDPG van quedar fora de la discussió. El cosmos que apel·lava la Plataforma,

amb el desplegament d'accions i assemblatges que requeria – aeroport, promoció turística, gestió pressupostària, política de fiscalitat, etc. - xocava frontalment amb la capacitat del govern municipal, que no podia o no volia assumir, doncs suposaria obrir, com hem dit, moltes altres qüestions controvertides.

En aquesta situació de col·lisió de mons possibles, quedant fora del procés de traducció, un dels principals problema de la PGPG fou el d'obrir les “caixes negres” que asseguraven que la única solució per resoldre la qüestió turística-patrimonial era definir una capacitat de càrrega i muntar un dispositiu de control d'accés al parc. Per fer-ho, per obrir la *caixa negra* i imposar la seva redefinició d'allò possible, havia d'enrolar i mobilitzar ja no les veus d'altres agents – recordem que hi havia més de 40 entitats adherides – sinó que per construir noves qüestions havia de cridar l'atenció, de generar l'interès, del *Públic*. I de fet, això és el que intentà fer la PDPG a través de la recollida de firmes, al presència a xarxes, les diferents protestes i manifestacions, comunicats... però també construint un document de propostes – fruit d'un procés col·lectiu de participació que serví també per construir aquest *Públic*- on es dibuixava un escenari alternatiu. Tanmateix, aquest exercici va topat amb alguns esculls insalvables: la impossibilitat de revertir algunes de les *qüestions de fet* que s'havien instal·lat a l'agenda pública comunicativa provinent dels informes tècnics oficials. Malgrat els repetides reclamacions i demandes, aquests documents tècnics no es feren públic. Quedaren segrestats per seguir nodrint així les *caixes negres* que permetien a l'ajuntament no haver de virar l'estratègia. Seguia mantenint al marge qüestions com el finançament dels parcs públics, la protecció patrimonial o la política turística que, recordem, batia rècords de visitants any rere any.

La regulació parcial d'accés al Park Güell oferia al *Públic* una solució creïble sobre la taula, sostinguda a través de qüestions de fet que foren estabilitzades a través del llarg procés de traducció. Suposava una solució *materialitzable* que, desplegant tot el reguitzell tecnològic i organitzatiu institucional possible, s'imposava com a solució única *raonable*, tancant així la controvèrsia i desactivant el debat públic. La Plataforma, malgrat tots els esforços, no va aconseguir desenvolupar un procés d'associació prou fort, un procés d'assemblatge prou potent per mantenir vives les preocupacions ni imposar el seu *cosmograma* que, val a dir, no tenia cap capacitat de tirar-lo endavant per sí mateixa. Davant d'aquesta situació, l'ajuntament va fer tot el possible per impedir amb tots els mitjans possibles tornar convertir la regulació d'accés al parc en una controvèrsia. El que feu l'ajuntament va ser reduir la discussió democràtica sobre una qüestió *pública*, complexa i amb repercussions

col·lectives, a un debat sobre la resolució i gestió de problemàtiques concretes. El que feu l'ajuntament, dit d'una altra forma, fou renunciar a la cosmopolítica, refusar els debats i l'acció sobre la composició del món en comú, de la Barcelona turística promulgada d'una altra manera. Explorarem aquesta idea en el següent apartat.

El dret a Gaudi(r). Una defensa de la ciutat turística

*The ideal city would be the perpetual oeuvre of the inhabitants,
themselves mobile and mobilized for and by this oeuvre.*

Ash Amin & Nigel Thrift

En aquesta tercer apartat del capítol d'Exploracions, he cregut important analitzar el rol d'una de les veus més crítiques de la decisió de regular l'accés al parc: la Plataforma Defensem el Park Güell⁷⁶ (en endavant, PDPG). L'anàlisi de la seva experiència, del seu posicionament i de les accions que va dur a terme, em permet fer emergir algunes reflexions al voltant de la política del turisme. No pretenc fer proselitisme de la causa defensada per la plataforma. El que m'interessen són els esculls i les dificultats del procés de reivindicació del *Dret a Gaudi(r)*, en referència – i homenatge – del títol del documental que van impulsar alguns dels seus membres. De l'experiència de la PDPG m'interessa per sobre de tot el rol que jugà davant la impossibilitat de participar en el *fòrum híbrid* en el moment de la seva articulació degut a l'estadi avançat del procés de traducció a favor de la regulació d'accés. Abans, però, voldria fer una breu reflexió sobre els límits d'assumir Park Güell com a objecte polític en disputa, sobre la dificultat intrínseca de dur a terme un procés de reivindicació comunal d'un espai patrimonial catalogat. Per fer-ho, aprofundiré en una concepció relacional dels comuns – *commons* en anglès – i el seu encaix en la discussió sobre l'encerclament del patrimoni i el dret a la ciutat turística.

Desacords sobre el món en comú

La PDPG va constituir-se el 2012, en la fase final de la controvèrsia amb el replegament de files per part de l'ajuntament, que comptava ja amb el procés de traducció molt avançat i estava preparant tots els engranatges institucionals per facilitar la regulació d'accés. A través de la resolució pràctica dels problemes que emanaven del desplaçament de la qüestió turística i patrimonial, – la mobilitat, la seguretat, l'accés diferenciat, etc. –; l'ajuntament

⁷⁶ Tal i com ja hem explicat al segon capítol, la PDPG neix de la necessitat de generar un espai de reagrupament de les veus contràries a la regulació d'accés, que fou confluència de membres participants en l'Assemblea de Muntanya del 15M, de les persones provinents de la fragmentació del teixit associatiu davant de manca de fermesa de la Coordinadora; però on hi participava també persones a títol personal, artistes del parc, treballadors de Parcs i Jardins, membres de partits polítics sense representació.

havia aconseguit enrolar a gran part de les veus crítiques inicials que semblaven acontentar-se amb la proposta de regulació parcial. Fou precisament la traducció la que endegà el procés constitutiu de la plataforma que neix, precisament, per erigir-se com a veu principal del discord en la regulació parcial del parc com a solució única possible als problemes de protecció patrimonial i sobrecàrrega turística. Un desacord que ressona amb la idea de Rancière (1996); això és, no com a malentès, ni com a desconeixement, sinó com

“aquella situación en la que uno de los interlocutores entiende y a la vez no entiende lo que dice el otro. El desacuerdo no es el conflicto entre quien dice blanco y quien dice negro. [El interlocutor] al mismo tiempo que entiende claramente lo que dice el otro, no ve el objeto del que el otro le habla; o, aun, porque entiende y debe entender, ve y quiere hacer ver otro objeto bajo la misma palabra, otra razón en el mismo argumento.” (pp.8 - 9)

La Plataforma i el govern municipal estaven en desacord però no en els objectius finals, no en el *fons* de la qüestió. Protegir el patrimoni i minimitzar l'impacte de la massificació turística al parc i els entorns era una voluntat compartida. De fet, si fem un anàlisi semàntic, la gran majoria dels objectius generals PIAPG de 2009 i del PAPG+ del 2012 eren compartits amb les propostes de la plataforma. El desacord raïa no només en la forma en la qual s'entenen conceptes com “benestar”, “sostenibilitat” o “qualitat” sinó en els objectes en discussió. Era un desacord sobre el món en comú per assolir l'escenari desitjat, sobre la forma de desplaçar la qüestió principal; un desacord sobre el desplegament de les solucions, materials, tecnològiques i espacials. Les cintes, les taquilles, el control, els carnets eren incompatibles amb garantir l'accés al parc “lliure i gratuït per tothom”.

Aquest desacord, segons Rancière, que ens porta a l'inici de la “política” per fer front a la “policia”⁷⁷. Amb aquest desacord, la Plataforma emergeix en peu d'igualtat per erigir-se com a nou subjecte per rebatre la ciutat turística que proposava l'ajuntament en peu d'igualtat, sense cap penyora, sense poder ser coaccionada, sense cap interès concret de cap problemàtica desplaçada de la qüestió principal. Era alhora l'espai d'articulació de totes aquelles veus que es quedaren fora del procés de negociació institucional, dels sense-part: artistes i músics de carrer, gent que no estava empadronada, i també d'aquelles participants a l'assemblea del 15M i que no quedaven representades per cap associació o entitat social o

⁷⁷ Segons Bassas (2017) el concepte de *policía* en la obra de Rancière es pot sintetitzar en “el conjunt de processos d'agregació, distribució i organització del poder, de tasques, discursos, cossos segons la part que ens pertoca a cadascú i cadascuna en l'ordre establert per una comunitat que, per definició, deixa a una part sense-part” (pp. 74)

veïnal. Tampoc era un instrument per iniciar un litigi per la gestió d'institucions de poder, doncs no hi havia cap càlcul ni cap possibilitat de coartar la llibertat d'un moviment amb una assemblea com a únic espai sobirà. La PDPG presentava doncs una proposta estètica que irrompia en el teatre consensual que havia muntat l'administració escenificant a través d'un guió propi – les propostes alternatives que passava, indefugiblement, per evitar l'encerclament del Park Güell. Per tractar d'exposar aquesta situació, he proposat desgranar l'agenda del desacord o, en paraules de Rancièrè, el repartiment d'allò sensible - *le partage du sensible* en francès-. On raïa el desacord en aquesta promulgació diferenciada del món en comú? Proposo una exploració al voltant del procés de comunalització– això és, de la reivindicació del Park Güell com a bé comú en front de l'encerclament institucional - que va dur a terme la PDPG.

Si parlem de comuns ho hem de fer inevitablement del text de Garrett Hardin de (1968) *The Tragedy of the commons*, un dels motius que he exposat per recolzar-me també en la metàfora de la tragèdia. Hardin, a través de l'arxifamós exemple del camp de pastures comunal sobreexplotat, que el considera un exemple clar de fracàs de l'autoregulació dels béns comuns; declara l'aforisme tan reproduït i contestat: “no technical solution can rescue us from the misery of overpopulation” (pp. 1243). Davant del creixement mundial de la població, Hardin diu que cal prendre mesures contra l'explotació dels recursos comuns i que aquesta passa inexorablement per restringir les llibertats. El que cal, doncs, acordar mútuament quin ha de ser el sistema coercitiu i finalitza l'article amb una altra de les frases més recordades: “injustice is preferable to total ruin” (pp. 1247). Aquesta metàfora s'adiu, canviant ovelles per turistes i camps comunals per llocs patrimonials, amb tot el que hem exposat del Park Güell. I és més, la proposta de regulació d'accés, sota la premissa de delimitar la capacitat de càrrega, ressona com a “mal menor”, com al millor pitjor escenari possible davant de l'allau de turistes que posen en risc el patrimoni, encara que sigui a expenses de controlar l'accés als residents i establir mesures de control de seguretat a un espai públic.

En els darrers anys, hi ha hagut un ressorgiment d'interès i debats sobre el concepte dels béns comuns⁷⁸ – *commons* en anglès - des de perspectives crítiques o radicals sobre les pràctiques neoliberals de deposició, destrucció i mercantilització de comuns recursos

⁷⁸ Des d'una perspectiva normativa i neo-institucional com la d'Ostrom (1990) s'etenen els bens comuns com aquells no-excloents - és a dir, que tothom pot tenir-hi accés - però a l'hora rivals, això és, que l'usdefruit d'un agent redueix la possibilitat d'ús d'un altre agent.

socials i espacials. Una aproximació que qüestiona la idea liberal del “encerclament” – *enclosure* en anglès - com la solució inevitable per abordar la *tragèdia* alhora que amplien la noció dels “recursos comuns” - *Common Pool Resources* en anglès – com l’aigua dels aqüífers, les zones de pesca o els boscos; i les seves formes govern ‘imbricat’ – *nested* en anglès - desenvolupades per la guanyadora del nobel d’economia Elinor Ostrom (1990) com a alternativa a la privatització o a una gestió pública. Aquest enfocament crític ‘re-visions the commons outside the public-private dichotomy and introduces the social, cultural, and political practices that allow new possibilities, thus reconstituting the commons as an object of thought’ (Eizenberg 2012: 766). Així, el *comú* no és només una forma de règim de propietat sinó l’efecte d’una pràctica social de comunalització – *commoning* en anglès - (Harvey, 2012) construït de forma relacional entre un grup o comunitat i un recurs que encara està per crear com a tal. Des d’aquesta perspectiva crítica, els *comuns* s’han abordat en relació estreta amb tres idees principals relacionades entre si. En primer lloc trobem la idea de l’*acumulació per despossessió*. Una idea desenvolupada per Harvey (2003) a través de l’analogia de l’acumulació primitiva explicada per Marx en la que exposa com l’encerclament – *enclosure* en anglès – ha estat històricament una pràctica duta a terme en el sistema capitalista per resoldre els cicles permanents de sobreacumulació. En segon lloc trobem la idea dels *comuns* com una pràctica d’interacció, convivència i cooperació relacionada amb el dispositiu *biopolític*, com a peça fonamental per la producció i reproducció de la vida mateixa (Hardt i Negri, 2009). Finalment, podem trobar la idea lefebvriana d’“obra” – *œuvre* en francès – entesa com la totalitat d’una ciutat o un territori, com un producte en permanent construcció. Aquesta idea està també molt vinculada al concepte del “dreta a la ciutat” que pren la comunalització com un horitzó polític per l’àmbit urbà, sense perdre de vista en cap cas la producció de l’espai (Lefebvre 1968).

Si fem un repàs la qüestió dels *comuns* en els estudis de turisme, aquests es tracten majoritàriament a través d’un marc d’anàlisi formal i neo-institucional. Els principals articles sobre aquest tema s’han centrat en l’exploració dels valors econòmics dels terrenys comunals (Bostedt i Mattson 1995), en l’anàlisi del règim de propietat com a factor determinant per l’estructura i l’evolució de les destinacions turístiques (Russo i Segre 2009). Per altra banda, una de les línies més seguides ha estat l’anàlisi dels reptes de gestió dels recursos naturals amenaçats per la sobre afluència turística i la falta d’incentiu per invertir en la seva conservació (Healy 1994, 2006), o per analitzar com la posada en valor dels recursos tangibles i intangibles pot assegurar la sostenibilitat dels *comuns* com a productes turístics (Briassoulis 2002). Aquesta literatura, si bé és molt estimulant per pensar en una

aproximació integrada i sostenible com la que proposa Hall (2000), no ens ajuda en el desenvolupament les idees d'aquest apartat.

Segurament l'obra de Stavrides (2016) és la que més en profunditat ha entrellaçat les tres idees al voltant dels comuns mencionades anteriorment. Ho fa a través del concepte d' "espai comú" – *common space*, en anglès – que el circumscriu com aquell que està definit

“through the practices of an emergent and not necessarily homogeneous community which does not simply try to secure its reproduction but also attempts to enrich its exchanges with other communities as well as the exchanges between its members” (pp.55)

Stavrides entén els béns comuns com a efectes d'un procés de comunalització a través de l'acció d'una comunitat diversa que forma part d'un procés d'associació d'una xarxa molt més gran, la de la *multitud* de la que parlen Hardt i Negri (2004). Uns processos que s'assenten en la construcció d'una subjectivitat anticapitalista que lluita contra la normalització imposada pels dispositius governamentals a partir de les seves singularitats. En una línia similar, Jeffrey et al (2011) també presenten el procés de comunalització i la relació constitutiva amb el procés d'encerclament a través del desplegament conceptual de tres fenòmens: les materialitats, les espacialitats i les subjectivitats. Ens fem nostra la seva proposta i l'adaptarem per tal d'analitzar el procés d'encerclament-comunalització del Park Güell per part de la Plataforma. Per fer-ho, abordarem qüestions que van quedar fora del procés de traducció i que, no obstant, crec que val la pena aprofundir per nodrir els aprenentatges: el rol del patrimoni en els processos d'encerclament i despossessió en la defensa pel dret a la ciutat turística però també en la construcció del subjecte "resident" com a contraposició clara a l'alteritat que ens ocupa: el turista.

L'encerclament. Normalització, subjectivització i alteritats

Un cop evidenciada la ruptura del *fòrum híbrid* i exhaurides les possibilitats de participar en la fase compositiva donat degut a que una part és vetada al parlament davant l'evidència del desacord, necessitem nous dispositius analítics dels processos, tal i com ens anima el propi Latour (2007). El procés de comunalització-encerclament confrontà, com ja hem dit, desplegaments divergents, formes dissentes d'entendre el món en comú, un enfrontament entre diferents *cosmogrames* que promulgaven escenaris de dissens irreconciliables, fora

de l'embat negociador, fora de les possibilitats de traducció. Ho explorarem en el darrer subapartat d'aquest capítol. El que farem aquí és presentar i analitzar un dels processos clau que van permetre de perpetrar l'encerclament: la *normalització social* i el procés de *subjectivització*. Per fer-ho, caldrà fer una breu incursió a part de l'obra de Michel Foucault sense obrir del tot el cademat doncs la transposició plena per analitzar el cas del Park Güell seria objecte d'una tesi doctoral en sí mateixa.

El procés de *normalització social* passa, en gran part, per una construcció de les subjectivitats a través de diferents mecanismes de poder per tal que assumeixin un acord social d'allò que és acceptable, allò que és desitjat, un consens sobre, per exemple, les coercions mútues que proposava Hardin per protegir els béns comuns. Foucault (2009) ens convida a pensar en un tipus de poder que no és doncs fruit de l'acció negativa, de la imposició, de la coerció directa, sinó de l'acceptació social d'una normalitat a partir de criteris de *racionalitat* i d'*eficiència* de mercat. El poder, doncs, és un efecte relacional, una capacitat d'aquest procés de *racionalització* que, segons Giorgio Agamben (citat a Valls Boix, 2018) té una doble esfera indissociable: la racionalitat politicojurídica, l'*autoritas* la que atorga legitimitat, fonaments i orientació; i la racionalitat econòmica i governamental, que es basa en la gestió, la pràctica, l'execució de la racionalitat, la *potestas*. Aquesta anomenada *governamentalitat* és precisament el procediment, el dispositiu pel qual el cos social, les comunitats, vetllen per la pròpia pervivència acceptant una dominació que garanteix la seva pròpia vida. Un poder que, a diferència del Leviatà de Hobbes, s'exerceix a través de la microfísica i els discursos, a través de les xarxes de relacions i del coneixement. En aquest sentit, Foucault (2009) ens exposa tres dispositius de poder i ens adverteix que, si bé cadascun d'ells emergeix en diferents moments històrics, en l'actualitat tots ells conviuen i perduren de forma sovint complementària. En primer lloc, trobem el poder sobirà, que controla el territori a través de mecanismes jurídics i administratius i que regula el comportament a través de l'exclusió de certes formes de vida. Aquesta seria la més primària forma de *normalització* i, tanmateix, la més evident en el procés d'encerclament del Park Güell: regulació de l'aforament a través de barreres físiques, el control d'accés a través de la distinció entre els turistes i els residents, i l'estigmatització i la conseqüent expulsió d'activitats no desitjades com els venedors ambulants o els músics. En segon lloc, trobem el mecanisme disciplinari, aquell que té en la presó la seva analogia més clara, i que el que promou és la caracterització dels usuaris de l'enclavament i els distingeix entre aquells normals i aquells no normals, definint les alteritats amenaçadores, perilloses, que serveixen d'altra banda per exemplificar les conseqüències que rep aquell que fa el que no s'ha de fer,

allò fora de la norma. El control disciplinari prescriu situacions, es basa en la gestió dels riscos. En el cas del Park Güell, en els textos dels documents tècnics que apuntaven en les activitats il·legals com a riscos per la conservació patrimonial si bé no hi havia cap contacte directe entre ambdós. També quedava palès en la prevenció als atacs al·legant una major seguretat al voltant de la “zona monumental”. Alhora, el poder disciplinari es basa també en les dades, en les enquestes, en el coneixement i el poder que emana d’aquest. En el cas del Park Güell, com hem descrit, l’accés privilegiat a la informació elaborada *ad hoc* va ajudar a la construcció de les caixes negres i, amb elles, al tancament de les possibilitats de compondre un escenari alternatiu. A l’hora, el poder disciplinari són també representacions, aquelles inscripcions que faciliten l’enteniment del control posterior. Per últim, el tercer mecanisme de control social rau en el concepte de seguretat i *biopolítica*, entès com aquell que s’ocupa del control de la població, de la seva pervivència i benestar, a través de la població mateixa sense que aquesta se n’adoni, reproduït de forma immanent, això és, a través de relacions enxarrades, a través de la microfísica, sense cap imposició jurídica des de dalt. Basten discursos i coneixement. El que suposa aquest mecanisme de poder, segons Stavrides (2016) és precisament la normalització de la total transparència i control de la vida social com un èxit de la política, és el control dels ritmes de la vida, de les pràctiques i els hàbits, de les presències i de les absències. En aquesta línia, tal i com hem descrit al capítol anterior, la regulació d’accés al Park Güell va passar de ser rebutjada frontalment a ser acceptada com un “un mal menor” sota un reguitzell d’arguments que de forma clara, invocaven una situació de derrota, assumint la tragèdia sense més. Els arguments invocats passaven per la necessitat de control securitari per controlar venedors ambulants o els músics de carrer. També passava per assumir la responsabilitat col·lectiva de la viabilitat econòmica del parc - que era insostenible segons deien - i acceptar la seva gestió privatitzadora com a única solució per preservar el patrimoni de la humanitat. Però també per atribuir a l’altre, al turista, l’alteritat que atorgava drets diferencials, excepcionals, al resident, que gaudiria del privilegi de poder entrar i sortir lliurement amb una targeta, un cop solucionat l’escull de la sentència Europea gràcies al servei jurídic. Aquesta subjectivització, tan arrelada a la societat contemporània en un context neoliberal, és a través de la que es desplega la resta de poders, la que va obrir la porta a l’acció d’un govern que va fer prou càlculs com per atrevir-se a prendre la decisió de regular l’accés al parc. Parlem doncs, de la construcció d’uns subjectes que davant l’escenari de sobrepoblació, van assumir com a bona l’opció de mantenir l’ordre i el control a través del privilegi que els suposava avantatges davant els turistes. Els veïns tindrien un carnet nominal i els residents de Barcelona, segons el discurs de l’ajuntament, podrien visitar el parc quan volguessin amb una simple gestió gratuïta. El

que es produí aquest procés de *normalització* de l'encerclament d'un espai de gran valor patrimonial a través de la construcció d'un nou subjecte: el resident, que gaudia de privilegis alhora que assumia la responsabilitat de vetllar pel Park Güell. El turista, infractor, causant de tots els mals, era apuntat com a culpable i se'l castigava amb el preu d'una entrada i una limitació de visites. No quedava ja ni rastre ni de la "injustícia" ni de la "ruïna" a la que apel·lava Hardin. No hi havia dilema sinó *simplement* la millor solució possible al problema de sobre aflluència.

Per acabar aquest capítol, voldria analitzar la resposta de la Plataforma com a programa contrahegemònic, per molts fins i tot contraintuïu. Desgranarem aquí el món que es desplega darrera de les propostes de la Plataforma, darrera del Dret a Gaudi(r), a mode de *repartiment d'allò sensible* en el procés eminentment polític de comunalització i defensa del parc.

El dret a la ciutat turística

La consigna clara i inamovible de la Plataforma, el leitmotiv de tota la seva reivindicació: defensar un Park Güell lliure i obert per tothom. I aquest "tothom" incloïa també totes les persones del món, sense excepció, també als turistes. Aquest inclusió implícita del turista com a subjecte és, al meu parer, l'argument més poderós de tots els que van emergir al llarg de tot el procés de reivindicació des del seu inici perquè ens obliga a replantejar no només la concepció de la comunitat i el procés de comunalització, sinó que també suposa un replantejament del clam pel dret a l'espai públic davant del procés de *turistificació* així com també de l'argument de *l'acumulació per despossessió* vinculats als processos d'encerclament promogut pel sistema extractiu capitalista. La inclusió dels turistes en el *demos* de la Plataforma i preservar el seu dret, també, a visitar lliurement el Park Güell.

En primer lloc, la proclama de la Plataforma posa en evidència una de les qüestions centrals de les que no hem aprofundit, precisament, per no haver estat problematitzada fins aleshores, per no haver estat en disputa en el marc de la controvèrsia, per haver-se mantingut, sense immutar-se, com a qüestió de fet. Parlem de l'aproximació essencialista i purificada del patrimoni basada en la seva representació sense tenir en compte que el patrimoni és una construcció social. Si repassem els fets del Park Güell, la controvèrsia al voltant de la regulació inicia amb l'agressió de la Salamandra amb una barra de ferro, els

desperfectes dels quals són reparats als dos mesos dels fets. Tanmateix, el que succeeix, a través dels relats d'opinió a premsa o les declaracions de grups d'influència com el FAD, és la perpetuació d'una aproximació del patrimoni essencialista que cal protegir sense condicions. Una aproximació que venia inscrita des dels anys vuitanta en veu de Juan Bassegoda arrel de les obres de rehabilitació del parc. El patrimoni no podia ser delegat si no era en la veu dels experts que, a través dels diversos estudis, acabaven definint la capacitat de càrrega per garantir la seva pervivència. Estava en joc un espai declarat Patrimoni de la Humanitat, i el seu encerclament era un pas necessari per la seva conservació i per poder-lo posar en valor com es mereixia, tal i com deia la UNESCO, malgrat com ja hem dit, mai va expressar públicament cap opinió durant el conflicte. El que feia l'ajuntament, recolzat pels laboratoris d'experts, era consumir les qüestions de fet i no fer públics els assumptes d'interès. Tanmateix, només cal revisar els documents tècnics per identificar, entre els seus càlculs i les seves cites a ICOMOS i la UNESCO, mencions constants a greuges associats a la venda ambulants o a la música al parc poca cosa tenien a veure amb la protecció patrimonial que, d'altra banda, estava sofrint una renovació i substitució de les peces originals – dels rosetons de trencadís de la Sala Hipòstila o les boles del rosari del Passeig de les Palmeres – sense que cap veu patrimonialista aixequés la veu.

Front d'aquesta mirada *naturalitzada* i *normalitzada* del patrimoni, la Plataforma proposa una nova forma de relacionar-s'hi, assumint que el parc és un espai públic on, a banda de la contemplació de l'obra de Gaudí, s'hi duïen a terme moltes altres activitats mundanes, activitats de lleure, de gaudi, activitats que garanteixen la reproducció social, activitats que havien estat compatibles amb el caràcter patrimonial del parc es de feina vuitanta anys. I que com a tal, calia assumir i seguir garantint els usos espontanis, els ritmes disruptius, la llibertat de moviments sense el control sobirà ni disciplinari que volia imposar l'encerclament. La regulació d'accés suposava constituir un espai d'excepció, un contenidor amb els usos regulats, un museu a l'aire lliure que impedia usos que no es regissin per la contemplació de l'obra, que no formessin part de l'escenari que donava peu a la *mirada patrimonial*. I front això, la Plataforma defensava que hi poguessin passar moltes altres coses, des de l'activitat esportiva, a l'espai d'esbarjo infantil, des del passeig de les mascotes, a festes populars. Una concepció, en definitiva, molt més immanent que obrir fer algunes reflexions.

El patrimoni només fou objecte de discussió política quan s'obrí la disputa. Fou la Plataforma qui reconegué, sense fer-ho explícit, que el patrimoni era una construcció social

i que, com a tal, estava subjecte també als processos de poder i dominació com qualsevol altre fenomen social. Control, disciplina i seguretat percolava en cada escletxa de l'obra de Gaudí, evidenciant que el parc era també un objecte polític. Aquesta aproximació constructivista i relacional del patrimoni i la relació conflictiva amb la comunitat ha estat abordada recentment des dels estudis de patrimoni. A través d'una aproximació no-relacional, Watson i Waterton (2015: 25) promulguen que el "heritage has effects that go beyond its representations and the ways these are understood" i clamen la necessitat d'abordar el patrimoni des de la política ontològica doncs la seva concepció determinarà, sens dubte, les propostes d'anàlisi i intervenció. En una altra obra, Waterton, Watson i Silverman (2017) exposen el caràcter relacional del patrimoni dient que

"heritage is not simply an inert "something" to be looked at, passively experienced or a point of entertainment; rather, it is always bringing the past into the present through historical contingency and strategic appropriations, deployments, redeployments, and creation of connections and reconnections. [...] the heritage of communities or places is provisional and fragile, and depends on the capacity of people to organize; to do things; to act, react, and reenact; and to make itself meaningful in moments of encounter and engagement." (pp.4)

El patrimoni, com el turisme, cal analitzar-lo en acció perquè aquest és viscut, aquest és mobilitzat, és desplegat, és delegat, és traduït i és traït per altres agents i veus que l'inclouen en assemblatges heterogenis molts dels quals acaben detonant poder i perpetuant un determinat ordre. Haldrup i Bærenholdt (2015: 65) ens conviden a pensar el valor del de forma performativa al·legant que "heritage is never only a particular thing; it is always performed in specific contexts, combinations and connections."

És precisament aquesta concepció relacional del patrimoni, la que el concep de forma imbricada amb molts altres processos alhora que reconeix la seva capacitat per ordenar la realitat que permet evidenciar *ex post* el poder de l'aproximació hegemònica, normalitzada, oficialitzada del patrimoni en l'esdevenir del conflicte. Tal i com ens apunta Waterton (2010), s'evidencia com aquest *Authorised Heritage Discourse* (AHD) – promulgat per la UNESCO, per ICOMOS i inscrit en documents com la Carta de Venècia (1968) entre altres -, juga un paper clau en clausurar qualsevol aproximació alternativa del patrimoni. Tal i com apunta Smith (2006) l'AHD perpetua també el control per la memòria i el relat del passat

“focuses on the protection and reverence of sites, places and objects, and this process helps to define who the legitimate spokespersons might be, based upon the assumption that there is an innate value to ‘heritage’, not so much commensurate with lived experience but, instead, as a commodity” (pp. 29)

Alhora, l’AHD té com a objectiu no només imposar la forma de gestionar el propi espai patrimonial sinó, sobretot, imposar un control sobre el seu valor social, perpetuant així també la xarxa que les sosté i que en treu profit a través de la xarxa d’indústries turístiques o creatives i també, val a dir, en els processos de rehabilitació urbana de les ciutats. El control sobre la representació del lloc és també una qüestió important en tant que gran part de les polítiques de patrimoni arbitren en al normalització dels significats i la memòria, com ens records Schramm (2015)

“UNESCO’s policies appear paradoxical – while they attempt to preserve the multiplicity of local cultural traditions perceived to be under threat by the forces of globalization, the resulting heritage regime itself seems to act as a homogenizing machine, objectifying and classifying distinct cultural forms as heritage and others not.” (pp. 446).

El patrimoni és un dispositiu de poder en el moment en que està imbricat tant en el procés de producció i reproducció del capital, de la construcció de significats i del procés de subjectivització. I precisament per això, no hi ha una manera neutral de concebre i actuar sobre i des del patrimoni. Totes són polítiques. En aquesta línia, i reprenent el fil argumental del capítol, Pablo Alonso González (2014) és segurament l’acadèmic que millor ha explorat la relació entre el patrimoni i el procés de comunalització-encerclament a partir de postulats relacionals des dels que denuncia que

“positivist and uncritical forms of knowledge are privileged in heritage projects (e.g. processual over post-processual archaeological knowledge) to serve the financial interests of those involved in gentrification processes or the management of heritage sites, from planners and tourism entrepreneurs to public bureaucrats and private investors. (pp. 367)

Al·legant que, a diferència dels *béns comunals* - Common Pool Resources – el patrimoni no és exactament un rival ni exhaurible en sí mateix sinó que la seva concepció té més a veure amb un procés de negociació i acció col·lectiva. I per tant, el seu encerclament dependrà precisament del vincle immanent, quotidià, vital, encarnat, d’una comunitat amb aquell patrimoni. Quan més fort sigui aquest vincle, quan més difícil serà que aquest acabi en

tragèdia, és a dir, acabi encerclat i monopolitzat. Tanmateix, Alonso González exposa que és precisament el procés de catalogació i la posada en valor en el mercat cultural i turístic el que fa evidents els interessos mercantils derivats de l'encerclament del *comú*, que acaben imposant la lògica de la seva gestió extractiva i mercantilitzada, canviant la relació entre el patrimoni i la comunitat que el sosté i li dona sentit. En altre paraules,

"the enclosure of common heritage values does not only curtail the immanent relation between communities and their heritages, but is also likely to preclude the reproduction of heritage as a resource due to its reification and rationalization." (op cit, pp. 362).

L'encerclament doncs, no només detona processos de mercantilització que afecten també a la seva representació i el seu significat, com hem vist, sinó que també suposa un procés d'alienació amb l'entorn i la seva comunitat. Fou precisament aquesta alienació, aquest trencament de les relacions immanents, de la manca de vincles quotidians amb la comunitat d'usuaris i veïns del parc, la que permeté amputar-ne una part per protegir-la i salvar-la. I davant d'això, la Plataforma no va transigir i va seguir defensant el parc com un espai de relacions canviantes en les que, per sobre de tot, calia seguir mantenint el seu caràcter obert. El projecte de l'ajuntament pel Park Güell fou convertir-lo en *museu a l'aire lliure*, un espai patrimonial sacralitzat que calia preservar. Tanmateix, i aquí rau el principal descord, la plataforma no negava el valor patrimonial. Simplement, en la seva proposta de composició del món comú, la preservació patrimonial havia de ser compatible amb l'ús veïnal, comunitari, mundà, no sacralitzat pels rituals i pràctiques turístiques mediades per la mirada i la contemplació d'allò extraordinari. La plataforma defensava, al cap i al la fi, un parc en el que no es negués la multiplicitat; al contrari, un parc que reconegués el dret de transitar-hi sense controls, que es continués nodrint de pràctiques banals, immanents, quotidianes; de trajectòries que tinguessin la capacitat de negociar l'espai amb els cossos, amb la fricció del dia a dia, amb esdeveniments esporàdics, que permetés nous agençaments, noves relacions. I tanmateix, aquestes pràctiques no podien estar adscrites als membres d'una comunitat amb privilegis atorgats pel simple lloc de residència. Les solucions del parc vindrien actuant més enllà del parc, no perpetuant la segregació, no actuant la diferenciació, no caient en el "parany local" – *local trap* en anglès – (Purcell, 2006) i pensar que només els empadronats dels barris contigus tenien el dret a participar i imposar les decisions que afectaven al futur del parc.

La defensa del Park Güell era també la defensa del dret a la ciutat turística. Un dret que no era concebut de forma nominal o substancial associat a un lloc de residència sinó com el dret a participar en la construcció i negociació d'una ciutat que havia esdevingut una de les principals destinacions turístiques europees en molt pocs anys i res no semblava que hagués de canviar. El dret a habitar *en* i a gaudir *de* la ciutat turística. El clam per mantenir el parc lliure i gratuït per *tothom*, també pels turistes, escapava de qualsevol pulsio essencialista i polaritzadora. Era el clam d'un dret universal que rebutjava els privilegis impostats dels residents empadronats front als visitants turistes esporàdics. Impedia segregar responsabilitats segons si eres o no turista, doncs qualsevol diferenciació alimentava els arguments a favor de la regulació i el control normatiu. Tanmateix, reconeixia el diferencial de poder de les pràctiques turístiques i els seu impacte al parc i als entorns, amb un volum molt més gran de visitants que de residents, una major intensitat d'ús, una concentració en el temps i l'espai, una major capacitat adquisitiva, unes formes de desplaçar-se diferenciades, etc. El dret a la ciutat turística era la reivindicació de la igualtat com a punt de partida per la negociació dels recursos compartits entre les diferents formes d'habitar i practicar la ciutat. El dret a la ciutat turística pretenia evitar l'encerclament del patrimoni perquè reforçaria les dinàmiques mercantilistes de la ciutat i acceleraria l'especialització turística dels usos comercials dels entorns i la possible pressió en el mercat immobiliari. El dret a la ciutat turística era també un crit contra l'alienació de la comunitat respecte els espais turístics i patrimonials que s'estaven deixant d'habitar progressivament i, amb això, perdent també presència i capacitat negociadora. El dret a la ciutat turística suposava desplaçar la qüestió de la massificació i reivindicar canvis més profunds en les polítiques urbanes i regionals, per canviar lleis; però també per obrir caixes negres entorn a la idea del progrés com les de l'aeroport i el creixement il·limitat de turistes. En definitiva, el dret a la ciutat turística passava per combatre la *normalització* del discurs de confrontació entre els residents i els turistes atiat per la pròpia administració. Apel·lar al dret a Gaudi(r) passava per construir un escenari de coexistència amb el turisme, amb els seus cossos, amb la seva ecologia de pràctiques. L'encerclament del Park Güell no només accentuava aquesta diferenciació en el procés de subjectivització sinó que negava la possibilitat de pensar, d'imaginar i de compondre, progressivament, la ciutat en comú.

CATARSI

Que hablar sea una especie de acción, que la propia ruina pueda llegar a ser una hazaña si en pleno hundimiento se le enfrentan palabras – esta es la convicción fundamental en que se basa la tragedia griega y su drama, aquello de lo que trata.

Hannah Arendt

Aquesta tesi doctoral va néixer de la necessitat de cercar respostes. De la necessitat catàrtica d'explorar formes de coneixement i d'anàlisi que m'ajudessin a entendre una experiència que no aconseguia explicar a través dels postulats acadèmics amb els que disposava en el moment inicial. L'amalgama de textos, autors i propostes metodològiques des de perspectives *crítiques* – no sé viure o pensar d'una altra manera i l'edat sembla que tampoc hi posa remei - no m'ajudaven a entendre el que havia viscut, tot el que havia experimentat de primera mà i, sense remetre'm a causes i factors externs, a conceptes i fórmules explicatives a mode de *Pharmakon*, que em servien alhora d'analgèsic i de boc expiatori però que no aconseguien descriure el que jo havia viscut sense caure en paranys reduccionistes que no se sostenien quan desplegava els fets en la seva plenitud. La política i la democràcia estaven en disputa en plena ressaca del 15M, el pluralisme i la seva aproximació simplificada de consens, que prenia forma de *taula de participació*, no només va caure en el descrèdit sinó que la vivia com un dispositiu més per exercir el control. Per altra banda, el turisme havia emergit com una qüestió pública, una discussió col·lectiva on semblava que només podia ser una indústria depredadora que arruïnava les vides de les nostres ciutats. paradigma de l'explotació capitalista i última mutació de la modernitat devoradora d'existències; o el salvavides incontestable de l'economia d'un país que sortia d'una crisi financera-immobiliària. Fou en aquell moment, amb l'inici del programa doctoral el 2012, que em trobava àvid de respostes que m'ajudessin a ordenar el que tenia al cap, que m'aparegueren al davant, de forma gairebé simultània, el Latour de *Reensamblar lo social*, l'obra de Doreen Massey més teòrica i conceptual; i una sèrie d'autors que parlaven de turisme des d'una

proposta teòrica i metodològica performativa, relacional i híbrida que obrien possibilitats inèdites a tot el que jo havia llegit fins aleshores. I entre tot aquesta plèiade, algunes obres reveladores que m'ajudaren a connectar mons, conceptes i propostes entre l'ANT i la STS, la geografia relacional i els estudis del turisme. Aquest fou l'inici de la meua Odissea particular. Un viatge ple d'incerteses però un viatge sense retorn, al cap i a la fi. Un viatge molt solitari, a voltes frustrant i dolorós, a voltes eufòric i reconfortant. Una aventura que m'ha endinsat per laberints epistemològics, que m'ha fet afrontar mons inhòspits i sense un mapa que m'indiqués clarament el camí correcte. I després d'un procés d'assemblatge, de cosir i recosir mons i arguments, arribo a la fi d'aquest viatge amb un sentiment d'inseguretat i joia a parts iguals però amb el convenciment que ha valgut la pena.

En aquest darrer capítol de conclusions cercaré de recapitular de forma sintètica els aprenentatges d'aquesta aventura que ha estat la tesi doctoral. Uns aprenentatges que són la síntesi de la vivència, de l'empirisme, de l'anàlisi dels resultats, de les exploracions teòriques però també del procés creatiu que ha suposat la redacció d'aquesta tesi doctoral. Una de les moltes avantatges de les tesis monogràfiques, a diferència de les compilacions d'articles, és precisament l'heurística del propi procés narratiu. Per fer-ho, he estructurat el capítol en tres apartats a mode d'homenatge a la retòrica d'Aristòtil. En el primer apartat, corresponent al *logos*, pretén donar una resposta a l'objectiu de "nodrir el debat acadèmic envers la política del turisme a partir dels coneixements que emanen de la recerca" plantejat a la introducció. Per fer-ho, exposaré aquelles disposicions que considero més rellevants i que, des de la meua opinió, poden ajudar a obrir nous camins i fer-nos noves preguntes per l'anàlisi de la dimensió política del turisme. En un segon apartat, corresponent a l'*ethos*, reflexionaré al voltant dels límits de la recerca, intentant recopilar totes aquelles qüestions que han quedat sense explorar. Però alhora plantejaré noves preguntes sorgides durant el procés de recerca i que ens han de servir de guia per seguir l'exploració teòrica i metodològica en futures recerques. Conclouré amb unes paraules amb una vocació més afectiva, més personal - el *pathos* - intentant reprendre el fil obert al preludi incorporant algunes reflexions després de finalitzar la redacció d'aquesta tesi.

Contribucions al debat acadèmic

Aprendre i comprendre són dues maneres d'expressar el mateix acte de traducció

Jaques Rancièrè

Escriure unes disposicions finals que amb l'objectiu de contribuir al debat acadèmic envers un tema tan ampli, complex, polièdric i múltiple com la política del turisme és una temeritat. I més encara tenint en compte la proposta metodològica tan *miop* – per fer servir una metàfora latouriana – amb la que hem descrit i analitzat els fets del Park Güell. I tanmateix, vull assumir el risc i la responsabilitat des del convenciment del valor compartit d'aquesta tesi però també des del reconeixement de tot el llegat que ens ha conduït fins aquí. Presentaré quatre arguments, quatre disposicions breus i directes, construïdes a través dels aprenentatges del Park Güell recolzant-me també en postulats externs, revisant-los, esmenant-los o complementant-los, per compondre noves associacions, nous desplegaments.

Una proposta cosmopolítica

Ho deixàvem clar a les disposicions inicials. No hi ha una sola manera de concebre el turisme. La seva promulgació dependrà de qui el concep, des d'on es concep, quines són les preocupacions i, com hem vist, quin és el món que es desplega quan parlem de turisme. No és una qüestió només de perspectives o opinions contraposades. No és un embat discursiu i dialèctic sobre el mateix objecte. El turisme és un objecte múltiple i el desplegament de la política dependrà de la forma en com s'assumeixi, tal i com adverteix Franklin (2004). El pensament relacional, en la seva missió antiessencialista, no només ofereix una possible sortida; això és, entendre els objectes, els discursos o l'espai de forma irreductible, com un efecte de la relació que els componen que, alhora, en la seva composició i assemblatge, permet fer emergir noves realitats. Sinó que assumeix aquesta multiplicitat com a postulat ontològic, evidenciant que l'ordre és un assoliment precari que depèn de les presències però també de les absències, tal i com ens ho recorden Van der Duim et al (2013). I tot això com ens ajuda? Doncs en primer lloc, més aviat el que fa és posar impediments. Ens impedeix assumir una sola manera d'entendre i concebre'l i alhora ens protegeix de les propostes totalitzadores. El turisme no queda doncs circumscrit a un àmbit sectorial, no pot ser *només* una indústria o un sistema empresarial així com tampoc ser *només* una font de desigualtats.

En segon lloc, deixa en evidència que el desplegament de la política del turisme, de les institucions, dels actors en consideració, dels espais de presa de decisions, de la distribució de poder, de les pràctiques constitutives i dels seus efectes; en definitiva, de tot el que està en joc; depèn de la forma en com es concep.

El repte, doncs, és doble. Per una banda, ser capaços d'evidenciar els diferents *turismes* que es despleguen segons qui en parla, qui els representa o qui en forma part. I a partir d'aquí, explorar quins són els mecanismes, els dispositius, els discursos, les matèries que permeten, o no, la seva coexistència. No totes les concepcions del món i la forma de practicar-lo són complementàries. De fet, molt sovint aquesta és la font de gran part dels conflictes polítics. Davant d'aquesta evidència, com a acadèmics tenim la capacitat d'exercir de *diplomàtics*, tal i com proposa Stengers (2005) en la seva proposta cosmopolítica,

“to remove the anesthesia produced by the reference to progress or the general interest, to give a voice to those who define themselves as threatened, in a way likely to cause the experts to have second thoughts, and to force them to think about the possibility that their favorite course of action may be an act of war.” (pp. 1002)

Així, la missió de l'acadèmia no hauria de ser la d'imposar l'expertesa per sobre d'altres coneixements profans. Fent-ho, s'estaria construint un escenari minat de caixes negres i *qüestions de fet* que podrien impedir, tal i com hem vist, la composició d'altres mons en comú. La proposta cosmopolítica ha de permetre que la veu de l'*idiota* alenteixi la construcció del món al preguntant-nos si no hi ha quelcom més important a considerar. Evidenciant que la *normalitat* és un efecte del mecanisme governamental, el *diplomàtic/a* no hauria d'ajudar a perseguir la concòrdia sinó a més a viat a desmitificar les idees de progrés que no només poden contribuir a anul·lar la pluralitat de veus, sinó que fins i tot pot arribar a negar la multiplicitat com a esfera de possibilitats. La certesa de la ciència, com diu Latour (2008), continua essent fonamental. I l'acadèmia, com a institució distribuïda en cadascun dels parlaments, té la obligació de perseguir la certesa i el rigor. I tanmateix, Latour ens encomana a no tancar la realitat a través de les qüestions de fet indubtables en el moment en el que es posi en dubte la validesa dels seus enunciats a través d'una disputa política, ja sigui pel reclam d'una associació de veïns o en el marc d'una disputa per un recurs escàs. La ciència i la tecnologia poden jugar, per contra, un rol clau, com diu Callon et al (2011) defensant els *fòrums híbrids*, no discernint si la solució és bona o dolenta sinó si estem integrant totes les dimensions al debat perquè la solució sigui el més robusta possible.

Descentrar la política del turisme

Concebre el turisme a través del pensament relacional ens obliga a identificar els assemblatges heterogenis que el componen. I en aquest exercici de resseguir els cursos d'acció, s'evidencia que no hi ha un domini propi del turisme, circumscrit, concret i ben definit; sinó més aviat una forma rizomàtica, que emergeix amb les pràctiques dels turistes, amb les infraestructures que sostenen les mobilitats, amb els conflictes derivats. En aquest context, Maria Velasco (2011) obrí el debat sobre la necessitat de delimitar l'àmbit d'acció de la política pública de turisme per la seva anàlisi davant d'un escenari complex i enrevessat la complexitat. Un en un article que conclouia que aquesta era

“el conjunto de acciones que impulsan actores públicos —en ocasiones en colaboración con actores no públicos— con la intención de alcanzar objetivos diversos relacionados con la variedad de fenómenos y relaciones que supone el proceso de atracción, estancia o residencia ocasional de ciudadanos en un territorio determinado.” (pp. 960).

I tanmateix, en el cas del Park Güell hem pogut evidenciar un escenari molt més complex amb el desbordament dels agents, i les veus en disputa – veïns, representants polítics, tècnics municipals, experts patrimonials, cossos de seguretat – i les entitats que entraven en joc – escales mecàniques, aeroports, parades de taxi i de bus, tècniques de jardineria, taquilles, targetes, recollida d'escombraries, accessos escolars, etc -. També hem pogut demostrar que la política turística, per tal de dur-se a terme, acaba desplaçant-se a àmbits tan mundans com la mobilitat viària, la neteja, la fiscalitat o la seguretat. Amb tot, l'aproximació relacional ens permet superar la concepció sectorial, discreta i normativa a favor d'una aproximació performativa, híbrida i descentrada ja que, com ens recorden Johannesson et al (2015)

Tourism is not a single mode of ordering [...] Tourism is materially and socially working on the world order in multiple ways, blurring hitherto clear definitions while also creating new and sometimes unexpected boundaries. (pp. 3)

Entendre el turisme com un efecte relacional, com un assemblatge en moviment, ens permet copsar millor la forma com ordena, construeix i afecta la realitat on esdevé alhora que ens permet desgranar més nítidament les agències, forces i processos que l'afecten i el

condicionen. Tal i com apunta Hall (1994: 197) ens permet passar “from knowing what to knowing how”, ens permet passar dels noms als verbs i descriure la pràctica de la política del turisme en acció. I en aquest context, les controvèrsies ofereixen un camp de pràctiques immillorables al deixar descobertes, si més no temporalment, algunes de les *caixes negres* que aproximacions normatives i formals consideren com a simples qüestions de fet inapel·lables. Pensar en assemblatges no permet doncs pensar en una idea centralitzada de poder, posant en dubte metàfores com les dels “quadre de comandaments” tan instaurada darrerament en el que el seguiment de variables i l’anàlisi de dades permetran prendre les millors decisions possibles. El poder que emana del turisme no està centralitzat, al contrari, està distribuït, és un efecte de relacions, d’associacions impures, híbrides les agències de les quals no són eminentment turístiques, no entren en la idea dels “sistemes turístics” tan reproduïts. Pensar el turisme com una ecologia de pràctiques ajuda a entendre la seva política de forma descentrada, sense un cos *leviatànic* que tingui el monopoli del poder. Al contrari, tal i com proposen Church i Coles (2007), la idea distribuïda de poder de Foucault, sobretot pel que fa al dispositiu securitari de la governamentalitat, és essencial per entendre la reproducció del poder hegemònic no només a través de l’acció directa dels agents privats o de l’administració pública sinó a través del procés de *normalització* que modula els processos de formació de subjectes socials. El cas del Park Güell ens demostra que el turisme té un rol central en la creació de subjectivitats normalitzant uns privilegis als residents front l’alteritat turista.

En aquest dispositiu de poder, l’acadèmia hi juga un paper clau doncs és productora, garant i seguidora del discurs, la informació i el coneixement que s’utilitza per mantenir el control; de la mateixa manera que ho fan també els mitjans reproduint, sense dubtar, les notes de premsa de l’ajuntament. En aquest sentit, cal posar en valor els mètodes de recerca que produeixen fonts primàries, viscudes i no-alienades dels objectes d’estudi. La descripció situada no permet fer *double-click*, no permet donar per bona qualsevol informació que provingui d’una font oficial perquè sempre hi ha veus que emeten dubtes que cal considerar. Parlar des de l’acadèmia en els mateixos registres que ho fa l’administració o l’empresa privada pot fer partícip de les desigualtats generades a través del coneixement.

La política més enllà de l'acció comunicativa

L'anàlisi de les controvèrsies resulta clau per tal evidenciar en tant que presenta una disputa en la que no només es posa en dubte la veu dels representants polítics sinó també les solucions que provenen dels experts a un problema o conflicte. La controvèrsia, com ja hem dit, ens obliga a mantenir una mirada simètrica de la realitat i a no preveure d'antuvi la importància d'un actor respecte a un altre en una cadena d'accions. Hem vist en el cas del Park Güell com les escales mecàniques o la parada de taxi podien jugar un rol molt més transcendent en les negociacions pel tancament del parc que els processos de participació formals. En aquest sentit, les controvèrsies com al del Park Güell ajuden a esmenar aproximacions comunicatives de la política del turisme sota premisses pluralistes en la que l'acció comunicativa imposarà la racionalitat i, a través d'aquesta, s'arribarà al consens de forma conjunta entre els agents interessats, tal i com ho defensaven el seu article seminal Jamal & Getz (1995):

Collaboration for community-based tourism planning is a process of joint decision-making among autonomous, key stakeholders of an inter-organizational, community tourism domain to resolve planning problems of the domain and - or to manage issues related to the planning and development of the domain. (pp. 188).

Tanmateix, aquesta aproximació col·laborativa, si bé és benintencionada, falla en quatre aspectes clau que emergeixen en l'anàlisi de les controvèrsies. El primer, en confiar que el procés de participació garantirà una situació d'igualtat d'entrada entre les parts. Haywood (1988) a través de l'experiència en projectes de turisme comunitari alertava que la participació podia resultar més aviat una forma d'apacar les veus que no pas un procés d'empoderament. Per altra banda, tal i com deia Lippmann (1927), els processos de participació serveixen per deixar clars públicament els posicionaments de les parts enfrontades. En el cas del Park Güell és exemplar en aquest sentit. No hi hagué res rellevant que es discutí o s'acordés en l'arena pública dels diferents espais i taules de participació. Tot el que fou rellevant passà, com ja hem explicat, a través del procés de traducció fora dels fòrums comunicatius. Aquesta seria la segona crítica de la proposta comunicativa: que no té en compte el procés de traducció dels interessos que esdevenen en l'esfera privada, no fiscalitzada. Una traducció que suposa, moltes vegades, refredar el conflicte fins a difuminar-lo de la seva dimensió *pública*. La tercera crítica es basa en l'assumpció de les associacions heterogènies, això és humanes - no-humanes. No estem dient que cal convidar

una senyal de para del bus turístic al consell del barri, sinó que cal anar molt en compte en circumscriure la realitat a debat, en definir què està en joc i què queda fora, en concretar el *domain* del que parlaven Jamal i Getz. I al fer-ho, cal preguntar-se qui parla en nom de què, i com es pot invocar, a través d'un procés de delegació, la veu d'aquestes agències no-humanes. Predefinir els agents interessats d'antuvi és tancar les possibilitats democràtiques que, com hem vist, estan associades a una concepció híbrida dels fòrums polítics. En qualsevol cas, la solució no sorgeix de la construcció de l'acord consensuat en un debat entre les parts interessades sinó que es compon també a través de la construcció de la realitat al llarg d'un procés de traducció. Per acabar, convé també apuntar una quarta crítica i és la de la concepció autònoma dels agents interessats, obviant els mecanismes de subjectivització però també els de construcció dels fets socials i científics.

Negociacions en la ciutat turística

L'aproximació relaciona a la política del turisme, com hem apuntat en l'obertura d'aquest capítol, ens convida a pensar la crítica a les desigualtats i disfuncions observables des d'altres espais que no invoquin relacions externes. El turisme, en tant que fenomen territorial, es reproduceix a través de la ciutat, es constitueixen mútuament. La premissa de buscar respostes resseguint trajectòries i pràctiques, ens allunya no només del repertori de l'aproximació normativa o pluralista desproblematitzada. Però també ens allunya, si més no d'entrada, del repertori de les anàlisis crítiques del turisme des de perspectives estructuralistes, és a dir, aquelles que entenen el turisme com el resultat del sistema econòmic i social capitalista com ho fa Britton (1991: 475) quan digué que “to understand how tourism is involved in these processes we need a theorisation that explicitly recognises, and unveils, tourism as a predominantly capitalistically organised activity driven by the inherent and defining social dynamics of that system, with its attendant production, social, and ideological relations”. Sense negar la relació entre el turisme i les pràctiques del capital, el que ens interessa és revertir el sentit de l'argumentació; això és, de quina manera el turisme té un rol clau en la reproducció del capital i la configuració de la producció espacial i la subjectivització neoliberal. És a dir, arribar-hi a través de l'exploració, no donar-ho per fet. El cas del Park Güell, com ja hem dit, no permet aquesta mirada d'amunt a baix. Avantposar les relacions mediades pel capital a altres tipus de relacions socials tindria el mateix valor metodològic que fer un treball donant per bona la definició de sostenibilitat que resaven els plans per la regulació d'accés. Si realment existeix una relació subordinada

o no, l'hauríem de poder demostrar empíricament, no donar-la per fet només assumint el context on es desenvolupa. En el cas del Park Güell, el capitalisme no pot ser invocat com un *Deus-Ex-Machina* doncs hem vist que existeixen altres mediacions tan fortes o més que determinen i componen la realitat.

Davant de la pregunta sobre quin és el factor diferencial del turisme en l'exercici del poder respecte a altres fenòmens socials, el pensament relacional i la seva concepció espacial del turisme dona algunes pistes. A través del concepte de *geometries del poder*, Doreen Massey (1991) descriu l'exercici i distribució de poder a través de la capacitat de moure's de forma diferenciada entre els diferents grups, col·lectius i persones que habiten i practiquen la ciutat. Massey ens parla de les desigualtats potencials en una situació de multiplicitat de l'espai urbà en el que hi ha una negociació en moviment d'un recurs escàs, la ciutat, que es vehicula en la producció i reproducció de l'espai urbà. Les polítiques de mobilitat que va descriure Cresswell (2011) són, doncs, un dels factors clau a l'hora de tenir en compte el diferencial de negociació a la ciutat turística. El turista es diferencia per la manera de moure's i, conseqüentment, per la capacitat de transformar l'espai a través de la seva forma d'habitar, a través de les pràctiques directes que esdevenen hegemòniques en els espais turístics en relació a altres formes d'habitar – com pot ser els residents o un tipus de residents com la gent gran, sense recursos, etc. Però no es tracta només de considerar només el poder performatiu, la fricció entre els cossos, sinó també les xarxa de nodes, ancoratges i infraestructures que estableixen les formes d'habitar turística; això és, molt més intensa, amb uns ritmes diferenciats, amb unes motivacions concretes. Aquesta convivència circumstancial – *throwntogetherness*, en l'obra de Massey (2005)– obliga doncs a pensar en una negociació de relacions heterogènies i amb geometries i escales variables. Una coexistència de constel·lacions comporta inevitablement la negociació constant, oberta i heterogènia per l'espai que cohabituen, pels recursos o la identitat. És per això que, tal i com hem vist en el cas de la Plataforma Defensem el Park Güell, el clam pel dret a la ciutat turística no es referia a un conjunt d'identitats preconstituïdes – els veïns – sinó que exigia un reequilibri per poder negociar la ciutat en peu d'igualtat no en base a avantatges substancials d'una part sobre l'altra, sinó que clamava el dret a seguir mantenir el parc com a esfera de multiplicitat.

Límits i trajectòries

No hay aquí una solución general, la única generalidad es la necesidad de prever la tensión.

Isabelle Stengers

Com es manifesta el turisme en la seva dimensió política? Quins són els elements i les relacions que hem de tenir en compte per analitzar la política del turisme? Quins són els factors diferencials del turisme respecte a altres fenòmens socials?

Aquestes tres preguntes han servit de brúixola per conduir i reconduir la recerca al llarg de tota recerca. I tanmateix, al finalitzar el procés no puc trobar respostes concretes, directes i satisfactòries sense obrir-ne moltes altres. He de confessar, i segurament el lector àvid se n'haurà adonat, que he tingut una batalla constant per ressituar la tesi en el marc del debat sobre les polítiques de turisme. Però si no m'ha resultat fàcil és segurament per tot el que acabem d'exposar aquí, pel caràcter distribuït, descentrat i híbrid del turisme i la seva política. La principal dificultat ha estat en ser fidel al plantejament metodològic, en no donar res per fet, en mantenir una mirada simètrica, en descriure més que no pas explicar. I no tinc massa clar que ho hagi aconseguit sense forçar massa la retòrica.

Per altra banda, ha resultat molt difícil mantenir clares les diferències entre la meua opinió sobre els fets, tant pel que fa als que vaig viure de forma externa, com a veí; però sobretot dels que vaig viure com protagonista a participant en espais col·lectius. Espero haver sabut mantenir la distància adequada per legitimar tot el procés que ha estat fruit de molt esforç i reflexió posterior a la vivència, i amb el temps prudencial per poder gestionar aqueta afectació.

Per últim, voldria posar sobre la taula la precarietat amb la que he abordat algunes qüestions que requeririen d'una major profunditat, sobretot pel que fa a la translació de postulats teòrics molt profunds però que per manca de temps o per manca de capacitat, ha pogut quedar en un estadi molt superficial. Tot i així, tornant a l'inici d'aquest apartat, he cercat de circumscriure la càrrega teòrica a l'objectiu i objecte de la tesi.

I precisament, hi ha algunes qüestions que no he abordat o ho he fet molt tangencialment que m'agradaria seguir abordant en futures recerques que espero poder dur a terme en els

propers anys. La primera de les qüestions té a veure amb el procés de *normalització* com a mecanisme de poder a través del turisme, dels subjectes i de les pràctiques. M'agradaria explorar algunes situacions que he pogut identificar de forma reiterada – sense col·leccionar-les seguint un mètode, malauradament – al voltant de solucions de política urbana recolzades pels residents degut a la mirada turística. Aquella frase tan nostrada del “què diran” que se superposa altres lògiques suposadament més racionals i d'interès general. La insistència de part dels veïns en temes tan banals com la neteja del Park Güell sense calcular que aquesta demanda reforçava els arguments per regular l'espai, per exemple.

La segona qüestió que m'agradaria aprofundir en futures recerques és l'aprofundiment en les etnografies de les institucions, en concret en l'administració pública a fi de poder descriure la major precisió possible, a través d'un mètode legitimat amb totes les prescripcions ètiques, com es construeixen les decisions polítiques. Bàsicament parlo de la translació dels estudis de laboratori de Latour a l'anàlisi de les polítiques turístiques, una aproximació que s'ha dut a terme en matèria d'urbanisme o de polítiques socials però molt rarament en turisme.

Per acabar, i segurament sigui la línia de recerca que m'agradaria explorar més, té a veure amb una pregunta que ha quedat subjacent per la meua incapacitat o valentia de respondre-la de forma clara o directa. La pregunta és: com incorporem els turistes com a agents polítics? El turista, el subjecte, durant tota la recerca, no ha tingut una presència activa i molt menys subjectiva. Per contra, el turista ha estat tractat com una agència mòbil més semblant a la d'un no-humà que no pas com un cos social amb criteri, capacitat de raonament o experiència pròpia. El turista durant tot el procés de disputa política al Park Güell, sempre ha estat en veu d'un altre agent, ja sigui l'administració, els comerciants o els veïns. I l'entitat que més democràticament els tingué en consideració com a subjectes, paradoxalment (o no), fou la Plataforma incorporant-los com part constitutiva del *demos* afectat. Aquesta és sens dubte una línia que m'agradaria explorar i per la que, diria, tot el dipositiu de l'ANT i la STS pot seguir donar-me algunes pistes per construir una recerca empírica.

Fuga

*Vas prometre que desterraries a aquell que hagués matat;
ordeno que compleixis el teu vot i et desterris a tu mateix.*

Sòfocles

L'1 de juliol de 2020 la regulació d'accés al Park Güell es va consumir en al seva totalitat. Després d'uns mesos d'apertura després del confinament més estricte del Covid19, l'Ajuntament va decidir que era el moment de regular-ne tot l'entorn. No hi havia turistes. Ni un. No hi havia pressió enlloc. Ni tan sols les escoles estaven obertes. Fou justament el moment en el que els infants del barri tornaven a pedalar pels viaductes i la plaça de la Natura, un moment d'explosió i alliberament de les possibilitats sumada a la necessitat imperiosa d'aprofitar cada raig de sol després de mesos enclaustrats. La decisió del tancament es produí sense cap debat públic. No es va dur a terme cap consulta ni cap procés participatiu en el flamat sistema de governança instaurat feia dos anys i que fins i tot havia rebut premis a la *World Travel Market* de gener de 2019 per part de la Global Travel Sustainable Tourism. A canvi, es va permetre accedir, temporalment, a tothom qui presentés el carnet de biblioteca, a més de la targeta de residents. A poques setmanes d'escriure aquestes línies de conclusió personal, rebo un missatge on m'adverteixen que l'ajuntament ja no deixarà entrar a la gent sense registre veïnal o de Gaudí+BCN. "Diuen que el motiu és que hi ha venedors ambulats que entren amb el carnet de biblioteca". Una situació que em continua coent moltíssim doncs, si bé la catarsi acadèmica està guarint les ferides, la nèmese política segueix afectant-me a nivell personal.

El dia que es va consumir la regulació el juliol de 2020 vaig escriure per donar-me de baixa definitivament del cens d'activistes de Barcelona en Comú, consumant el *fatum* anunciat per l'oracle de Delfos i, amb ell, el meu desterrament autoimposat, per fer una al·legoria amb Edip Rei. Durant els quatre anys a l'ajuntament d'ençà d'octubre de 2015 vaig intentar amb tots els meus esforços que no es consumés la regulació total del parc. Un cop assumit que no podria revertir la regulació de 2013, doncs els interessos polítics i gerencials vinculats als ingressos del parc eren massa forts, vaig convèncer els responsables polítics per tal que es construís, des d'un laboratori extern a la maquinària municipal, una proposta alternativa que capgirés la lògica empresarial i que posés l'èmfasi en la minimització dels impactes de

la massificació turística i en generar el major retorn social possible a l'entorn del parc i a la ciutat. D'aquí en sorgí el Pla Estratègic del Park Güell 2017-2022. I si bé les intencions eren bones, el control del pressupost i la gestió administrativa dels projectes derivats tornava a quedar relegat a la burocràcia. Seguien amb la missió *normalitzador*, seguien penjant l'espasa de Dàmocles invocant la UNESCO – a qui no vaig veure, escoltar o llegir en tot aquest temps – i empenyent pel tancament sota la lògica de l'eficiència, la seguretat i la sostenibilitat alhora que pacificaven qualsevol discussió amb una reserva pressupostària a favor del gerent o l'entitat de torn.

Per part meva, quan recluti les forces necessàries i tingui un substrat ferm des d'on actuar, seguiré pronunciant la veu de *l'idiota*, el personatge que invoca Isabelle Stengers, que es pregunta si no hi ha alguna cosa més important, que obliga a alentir processos i a evitar drecceres que, disfressades d'eficiència i raó, acaben prefigurant la realitat de forma tràgica, impossibilitant les multiplicitats i les condicions socials i materials per compondre altres mons en comú.

CATHARSIS (English version)

Speech in this sense is a form of action, and our downfall can become a deed if we hurled words against it even as we perish. Greek tragedy – its drama, its enacted events – is based on this fundamental conviction.

Hannah Arendt

This doctoral thesis was born out of the need to look for answers. Of the cathartic need to explore forms of knowledge and analytical devices that would help me understand an experience that I could not explain through the academic postulates I had at the very beginning of the research process. The amalgam of texts, authors and methodological proposals from a *critical* perspective did not help me to understand what I had experienced, everything I had lived in person without referring to external factors. The explanatory formulas in the manner of *Pharmakon*, served me both as an analgesic and as a scapegoat but failed to describe what I had experienced without falling into reductionist traps that were not sustained when unfolding the facts in their fullness. Politics and democracy were in contention in the midst of the 15M hangover; pluralism and its simplified consensus approach, which was performed in the *Taula de treball*, not only fell into disrepute but appeared to be a power device to exercise control. On the other hand, tourism had emerged as a public issue, a collective discussion where it seemed that it could only be either a predatory industry that ruined the lives of our cities, the paradigm of capitalist exploitation and the last mutation of stock-eating modernity; or the undisputed lifeline of the economy of a country emerging from a financial-real estate crisis. It was at that precise moment, with the start of my doctoral program in 2012, eager for answers that would help me sort out what was on my mind, that appeared to me, almost simultaneously, the Latour of *Reassembling the social*, the theoretical and conceptual understanding of Doreen Massey's work; and a series of authors who spoke of tourism from a performative and relational turn, with a methodological proposal that opened up unprecedented possibilities to everything I had read until then. And among all this *pleyade*, some revealing works that helped me

connect worlds, concepts and proposals between the ANT and the STS, relational geography and tourism studies. This was the beginning of my particular *odyssey*. A journey full of uncertainties but a journey without return, after all. A very lonely journey, sometimes frustrating and painful, sometimes euphoric and comforting. An adventure that took me through epistemological labyrinths, that made me face inhospitable worlds and without a map that clearly showed me the right way. And after a process of assembling, sewing and sewing together worlds and arguments, I come to the end of this journey with a sense of insecurity and joy in equal parts but with the conviction that it has been worth it.

In this last chapter of conclusions, I will try to recapitulate the main learnings of the adventure of this doctoral thesis. Some learnings that are synthesis of the experience, of the empiricism, of the analysis of the results, of the theoretical explorations but also a result of the creative process of writing the whole document. One of the many advantages of monographic theses, unlike the compilation of articles, is precisely the heuristics of the narrative process itself. To do this, I have structured the chapter into three sections as a tribute to Aristotle's rhetoric. In the first section, corresponding to the *logos*, it aims to provide an answer to the objective of "nurturing the academic debate on tourism policy based on the knowledge that emanates from research" raised in the introduction. Thus, I will set out those provisions that I consider most relevant and that, in my opinion, can help open new paths and ask us new questions for the analysis of the political dimension of tourism. In a second section, corresponding to the *ethos*, I will reflect on the limits of the research, trying to collect all those questions that have remained unexplored. However, at the same time I will formulate new questions that have arisen during the research process and that could become a guide to follow the theoretical and methodological exploration in future research. I will conclude with a few words with a more affective, more personal vocation – the *pathos* – trying to pick up the thread open to the prelude by incorporating some reflections after finishing the writing of this thesis.

Contributions to the academic debate

Learning and understanding are two ways of expressing the same act of translation

Jaques Rancière

Writing final provisions with the aim of contributing to the academic debate on a topic as broad, complex, multifaceted and multiple as tourism policy is reckless. Even more considering the *short-sighted* methodological proposal - to use a Latourian metaphor - with which we have described and analysed the controversy of Park Güell. And yet, I want to take the risk and the responsibility from the conviction of the shared value of this thesis but also from the recognition of all the legacy that has led us so far. I will present four arguments, four brief and direct dispositions, built from the learnings of Park Güell but also relying on different postulates on tourism politics, with the vein of revising, amending complementing them; and so, to be able to compose new associations, new deployments.

A cosmopolitical proposal

We made it clear in the initial provisions. There is no single way to conceive of tourism. Its enactment will depend on who conceives it, from where it is conceived, what the concerns are and, as we have seen, what the world unfolds when we talk about tourism. It is not just a matter of opposing perspectives or opinions. It is not a discursive and dialectical onslaught on the objects themselves. Tourism is a multiple object and the deployment of policy will depend on how it is conceived, as Franklin (2004) warned us. Relational thinking, in its anti-essentialist mission, offers a possible way out; that is, to understand objects, discourses or space in an irreducible way, as an effect of the relationship that composes them, which, at the same time, in their composition and assembly, allows new realities to emerge. But it also assumes this multiplicity as an ontological postulate, evidencing that order is a precarious achievement that depends on presences but also on absences, as Van der Duim et al (2013) remind us. And then, how does all this help us? First of all, what it does put obstacles in our way that prevents us from assuming a single way of understanding and conceiving reality and, at the same time, protects us from totalizing proposals. Tourism is therefore not limited to a sectoral area, it cannot be *just* an industry or a business system, nor can it be *just* a source of inequality. Secondly, it highlights the deployment of tourism politics, of the institutions, of the actors under consideration, of the decision-making spaces, of the

distribution of power, of the constitutive practices and their effects; in short, of all that is at stake; it depends on how it is conceived.

The challenge, then, is twofold. On the one hand, to be able to highlight the different *tourisms* that are deployed depending on who talks about them, who represents them or who is part of them. And from there, on the other hand, to explore the mechanisms, the devices, the discourses, the subjects that allow or not their coexistence. Not all conceptions of the common world are complementary. Neither the way to live it. In fact, this is often the source of much of the political conflict. Given this evidence, as academics we have the ability to act as *diplomats*, as proposed by Stengers (2005) in his cosmopolitan proposal,

“To remove the anesthesia produced by the reference to progress or the general interest, to give a voice to those who define themselves as threatened, in a way likely to cause the experts to have second thoughts, and to force them to think about the possibility that their favorite course of action may be an act of war” (pp. 1002)

Thus, the mission of the academia should not be to impose expertise above other *lay* knowledge. By doing so, a minefield of *black boxes* and *matters of fact* would be built. A scenario that could impede, as we have seen, the composition of other worlds in common. The cosmopolitical proposal must allow the voice of the *idiot* slowing down the construction of the world by asking us if there is something more important to consider. Evidence that *normality* is an effect of governmental power, the *diplomat* should not only help to pursue concord but also to demystify ideas of progress that can not only help to nullify the plurality of voices, but also which may even deny multiplicity as a sphere of possibilities. The certainty of science, as Latour (2008) says, remains fundamental. And the academia, as an institution distributed in each of the documents if parliaments that take place in its field, has the obligation to pursue certainty and rigor. And yet, what Latour entrusts to us, is not to close the reality through the undoubted *matters of fact* when someone questions the validity of the statements through *political* moment, either because of a resident association claim or through the dispute for a scarce resource. Science and technology, on the other hand, can play a key role, as Callon et al (2011) said, in defending *hybrid forums*, not discerning whether the solution is good or bad but whether we are integrating all dimensions into the debate, all the things at stake, because the solution be as *robust* as possible.

Decentering the politics of tourism

Conceiving tourism through relational thinking forces us to identify the heterogeneous assemblages that make it up. And in this exercise of following the courses of action, it is evident that there is no own domain of the tourism, circumscribed, concrete and well defined; but rather a rhizomatic form, which emerges with the practices of tourists, with the infrastructures that sustain mobility, with the conflicts that arise. In this context, Maria Velasco (2011) opened the debate on the need to delimit the scope of action of public tourism policy for its analysis in the face of a complex scenario and the complexity. One in an article concluding that this was

“The set of actions promoted by public actors — sometimes in collaboration with non-public actors — with the intention of achieving various objectives related to the variety of phenomena and relationships involved in the process of attracting, staying or occasional residence of citizens in a territory determined.” (pp. 960 [my own translate]).

And yet, in the case of Park Güell, we have been able to see a much more complex scenario with the overflow of agents, and the voices in dispute - neighbors, political representatives, municipal technicians, heritage experts, security forces - and the entities that entered game - escalators, airports, taxi and bus stops, gardening techniques, lockers, cards, garbage collection, school access, etc. -. We have also been able to show that tourism policy, in order to be carried out, ends up moving to such mundane areas as road mobility, cleaning, taxation and security. However, the relational approach allows us to overcome the sectoral, discrete and normative conception in favor of a performative, hybrid and decentralized approach because, as Johannesson et al (2015) remind us

“Tourism is not a single mode of ordering [...] Tourism is materially and socially working on the world order in multiple ways, blurring hitherto clear definitions while also creating new and sometimes unexpected boundaries.” (pp. 3)

Understanding tourism as a relational effect, as an assembly in motion, allows us to better grasp the way it orders, constructs and affects the reality where it occurs while allowing us to more clearly shed the agencies, forces and processes that affect and condition it. As Hall (1994: 197) points out, it allows us to move from “knowing *what* to knowing *how*”. It allows us to move from *nouns* to *verbs* and to describe the practice of tourism policy in action. And

in this context, the controversies offer an unbeatable field of practice by exposing, at least temporarily, some of the *black boxes* that normative and formal approaches consider as simple issues of fact unappealable. Thinking about assemblies does not allow us to think about a centralized idea of power, questioning metaphors such as those of the "dashboard" so recently established in which variable tracking and data analysis will make the best possible decisions. The power that emanates from tourism is not centralized, on the contrary, it is distributed, it is an effect of relationships, of impure associations, hybrids whose agencies are not eminently tourist, do not enter into the idea of the "tourism systems" so reproduced. Thinking of tourism as an ecology of practices helps to understand its decentered politics, without a *Leviathan* body holding the monopoly on power. On the contrary, as Church and Coles (2007) propose, Foucault's distributed idea of power, especially with regard to the security device of governmentality, is essential to understanding the reproduction of hegemonic power not only through action. direct of the private agents or of the public administration but through the process of *normalization* that modulates the processes of formation of social subjects. The case of Park Güell shows us that tourism has a central role in the creation of subjectivities by normalizing privileges to residents in the face of tourist alterity.

In this device of power, the academy plays a key role because it is a producer, guarantor and follower of the discourse, information and knowledge that is used to maintain control; in the same way that the media do, reproducing, without a doubt, the press releases of the city council. In this sense, it is necessary to value the research methods that produce primary, lived and non-alienated sources of the objects of study. The description provided does not allow *double-clicking*, it does not allow to accept any information that comes from an official source because there are always voices that express doubts that need to be considered. Speaking from the academy in the same registers as the administration or the private company can share in the inequalities generated through knowledge.

Politics beyond communicative action

The analysis of the controversies is key in order to show that it presents a dispute in which not only the voice of the political representatives is questioned but also the solutions that come from the experts to a problem or conflict. Controversy, as we have said, forces us to keep a symmetrical view of reality and not to anticipate in advance the importance of one

actor with respect to another in a chain of actions. We have seen in the case of Park Güell how escalators or the taxi stand could play a much more important role in the negotiations for the closure of the park than the formal participation processes. In this sense, controversies such as that of Park Güell help to amend communicative approaches to tourism policy under pluralistic premises in which communicative action will impose rationality and, through this, consensus will be reached jointly. among stakeholders, as advocated in their seminal article Jamal & Getz (1995):

“Collaboration for community-based tourism planning is a process of joint decision-making among autonomous, key stakeholders of an inter-organizational, community tourism domain to solve planning problems of the domain and - or to manage issues related to the planning and development of the domain.” (pp. 188)

However, this collaborative approach, while well-intentioned, fails in four key aspects that emerge in the analysis of the controversies. The first is to trust that the participation process will guarantee a situation of equal entry between the parties. Haywood (1988) warned through experience in community tourism projects that participation could be a way of appeasing voices rather than a process of empowerment. However, as Lippmann (1927) said, participatory processes serve to make public the positions of the opposing parties. In the case of Park Güell, it is exemplary in this respect. There was nothing relevant discussed or agreed in the public arena of the different participatory workspaces. Everything that was significant went, as we have already explained, through the process of translation outside the communicative forums. This would be the second criticism of the communicative proposal: it does not take into account the process of translating the interests that take place in the private sphere since they do not remain audited. The translation means often cooling the conflict down to the point of blurring it from its *Public* dimension. The third critique is based on the assumption of heterogeneous associations, that is, human - non-human assemblages. We are not saying that we should invite a stop sign for the tourist bus to a neighborhood assembly, but we must be very careful in limiting reality to debate, in defining what is at stake and what is left out, in specifying the *domain* of what they were talking about Jamal and Getz. And by considering the agency of hybrid *agencements*, one must ask who speaks on behalf of what, and how the voice of these non-human agencies is invoked through the processes of delegation. By predefining the stakeholders in advance is to close the democratic possibilities that, as we have seen, are associated with a hybrid conception of political forums. In any case, the solution does not arise from the construction of the

agreement agreed in a debate between the stakeholders but is also composed through the construction of reality throughout a translation process. Finally, it is also worth pointing out a fourth critique, which is that of the autonomous conception of the agents concerned, ignoring the mechanisms of *subjectivization* but also those of the construction of social and scientific facts.

Negotiations in the tourist city

The approach related to the politics of tourism, as we pointed out in the opening of this chapter, invites us to think about the critique of inequalities and dysfunctions observable from other domains that do not invoke external relations. Tourism, as a territorial phenomenon, is reproduced through the city, they constitute each other. The premise of looking for answers following trajectories and practices, distances us not only from the repertoire of the unproblematized normative or pluralistic approach. But it also takes us away, at least initially, from the repertoire of critical analysis of tourism from structuralist perspectives; that is, those who understand tourism as the result of the capitalist economic and social system as Britton (1991: 475) did when said that “to understand how tourism is involved in these processes we need a theorisation that explicitly recognizes, and unveils, tourism as a predominantly capitalistically organized activity driven by the inherent and defining social dynamics of that system, with its attendant production, social, and ideological relations”. Without denying the relationship between tourism and the practices of capital, what interests us is to reverse the meaning of the argument; that is, how tourism plays a key role in the reproduction of capital and the configuration of space production and neoliberal subjectivization. That is, to get there through exploration, not to take it for granted. The case of Park Güell, as we have already said, does not allow this look from top to bottom. Putting capital-mediated relationships ahead of other types of social relationships would have the same methodological value as doing work that takes for granted the definition of sustainability that plans for access regulation read. Whether or not there really is a subordinate relationship, we should be able to prove it empirically, not take it for granted just by assuming the context in which it develops. In the case of Park Güell, capitalism cannot be invoked as a *Deus-Ex-Machina* because we have seen that there are other mediations as strong or more that determine and compose reality.

Faced with the question of what is the differentiating factor of tourism in the exercise of power over other social phenomena, relational thinking and its spatial conception of tourism gives some clues. Through the concept of *geometries of power*, Doreen Massey (1991) describes the exercise and distribution of power through the ability to move differently between different groups, collectives and people who inhabit and practice the city. Massey tells us about the potential inequalities in a situation of multiplicity of urban space in which there is a negotiation in motion of a scarce resource, the city, which is conveyed in the production and reproduction of urban space. The mobility politics described by Cresswell (2011) are therefore one of the key factors in taking into account the bargaining differential in the tourist city. The tourist is differentiated by the way he moves and, consequently, by the ability to transform the space through his way of living, through the direct practices that become hegemonic in the tourist spaces in relation to other forms of living - such as residents or a type of resident such as the elderly, without resources, etc. But it is not just a question of considering only the performative power, the friction between the bodies, but also the network of nodes, anchors and infrastructures that stabilize the forms of tourist habitation; that is, much more intense, with different rhythms, with specific motivations. This *throwntogetherness* (Massey, 2005) therefore forces us to think about a negotiation of heterogeneous relations and with variable geometries and scales. A coexistence of constellations inevitably involves constant, open and heterogeneous negotiation for the space they coexist in, for resources or identity. That is why, as we have seen in the case of the Plataforma Defensa el Park Güell, the claim for the right to the tourist city did not refer to a set of preconstituted identities - the neighbors, the residents, the citizens - but demanded a rebalancing in order to be able to negotiating the city on an equal footing not on the basis of substantial advantages from one side to the other, but claiming the right to continue to maintain the park as a sphere of multiplicity.

Limits and trajectories

There is no general solution here, the only generality is the need to anticipate tension.

Isabelle Stengers

How does tourism manifest itself in its political dimension? What are the elements and relationships that we need to consider when analysing tourism policy? What are the differentiating factors of tourism with respect to other social phenomena?

These three questions have served as a compass to guide and redirect the search throughout the search. And yet, at the end of the process, I can't find concrete, direct, and satisfactory answers without opening many more. I must confess, and surely the avid reader will have noticed, that I have had a constant battle to relocate the thesis in the context of the debate on the politics of tourism. But if it hasn't been easy, it is probably because of everything we've just described here, because of the distributed, decentralized and hybrid nature of tourism and its politics. The main difficulty has been in being faithful to the methodological approach, in not taking anything for granted, in maintaining a symmetrical gaze, in describing rather than explaining. And I'm not too clear that he succeeded without too much rhetoric.

On the other hand, it has been very difficult to keep clear the differences between my opinion on the facts, both in terms of those I experienced externally and as a neighbour; but especially of those who lived as protagonists in participating in collective spaces. I hope to have been able to keep the right distance to legitimize the whole process that has been the result of a lot of effort and reflection after the experience, and with the prudent time to be able to manage this affectation.

Finally, I would like to highlight the precariousness with which I have addressed some issues that would require greater depth, especially with regard to the translation of very deep theoretical postulates but that due to lack of time or lack of capacity, has could be left in a very superficial stage. However, going back to the beginning of this section, I have tried to limit the theoretical load to the aim and object of the thesis.

And precisely, there are some issues that I have not addressed or have done so very tangentially that I would like to continue addressing in future research that I hope to be able to carry out in the coming years. The first of the issues has to do with the process of *normalization* as a mechanism of power through tourism, subjects and practices. I would like to explore some situations that I have been able to identify repeatedly - without collecting them following a method, unfortunately - around urban policy solutions supported by residents due to the tourist outlook. That phrase so familiar with "what they will say" that overlaps with other logics supposedly more rational and of general interest. The insistence of the neighbours on such trivial issues as the cleaning of Park Güell without calculating that this demand reinforced the arguments to regulate the space, for example.

The second question that I would like to delve into in future research is the deepening of the ethnographies of the institutions, specifically in the public administration in order to be able to describe as accurately as possible, through a method legitimized with all the prescriptions, ethics, how political decisions are constructed. I'm basically talking about the translation of Latour's laboratory studies into the analysis of tourism policies, an approach that has been taken in terms of town planning or social policies but very rarely in tourism.

Finally, and this is probably the line of research that I would like to explore more, it has to do with a question that has been underlined by my inability or courage to answer it clearly or directly. The question is: how do we incorporate tourists as political agents? The tourist, the subject, throughout the search, has not had an active presence and much less subjective. On the contrary, the tourist has been treated as a mobile agency more similar to that of a non-human than as a social body with criteria, reasoning ability or personal experience. The tourist during the whole process of political dispute in Park Güell, has always been the voice of another agent, whether the administration, traders or neighbours. And the entity that most democratically considered them as subjects, paradoxically (or not), was the Platform incorporating them as a constituent part of the *demos* affected. This is certainly a line that I would like to explore and by which, I would say, the whole ANT and STS device can continue to give me some clues to build an empirical dispositif.

Escape

*You promised to banish the one who killed you;
I order you to keep your vow and banish yourself.*

Sophocles

On the 1st of July 2020, the regulation of access to Park Güell was completed in its entirety. After a few months of opening afterward the strictest confinement of Covid19, the City Council decided it was time to regulate the whole perimeter. There were no tourists. Not one. There was no pressure anywhere. Not even the schools were open. It was just the moment when the children of the neighbourhood were once again pedalling along the viaducts and the Plaça de la Natura, a moment of explosion and liberation coming from urgent need to take advantage of every ray of sunshine after days of confinement.

The decision to enclose the whole park came without any public debate. No consultation or participatory process was carried out in the fledgling governance system established two years ago and which had even received awards at the World Travel Market in January 2019 by some Global Travel Sustainable Tourism institution. In return for the decision of controlling all the perimeter, everyone with the Public library card, as well as the *resident* free-pass card, had a temporarily access allowed. A few weeks after writing these lines of personal conclusion, in December 2021, I receive a message warning me that the city council will no longer allow people to enter with the library card. They will demand either the resident pass or a scheduled registered pass. "They say the reason is that there are street vendors who come in with the library card". I don't know the motivation. But despite the academic catharsis is healing the wounds, the political nemesis continues to burn me down to the max.

The day the total regulation was completed, I decided to withdraw formally from all the *Barcelona en Comú* spaces, exiling myself in a self-imposed way and consuming the *fate* announced by the *Delfos oracle*, for to make an allegory with *Oedipus the King*. During the four years in the city council since October 2015 I tried with all my efforts to back away the regulation of the whole park. Assuming that I could not reverse the 2013 partial regulation since the political and managerial interests regarding the incomes coming from the park

revenues were too strong, I convinced the councilor to build, from a laboratory outside the municipal machinery, an alternative proposal that would turn the business logic upside down and that would emphasize the minimization of the impacts of the tourist overcrowding and the generation of the greatest possible social return to its surroundings and the city. Hence, we managed to enact the Park Güell Strategic Plan 2017-2022. And although all the intentions were good and there it generated political interest, the control of the budget and the administrative management of the park was never torn apart from the managerial bureaucrats. They continued the *normalizing* process, hanging the Damocles sword of the UNESCO statements– never saw nor talked nor read them in four years either - and pushing for the total enclosure in order to guarantee efficiency, security and sustainability. And they keep on sharing the funds to the general managers of the district and buying peace with the social agents of the surrounding not through matters of fact but with budget investments.

For my part, when I recruit the necessary strength and have a firm substratum from which to take action, I will continue to utter the voice of the *idiot*, the character invoked by Isabelle Stengers, who wonders if there is something more important, that compels to *slow down* processes and to avoid shortcuts that, disguised as efficiency and reason, end up foreshadowing reality in a tragic way, making it impossible for multiplicities and social and material conditions to compose other worlds in common.

REFERÈNCIES

ABTS – Assembla de Barris per un Turisme Sostenible (2017). “Comunicat Dia Internacional del Turisme: poc a celebrar, però celebrem algunes coses”. <https://assembleabarris.wordpress.com/2017/09/27/comunicat-dia-internacional-del-turisme-poc-a-celebrar-pero-celebrem-algunes-coses/>

ACN (2010). L'Ajuntament frena el pla per disminuir l'accés de turistes al Parc Güell per falta de consens. *El Punt*, 21 d'abril de 2010

Adey, P. (2006). If mobility is everything then it is nothing: towards a relational politics of (im) mobilities. *Mobilities*, 1(1), 75-94.

Agarwal, S., Ball, R., Shaw, G., & Williams, A. M. (2000). The geography of tourism production: uneven disciplinary development?. *Tourism Geographies*, 2(3), 241-263.

Aguado Martínez, ML; Ribas Seix, A. (2002). La restauración de los Pabellones de entrada del Park Güell. *Informes de la Construcción*, 54, 481-482.

Ajuntament de Barcelona (2001). *Anuari Estadístic de la Ciutat de Barcelona 2000*. <https://www.bcn.cat/estadistica/catala/dades/anuaris/anuari00/cap13/index.htm>

Ajuntament de Barcelona (2008a). *Pla d'Actuació Municipal (PAM) 2008 -2011*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Ajuntament de Barcelona (2008b). *Barris de Gràcia. Suplement*. Setembre 2008. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Ajuntament de Barcelona (2009a). *El Park Güell. Un espai de qualitat i convivència. Un projecte en marxa*. Juny 2009. Format presentació. Barcelona: Ajuntament de Barcelona

Ajuntament de Barcelona (2010a). *Pla Estratègic de Turisme de la Ciutat de Barcelona*. Mesura de Govern. Consell Plenari Municipal 29 d'octubre de 2010.

Ajuntament de Barcelona (2010b). El Park Güell i entorns. Pla d'Actuacions 2010-2020. Format presentació. Barcelona: Ajuntament de Barcelona

<https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/handle/11703/89892>

Ajuntament de Barcelona (2011a). *Estadístiques temàtiques. Eleccions Locals 22 Maig 2011. Dossier de Barcelona*. Departament d'Estadística. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Ajuntament de Barcelona (2011b). *Comencen els treballs de millora de la pavimentació dels vials interiors del Park Güell*. Nota de Premsa. 2 de novembre de 2011. Barcelona: Ajuntament de Barcelona

Ajuntament de Barcelona (2011c). *Es posa en marxa la taula de treball del Park Güell*. Nota de premsa. 26 de juliol de 2011. Barcelona: Ajuntament de Barcelona

Ajuntament de Barcelona (2011d). *Es constitueix la taula del Park Güell amb veïns, comerciants i grups municipals*. Nota de Premsa. 29 de setembre de 2011. Barcelona: Ajuntament de Barcelona

Ajuntament de Barcelona (2012). *Pla d'Actuacions del Parc Güell i entorn*. Desembre 2012. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

<https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/handle/11703/90152>

Ajuntament de Barcelona (2013a). *Enquesta de Percepció del Turisme 2012*. Gabinet Tècnic i de Programació. Barcelona: Ajuntament de Barcelona

Ajuntament de Barcelona (2013b). *Parc Güell i entorns*. Pla d'Actuacions. Gener 2013. Presentació. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Ajuntament de Barcelona (2013c). *Park Güell, un museu obert. Inici de la regulació d'accés de la zona monumental en horari turístic*. 19 Juliol. Presentació. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Ajuntament de Barcelona (2013d). *Comença el trasllat de la parada de taxis de davant del Park Güell, del carrer Olot al carrer Marianao*. Nota de premsa. 2 de juliol de 2013. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Ajuntament de Barcelona (2013e). *Encàrrec de gestió a Barcelona de Serveis Municipals, S.A., relativa a les actuacions necessàries per a la gestió d'activitats lúdiques, turístiques i cultural a la zona d'accés restringit del Parc Güell : prescripcions generals*. Gerència de Presidència i Economia. Ajuntament de Barcelona

Ajuntament de Barcelona (2014). *Anuari Estadístic de la Ciutat de Barcelona 2013*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona

<https://www.bcn.cat/estadistica/catala/dades/anuaris/anuari14/cap13/index.htm>

Ajuntament de Barcelona (2017a). *Estratègia de Mobilitat Turística*. Direcció de Turisme. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Ajuntament de Barcelona (2017b). *Baròmetre Semestral de Barcelona. Evolució 2011-2017. Juny 2017*. Gabinet Tècnic de Programació. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Ajuntament de Barcelona (2017c). *Pla Especial Urbanístic per a l'ordenació dels establiments d'Allotjament Turístic, albergs de joventut, residències col·lectives d'allotjament temporal i habitatges d'ús turístic a la ciutat de Barcelona (PEUAT)*. Document de planejament. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Ajuntament de Barcelona (2017d). *L'Activitat Turística a la Ciutat de Barcelona 2016*. Presentació de Resultats. Gabinet Tècnic de Programació. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Ajuntament de Barcelona (2020). *Enquesta de Percepció del Turisme 2019*. Registre Públic d'Enquestes i Estudis d'Opinió: r19019. Oficina Municipal de Dades. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Ajuntament de Barcelona (2021). *Pla Especial Urbanístic per a l'ordenació dels establiments d'Allotjament Turístic, albergs de joventut, residències col·lectives d'allotjament temporal, habitatges d'ús turístic a la ciutat de Barcelona i llars compartides (PEUAT)*. Memòria de

l'Aprovació Inicial. Gener 2021. Document de planejament. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Albet, A., & Benach, N. (2012). *Doreen Massey: un sentido global del lugar*. Barcelona: Icària.

Alibés, Josep Maria et al. (1975). *La Barcelona de Porcioles*. Barcelona: Laie.

Allen, J. (2003). *Lost geographies of power*. Oxford, UK: Blackwell.

Allen, J. (2004). A question of Language In: M. Pryke, G. Rose & S. Whatmore. (Eds.), *Using Social Theory: Thinking Through Research*. London: SAGE Publications, 11-27.

Allen, J.; Massey, D.; Cochrane, A.; Charlesworth, J.; Court, G.; Henry, N. & Sarre, P. (1998). *Rethinking the region*. London: Routledge.

Almeida Garcia, F. (2014). A comparative study of the evolution of tourism policy in Spain and Portugal. *Tourism Management Perspectives*, 11, 34-50.

Alonso González, P. (2014). From a given to a construct: Heritage as a commons. *Cultural studies*, 28(3), 359-390.

Amin, A., & Thrift, N. (2002). *Cities: reimagining the urban*. Cambridge: Polity Press.

Anderson, B. & Harrison, P. (Eds.). (2010). *Taking-Place: Non-representational theories and geography*. Surrey: Ashgate.

Andreu, M. (2014) *El moviment ciutadà i la transició a Barcelona: la FAVB (1972-1986)*. Universitat de Barcelona. Tesis Doctoral. Inèdita.

Ateljevic, I., Pritchard, A., & Morgan, N. (Eds.). (2007). *The critical turn in tourism studies*. London: Routledge.

Anton Clavé, S. (1992). Medio ambiente y política turística. Medidas comunitarias y estrategias de competitividad del turismo español. *Estudios Turísticos*, 116, 5-25

Antón Clavé, S. (1998) La urbanización turística: de la conquista del viaje a la reestructuración de la ciudad turística. *Documents D'anàlisi Geogràfica*. 32, 17-43.

Anton Clavé, S., & González Reverté, F. (2011). *Planificación territorial del turismo*. Barcelona: Editorial UOC.

Antón Clavé, S. & López Palomeque, F. (1997). El turismo como estrategia de promoción y desarrollo de Barcelona, a *Dinámica litoral-interior (vol. 2)*. (pp. 1111-1120). Santiago de Compostela: Asociación de Geógrafos Españoles y Dep. de Geografía de la Universidad de Santiago de Compostela.

Arias-Sans, A. (2011) Quatre motius per no tancar el Park Güell. *L'Independent de Gràcia*. Tribuna d'Opinió. 414, 3.

Arias Sans, A. (2016) "La regulación del acceso al Park Güell. Un análisis de la controversia desde el giro relacional híbrido". *PASOS. Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*. 14(3), 631-644

Arias Sans, A. (2018). Turismo y gentrificación. Apuntes desde Barcelona. *Papers. Regió Metropolitana de Barcelona. Territori, estratègies, planejament*, 60, 130–139.

Arias Sans, A. & Russo, A.P. (2016). The right to Gaudí. What can we learn from the commoning of the Park Güell. In C. Colomb, & J. Novy (Eds.) *Protest and Resistance in the Tourist City*. London: Routledge

Arias-Sans, A. & Quagliari Domínguez, A. (2016) "Unravelling Airbnb. The case of Barcelona" in Richards, G., Russo, AP. (eds.) *Reinventing the local in tourism. Producing, Consuming and Negotiating place*. London: Channelview

Ateljevic, I., Pritchard, A., & Morgan, N. (Eds.). (2007). *The critical turn in tourism studies*. London: Routledge.

Bærenholdt, J. O., Haldrup, M., Larsen, J. and Urry, J. (2004). *Performing Tourist Places*, Aldershot: Ashgate.

Bærenholdt, J. O., & Haldrup, M. (2006). Mobile networks and place making in cultural tourism: Staging Viking ships and rock music in Roskilde. *European Urban and Regional Studies*, 13(3), 209-224.

Babiano i Sánchez, E. (2003). *De l'ermita de la Salut al Park Güell: 140 anys d'història. Volum 8 de Font de l'atzavara*. Barcelona: Taller d'Història de Gràcia

Babiano Sánchez, E. (2013). *Baldiri Reixac : l'escola del Park Güell (1931-2011)*. Barcelona: Autoeditat.

Balanzà, A. (2008). La Salut es converteix en un cementiri de vehicles a tres mesos de l'àrea verda. *L'Independent de Gràcia*, 263, 6.

Balanzà, A. (2009) Medi Ambient ultima el pla per fer pagar al Park Güell i posar-hi 5 bars. *L'Independent de Gràcia*. 314, 6.

Balanzà, A. (2010a). L'Ajuntament enterra pel nul consens el pla per regular l'accés al Park Güell. *L'Independent de Gràcia*. 359, 6.

Balanzà, A. (2010b). PSC i ERC fan una pinça contra ICV per frenar ara la reforma del Park Güell. *L'Independent de Gràcia*. 340, 5

Balanzà, A. (2010c). El Districte reforma els accessos del Park Güell fent un homenatge a Gaudí. *L'Independent de Gràcia*. 327, 6.

Balanzà, A. (2010d). L'Ajuntament ja té disseny per als torns i els tiquets del Park Güell. *L'Independent de Gràcia*. 352, 6.

Balanzà, A. (2011a). Entrevista a la regidora del districte, Maite Fandos. *L'Independent de Gràcia*. 399, 5.

Balanzà, A. (2011b). Entrevista a la presidenta del districte, Elsa Basco. *L'Independent de Gràcia*. 400, 5.

Balanzà, A. (2011c). Park Güell i Creueta consoliden de nit la vigilància privada a falta de policies. *L'Independent de Gràcia*. 396, 6.

Balanzà, A. (2011d). Mobilitat i manteniment, eixos inicials de debat a Park Güell abans que l'accés. *L'Independent de Gràcia*. 403, 6.

Balanzà, A. (2011e). Gràcia tancarà l'espai monumental del Park Güell i els turistes pagaran. *L'Independent de Gràcia*. 413, 6.

Balanzà, A. (2012a). Gràcia registra 600 delictes al mes i la venda ambulant creix al Park Güell. *L'Independent de Gràcia*. 416, 6.

Balanzà, A. (2012b). Tres hores de reunió secreta per rematar un acord difícil. *L'Independent de Gràcia*. 439, 6

Balanzà, A. (2012c) L'Ajuntament defineix 3 nivells d'accés al Park Güell i cobrarà almenys 5 euros. *L'Independent de Gràcia*. 444, 5.

Balanzà, A. (2012d). Entrevista a la Regidora del Districte, Maite Fandos. *L'Independent de Gràcia*. 444, 8.

Balanzà, A. & Díaz, M. (2008a). L'Ajuntament llança un pla d'usos per superar la degradació del Park Güell. *L'Independent de Gràcia*. 256, 5.

Balanzà, A. & Díaz, M. (2008b) La Salut i Vallcarca sumaran al gener 1.100 places d'àrea verda d'aparcament . *L'Independent de Gràcia*. 255, 6.

Balanzà, A. & Díaz, M. (2009) L'Ajuntament fa marxa enrere en el pla per fer pagar al Park Güell. *L'Independent de Gràcia*. 315, 6.

Barcelona Serveis Municipals (2012) Comptes de Barcelona Serveis Municipals S.A. per l'exercici 2011. Barcelona: BSM

<https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/handle/11703/107016>

Barcelona Serveis Municipals (2016) Comptes de Barcelona Serveis Municipals S.A. per l'exercici 2015. Barcelona: BSM

<https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/handle/11703/100498>

Barnett, C. (1998). The Cultural Turn: Fashion or Progress in Human Geography? *Antipode*, 30(4), 379–394

Barrosso González, M. D. L. O.; Flores Ruiz, D. (2007). La política turística como parte de la política económica. *Revista de Análisis Turístico*, (4).

Bassas, X. (2017) *Jaques Rancièrre: L'assaig de la igualtat*. Barcelona: Gedisa

Bassegoda i Nonell, J. (1989). *El gran Gaudí*. Vic: AUSA.

Basegoda Nonell, J. (1990) "El abandono del parque Güell". *La Vanguardia*, 3 de marzo de 1990, pàg. 23.

Bayón, F. (ed.) (1990). *50 años de turismo en España*. Madrid: Centro de Estudios Ramón Areces-Escuela Oficial de Turismo.

Benach Rovira, N. (1993). Producción de imagen en la Barcelona del 92. *Estudios Geográficos*, 1993, vol. LIV, num. 212, p. 483-505.

Benach Rovira, N. (2000). Nuevos espacios de consumo y construcción de imagen de la ciudad en Barcelona. *Estudios Geográficos*, 2000, vol. LXI, num. 238, p. 189-205.

Benach Rovira, N. (2016). ¿ Ciudades en el mapa o en la guía turística? Venta de la ciudad y sentido del lugar/Cities on the map or in the tourist guide? Selling the city and sense of place. *Revista CIDOB d'afers internacionals*, 89-105.

Betevé (2016) L'Aplec de la Sardana més antic de Barcelona es va fer a finals dels 50 al Parc Güell. Divendres, 29 d'abril del 2016. <https://beteve.cat/general/aplec-sardanes-mes-antic-barcelona-parc-guell>

Blanchar, C. (2001) Vandalismo en el Parque Güell. *El País*. 31 de juliol 2001. https://elpais.com/diario/2001/07/31/catalunya/996541638_850215.html

Blanco-Romero, A., Blázquez-Salom, M., & Cànoves, G. (2018). Barcelona, housing rent bubble in a tourist city. Social responses and local policies. *Sustainability*, 10(6), 2043.

Blasco Peris, J. (2005) *Barcelona Atracció (1910-1936). Una revista de la societat de atracció de forasters*. Universitat Pompeu Fabra. Tesi Doctoral. Manuscrit.

Blázquez, M., & Murray, I. (2011). Búnker playa-sol. Conflictos derivados de la construcción de enclaves de capital transnacional turístico español en El Caribe y Centroamérica. *Scripta Nova*, 15(368), 741-798.

Blázquez-Salom, M., Blanco-Romero, A.; Gual-Carbonell, J. & Murray, I. (2019) Tourist gentrification of retail shops in Palma (Majorca). *Overtourism: excesses, discontents and measures in travel and tourism*: 39-69.

Bloor, D. (1976). *Knowledge and Social Imagery*. London: Routledge.

Bianchi, R. (2002) Towards a new political economy of global tourism” in Sharpley, R. & Tefler, D. J. (ed.). *Tourism and development. Concepts and issues*. Clevedon: Channel View Publications, 2002, p. 265-299.

Bianchi, R. V. (2009). The ‘critical turn’ in tourism studies: A radical critique. *Tourism geographies*, 11 (4), 484-504

Boissevain, J. (Ed.). (1996). *Coping with tourists: European reactions to mass tourism*. Oxford: Berghahn Books.

Bordas, J. (2006a) El Park Güell mejora su Seguridad y rehabilita sus puntos turísticos. *La Vanguardia. Vivir en Barcelona*. 18 Octubre 2006. Pp. 3

Bordas, J. (2006b) Los vecinos creen que la reforma del Park Güell aún no ha concluido. *La Vanguardia. Vivir en Barcelona*. 21 octubre 2006. Pp. 4

Borja, J.; Castells, (1998). *Local y global: la gestión de las ciudades en la era de la información*. Madrid: Taurus.

Botsedt, G. and Mattsson, L. (1995). The value of forests for tourism in Sweden. *Annals of Tourism Research*, 22(3), 671-80.

Bote, V; Marchena, M. (1996). "Política Turística" en Pedreño, A. & Monfort, V. (ed) *Introducción a la economía del turismo en España*, Madrid, Cívitas, pp. 295-326

Bramwell, B. (2006). Actors, power and discourses of growth limits. *Annals of Tourism Research*, 33(4), 957-978.

Bramwell, B. (2011). Governance, the state and sustainable tourism: a political economy approach. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(4/5), 459-477.

Bramwell, B., & Lane, B. (Eds.). (2000). *Tourism collaboration and partnerships: Politics, practice and sustainability* (Vol. 2). London: Channel View.

Bramwell, B., & Lane, B. (2011). Critical research on the governance of tourism and sustainability. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(4-5), 411-421.

Bramwell, B., & Meyer, D. (2007). Power and tourism policy relations in transition. *Annals of Tourism Research*, 34(3), 766 -788.

Bramwell, B., & Sharman, A. (1999). Collaboration in local tourism policymaking. *Annals of Tourism Research*, 26(2), 392-415.

Briassoulis, H. (2002). Sustainable tourism and the question of the commons. *Annals of Tourism Research*, 29(4), 1065-85.

Briassoulis, H., & Van der Straaten, J. (Eds.) (2000). *Tourism and the Environment: Regional, Economic, Cultural and Policy Issues*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Britton, S. G. (1982) The political economy of tourism in the Third World. *Annals of Tourism Research*, 9(3); 331-358

Britton, S. G. (1991) Tourism, capital, and place: towards a critical geography of tourism, *Environment and Planning D: Society and Space*, 9(4), 451-478

Buades, J. (2004). *On brilla el sol. Turisme a les Balears abans del boom*. Eivissa: Res Publica

Buades, J. (2006) *Exportando paraísos. La colonización turística del planeta*. Palma: La Lucerna

Buades, J. (2009). *Do not disturb Barceló. Viaje a las entrañas de un imperio turístico*. Barcelona: Icaria.

Burns, P. M., & Novelli, M. (Eds.). (2007). *Tourism and politics*. London Routledge.

Busquets, J. (2004). *Barcelona: la construcción urbanística de una ciudad compacta*. Barcelona: Ediciones del Serbal.

Butler, J. (1990) *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge

Butler, R., & Suntikul, W. (Eds.). (2017). *Tourism and political change*. Oxford: Goodfellow Publishers Ltd.

Byrd, E. T. (2007). "Stakeholders in sustainable tourism development and their roles: applying stakeholder theory to sustainable tourism development". *Tourism Review*, 62(2): 6-13.

Callon, M. (1981). Pour une sociologie des controverses technologiques. *Fundamenta Scientae*, 2: 381-99.

Callon, M. (1986). Some Elements of a Sociology of Translation: Domestication of the Scallops and the Fishermen of Saint Briec Bay. In J. Law (Ed.) *Power, Action and Belief: a new Sociology of Knowledge?* Sociological Review Monograph. London, Routledge and Kegan Paul. 32, 196-233.

Callon, M. & Latour, B. (1981). Unscrewing the Big Leviathan: how actors macrostructure reality and how sociologists help them to do so. In K. D. Knorr-Cetina & A. V. Cicourel (Eds.) *Advances in Social Theory and Methodology: Toward an Integration of Micro- and Macro-Sociologies*. Boston. Routledge and Kegan Paul, 277-303.

Callon, M., Lascoumes, P., & Barthe, Y. (2009). *Acting in an uncertain world: An essay on technical democracy*. London: MIT Press

Cals, J. (1974). *Turismo y política turística en España: una aproximación*. Barcelona, Ariel

Cañada, E., & Murray, I. (Eds.) (2019). *Turistificación global. Perspectivas críticas en turismo*. Barcelona: Icaria.

Castells, E. & Angulo, S. (2002). "La avalancha de turistas obliga a limitar las visitas a la Pedrera". *La Vanguardia. Vivir en Barcelona*. Viernes, 5 de abril 2002, pp. 6

Castells, E. (2007) Ciutat Vella promueve restaurantes y hoteles para los barceloneses. *La Vanguardia. Vivir en Barcelona*. Viernes 9 de febrero 2007. Pp. 2

Chinchilla, I. & Muniesa, F. (2004). "La controversia como herramienta proyectual", a Hernández Aja, A. (ed.), *La Sostenibilidad en el Proyecto Arquitectónico y Urbanístico*. Madrid: IAU+S, 278-281

Church, A., & Coles, T. (Eds.). (2006). *Tourism, power and space*. Routledge. London

Cocola-Gant, A. (2018). Tourism gentrification. In *Handbook of gentrification studies*, edited by Loretta Lees and Martin Phillips. London: Edward Elgar Publishing, 281–293

Cocola-Gant, A., & Gago, A. (2019). Airbnb, buy-to-let investment and tourism-driven displacement: A case study in Lisbon. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 0308518X19869012

Coleman, S., & Crang, M. (Eds.). (2002). *Tourism: Between place and performance*. New York: Berghahn Books.

- Colomb, C., & Novy, J. (2016). *Protest and resistance in the tourist city*. London: Routledge.
- Consorci Turisme de Barcelona (2005). *Barcelona. Estadístiques de Turisme*. Barcelona: CTB
- Convergència i Unió (2010). CiU constata el “fracàs absolut” del Govern de Jordi Hereu per impulsar una proposta d’ordenació del Park Güell. Nota de premsa. 28 de setembre de 2010. Barcelona: Convergència i Unió
- Cosgrove, D. (1984). *Symbolic landscape and social formation*. London: Croom Helm.
- Crang, M. (1997). “Picturing practices: research through the tourist gaze.” *Progress in human geography*, 21(3), 359-373.
- Cresswell, T. (2004). *Place: A Short Introduction*. Oxford: Blackwell
- Cresswell, T. (2006). *On the move: Mobility in the modern western world*. London: Routledge.
- Cresswell, T. (2010). “Towards a politics of mobility”. *Environment and planning D: society and space*, 28(1), 17-31.
- Cresswell, T. (2012). “Non-representational theory and me: notes of an interested sceptic.” *Environment and Planning D: Society and Space*, 30(1), 96-105.
- Cresswell, T., & Merriman, P. (Eds.). (2011). *Geographies of mobilities: Practices, spaces, subjects*. Surrey: Ashgate Publishing, Ltd.
- Crick, B. (1962). *In defence of politics*. Chicago: The University of Chicago Press
- Crouch, D. (Ed.) (1999). *Leisure/Tourism Geographies: Practices and Geographical Knowledge*. London: Routledge
- Crouch, D. (2000). Places around us: Embodied lay geographies in leisure and tourism. *Leisure studies*, 19(2), 63-76.

Crouch, D., Aronsson, L., & Wahlström, L. (2001). Tourist encounters. *Tourist studies*, 1(3), 253-270.

Datzira-Masip, J. (1998). Tourism policy in Spain: An overview. *The Tourist Review*, 53(1), 41-50.

De la Calle Vaquero, M., & García Hernández, M. (2016). Políticas locales de turismo en ciudades históricas españolas. Génesis, evolución y situación actual. *Pasos. Revista de turismo y patrimonio cultural*, 14(3), 691-704.

De Landa, M. (2006). *A New Philosophy of Society. Assemblage Theory and Social Complexity*. London, New York: Continuum.

De Romilly, J. (2019). *La tragedia griega*. Madrid: RBA Libros.

Degen, M. (2004). Barcelona's Games: the Olympics, urban design, and global tourism. In Sheller, M & Urry, J (eds.) *Tourism Mobilities: Places to play, places in play*, London: Routledge, 131-142.

Deleuze, G., & Guattari, F. (1980). *Mille plateaux*. Paris. De minuit.

Delgado, M. (2007). La ciudad mentirosa: fraude y miseria del " modelo Barcelona". Madrid: Catarata.

Dewey, J. (1927). *The public and its problems*. Denver: Allan Swallow.

Dewsbury, J. D. (2000). Performativity and the event: enacting a philosophy of difference. *Environment and Planning D: Society and Space*, 18, 473-496.

Díaz, M. (2007). La Salut reclama l'àrea de residents per evitar problemes d'aparcament. El Park Güell centra el debat del pla comunitari del barri. *L'independent de Gràcia*, 182, pp. 13

Díaz, M. (2009a) L'obertura de la part forestal del Park Güell, encara sense data. *L'Independent de Gràcia*, 298, 6

Díaz, M. (2009b). El Districte intenta posar límits als turistes que arriben al Park Güell. *L'Independent de Gràcia*, 302, 6

Díaz, M. (2009c). Els afectats d'Olot volen canvis del pla Park Güell. *L'Independent de Gràcia*, 319, 6

Dieke, P. U. C. (ed.) (2000). *The Political Economy of Tourism Development in Africa*. New York: Cognizant Communication Corporation.

dit Chirot, C.M. (2019). "Rematerializar Los Estudios Turísticos", in Cañada, E. & Murray, I. (eds.) *Turistificación Global. Perspectivas Críticas En Turismo*, Barcelona, Icaria: 75-90

Doel, M. (2007). "Post-structuralist geography: a guide to relational space". *Annals of the Association of American Geographers*, 97, 809-810.

Domènech, M., & Tirado, F. J. (Eds.). (1998). *Sociología simétrica: Ensayos sobre ciencia, tecnología y sociedad*. Barcelona: Gedisa.

Dredge, D., & Jenkins, J. (2007). *Tourism policy and planning*. Brisbane: John Wiley & Sons.

Dredge, D., & Jenkins, J. (2011). *Stories of Practice: tourism planning and policy*. Surrey: Ashgate.

Dredge, D., & Jamal, T. (2015). Progress in tourism planning and policy: A post-structural perspective on knowledge production. *Tourism Management*, 51, 285-297.

Duran, P. (2002). Turisme: els impactes dels Jocs i de la seva imatge sobre el turisme. In M. De Moragas i Spa, & M. Botella (Eds). *Barcelona: l'herència dels Jocs (1992-2002)*, 275-294.

Duran, P. (2004). El turisme, una realitat estratègica. *Barcelona. Metròpolis mediterrània*, 5, 121-125.

Duro, J. A., & Rodríguez, D. (2015). Barcelona com a municipi turístic: algunes dades evolutives i elements de futur. *Documents d'anàlisi geogràfica*, 61(3), 507-538.

Edensor, T. (1998). *Tourists at the Taj: Performance and meaning at a symbolic site*. London: Routledge.

Edensor, T. (2001). "Performing tourism, staging tourism: (Re)producing tourist space and practice." *Tourist Studies*, 1(1), 59–81.

Edensor, T. (2007). Mundane mobilities, performances and spaces of tourism. *Social & cultural geography*, 8(2), 199-215.

Edgell, D. L. (1999). *Tourism policy: the next millennium*. Champaign (US): Sagamore Publishing.

Edgell, D. L., Allen, M. D., Smith, G., & Swanson, J. (2008). *Tourism policy and planning: Yesterday, today, and tomorrow*. London: Routledge.

EFE (2007) Dañan con un barra de hierro el Dragón de Gaudí que hay en la entrada del Park Güell. *20 minutos*. 7 de febrero de 2007.

<https://www.20minutos.es/noticia/199552/0/danan/dragon/gaudi/>

Eizenberg, E. (2012). Actually existing commons: three moments of space of community gardens in New York City. *Antipode*, 44(3), 764-82.

El País (2010). Ryanair aterriza en El Prat. *El País*. 1 de septiembre de 2010.

https://elpais.com/economia/2010/09/01/actualidad/1283326375_850215.html

El Periódico (1985). El Ministerio de Cultura destinará sesenta millo nesde pesetas a la restauración del Parque Güell, declarado por la ONU en octubre del año pasado monumento de interés mundial. *El Periódico*. 4 de marzo de 1985.

Elliott, J. (1997). *Tourism: Politics and public sector management*. London: Routledge.

Esquinas, F. (2008). El Pla d'actuacions del Park Güell estarà llest a final d'any. *Suplement Barris Gràcia*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona

Estévez, B. (2012). "La idea de espacio público en geografía humana. Hacia una conceptualización (crítica) contemporánea." *Documents d'anàlisi geogràfica* 58 (1): 137-163.

Estévez, B. (2014). *La controvèrsia de la Plaça de Lesseps (Barcelona). Una oportunitat per a repensar la condició dels espais públics urbans*. Universitat Autònoma de Barcelona. Tesi Doctoral.

Estévez, B. (2016). Controversias, hibridez y diseño urbano: abrir el candado de la representación y multiplicar los posibles del espacio público. *Revista de Geografía Norte Grande*, (65), 7-37

Estévez, B. (2019). Reassembling Lesseps Square, Rethinking Barcelona: A More-than-Human Approach. *International Journal of Urban and Regional Research*, 43(6), 1123-1147.

Europa Press (2010). Decomisados 6.000 objetos destinados a la venta ambulante en el Parc Güell. *El Mundo*. 1 d'agost de 2010. <https://www.elmundo.es/elmundo/2010/08/01/barcelona/1280660755.html>

Farías, I. (2011). The politics of urban assemblages. *City*, 15(3-4), 365-374.

Farías, I. (2012). Destinations as virtual objects of tourist communication: Ignacio Farías. In Van der Duim, R., Johannesson, G.T. & Ren, C. (Ed.). *Actor-Network Theory and Tourism*. London. Routledge. (pp. 143-160).

Farías, I., & Bender, T. (Eds.). (2009). *Urban assemblages: How actor-network theory changes urban studies*. London. Routledge.

FAVB (2011). *Manifest sobre el Parc Güell*. Firmat per Associacions de veïns i veïnes de Coll-Vallcarca, Carmel, la Salut de Gràcia, associació de Comerciants Larrard-Parc Güell i Favb. <https://favb.cat/comunicats/manifest-sobre-el-parc-g%C3%BCell>

FAVB (2012). La Favb, contra el cobrament d'entrada al Parc Güell. Comunicat del 7 de juny de 2012. <https://www.favb.cat/comunicats/la-favb-contra-el-cobrament-dentrada-al-parc-g%C3%BCell>

Fayos-Solá, E. (1996). Tourism policy: a midsummer night's dream?. *Tourism management*, 17(6), 405-412.

Fayos-Solá, E. (2004). Política turística en la era de la globalización. *Mediterráneo económico*, 5.

Fernández Tabales, A. (2004). Turismo y ordenación del territorio. *Quaderns de política econòmica*, 7, 35-47.

Fernández Tabales, A., Foronda-Robles, C., Galindo-Pérez-de-Azpillaga, L., & García-López, A. (2017). Developing a system of territorial governance indicators for tourism destinations. *Journal of Sustainable Tourism*, 25(9), 1275-1305.

Featherstone, D. & Painter, J. (2013). *Spatial Politics: Essays for Doreen Massey*. Oxford: Wiley-Blackwell.

Figueredo, E. (2011). Los manteros desaparecen del Eixample y de Ciutat Vella azuzada por la Guardia Urbana. *La Vanguardia. Vivir. Especial Venta Ambulante*. 17 de Julio de 2011. <https://www.lavanguardia.com/sucesos/20110717/54187026303/los-manteros-desaparecen-del-eixample-y-de-ciutat-vella-azuzada-por-la-guardia-urbana.html>

Fletcher, R. (2011). Sustaining tourism, sustaining capitalism? The tourism industry's role in global capitalist expansion. *Tourism Geographies*, 13(3), 443-461.

Flores Ruiz, D. (2014). *Manual de gestión de destinos turísticos*. València. Tirant lo Blanch.

Font, T., López, A., & Clot, R. (2019). El Pla Especial d'Allotjaments Turístics (PEUAT). Una eina contingent per regular el turisme. *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona: Territori, estratègies, planejament*, (62), 70-77.

Foucault, M. (1986). *Vigilar y castigar*. Madrid: Siglo XXI Editores

Foucault, M. (2008). *Seguridad, territorio, población*. Madrid: Ediciones Akal.

Foucault, M. (2009). *Nacimiento de la biopolítica: curso del Collège de France (1978-1979)*. Madrid: Ediciones Akal.

Franklin, A. (2003). *Tourism. An Introduction*. London: Sage

Franklin, A. (2004). Tourism as an ordering: Towards a new ontology of tourism. *Tourist Studies*, 4(3), 277-301.

Franklin, A. & Crang, A. (2001). The trouble with tourism and travel theory? *Tourist Studies*. 1(1): 5-22.

Freixa, M. & Leniz, M. (2019). *El Park Güell i els seus orígens, 1894-1926*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona

Galán, J. Martín, A., Ruiz, J. & Mandly, A. (1977). *Costa del Sol. Retrato de unos colonizados*. Madrid: Campo Abierto Ediciones.

Galis, V., & Lee, F. (2014). A sociology of treason: The construction of weakness. *Science, Technology, & Human Values*, 39(1), 154-179.

Garay, L., & Cánoves, G. (2011). Life cycles, stages and tourism history: The Catalonia (Spain) experience. *Annals of Tourism Research*, 38(2), 651-671.

Garay, L. & Cánoves, G. (2012). Turismo de cruceros en Barcelona. De la marginalidad al liderazgo internacional. *Boletín de la asociación de Geógrafos Españoles*. 60: 253-271

Gascón, J. & Cañada, E. (2005). *Viajar a todo tren: Turismo, desarrollo y sostenibilidad*. Barcelona: Icaria

Garfinkel, H. (1967). *Studies in Ethnomethodology*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Gabancho, P. (1998). *El Park Güell*. Guia. Barcelona: Ajuntament de Barcelona

Gaviria, M. (coord.) (1974). *España a Go-Go: Turismo Charter y Neo-Colonialismo del Espacio*. Madrid: Ediciones Turner

Giralt Miracle, D. (ed.). (2002). *Gaudí. La recerca de la forma. Espai, geometria, estructura i construcció*, Barcelona: Lunwerg, Ajuntament de Barcelona, Sociedad Estatal para la Acción Cultural Exterior.

Goffman, E. (1978, 1959). *The presentation of self in everyday life*. London: Harmondsworth.

Goodson, L., & Phillimore, J. (Eds.). (2004). *Qualitative research in tourism: Ontologies, epistemologies and methodologies*. London: Routledge.

Gössling, S., Hansson, C. B., Hörstmeier, O., & Saggel, S. (2002). Ecological footprint analysis as a tool to assess tourism sustainability. *Ecological economics*, 43(2-3), 199-211.

Gössling, S., & Hall, C. M. (Eds.). (2006). *Tourism and global environmental change: Ecological, social, economic and political interrelationships* (Vol. 4). Taylor & Francis.

Gotham, K. F. (2005). "Tourism gentrification: The case of new Orleans' vieux carre (French Quarter)." *Urban studies*. 42, 7, 1099-1121.

Graham, S., & Healey, P. (1999). Relational concepts of space and place: issues for planning theory and practice. *European Planning Studies*, 7(5), 623-646.

Gravari-Barbas, M., & Guinand, S. (2017). *Tourism and Gentrification in Contemporary Metropolises*. London: Routledge.

Gunn, C.A. (1993). *Tourism Planning*. London: Taylor and Francis

Haldrup, M., & Larsen, J. (2006). Material cultures of tourism. *Leisure studies*, 25(3), 275-289.

Haldrup, M., & Boerenholdt, J. O. (2015). Heritage as performance. In Emma Waterton & Steven Watson (eds) *The Palgrave handbook of contemporary heritage research* (pp. 52-68). London: Palgrave Macmillan.

Hall, C. M. (1994). *Tourism and politics. Policy, power and place*. Chichester: John Wiley &

Son.

Hall, C.M. (1999). "Rethinking collaboration and partnership: A public policy perspective. *Journal of Sustainable Tourism*, 7 (3&4), 274–89.

Hall, C. M. (2008). *Tourism planning: Policies, processes and relationships*. Pearson Education.

Hall, C. M., & Jenkins, J. M. (1995). *Tourism and public policy*. London and New York: Routledge.

Hannam, K., Sheller, M., & Urry, J. (2006). Mobilities, immobilities and moorings. *Mobilities*, 1(1), 1-22.

Haraway, D. (1985). "Manifesto for Cyborgs: Science, Technology, and Socialist Feminism in the 1980s", *Socialist Review*, 80: 65–108.

Hardin, G. (1968). The Tragedy of the Commons, *Science*, 162 (3859), 1243 - 1248.

Harrison, D., & Hitchcock, M. (Eds.). (2005). *The politics of world heritage: Negotiating tourism and conservation*. Channel View Publications.

Hardt, M. and Negri, A. (2004). *Multitude*. New York: Penguin.

Hardt, M. & Negri, A. (2009). *Commonwealth*, Cambridge: Harvard University Press.

Harvey, D. (1982). *The limits to capital*. Oxford, Blackwell

Harvey, D. (1989). From managerialism to entrepreneurialism: the transformation in urban governance in late capitalism. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 71(1), 3-17.

Harvey, D. (1996). *Justice, Nature and the Geography of Difference*. Oxford: Blackwell.

Harvey, D. (2012). *Rebel Cities: from the Right to the City to the Urban Revolution*. London: Verso Books.

Healy, R.G. (1994). "The "common pool" problem in tourism landscapes. *Annals of Tourism Research*, 21(3), 596-611.

Healy, R.G. (2006). The commons problem and Canada's Niagara falls. *Annals of Tourism Research*, 33(2), 525-544.

Hetherington, K. (1997). *The Badlands of Modernity: Heterotopia and Social Ordering*. London: Routledge.

Heywood, A. (2007). *Politics*. Third Edition. Hampshire: Palgrave Macmillian

Hiernaux, D., & González, C. I. (2014). Turismo y gentrificación: pistas teóricas sobre una articulación. *Revista de Geografía Norte Grande*, (58), 55-70.

Hoffman, L. M., Fainstein, S. S., & Judd, D. R. (Eds.). (2003). *Cities and visitors: regulating people, markets, and city space*. Blackwell Publishing, Oxford

Hughes, N. (2011). 'Young people took to the streets and all of a sudden all of the political parties got old': The 15M movement in Spain. *Social Movement Studies*, 10(4), 407-413.

Ioannides, D., & Debbage, K. G. (Eds.). (1998). *The economic geography of the tourist industry: A supply-side analysis*. London: Routledge

Ivars Baidal, J. (2003). Tourism planning in Spain. Evolution and perspectives. *Annals of Tourism Research*, 31, 313-333. <http://dx.doi.org/10.1016/j.annals.2003.12.001>.

Jackson, P. (1997). "Geography and the cultural turn." *Scottish Geographical Magazine*, 113(3), 186-188.

Jamal, T. B., & Getz, D. (1995). "Collaboration theory and community tourism planning." *Annals of tourism research*, 22(1), 186-204.

Jamal, T., & Stronza, A. (2009). "Collaboration theory and tourism practice in protected areas: Stakeholders, structuring and sustainability." *Journal of Sustainable Tourism*, 17(2), 169-189.

Jeffrey, A., McFarlane, C. & Vaudevan, A. (2011). *Rethinking enclosure: space, subjectivity and the commons*. *Antipode*, 44(4), 1247-67.

Jensen, O. B. (2010). Negotiation in motion: Unpacking a geography of mobility. *Space and culture*, 13(4), 389-402.

Jensen, O. B. (2013). *Staging mobilities*. London: Routledge.

Jóhannesson, G. T. (2005). Tourism translations: Actor–Network Theory and tourism research. *Tourist Studies*, 5(2), 133-150.

Jóhannesson, G.T., Ren, C. & van der Duim, R. (2015). *Tourism Encounters and Controversies: Ontological Politics of Tourism Development*. London, Ashgate.

Jover, J. (2019). "Geografía comercial de los centros históricos: entre la gentificación y la patrimonialización. El caso de Sevilla." *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles* (82) 2788: 1–33

Judd, D. & Fainstein, S. (1999). *The Tourist City*. New Haven: Yale University Press.

Justicia, A. (2011). Turisme de Barcelona se plantea cobrar para entrar en el Park Güell. *La Vanguardia*, 10 de septiembre de 2011.

<https://www.lavanguardia.com/vida/20110910/54214102184/turisme-de-barcelona-se-plantea-cobrar-para-entrar-al-park-guell.html>

Kerr, W. R. (2003). *Tourism public policy, and the strategic management of failure*. London: Routledge.

Kindon, S., Pain, R., & Kesby, M. (Eds.). (2007). *Participatory action research approaches and methods: Connecting people, participation and place* (Vol. 22). London. Routledge.

Krippendorf, J. (1982). Towards new tourism policies: The importance of environmental and sociocultural factors. *Tourism management*, 3(3), 135-148.

- Laclau, E. and Mouffe, C. (1985). *Hegemony and Socialist Strategy*, London: Verso.
- Lahuerta, J.J. (1993). *Antoni Gaudí. Arquitectura, ideologia y política*, Madrid: Electa.
- Larsen, J. (2008). De-exoticizing tourist travel: Everyday life and sociality on the move. *Leisure Studies*, 27(1), 21-34.
- Latham, A. (2003). The Possibilities of Performance. *Environment and Planning A*, 35: 1901-1906
- Latham, A., & McCormack, D. P. (2004). Moving cities: rethinking the materialities of urban geographies. *Progress in human geography*, 28(6), 701-724.
- Latour, B. (1983). Give me a laboratory and I will raise the world. In K. Knorr et M. Mulkey (Eds.) *Science Observed*. London: Sage, 141-170
- Latour, B. (1990). Technology is society made durable. *The Sociological Review*, 38, 103-131
- Latour, B. (1987). *Science in action: How to follow scientists and engineers through society*. Cambridge: Harvard university press. [Traducció al castellà: *Ciencia en acción*. Barcelona: Labor, 1992].
- Latour, B. (1991). *We Have Never Been Modern*. Cambridge: Harvard University Press.
- Latour, B. (1993). *The pasteurization of France*. Cambridge: Harvard University Press.
- Latour, B. (1999). On Recalling ANT. In J. Law and J. Hassard (Eds.) *Actor Network and After*. Oxford., Blackwell and the Sociological Review: 15-25.
- Latour, B. (2005). C1 ¿Qué protocolo requieren los Nuevos experimentos colectivos? *IAU+S: la Sostenibilidad en el Proyecto Arquitectónico y Urbanístico*. <http://habitat.aq.upm.es/boletin/n32/ablat.es.html>
- Latour, B. (2004a). Why has critique run out of steam? From matters of fact to matters of concern. *Critical inquiry*, 30(2), 225-248.

Latour, B. (2004b). *Politics of nature*. Cambridge: Harvard University Press.

Latour, B. (2004c). Whose cosmos, which cosmopolitics? Comments on the peace terms of Ulrich Beck. *Common knowledge*, 10(3), 450-462.

Latour, B. (2005). "From Realpolitik to Dingpolitik." In B. Latour and Pe. Weibel (Eds) *Making Things Public: Atmospheres of Democracy*, 4-31. Cambridge: MIT Press and Karlsruhe: ZKM Karlsruhe.

Latour, B. (2007). Turning around politics: A note on Gerard de Vries' paper. *Social studies of science*, 37(5), 811-820.

Latour, B. (2008). *Reensamblar lo social. Una introduccion a la teoría del actor-red*. Buenos Aires: Manantial.

Latour, B. (2013). *An inquiry into modes of existence*. Cambridge: Harvard University Press.

Latour, B., & Woolgar, S. (1979). *Laboratory life: The construction of scientific facts*. London: Sage.

Latour, B. & Weibel, P. (2005). *Making things public: atmospheres of democracy*. Cambridge: The MIT Press.

Law, J. (1992). Notes on the theory of the actor-network: Ordering, strategy, and heterogeneity. *Systems practice*, 5(4), 379-393.

Law, J. (1994). *Organizing modernity*. Oxford: Blackwell.

Law, J. (2004). *After method: Mess in social science research*. London. Routledge.

Law, J. and Hassard, J., eds (1999). *Actor Network Theory and After*. Oxford: Blackwell.

Law, J., & Mol, A. (1995). Notes on materiality and sociality. *The sociological review*, 43(2), 274-294.

- Law, J., & Urry, J. (2004). Enacting the social. *Economy and society*, 33(3), 390-410.
- Law, J. & Hetherington, K. (2000). 'Materialities, Globalities, Spatialities', in John Bryson, Peter Daniels, Nick Henry and Jane Pollard (eds), *Knowledge, Space, Economy*, London, Routledge, pp 34-49.
- Lefebvre, H. (1968). *Le Droit à la Ville*, Paris: Anthropos.
- Lefebvre, H. (1976). *Espacio y política. El Derecho a la Ciudad II*. Barcelona. Península
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. Oxford, Blackwell.
- Leftwich, A. (2004). *What is politics?* Cambridge: Polity press
- Leiper, N. (1979). The framework of tourism: Towards a definition of tourism, tourist, and the tourist industry. *Annals of tourism research*, 6(4), 390-407.
- Lepawsky, J. Davis, J. Akese, G. & Persaud. G. (2019). Cooking with Controversies: How Geographers Might Use Controversy Mapping as a Research Tool, *The Professional Geographer*, 71:3, 437-448
- Lesky, A. (1966). *La tragedia griega*. Barcelona: Labor.
- Lippmann, W. (1993 [1927]). *The Phantom Public*. London: Transaction Publishers.
- López, H. (2011). Divisió veïnal davant la proposta de cobrar entrada al parc Güell. *El Periódico de Catalunya*. 26 de novembre de 2011. <https://www.elperiodico.com/es/barcelona/20111126/division-vecinal-propuesta-cobrar-entrada-1239273>
- López Palomeque, F. (1995). La estrategia del turismo metropolitano: el caso de Barcelona. *Estudios Turísticos*, núm. 126, ps. 119-141.

López Palomeque, F. (1999). Política turística y territorio en el escenario del cambio turístico. *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles*, (28), 23-38

López Palomeque, F. (2004). Public management of tourism in Catalonia. Organisation and tourism policy of the Regional Administration. *Investigaciones Geográficas*, (34), 5.

López Palomeque, F. (2007). Planificación territorial del turismo y sostenibilidad: fundamentos, realidades y retos. *Turismo y Sociedad*, 8, 51-68.

López Palomeque, F. (2015). Barcelona, de ciudad con turismo a ciudad turística: notas sobre un proceso complejo e inacabado. *Documents d'anàlisi geogràfica*, 61(3), 0483-506.

López Ruiz, À, (2011). Noves mobilitzacions contra el tancament del Parc Güell. *Betevé (BTV)* 9 de febrer del 2011. <https://beteve.cat/societat/noves-mobilitzacions-contra-el-tancament-del-parc-guell/>

López Sánchez, Y.; Pulido Fernández, J. I. (2013). La sostenibilidad en la política turística española. ¿Avances o retrocesos?. *Papers de turisme*, (53), 44-68.

Lorimer, H. (2005). "Cultural geography: the busyness of being 'more-than-representational'." *Progress in Human Geography*, 29: 83-94

Lukes, S. (1974). *Power: A Radical View*. New York: Macmillan.

MacCannell, D. (1976). *The Tourist: A New Theory of the Leisure Class*. New York: Schocken.

Mansilla, J. A., & Milano, C. (2019). Becoming centre: tourism placemaking and space production in two neighborhoods in Barcelona. *Tourism Geographies*, 1-22.

Manzanera, S. (2010). Espriu promet a la Salut moure la parada de taxis del Park Güell. *L'Independent de Gràcia*, 365: 5.

Marchena Gómez, M. (1988). "La estrategia territorial de la nueva política turística en Andalucía". *Urbanismo COAM*, Madrid, 4, pp. 55-65.

Márquez Daniel, C. (2013). BCN privatiza sus mejores párkingos para financiar viviendas de alquilar. *El Periódico de Catalunya*. 8 de juny de 2013. <https://www.elperiodico.com/es/barcelona/20130608/bcn-privatiza-mejores-parkings-financiar-2412588>

Marres, N. (2005). *No Issue, No Public: Democratic Deficits After the Displacement of Politics*. Universiteit van Amsterdam. Tesi Doctoral.

Marres, N. (2007). The issues deserve more credit: Pragmatist contributions to the study of public involvement in controversy. *Social studies of science*, 37(5), 759-780.

Marres, N. (2012). *Material participation: Technology, the environment and everyday publics*. Springer.

Marres, N. (2015). Why map issues? On controversy analysis as a digital method. *Science, Technology, & Human Values*, 40(5), 655-686.

Martí i Colom, P. (2011). Ramblització (article d'opinió a la secció La Torratxa). *L'independent de Gràcia*. 399, 12

Martínez Pauné, M. (2013). El acceso de pago al Park Güell sigue levantando ampollas a dos meses de su estreno. *La Vanguardia*. 29 d'Agost de 2013. <https://www.lavanguardia.com/local/barcelona/20130829/54379837597/acceso-pago-park-guell-polemico-dos-meses-estreno.html>

Matthews, H. G. (1975). International tourism and political science research. *Annals of Tourism Research* 2(4), 195-203.

Matthews, H. G. (1978). *International Tourism: A Social and Political Analysis*. Cambridge: Schenkman.

Matthews, H. G., and Richter, L. K. (1991). Political science and tourism. *Annals of Tourism Research* 18(1), 120-35.

- Massey, D. (1991). A Global Sense of Place. *Marxism Today*. June 1991: 24-29
- Massey, D. (2005). *For Space*. London, Sage
- McCormack, D. (2005). "Diagramming practice and performance." *Environment and Planning D: Society and Space*, 23, 119-147.
- McIntyre, A. (2007). *Participatory action research*. London: Sage Publications.
- Meethan, K. (1998). New tourism for old? Policy developments in Cornwall and Devon. *Tourism Management*, 19(6), 583-593.
- Merinero Rodríguez, R & Pulido Fernández, J.I. (2009). "Desarrollo turístico y dinámica relacional. Metodología de análisis para la gestión activa de destinos turísticos." *Cuadernos de turismo*. 23 (2009): 173-194.
- Miralbell Izard, O. (2010). *Gestión pública del turismo*. Vol. 159. Barcelona: Editorial UOC
- Mitchell, W. J. (1994). *The reconfigured eye: Visual truth in the post-photographic era*. Cambridge: Mit Press.
- Mol, A. (1999). Ontological politics. A word and some questions. *The sociological review*, 47, 74-89.
- Mol, A. & Law, J. (1994). Regions, Networks and Fluids: Anaemia and Social Topology. *Social Studies of Science*, 24: 641-671.
- Montfort Mir, V. M. (2000). La política turística: una aproximación. *Cuadernos de turismo*, (6), 7-28.
- Mosedale, J. (Ed.). (2010). *Political economy and tourism: A critical perspective*. Routledge. London

Mosedale, J. (2014). Political economy of tourism: regulation theory, institutions and governance networks. In C. M. Hall, A. A. Lew, & A. M. Williams (Eds) *The Wiley-Blackwell companion to tourism*. London: Wiley-Blackwell.

Munk, A. K., and A.-K. Bøcher Ellern. (2015). Mapping the new Nordic issue-scape: How to navigate a diffuse controversy with digital methods." In G. T. Johannesson, C. Ren, and R. van der Duim (Ed.) *Tourism encounters and controversies: Ontological politics of tourism development*, , 73–96. Farnham, UK: Ashgate.

Muñoz, F. (2010). "Hi ha massa hotels a Barcelona però no estic a favor de posar límits". Entrevista a Joan Gaspart. Hotelier i President de Turisme de Barcelona. *L'econòmic*. 20 de novembre de 2010. <https://www.leconomic.cat/article/332839-hi-ha-massa-hotels-a-barcelona-pero-no-estic-a-favor-de-posar-limites.html>

Muñoz, A.; Velasco, M. (2015). Colaboración y gobernanza para el desarrollo turístico. Aranjuez como estudio de caso. *Cuadernos de Turismo*. 2015, 35, 311–334.

Murdoch, J. (1997). Towards a geography of heterogeneous associations. *Progress in Human Geography*. 21: 321 – 337

Murdoch, J. (1998). The spaces of actor-network theory. *Geoforum*, 29 (4), 357-374.

Murdoch, J. (2005). *Post-structural geography: a guide to relational space*. London: Sage.

Murphy, P. E. (1983). Tourism as a community industry. An ecological model of tourism development. *Tourism Management*, 4 (3), pp. 180-193.

Murray Mas, I. (2012). *Geografies del capitalisme balear: poder, metabolisme socioeconòmic i petjada ecològica d'una superpotència turística*. Tesi doctoral (inèdita), Palma: Departament de Ciències de la Terra, Universitat de les Illes Balears.

Murray Mas, I. (2015). *Capitalismo y turismo en España: del "milagro económico" a la "gran crisis"*. Barcelona: Albasud.

Murray Mas, I., Rullan, O., & Blázquez, M. (2005). Las huellas territoriales de deterioro ecológico. El trasfondo oculto de la explosión turística en Baleares. *Scripta Nova*, 9(199), 15.

Murray Mas, I., Yrigoy Cadena, I., & Blázquez-Salom, M. (2017). The role of crises in the production, destruction and restructuring of tourist spaces. The case of the Balearic Islands. *Investigaciones Turísticas*, (13), 1-29.

Nash, C. (2000). "Performativity in practice: some recent work in cultural geography." *Progress in Human Geography*, 24, 653-664.

Nogués Pedregal, A.M. (2008) "Poder político y urbanismo en entornos turísticos. La mediación del espacio turístico en la producción de significados". *Gazeta de Antropología*, 24 (2), article 26.

Obrador-Pons, P. (2003). Being-on-holiday: Tourist dwelling, bodies and place. *Tourist Studies*, 3(1), 47-66.

Obrador-Pons, P. (2007). A haptic geography of the beach: naked bodies, vision and touch. *Social & Cultural Geography*, 8(1), 123-141.

Obrador-Pons, P., Crang, M. & Travlou, P. (eds.) (2009). *Cultures of mass tourism: doing the Mediterranean in the age of banal mobilities*. Surrey: Ashgate Publishing, Ltd.3

Observatori del Turisme a Barcelona (2018). 2017. *Informe de l'activitat turística. Ciutat i Regió*. Ajuntament de Barcelona, Diputació de Barcelona i Consorci Turisme de Barcelona. https://ajuntament.barcelona.cat/turisme/sites/default/files/iaotb18_final_2.pdf [Extret el 14 d'Agost de 2020]

Oliveras, J., & Antón, S. (1998). *Turismo y planificación del territorio en la España de fin de siglo*. Tarragona : Universitat Rovira i Virgili.

Ostrom, E. (1990). *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge: Cambridge University Press.

Palou Rubio, S. (2012). *Barcelona, destinació turística. Un segle d'imatges i de promoció pública*. Bellcaire d'Empordà: Edicions Vitel·la

Pascual, J. M. (2007). *L'Estratègia territorial com a inici de la governança democràtica: els plans estratègics de segona generació*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

Pascual-Molinas, N.; Ribera-Fumaz, R. (2008). Gentrification and retail in Ciutat Vella, Barcelona. In: L. Porter, & K. Shaw (eds.). *Whose urban renaissance? - An international comparison of urban regeneration policies*. Pp. 194-204. London: Routledge.

Pathumporn, J., & Nakapaksin, S. (2015). Participatory action research model for sustainable communitybased tourism development. *International Journal of Business and Administrative Studies*, 1(3), 89- 93

Pearce, P.L., Moscardo, G., and Ross, G.F. (1996) *Tourism Community Relationships*, Oxford: Pergamon.

Permanyer, L. (2007) Se veía venir: el Park Güell estaba en peligro. *La Vanguardia. Vivir en Barcelona*. 10 de febrer 2007, 7

Pi-Sunyer, O. (1979) The politics of tourism in Catalonia. *Mediterranean Studies*, 1 (2), 47-69.

Picken, F. (2010). "Tourism, design and controversy: callin on non-humans to explainourselves". *Tourist Studies*, 10(3), 245-263.

Pié, R., & Vilanova Claret, J. M. (2019). Els reptes del planejament urbanístic metropolità enfront el turisme. *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona: Territori, estratègies, planejament*, (62), 60-68.

Plataforma Defensem el Park Güell (2012) *El Manifest*. 17 de juliol de 2012. Post al weblog. <https://defensemparkguell.wordpress.com/manifest/>

Plataforma Defensem el Park Güell (2013) *Al·legacions a la resolució de la Síndica de Greuges*. 23 d'octubre de 2011. Post al Weblog.

<https://defensemiparkguell.wordpress.com/2013/10/23/al%c2%b7legacions-a-la-resolucio-de-la-sindica-de-greuges/>

Pons, A., Rullan, O., & Murray, I. (2014). Tourism capitalism and island urbanization: tourist accommodation diffusion in the Balearics, 1936-2010. *Island Studies Journal*, 9(2), 239-258.

Purcell, M. (2006). Urban democracy and the local trap. *Urban Studies*, 43(11), 1921-41.

Pulido Fernández, J. I. (2010). Las partes interesadas en la gestión turística de los parques naturales andaluces. Identificación de interrelaciones e intereses. *Revista de estudios regionales*, (88), 147-175.

Pulido Fernández, M. D. L. C., & Pulido Fernández, J. I. (2019). ¿ Existe gobernanza en la actual gestión de los destinos turísticos? Estudio de casos. *PASOS. Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*, 12(4), 685-705.

Pulido Fernández, J. I. (Coord.) (2012). *Política económica del turismo*. Pirámide. Madrid

Queiroz, F., & Rastrollo-Horrillo, M. Á. (2015). State of art in tourist destination governance. *Tourism & Management Studies*, 11(2), 47-55.

Ràfols, F. & Folguera i Grassi, F. (1928; 2011) *Gaudí 1852-1926*. Editorial Canosa, Barcelona [Reedició de la Càtedra Gaudí, Barcelona, Iniciativa Digital Politècnica, Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona]

Rancièrre, J., & Pons, H. (1996). *El desacuerdo: política y filosofía*. Buenos Aires: Nueva visión.

Reason, P., & Bradbury, H. (Eds.). (2001). *Handbook of action research: Participative inquiry and practice*. London: Sage.

Reed, M.G. (1997). Power relations and community-based tourism planning. *Annals of Tourism Research*. 24(3), 566-591.

Ren, C. (2009). *Constructing the tourist destination. A socio-material description*. Tesi Doctoral. Esbjerg, Denmark: University of Southern Denmark.

Ren, C. (2011). Non-human agency, radical ontology and tourism realities. *Annals of Tourism Research*, 38(3), 858-881.

Ren, C., Pritchard, A., & Morgan, N. (2010). Constructing tourism research: A critical inquiry. *Annals of Tourism Research*, 37(4), 885-904.

Ribas, C. (2011). Col·lapse al Parc Güell. *El Punt*. 8 de Juliol 2011. <https://www.elpuntavui.cat/societat/article/5-societat/432363-col-lapse-al-parc-gueell.html>

Ricart, M. (1994). La Ronda. Entrevista a Pedro Fontana, 1952, Economista, Director general del consorcio Turisme de Barcelona. *La Vanguardia*, 9 de enero de 1994, 32.

Richter, L. K. (1983). Tourism politics and political science: A case of not so benign neglect. *Annals of Tourism Research*, 10(3), 313-335.

Richter, L. K. (1989). *The politics of tourism in Asia*. University of Hawaii Press.

Rodríguez-Giralt, I. (2008a). *El gir simètric en l'estudi de l'acció col·lectiva. Les mobilitzacions per la controvèrsia ecològica de Doñana*. Dep. de Psicologia Social UAB: Tesi Doctoral.

Rodríguez-Giralt, I. (2008b). El gir simètric en l'estudi de l'acció col·lectiva. Les mobilitzacions per la controvèrsia ecològica de Doñana. *Athenea Digital*, 14, 351-360.

Rodríguez Adrados, F. (1983). *Tragedias Griegas I. Clásicos Universales*. Madrid: SGEL.

Russo, A. P., & Scarnato, A. (2018). "Barcelona in common": A new urban regime for the 21st-century tourist city?. *Journal of Urban Affairs*, 1-20.

Russo, A.P. and Segre, G. (2009). Destination models and property regimes: an Exploration. *Annals of Tourism Research*. 36(4), 587-606.

Santos-Lacueva, R., & Saladié, Ò. (2016). Public action on tourism and climate change: the perceptions of stakeholders in the Riviera Maya (Mexico). *PASOS: Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*, 14(3, Special Issue), 611-629.

Santos-Lacueva, R., Anton-Clavé, S. , & Saladié, O. (2017). "The vulnerability of coastal tourism destinations to climate change: The usefulness of policy analysis." *Sustainability*. 9, (11), 2062.

Sanz-Ibáñez, C., & Anton Clavé, S. (2014). The evolution of destinations: towards an evolutionary and relational economic geography approach. *Tourism Geographies*, 16(4), 563-579.

Sanz-Ibáñez, C., Wilson, J., & Anton Clavé, S. (2016). Moments as catalysts for change in the evolutionary paths of tourism destinations. In Salvador Anton et al (ed.) *Tourism destination evolution*. London, Routledge. pp. 93-114.

Sautter, E. T.; Leisen, B. (1999). "Managing stakeholders a tourism planning model". *Annals of tourism research*, 26(2): 312-328.

Schmitz, S., & Lekane Tsobgou, D. (2016). Developing tourism products and new partnerships through participatory action research in rural Cameroon. *Geographical Research*, 54(2), 143-152.

Schramm, K. (2015). Heritage, power and ideology. In Emma Waterton & Steven Watson (eds) *The Palgrave handbook of contemporary heritage research* (pp. 442-457). London: Palgrave Macmillan.

Sellés, S. (1903) Park Güell. *Anuario para 1903. Asociación de Arquitectos de Catalunya*: 47-67.

Sequera, J., & Nofre, J. (2018). Shaken, not stirred: New debates on touristification and the limits of gentrification. *City*, 22(5-6), 843-855.

Shaw, G., & Williams, A. M. (1994). *Critical issues in tourism: a geographical perspective*. Blackwell Publishers.

Sheller, M., & Urry, J. (2004). *Tourism mobilities: Places to play, places in play*. London. Routledge.

Sierra, L. (2006). El Park Güell se adecuenta con obres de mejora que costaran 1,4 millones. *La Vanguardia. Vivir en Barcelona*. 25 de enero de 2006, 5.

Sierra, L. (2007). El Ayuntamiento se plantea cobrar entrada en el Park Güell a los turistas. *La Vanguardia. Vivir en Barcelona*. 11 de agosto de 2007, 7.

Sierra, L. (2010). Nuevas escaleras para el Park Güell. *La Vanguardia. Vivir*, 23 de marzo de 2010, 4.

Sierra, L. (2012). El Park Güell tendrá un control suave de accesos. *La Vanguardia. Vivir*. 5 de juny de 2012. <https://www.lavanguardia.com/vida/20120605/54303444372/park-guell-accesos.html>

Silverman, H., Waterton, E., & Watson, S. (2017). *Heritage in action. Making the past in the present*. Spinger, Cham.

Simancas, M. & Ledesma, O. (2017). El papel de los stakeholders en los procesos de gobernanza y renovación de las áreas turísticas del litoral. *Estudios y perspectivas en turismo*, 26(2), 348-369.

Síndica de Greuges de Barcelona (2013). *Decisió de la Síndica de Greuges en la investigació d'ofici endegada arran de manifestacions de diferents persones i grups veïnals en matèria de patrimoni històric artístic monumental i participació ciutadana (Park Güell)*. Barcelona. https://www.sindicabarcelona.cat%2Fsrc%2Fresolucions%2Fres_201380881773.pdf&usg=AOvVaw3E_ZxV-eQ92rKZd5NYaeje

Smith, A. (2005). Conceptualizing city image change: the 're-imaging' of Barcelona. *Tourism Geographies*, 7(4), 398-423.

Smith, L. (2006). *Uses of heritage*. London: Routledge.

Smith, A. (2007). Monumentality in 'capital' cities and its implications for tourism marketing: The case of Barcelona. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 22(3-4), 79-93.

Smith, M. K., & Robinson, M. (Eds.). (2006). *Cultural tourism in a changing world: Politics, participation and (re) presentation*. Clevedon: Channel view publications.

Spiegel, O. (2001). Tot Gaudí a l'abast dels ciutadans.. *Barcelona Metròpolis mediterrània*, 57. http://www.publicacions.bcn.es/b_mm/bmm57/bmm57_8.htm

Stavrides, S. (2016). *Common space: The city as commons*. London: Zed Books.

Stengers, I. (1997). *Power and invention: Situating science*. London: University of Minnesota Press.

Stengers, I. (2005). The Cosmopolitical Proposal. In *Making Things Public: Atmospheres of Democracy*. Bruno Latour & Peter Weibel, (eds.). Pp: 994–1004. Cambridge: MIT Press.

Stengers, I. (2017). *En Tiempos de Catástrofes*. Barcelona: NED ediciones.

Stengers, I. (2019). *Otra ciencia es posible*. Barcelona: NED ediciones.

Stonich, S. C. (1998). Political ecology of tourism. *Annals of tourism research*, 25(1), 25-54.

Subirana, J. (2007). La restauración del dragón del parque Güell durará un mes. *El Periodico de Catalunya*. 10 de febrero de 2007. <https://www.elperiodico.com/es/barcelona/20070210/restauracion-dragon-parque-guell-durara-5427803>

Taibo, C. (2013). The Spanish indignados: A movement with two souls. *European Urban and Regional Studies*, 20(1), 155-158.

Tedó, X. (2011). Veïns del Park Güell faran una protesta contra els busos turístics. *L'Independent de Gràcia*. 397, 6.

Tedó, X. (2011). La Comissió Europea no posa pegues a fer pagar els turistes al Park Güell. *L'Independent de Gràcia*, 414, 8.

Tresch, J. (2007). Technological World-Pictures: Cosmic Things and Cosmograms. *Isis*. 98 (1), 84-99.

Thrift, N. (1991). 'Over-wordy worlds?', in C. Philo (ed.) *New words, new worlds*. London: Institute of British Geographers, pp.144-148.

Thrift, N. (1996). *Spatial formation*. Londo: Sage.

Thrift, N. (1999). "Steps to an Ecology of Place" In Massey, D., Allen, J. and Sarre, P. (Eds.) *Human Geography Today*. Cambridge, Polity. 295-322.

Thrift, N. (2000). "Afterwords". *Environment and Planning D: Society and Space*, 18, 213-255.

Thrift, N. (2007). *Non-representational theory: Space, politics, affect*. London: Routledge.

Torres-Delgado, A.; López Palomeque, F. (2012). The growth and spread of the concept of sustainable tourism: The contribution of institutional initiatives to tourism policy. *Tourism Management Perspectives*, 4, 1-10.

Truñó, E. (2016). *Turisme de Barcelona avui*. Document de Relatoria. Pla Estratègic de Turisme de Barcelona 2020. Ajuntament de Barcelona
[https://ajuntament.barcelona.cat/turisme/sites/default/files/documents/13_relatoria -
_turisme de barcelona - 160711 vmomco.pdf](https://ajuntament.barcelona.cat/turisme/sites/default/files/documents/13_relatoria_-_turisme_de_barcelona_-_160711_vmomco.pdf)

Turner, L. & Ash, J. (1975). *The golden hordes: International tourism and the pleasure periphery*. New York: St. Martin's Press.

Turner, L. (1976). The international division of leisure tourism and the third world. *Annals of Tourism Research*, 4(1), 12-24.

Tyler, D., Guerrier, Y., & Robertson, M. (1998). *Managing tourism in cities: policy, process, and practice* London: John Wiley & Sons.

UNTWO. (1994). *Recommendations on tourism statistics*. Madrid: UNWTO Publications.

UNWTO (2012). *Global Report on City Tourism AM Reports: Volume six*. Madrid: OMT.

Urry, J. (1990). *The Tourist Gaze*. London: Sage.

Urry, J. (2000). *Sociology beyond societies: Mobilities for the twenty-first century*. London: Routledge.

Urry, J. (2007). *Mobilities*. Cambridge: Polity.

Urry, J., & Larsen, J. (2011). *The tourist gaze 3.0* (3rd ed.). London: Sage.

Valls Boix, J.E. (2018). *Giorgio Abamben: Política sense obra*. Barcelona: Gedisa

Van der Duim, R. (2007). Tourismscapes an actor-network perspective. *Annals of Tourism research*, 34(4), 961-976.

Vanguardia, La. Redacción Barcelona (2002). Turistas con miedo. *La Vanguardia. Vivir en Barcelona*. Martes 31 Julio 200, 1.

Velasco González, M. (2004). *La política turística: gobierno y administración turística en España, 1952-2004* (Vol. 6). València: Tirant lo Blanch.

Velasco, G. M. (2007). *Gestión de destinos: ¿Gobernabilidad del turismo o gobernanza del destino?* Ministerio de educación y ciencia de España. Plan nacional de I+D+I (2004- 2007).

Velasco González, M. (2011). La política turística. Una arena de acción autónoma. *Cuadernos de turismo*, (27), 953-969.

Venturini, T. (2010). Diving in magma: how to explore controversies with actor-network theory. *Public understanding of science*, 19(3), 258-273.

Venturini, T., Ricci, D. , Mauri, M. Kimbell, L. & Meunier, A. (2015). Designing controversies and their publics. *Design Issues*. 31 (3):74–87.

Vera Rebollo, J. F. (1992). La dimensión ambiental de la planificación turística: una nueva cultura para el consumo turístico. *Papeles de geografía*, (18), 195-204.

Vera Rebollo, J. F. (coord) (1997). *Análisis territorial del turismo*. Barcelona: Ariel.

Vila, I. (2011). Comptador (quasi) a zero al parc Güell. *El Punt*. 11 d'octubre de 2011. <http://www.elpuntavui.cat/article/459044-comptador-quasi-a-zero-al-parc-gueell.html>

Villa Fradera, J. (1992). La gran aventura de los Juegos Olímpicos de 1992 y el sector turístico de Barcelona. *Estudios turísticos*, (113), 25-40.

Vivanco, F. (2002). Una valla protegerà de noche el área turística del Park Güell. *La Vanguardia. Vivir en Barcelona*. 19 de julio 2002, 5.

Vives-Miró, S. (2011). Producing a 'Successful City': Neoliberal Urbanism and Gentrification in the Tourist City—The Case of Palma (Majorca). *Urban Studies Research*, 1–13.

Wachsmuth, D., & Weisler, A. (2018). Airbnb and the rent gap: Gentrification through the sharing economy. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 50(6), 1147-1170.

Waterton, E. (2010). *Politics, Policy and the Discourses of Heritage in Britain*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Waterton, E., & Watson, S. (2015). The ontological politics of heritage; or how research can spoil a good story. In Emma Waterton & Steve Watson (Ed.) *The Palgrave handbook of contemporary heritage research* (pp. 21-36). London: Palgrave Macmillan.

Waterton, E., Watson, S., & Silverman, H. (2017). An introduction to heritage in action. In Emma Waterton, Steve Watson, & Helaine Silverman (Eds.) *Heritage in Action* (pp. 3-16). Springer, Cham.

Wearing, S., and McDonald, M. (2002). The development of community-based tourism: Rethinking the relationship between tour operators and development agents as intermediaries in rural and isolated area communities. *Journal of Sustainable Tourism*. 10(3), 191–206.

Whatmore, S. (2002). *Hybrid geographies: Natures, cultures and spaces*. Londres: Sage.

Whatmore, S. (2003). Generating Materials. In: Pryke, M., Gillian, R., Whatmore, S. (Eds.), *Using Social Theory: Thinking Through Research*. (pp. 11-27) London: SAGE Publications.

Whatmore, S. (2009). Mapping knowledge controversies: science, democracy and the redistribution of expertise. *Progress in Human Geography*, 33(5), 587-598.

Whyte, W. F. (1989). Advancing scientific knowledge through participatory action research. *Sociological forum*, 4(3), 367-385.

Whyte, W. F., Greenwood, D. J., & Lazes, P. (1991). Participatory action research: Through practice to science in social research. *Participatory action research*, 19-55.

Yaneva, A. (2012). *Mapping Controversies in Architecture*. Chalgrove, UK: Ashgate Publishing.

Yrigoy, I. (2014). The production of tourist spaces as a spatial fix. *Tourism Geographies*, 16(4), 636-652.

Yrigoy, I. (2016). Financialization of hotel corporations in Spain. *Tourism Geographies*, 18(4), 399-421.

Yrigoy, I. (2019). Rent gap reloaded: Airbnb and the shift from residential to touristic rental housing in the Palma Old Quarter in Mallorca, Spain. *Urban Studies*, 56(13), 2709-2726.

Zanón, A. (2017) La empresa mixta de aparcamientos de Colau y Saba entra en beneficiós. *Expansión*. 3 de maig de 2017. <https://www.expansion.com/catalunya/2017/05/03/5909a5c346163fda1a8b45f5.html>

[L'accés a tots els hipervincles enllistats ha estat comprovat per darrera vegada el 16 d'octubre de 2021]

ANNEX 1

Annex 1. 1. Imatge de satèl·lit dels entorns del Park Güell

Font: elaboració pròpia a partir de www.igcc.cat

ANNEX 2

- Annex 2.1. Decàleg de Bons Usos i Civisme al Park Güell. Pla de Desenvolupament Comunitari de La Salut de Gràcia. 2008
- Annex 2.2. Pla Integral d'Actuacions del Park Güell. Ajuntament de Barcelona. Juny 2009.
- Annex 2.3. Comunicat oficial sobre el Park Guell. AVV La Salut de Gràcia. 24 de Maig 2010
- Annex 2.4. Comunicat oficial. Consell de Mobilitat de Gràcia. AVV La Salut de Gràcia. 2 de febrer 2011

Annex 2. 1. Decàleg de Bons Usos i Civisme al Park Güell. Pla de Desenvolupament Comunitari de La Salut de Gràcia 2008

DECÀLEG DE BONS USOS I CIVISME DEL PARK GÜELL

www.bon.cat/gracia

Organitza:
La Salut
Pla de Desenvolupament Comunitari

Col·labora:
Escola Baldiri Reixac
Escola Turó del Cargol
Escola reina Elisenda
Escola Virolai
Col·legi Sant Estanislau de Kostka
Agenda de (WCH) Bicicletes + sostenibles

Amb el suport de:
 Govern de Catalunya
 Ajuntament de Barcelona

Ajuntament de Barcelona Gràcia

El "Decàleg de Bons Usos i Civisme del Park Güell" és el resultat del treball conjunt dels nens i nenes de les sis escoles entorn al Park Güell: Baldiri Reixac, Montseny, Turó del Cargol, Reina Elisenda, Virolai i Col·legi Sant Estanislau de Kostka...

Des de la comissió Barri Educador, en els darrers mesos, els nens i nenes han observat i fotografiat la realitat diària del Park. Han treballat i pensat plegats sobre el que han vist i, finalment, han escrit els compromisos que hauríem de tenir tots i totes amb el Park per optimitzar el seu ús i respectar el seu estat. En el marc del Pla Comunitari de La Salut, continuarem treballant per un Park Güell millor per a tothom.

- 1** Per tenir un Park net del qual Barcelona se'n senti orgullosa, fem servir les papereres per llençar-hi els papers, xiclets, cigarretes o qualsevol altra deixalla. Siguem responsables dels nostres residus.
- 2** Si dibuixem graffitis als banys o fem dibuixos als arbres i a les plantes estem malmetent l'obra de Gaudí, i això no ho volem.
- 3** Tinguem molta cura de la zona monumental del Park per poder gaudir de les obres de Gaudí. Si t'enfiles a les escaultures i a les obres d'art estàs contribuint al seu deteriorament.
- 4** Està molt bé passejar pel Park sense soroll; així tots podrem gaudir del seu ambient.
- 5** Quan tinguem alguna necessitat fisiològica, cal utilitzar els WC públics o els dels establiments.
- 6** Volem gaudir dels jardins del Park. Evitem malmetre les plantes, els arbres, les flors i trepitjar la gespa si els rètols del Park ho diuen.
- 7** Volem conservar el mobiliari urbà i el dels jocs dels espais infantils. Procurem mantenir-los en bon estat per gaudir del seu ús.
- 8** Demanem permís quan vulguem fer una foto a alguna persona.
- 9** Siguem amables amb la gent que visita el Park.
- 10** Estiguem orgullosos que la gent de diferents cultures, raças i religions admiri l'obra d'un arquitecte català.

Annex 2. 2. Presentació preliminar del Pla Integral d'Actuacions del Park Güell (PIAPG)

EL PARK GÜELL

Un espai de qualitat i convivència

Un projecte en marxa

Presentació preliminar del Pla Integral d'Actuacions del Park Güell
(reunió de treball)

juny de 2009

Ajuntament de Barcelona Medi Ambient

Visitants anuals: 4.000.000 persones aprox.
Visitants diaris al parc: 14.400 persones (84% turistes, 16% residents) (dades de 2008)

Ajuntament de Barcelona Medi Ambient

El futur del Park Güell

Un espai urbà de qualitat i de convivència en la seva dimensió de:

- Patrimoni mundial en un entorn urbà de qualitat
- Gran zona verda on s'uneixen el patrimoni de la natura amb el patrimoni cultural
- Centre neuràlgic per a la vida i la convivència, obert al món, a la ciutat i a la gent dels barris

Ajuntament de Barcelona Medi Ambient

Eixos del pla d'actuacions

- 1. PATRIMONI**
Conservació, foment i difusió del coneixement del parc en el seu conjunt, com a monument arquitectònic declarat Patrimoni Mundial però també com un dels espais verds centrals de la ciutat de Barcelona i un entorn d'important riquesa natural.
- 2. BARRI**
Potenciació del Park Güell en tant que lloc per a l'encontre veïnal, l'activitat cultural i el lleure, un espai per a les relacions socials de proximitat.
- 3. GESTIÓ**
La gestió global del Park Güell com una realitat patrimonial que engloba arquitectura i natura mitjançant una plataforma de consens de tots els agents implicats en la seva gestió, a fi d'assolir la màxima eficiència dels recursos humans i econòmics.

Ajuntament de Barcelona Medi Ambient

Objectius estratègics

Objectius estratègics del Pla integral d'actuacions:

1. Ordenar els usos del parc per adequar els espais i serveis a tots els usuaris (visitants i veïns).
2. Millorar el coneixement i la presentació del parc des de les perspectives de la sostenibilitat i la cultura.
3. Millorar la gestió general del parc i dels públics: Pla de gestió.

Ajuntament de Barcelona Medi Ambient

Metodologia de treball

Participants del Pla Integral d'Actuacions del Park Güell:

- ✓ Organismes públics encarregats de la gestió del parc (Comissió Tècnica: Medi Ambient, Urbanisme, Cultura (MuHba), Districte de Gràcia)
- ✓ Veïns, associacions i entitats veïnals dels barris colindants al parc
- ✓ Altres agents municipals i socials implicats

Ajuntament de Barcelona Medi Ambient

Línies estratègiques

1. ACCESSIBILITAT EXTERNA
2. ACCESSIBILITAT INTERNA
3. CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC
4. CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI NATURAL
5. EQUIPAMENTS I SERVEIS
6. BARRI I CIUTADANIA
7. GESTIÓ

Ajuntament de Barcelona

Map: Ambient

Línies estratègiques

1. ACCESSIBILITAT EXTERNA
2. ACCESSIBILITAT INTERNA
3. CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC
4. CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI NATURAL
5. EQUIPAMENTS I SERVEIS
6. CONEIXEMENT I PRESENTACIÓ
7. BARRI I CIUTADANIA
8. GESTIÓ

Ajuntament de Barcelona

Map: Ambient

Accessibilitat externa

Objectius

1. DEFINIR UNA POLÍTICA DE CONTROL D'ACCÉS DE VISITANTS A LA ZONA MONUMENTAL

La regulació de l'accés al Park Güell ha de permetre:

- a) Assegurar la conservació del patrimoni, tant el de caràcter arquitectònic com el natural i disminuir l'impacte que la visita turística incontrolada al parc pot ocasionar en el bé patrimonial (respectant per tant les directrius establertes per la UNESCO sobre turisme sostenible).
- c) Assolir i garantir uns estàndards de qualitat de la visita
- c) Evitar les actuals aglomeracions a l'entrada del parc.
- d) Garantir la seguretat del recinte, tant del patrimoni com dels seus visitants.
- d) Control d'actuacions incíviques
- d) Vincular el parc amb els nombrosos exemples tan a nivell nacional com internacional de béns patrimonials declarats Patrimoni Mundial on es gestiona l'accés dels visitants.

Ajuntament de Barcelona

Map: Ambient

Una mica d'història...

Sol·licitud de llicència d'obres per a la construcció del Park Güell, presentada a l'Ajuntament de Barcelona el 7 d'octubre de 1904:

"Don Eusebi Güell Baucigalupi, propietari de la part alta de la finca denominada Can Muntaner de Dalt i de Can Coll i Pujol, situades a la muntanya pelada, amb el desig d'urbanitzar els terrenys que comprenen aquestes dues finques, ha elaborat el pla que presenta a l'Ajuntament, per a sol·licitar-ne la seva aprovació.
[...]

Tenint en compte tot això, s'ha projectat la construcció d'un parc on tots els passejos, camins i dreceres serviran de carrer, i on hi haurà jardins, boscos i altres serveis generals i on les cases estaran disseminades i aïllades, rodejades cadascuna del seu jardí i amb els seus camins i passejos particulars. El seu nom serà Park Güell.
[...]

Les condicions d'un parc exigeixen una vigilància molt especial per a la seva conservació, i a més a més si està habitat, per a la seguretat dels seus habitants. Per aquest motiu, es fa necessari rodejar-lo de tanques on s'obriran als punts convenients grans portes que hi donin entrada des dels principals carrers que hi afloueixen.
[...]

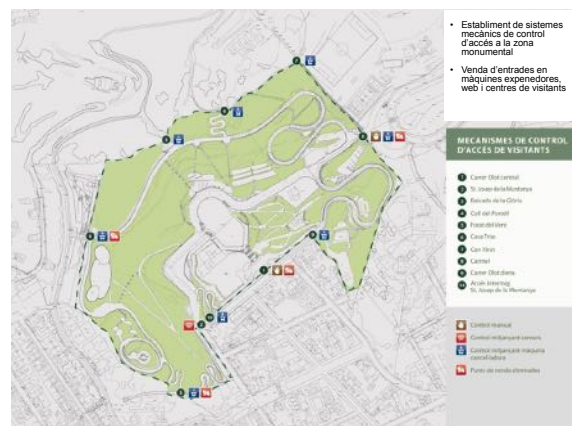
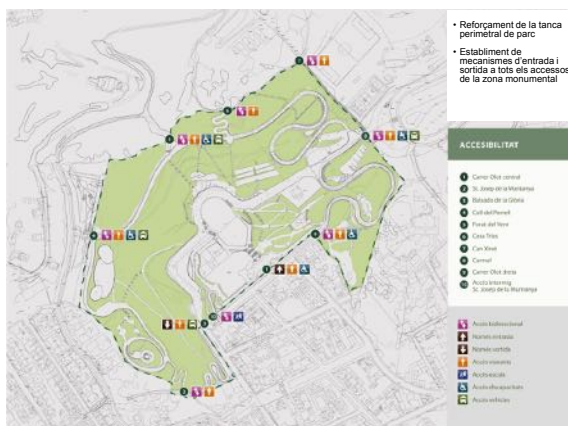
Eusebi Güell

Eusebi Güell al Park Güell, (1915)

Ajuntament de Barcelona

Map: Ambient

Accessibilitat externa - actuacions

2. DESVIAR EL TRÀNSIT RODAT DEL CARRER OLOT I CONVERTIR-LO EN UN EIX PEATONAL (d'ús exclusiu per a vehicles de veïns, serveis i emergències)

- Trasllat de la parada de taxi a la ctra. del Carmel
- Peatonalització del carrer i nova mobilitat del barri de la Salut
- Recuperació de la forma original segons projecte original i documentació gràfica de l'època

Amb aquestes actuacions es pretén:

- Recuperar l'entrada original del parc
- Millorar la presentació inicial
- Alliberar l'entrada de trànsit
- Facilitar la circulació de vianants

3. POTENCIAR L'ENTRADA DEL CARMEL COM A NUCLI DE TRANSPORTS I SERVEIS

Trasllat parada bus turístic, aparcament autocars i parada de taxis

Línies estratègiques

1. ACCESSIBILITAT EXTERNA
2. ACCESSIBILITAT INTERNA
3. CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC
4. CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI NATURAL
5. EQUIPAMENTS I SERVEIS
6. CONEIXEMENT I PRESENTACIÓ
7. BARRI I CIUTADANIA
8. GESTIÓ

Accessibilitat interna

Objectius:

1. FER EL PARK GÜELL ACCESSIBLE PER A TOTA MENA DE PÚBLICS

(en la mesura dels condicionaments físics de l'entorn i les limitacions derivades de la protecció del monument en tant que BCIN i Patrimoni Mundial)

Actuacions

- Condicionament de camins per a discapacitats físics o persones amb mobilitat reduïda

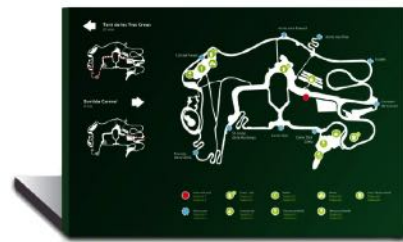

Accessibilitat interna

- Implantació de sistemes de protecció en els llocs perillosos
- Arranjament i estabilització de camins

Accessibilitat interna

Simulació modificació actual senyalització del Parc Güell

• Disseny d'un nou sistema de senyalització interna

Cal unificar la senyalització interna de la zona monumental, la zona forestal, i la dels espais expositius. Senyalització de fàcil interpretació i accessible per a tots els públics (pictogrames)

Línies estratègiques

1. ACCESSIBILITAT EXTERNA
2. ACCESSIBILITAT INTERNA
3. CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC
4. CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI NATURAL
5. EQUIPAMENTS I SERVEIS
6. CONEIXEMENT I PRESENTACIÓ
7. BARRI I CIUTADANIA
8. GESTIÓ

Ajuntament de Barcelona

Medi Ambient

Conservació del patrimoni arquitectònic

1. REALITZAR ACCIONS IMMEDIATES DE MANTENIMENT I CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DEL PARK GÜELL

- Creació d'un comitè científic assessor interdisciplinari
- Elaboració del catàleg d'elements arquitectònics del Park Güell
- Recuperació de la cova de la Plaça de la Natura, i condicionament per a la seva visita (actualment utilitzada com a ubicació d'un bar-quiòsc i magatzem, en règim de concessió);
- Elaboració d'un pla de manteniment periòdic anual del patrimoni arquitectònic
- Elaboració d'un pla de conservació (a 5 anys vista) del patrimoni arquitectònic
- Intervenció per a la millora de la Font de San Salvador d'Horta
- Estudi tècnic del sistema de drenatge d'aigües superficials del parc

Ajuntament de Barcelona

Medi Ambient

Conservació del patrimoni arquitectònic

2. GARANTIR LA CONSERVACIÓ A MIG-LLARG TERMINI DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC

- Estudi tècnic per a determinar la capacitat de càrrega turística de la zona monumental (Plaça de la Natura i la Sala Hipòstila) com a eina útil per a la gestió sostenible dels recursos patrimonials
- Recuperació del pavelló d'entrada - casa del Guarda i condicionament necessari per a la seva visita com a element patrimonial
- Recuperació del pavelló d'entrada - consergeria i condicionament necessari per a la seva visita com a element patrimonial
- Obertura dels pavellons d'entrada, casa del Guarda i pavelló de consergeria, per a la seva visita i control d'aforament mitjançant informador-vigilant

Ajuntament de Barcelona

Medi Ambient

Línies estratègiques

1. ACCESSIBILITAT EXTERNA
2. ACCESSIBILITAT INTERNA
3. CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC
4. CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI NATURAL
5. EQUIPAMENTS I SERVEIS
6. CONEIXEMENT I PRESENTACIÓ
7. BARRI I GESTIÓ CÍVICA
8. GESTIÓ

Ajuntament de Barcelona

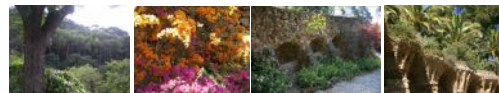
Medi Ambient

Conservació del patrimoni natural

Objectius

1. REALITZAR ACCIONS IMMEDIATES DE MANTENIMENT I CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI NATURAL DEL PARK GÜELL

- Aixecament topogràfic de la part forestal del Park Güell
- Creació d'un comitè científic assessor interdisciplinari
- Elaboració d'un catàleg de les espècies vegetals del Park Güell
- Utilització de dispositius mòbils i programari GPS (*Global Positioning System*) (tipus GAVI) per als treballadors de la brigada de conservació natural
- Implementació d'un sistema de compostatge al parc
- Pla extraordinari de plantació de vegetació (quinquenal)
- Introducció del falcó pelegrí al Park Güell com a enriquiment de la biodiversitat
- Millora i automatització del reg automàtic
- Elaboració del pla de manteniment periòdic anual del patrimoni natural

Ajuntament de Barcelona

Medi Ambient

Conservació del patrimoni natural

2. GARANTIR LA CONSERVACIÓ A MIG-LLARG TERMINI DEL PATRIMONI NATURAL

- Elaboració d'un catàleg de la fauna del Park Güell
- Elaboració d'un pla de conservació (a 5 anys vista) del patrimoni natural
- Reforma i ampliació del jardí vienès; elaboració d'un proposta de substitució de la jardineria actual per un tipus de vegetació mediterrània.

Ajuntament de Barcelona

Medi Ambient

Línies estratègiques

1. ACCESSIBILITAT EXTERNA
2. ACCESSIBILITAT INTERNA
3. CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC
4. CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI NATURAL
5. EQUIPAMENTS I SERVEIS
6. CONEIXEMENT I PRESENTACIÓ
7. BARRI I CIUTADANIA
8. GESTIÓ

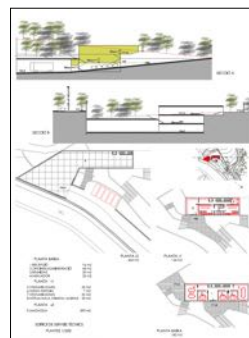
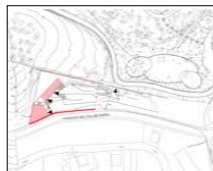

Ajuntament de Barcelona

Medi Ambient

Equipaments i serveis

1. DOTAR EL PARK GÜELL D'UN EDIFICI DE NOVA PLANTA DESTINAT A SERVEIS TÈCNICS DE MANTENIMENT I CONSERVACIÓ DEL PARC

Ajuntament de Barcelona

Medi Ambient

Equipaments i serveis

Edifici de Serveis Tècnics

Programa d'usos	mt
Planta baixa	
Recepció	16
Oficines i administració	48
Salles de reunió	30
Menjador	32
Planta -1	
Vestuari i dutxes homes	32
Vestuari i dutxes dones	32
Doues especialitzats (massatge fitonutis) i sala d'instal·lacions	7
Neteja i sala d'instal·lacions	32
Planta -2	
Magatzem	390
Total superfícies útils	619
Total construït	760

Ajuntament de Barcelona

Medi Ambient

Equipaments i serveis

2. DOTAR EL PARK GÜELL D'UN ESPAI DE DIFUSIÓ DEL CONEIXEMENT SOBRE EL PARC: EL CENTRE DE VISITANTS DEL PARK GÜELL

Objectius a nivell funcional:

- Actuar de **punt d'accés i d'informació del parc** en el seu conjunt d'element patrimonial i natural
- Establir una oferta de **modalitats de visita**, i de **serveis culturals** per a públic diversos
- Proporcionar una **oferta de serveis** que faci que els visitants distribuïen el temps de la seva visita entre el centre i la visita al parc, per tal de descongestionar la zona monumental
- Servir com a **contrapunt del principal pol d'atracció al parc actualment** (eix entrada del c/Olot – escalinata – drac – sala hipòstila).
- Acollir les **oficines de l'equip tècnic**

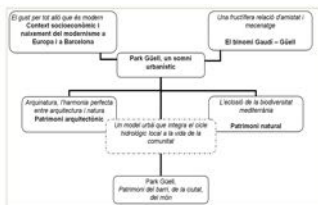
Ajuntament de Barcelona

Medi Ambient

Equipaments i serveis

Objectius a nivell conceptual:

- Oferir espais expositius estables i temporals per a donar a conèixer el Park Güell en la seva dimensió de:
 - Obra excepcional de Gaudí,
 - Recurs singular, en tant que parc urbà, per a la interpretació del Modernisme a la ciutat de Barcelona
 - Un model avançat per a la projecció de la cultura de la sostenibilitat urbana

Ajuntament de Barcelona

Medi Ambient

Equipaments i serveis

Ajuntament de Barcelona

Medi Ambient

Equipaments i serveis

El Centre de Visitants del Park Güell

Programa d'usos	m ²
Planta -1	
Vestíbul/Circulació	48
Magatzem/instal·lacions	474
Planta Baixa	
Vestíbul/Circulació	98
Exposicions temporals	626
Serveis homes	52
Serveis minusvàlids	4
Serveis dones	97
Neteja	4
Planta 1	
Vestíbul/Circulació	248
Cabelleria	224
Terrassa cafeteria	260
Botiga	135
Exposició estable	674
Planta 2	
Vestíbul/Circulació	203
Restaurant	411
Auditori	250
Sala polivalent	195
Serveis dones	13
Serveis discapacitats	4
Serveis homes	13
Magatzem/neteja	17
Planta 3	
Vestíbul/Circulació	58
Oficines administració	105
Sales de reunió	67
Serveis	58
Taller didàctic	167
Atenció grups	130
Total superfícies útils	896
Total construït	4.791

Ajuntament de Barcelona

Medi Ambient

Equipaments i serveis

3. DOTAR EL PARK GÜELL D'UN ESPAI D'ACOLLIDA I SERVEIS PROPER A L'ENTRADA HISTÒRICA DEL PARC: EL PUNT D'INFORMACIÓ I SERVEIS DEL PARK GÜELL

Objectius a nivell funcional:

- Actuar de **punt d'accés i d'informació bàsica del parc** en el seu conjunt d'element patrimonial i natural
- Ofertir **serveis bàsics** al visitant
- Presentar** el Park Güell, la seva història, els seus protagonistes: Güell i Gaudí

Ajuntament de Barcelona

Medi Ambient

Equipaments i serveis

Creació del punt d'informació i serveis (al carrer Olot) Park Güell: espai de presentació introductori

c/Larrard, principis del s. XIX

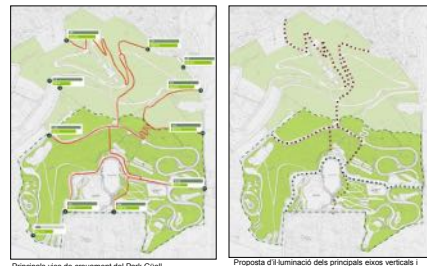
Ajuntament de Barcelona

Medi Ambient

Equipaments i serveis

3. MILLORAR QUALITATIVAMENT ELS EQUIPAMENTS I SERVEIS DEL PARK GÜELL

- Il·luminació de les vies de pas principals a la zona forestal i monumental mitjançant ús d'energies renovables i netes: introducció de **fanals solars**

Principals vies de creuament del Park Güell

Proposta d'ubicació dels principals eixos verticals i horitzontals

Ajuntament de Barcelona

Medi Ambient

Nous serveis:

- Mirador del Virolai: instal·lació d'un quiosc-bar, zones d'ombra i un *skyline* de la ciutat de Barcelona
- Font del Salvador: restauració i condicionament de l'entorn
- Plaça Moragas: instal·lació d'una àrea de jocs integradora i accessible, una àrea de pic-nic i un quiosc-bar
- Extrem nordoest (c/Farigola): instal·lació d'una àrea de jocs infantils i un quiosc-bar
- Extrem sudest: instal·lació d'un quiosc-bar i d'una zona de pic-nic
- Terrassa superior del Passeig de les Palmeres: instal·lació d'un quiosc-bar

Ajuntament de Barcelona

Medi Ambient

Equipaments i serveis

- Eliminació del lavabos químics de l'entrada el Carmel i de l'entrada Coll del Portell.
 - Creació d'un punt de primers auxilis
 - Nou servei de neteja del parc
 - Revisió de la concessió del servei de bar i lavabos de l'entrada del c/Olot
- a) Pèrroga de la concessió d'un any de durada (fins 01-12-10), quan ja funcionaran els quiosc-bar (tres a la zona monumental i dos a la zona forestal). Existeix la possibilitat, però, que aquests no puguin absorbir el volum de visitants que requereixen d'aquests serveis.
- b) Nova concessió per al mateix servei i ubicació fins a inauguració del Centre de Visitants del Park Güell (prevista inicialment per al 2014), amb noves condicions més estrictes en quant a imatge i qualitat servei.
- Revisió de la concessió del servei de botiga-libreria (2014 – Centre de visitants)
 - Trasllat del Centre d'Interpretació del Park Güell al futur centre de visitants
 - Revisió de la concessió del quiosc-bar de la Plaça de la Natura (no renovació)
 - Nou servei d'informació/vigilància a l'interior del parc
 - Nou servei de manteniment i infraestructures

Ajuntament de Barcelona

Medi Ambient

Línies estratègiques

1. ACCESSIBILITAT EXTERNA
2. ACCESSIBILITAT INTERNA
3. CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC
4. CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI NATURAL
5. EQUIPAMENTS I SERVEIS
6. CONEIXEMENT I PRESENTACIÓ
7. BARRI I CIUTADANIA
8. GESTIÓ

Ajuntament de Barcelona

Medi Ambient

- Nova imatge gràfica i sistemes de senyalització del Park Güell

- Disseny i senyalització d'itineraris per permetre una major mobilitat dels visitants dins del parc i oferir una visió global com a conjunt patrimonial arquitectònic i natural

- Audioguies

Ajuntament de Barcelona

Medi Ambient

Coneixement i presentació

- Creació de la pàgina web
- Creació d'un programa educatiu i cultural al Park Güell
- Desenvolupament d'un programa de recerca contínua relatiu als aspectes de significació històrica i coneixement del medi natural del parc, per tal de millorar la comprensió del parc.
- Elaboració d'un pla de comunicació
- Organització d'un congrés sobre el Park Güell: presentació internacional del nou Park Güell

Ajuntament de Barcelona

Medi Ambient

Línies estratègiques

1. ACCESSIBILITAT EXTERNA
2. ACCESSIBILITAT INTERNA
3. CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC
4. CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI NATURAL
5. EQUIPAMENTS I SERVEIS
6. CONEIXEMENT I PRESENTACIÓ
7. BARRI I CIUTADANIA
8. GESTIÓ

Ajuntament de Barcelona

Medi Ambient

Barri i ciutadania

Objectius:

- Minimitzar la pressió turística en el barri
- Garantir l'ús del parc per part dels veïns
- Facilitar la mobilitat veïnal
- Assegurar la participació dels veïns en la vida del parc

Ajuntament de Barcelona

Medi Ambient

Barri i ciutadania

Actuacions:

- Accions educatives amb les escoles properes. Projecte camins escolars
- Programa de voluntariat
- Programes d'activitats socials, esportives i culturals adreçats al barri
- Programa d'amics del Park Güell
- Procés participatiu en la recopilació de materials, experiències i vivències personals relacionades amb el Park Güell, que s'exposaran mitjançant diferents recursos museogràfics al Centre de Visitants

Ajuntament de Barcelona

Medi Ambient

Línies estratègiques

1. ACCESSIBILITAT EXTERNA
2. ACCESSIBILITAT INTERNA
3. CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC
4. CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI NATURAL
5. EQUIPAMENTS I SERVEIS
6. CONEIXEMENT I PRESENTACIÓ
7. BARRI I CIUTADANIA
8. **GESTIÓ**

Gestió

Objectius:

- Crear un òrgan de gestió únic amb totes les competències
- Crear noves fórmules de contraprestació de l'accés al parc per a garantir el desenvolupament del Pla
- Desenvolupar un programa d'inversions per millorar l'estat actual i adaptar-lo a les noves necessitats
- Elaborar un primer pla de finançament que assegurï la viabilitat del projecte
- Establir un calendari d'actuacions

Park Güell
Un projecte en marxa

COMUNICACIÓ OFICIAL AVV LA SALUT DE GRÀCIA DE BCN

Referent al comunicat de premsa on figura la voluntat d'Imma Mayol d'aplaçar la instal·lació de mecanismes de control d'accés al Park Güell, l'AVV de La Salut de Gràcia vol fer públiques les següents qüestions:

Primera, fer palès el malestar sobre la via amb la que s'ha fet pública la decisió. Ni Plans de Desenvolupament Comunitaris, ni Consells de Barri han servit per comunicar-ho de forma pública i directa als veïns/es. Exigim una comunicació pública dels agents polítics i tècnics implicats per explicar-nos com queda el Pla Integral d'Actuacions, sobretot aquelles actuacions relacionades amb la conservació del patrimoni natural i cultural i l'accessibilitat interna.

Segona, denunciar la degradació que pateix el parc i que ha incrementat en els darrers mesos fruit d'aquesta la situació provisional. Sumat a l'habitual manca de manteniment i neteja del parc volem denunciar el sobtat increment de venedors ambulants a la zona monumental. Lluny de criminalitzar les persones, volem que es prenguin les mesures adequades per abolir aquesta pràctica il·legal ja que temem que s'utilitzi la situació per legitimar el tancament del parc. Entenem que la solució passa per una acció més intensiva dels cossos de seguretat públics i no pel tancament del parc, que traslladaria el problema a l'exterior.

Tercera, regular formalment l'activitat dels músics en el seu interior, ja que molt sovint toquen instruments poc adients que contaminen acústicament l'entorn residencial i educatiu més immediat. En aquest mateix sentit demanem també l'abolició de les festes privades que també contaminen acústicament l'entorn residencial i malmetent clarament el dret del veïns al descans nocturn – per altra banda garantit en les ordenances municipals.

Quarta, demanar també que s'actui de forma immediata en aspectes que no precisen d'inversions públiques i que millorarien la qualitat dels veïns i veïnes del barri. Considerem imprescindible que es replantegin els fluxos de turistes provinents del transport públic rodat, concretament dels taxis i del Bus Turístic, amb l'objectiu de reduir l'impacte dels visitants del barri. Demanem que tant les parades de Bus turístic de Travessera de Dalt com la parada de taxis del carrer Olot es traslladin al pàrquing de la carretera del Carmel.

Des de l'AVV volem un Parc Güell on visitants i veïns puguin compartir un espai de qualitat amb respecte i harmonia. És per això que creiem que hi ha moltes actuacions que es poden dur a terme per a millorar la relació veïns- turistes i que sens dubte no passen per tancar el parc. Estem convençuts que els problemes del parc no són intrínsecs del propi parc sinó que són l'efecte localitzat d'un model turístic generalitzat a tota la ciutat i és per això que creiem necessària la revisió de les línies d'actuació presentades fins ara.

En aquest sentit volem un Pla Integral d'Actuacions que contempli l'efecte del parc en tots el barris que l'envolten, que contempli els fluxos de mobilitat que genera, les alternatives reals dels visitants, els múltiples usos i usuaris, els temps d'aquests usos... En definitiva, un pla integral complex i madur, que sigui coherent amb les necessitats derivades de l'ús públic, no de la privació d'aquest.

Per tot això aquí exposat, reclamem un replantejament del pla actual i encoratgem a l'administració a trobar el consens veïnal i polític inexistent en aquest moment. Tot és qüestió de voluntat política.

A Barcelona, 24 de maig de 2010.

CONSELLERIA DE MOBILITAT DEL DISTRICTE DE GRÀCIA

Distingit senyors/es,

ens adreçem a vostès per fer-los arribar una petició de l'AVV de la Salut de Gràcia referent a la problemàtica que patim des de fa molt de temps en aquest barri a causa de la massificació dels accessos rodats i les conseqüents congestions de trànsit així com la sobreocupació de la via pública d'uns carrers determinats induïts per la gestió dels fluxos de visitants. Concretament parlem dels conflictes provocats per la presència de la parada de taxis del carrer Olot i per la localització de la parada del bus turístic a Travessera de Dalt.

Després de nombroses reunions i debats en assemblea, havent plantejat el problema directament al Regidor del Districte, Guillem Espriu, un cop denunciada repetidament la situació per part de veïns particulars i de la pròpia associació, insistim un darrer cop més a través dels canals adequats unes reivindicacions que han estat rebudes fins ara amb la més absoluta indiferència per part dels responsables municipals.

Pel que fa a la parada de taxis, suggerim una solució que entenem fàcil i necessària de dur a terme: **el trasllat a la carretera del Carmel de la parada de taxis del carrer Olot**, on hom disposa d'un espai molt ampli, adequat per aquests usos i amb un impacte molt menor a la via pública. D'aquesta manera s'acabaria la insuportable ocupació il·legal, insostenible i altament molesta de la zona de càrrega i descàrrega, dels aparcaments per a minusvàlids i de les voreres ampliades on es va prohibir aparcar als veïns fa un quants anys. La situació actual és altament indesitjable; la presència de taxis que campen per tot arreu sense escrúpols - que comporta conflictes insults, agressions fins i tot entre ells mateixos- genera greus col·lapses de trànsit especialment les hores centrals del dia, les hores puntes escolars, tota l'època estival i els caps de setmana; en una trama urbana molt feble, sense alternativa de pas i amb unes dimensions no aptes per aquest tipus d'incidents.

Amb tot això, volem deixar clar que **no proposem la peatonalització del carrer Olot**. El que demanem és la reconversió a zona verda l'espai actualment ocupat per els taxistes amb l'objectiu de "normalitzar" el barri per un ús veïnal i pels usuaris de les escoles i altres institucions que hi ha a la zona. La peatonalització d'Olot comportaria una massificació de visitants a l'exterior del parc i la conseqüent la presència d'activitat il·legal derivada de la presència de turistes. D'altra banda, la pacificació del carrer també comportaria greus dificultats d'accés del tràfic rodat a les 2 escoles i a les residències dels veïns del mateix carrer. Creiem important remarcar aquest punt, doncs no volem que la solució sigui més nociva que el propi conflicte.

En relació a la riuada quotidiana de turistes pujant pel carrer Larrard, hem proposat repetidament una solució viable i senzilla: **el trasllat de la parada del bus turístic (ambdues companyies) de la Travessera de Dalt a l'alçada de Sant Josep de la Muntanya**, on la recent instal·lació d'unes escales mecàniques facilitaria molt la mobilitat de l'allau de visitants en uns carrers on l'impacte és clarament menor donada la menor densitat d'habitatges. Així mateix, demanem també l'actualització de la senyalització per als vianants dels accessos del Parc Güell, situada a Travessera de Dalt, que no assenyalen el camí per Sant Josep de la Muntanya sinó que deriva els visitants pel Carrer Larrard. Entenem que aquesta proposta de derivació dels fluxos d'entrada al parc redistribuiria la pressió i l'impacte als veïns provocat per la presència dels visitants a altres accessos del parc.

Per tot això, exigim una resposta immediata i efectiva dels responsables de la conselleria.

En cas contrari, anunciem el propòsit d'engegar un seguit de mobilitzacions, amb talls de trànsit, manifestacions al carrer i ocupacions per part dels veïns dels espais afectats, unes mobilitzacions, sempre pacífiques i dins dels límits del civisme més estricte, a les quals tenim dret legítim. Unes mobilitzacions que aniran evidentment acompanyades de la corresponent informació puntual als mitjans de comunicació.

Atentament,

Comissió de mobilitat de l'AVV la Salut de Gràcia
Barcelona, 2 de febrer de 2011

UNIVERSITAT
ROVIRA i VIRGILI